MARIA DOGARII

HERALDICA ROMÂNIEI

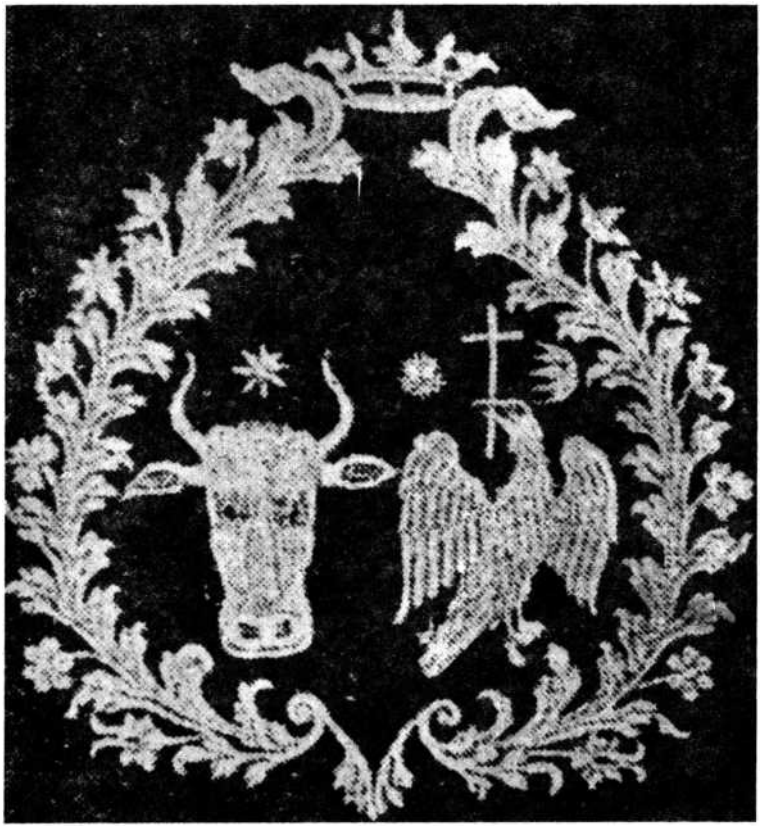

ALBUM

JIF

MARIA DOGARU

Doctor în științe istorice

Conferențiar universitar la Facultatea de Arhivistică București

„DIN HERALDICA ROMÂNIEI[1], ©

JIF 1994

ISBN 973-96368-5-3

Referenti științifici:Acad. Dan Berindei Dr. Paul Cernovodeanu

De același autor:
Sigiliile — mărturii ale trecutului istoric, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
Sigilii orășenești din epoca modernă și contemporană, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1978.
Un armorial românesc din 1813. Spița de neam a familiei Balș dotată cu steme,
Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1981
Aspirația poporului român spre unitate și independență oglindită in simbol. Album
heraldic, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981
Colecțiile de matrice sigilare ale Arhivelor Statului, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984
Revoluția Română din 1848 reflectată în documente de metal, Editura Militară,
București, 1988, (colaborare)
Eminescu în documente de metal (colaborare), Editura pentru Turism, București, 1991
Arta și știința blazonului, Album, Facultatea de Arhivistică, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1994

Editura JIF

Divizie a S.C. ,,JIF“ SRL — București Str. Prometeu 10,
Fax: 679 23 35.

Lucrare apărută cu sprijinul financiar al Fundației SOROS pentru o Societate Deschisă—București
Calea Victoriei 155, Tel. 659.13.21

Reproducerile stemelor interbelice ale orașelor României actuale au fost realizate pe baza diapozitivelor executate de **Ioan Oprea** și **Cornelia Oprea,** membri ai F.I.A.P. Restul reproducerilor și hărțile au fost realizate de Editura JIF.

Tiparul a fost executat la S.C. TIPOCART BRAȘOVIA S.A.

CUVÂNT ÎNAINTE

Cartea de față se vrea a fi o invitație și, totodată, un ghid orientativ pentru cunoașterea prin mijlocirea simbolului heraldic a trecutului și prezentului comunităților sociale din țara noastră.

Ea își propune, în primul rând, să-i ajute pe iubitorii istoriei să descifreze și să interpreteze corect mesajul transmis de înaintași și contemporani în limbajul codificat, specific artei heraldice.

Pretutindeni, alături de vestigiile trecutului, se întâlnesc simboluri heraldice care,vorbind plastic despre fenomene sau fapte din vechime, dezvăluie preocupările generațiilor trecute și prefigurează, prin creațiile heraldice de astăzi, aspirațiile viitorului.

Urmărind modul în care simbolul heraldic reliefează ocupațiile locuitorilor și continua lor strădanie pentru progres, vom înțelege mai deplin rolul pe care l-a avut heraldica în secolele XIX și XX, in lupta pentru împlinirea deziderateloг majore ale poporului român. Cunoscând, chiar succint, evoluția heraldicii românești, oricine se poate convinge de faptul că înaintașii, asemeni tuturor popoarelor din jur, și-au exprimat gândurile prin simbol, deseori acesta fiind singurul mod în care puteau să-și afirme aspirațiile majore, în centrul cărora s-a aflat întot- deuna idealul de unitate și independență.

Volumul cuprinde mai multe capitole. Se tratează succint evoluția heraldicii europene, mijloc de a înțelege mai bine specificul artei și științei blazonului pe pământul românesc. S-au inclus, apoi, unele date privind limbajul și legile proprii acestei discipline speciale. Am considerat necesar acest lucru, atât pentru că de cunoașterea noțiunilor specifice heraldicii depinde rigurozitatea identificării veridice a semnificațiilor diferitelor elemente incluse într-o compoziție heraldică, cât și pentru faptul că, în etapa actuală, Comisia de heraldică, genealogie și sigilografic de pe lângă Academia Română se preocupă intens de realizarea în acest domeniu a unei terminologii unitare naționale,

în partea a doua a lucrării, se prezintă principalele aspecte privind evoluția în spațiu și timp a fenomenului heraldic românesc, fiind descrise, în mod deosebit, stemele alcătuite diferitelor instituții din România Mare de către Comisia consultativă heraldică. Prin câteva reprezentări se înfățișează cititorului evoluția heraldică din perioada actuală.

Cunoscând preocupările forurilor locale de a elabora noi însemne, după înlăturarea emblemelor vechiului regim, am inclus în volum toate stemele elaborate începând cu 1921 și aflate în Arhivele Statului București, fondul special al Comisiei consultative heraldice. Stemele localităților urbane (inclusiv cea a Bucureștiu- lui) sunt prezentate pe județe, iar în cadrul acestora se începe cu orașul reședință, urmat de celelalte centre orășenești.

Din dorința de a facilita turiștilor, profesorilor și studenților posibilitatea de a folosi, în activitatea de instrucție și educație,izvoarele heraldice, pe lângă descrierea fiecărei steme în conformitate cu cerințele artei heraldice, s-a subliniat, într-un alineat aparte, semnificația pe care o au diferitele elemente componente.

însoțită de un glosar, bibliografie selectivă și rezumat în limba franceză, lucrarea își propune, totodată, să trezească interesul general față de aceste izvoare speciale și să repună heraldica la locul important ce i se cuvine în ansamblul disciplinelor istorice.

I. INTRODUCERE ÎN HERALDICA EUROPEANĂ

LI.HERALDICA, ISTORIE SCRISĂ ÎN IMAGINI

Adâncirea cunoașterii, în spațiu și timp, a însemnelor heraldice și aprofundarea cercetării blazoanelor diferitelor clase și pături sociale atestă faptul că heraldica se constituie ca un imens tablou colorat, ce ne permite să reconstituim, în imagini plastice, viața de odinioară.

Sub titlul „Tout vie est couleur**[1]. cunoscutul heraldist francez Yves Metman sublinia că heraldica este interesantă și atractivă pentru publicul larg din două motive: în primul rând pentru că, prin culorile ei vii, incită imaginea; în al doilea, pentru faptul că legile riguroase pe care se alcătuiesc blazoanele forțează spiritul să fie concis și de mare precizie.

Stemele create în diferite țări, în decursul vremii, sunt după opinia acestui specialist, „o imitabilă paletă a naturii"[2].

înregistrând fenomenele sociale în complexitatea lor, heraldica a salvat eșan- tioanele culorilor vremurilor trecute[3] [4], făcând posibilă cunoașterea înfățișării unor monumente arhitecturale, a vestimentației diferitelor clase sociale. Heraldica transmite date asupra mobilierului străvechi sau asupra armelor, uneltelor de muncă și formelor instrumentelor muzicale folosite în diferite regiuni.

Neîndoielnic, străduania de a interpreta mesajul pe care-1 transmit, peste veacuri și decenii, compozițiile heraldice, dă cercetătorului și, în general, iubitorului de adevăr istoric, satisfacția descifrării tainelor trecutului în multiplele sale aspecte"

Stemele reconstituie, prin culori vii, mentalitățile generațiilor trecute,vorbesc, uneori în mod discret, alteori cu multă insistență, despre posesorii lor, caracte- rizându-i, prezentându-i cu preocupările lor cotidiene sau angajați în înfruntările ce au înscris, în letopisețe, marile momente sociale. însăși constituirea însemnului heraldic exprimă un anume grad de cultură al societății. Utilizarea, în epoca feudală, de către țărani, meșteșugari și negustori, a unor sigilii în câmpul cărora s-au gravat diferite reprezentări, uneori compoziții ce se încadrează normelor artă heraldice, este o dovadă a faptului că aceștia erau informați asupra modalităților de apărare a drepturilor, erau la curent cu sistemul general de autentificare a actelor și cunoșteau moda vremii în ceea ce privește instituirea blazoanelor.

Dincolo de aspectul oficial.pe care diferiți posesori de steme îl „afișau" plastic, compozițiile heraldice ne dezvăluie unele concepții și mentalități proprii epocii, adecvate clasei sociale din care posesorul făcea parte. Dacă din cercetarea individuală a stemelor putem cunoaște o anumită stare de spirit, prin studierea acestor izvoare în ansamblu, putem identifica tendințele progresiste ale fiecărei epoci, tendințe ce au devenit treptat concepții dominante, iar apoi aspirații preluate din generație în generație.

---

1 **Articol publicat în *„Le club fran$aise de la medaille*,* nr. 35 — 36, 1972, p. 35—36. Recenzat de Maria Dogaru, vezi „Revista de istorie**, tom 31, 8 (august) 1978, p. 1511.**

2 ***Ibidem,* p. 30.**

3 ***Ibidem,* p. 34.**

4 **Maria Dogaru, *Sigiliul, izvor istoric fi factor cultural,* în „Analele Universității București**, XXIX, 1980, p. 123-134.**

Stemele ne transmit informații asupra istoriei unor familii, relevă faptele de glorie sau operele de cultură ale unor gânditori. Stemele individualizând diferite comunități sociale ne informează asupra strădaniei comunelor de a-și câștiga independența, proces ce însuma și dreptul de sigiliu, ne vorbesc despre preocupările organelor obștești (din centrele urbane și rurale) de a asigura paza localității și a împărți dreptatea.

Izvoarele heraldice românești reflectă, de asemenea, în imagini plastice, procesele sociale ce s-au desfășurat de-a lungul anilor pe aceste meleaguri. Cercetarea stemelor, a compozițiilor din manuscrise sau a emblemelor sigilare, scoate în evidență, pe de o parte, concepția realizatorului, pe de alta, atributul esențial al posesorului.

*

Heraldica s-a impus din punct de vedere artistic, atât prin frumusețea compozițiilor, cât și prin cromatica vie a reprezentărilor. Datorită acestei trăsături, heraldica poate facilita cunoașterea istoriei diferitelor popoare, întrucât prin compozițiile heraldice putem surprinde modul în care au evoluat curentele artistice în fiecare regiune și varietatea formelor de exprimare în limbaj plastic a realităților social-politice.

Cercetând aceste izvoare ne vom convinge că stemele demonstrează faptul că „influențele externe n-au putut estompa niciodată originalitatea unui fenomen"[5], semnele heraldice probând un adevăr de necontestat, indisolubila legătură între făptura psihică a unei comunități și stemele prin care membrii ei s-au individualizat; în fine, ele subliniază contribuția fiecărui popor la dezvoltarea artei și științei heraldice.

Astfel, viața se exprimă în limbajul artei blazonului prin culoare și simbol. Prin intermediul culorilor și al figurilor, heraldica subliniază ceea ce este esențial în viața fiecărei generații și demn de a deveni perpetuu pentru conștiința umanității.

1.2. ORIGINEA HERALDICII

Preocupați să cunoască modul în care au apărut stemele, specialiștii au dezbătut cu viu interes problema originii heraldicii. Din necesitatea cercetării evoluției artei blazonului, condiție a înțelegerii semnificației diferitelor compoziții, cei care s-au preocupat de aceeastă disciplină au trebuit să răspundă la unele întrebări cum sunt:

1) când putem plasa în spațiu și timp apariția stemelor și care este aria geografică pe care acest proces s-a desfășurat?

2) pe ce bază se pot determina perioadele de evoluție ale artei heraldice?

3) de când, pe scara evoluției sociale a unei comunități, se poate vorbi de apariția heraldicii, știut fiind că, dintotdeauna, umanitatea și-a exprimat concepțiile prin simbol?

în legătură cu originea heraldicii s-au emis mai multe teorii. Una dintre acestea susținea că arta heraldică s-a născut prin dezvoltarea pe o nouă treaptă a însemnelor folosite încă din antichitate[6]. După opinia altor cercetători, heraldica a apărut prin contopirea însemnelor straturilor etnice ce au format, în urma migrației, popoarele Europei[7].

---

5 **Yves Metman, *op. cit.*, p. 36.**

6 **Michel Pastoureau, *Les armoiries,* Editions Brepols, 1976, Belgique, p. 24.**

7 ***Ibidem,* Vezi și M.Prinet, *De Iorigine orientale des armoiries europ^ennes,* în „Archives hiraldiques suisses", 26 (1912), p. 43 — 68.**

Deși aceste păreri însumau unele realități, teoria care a întrunit adeziunea unanimă a heraldiștilor atestă că arta heraldică s-a născut în Europa apuseană în secolul al XII-lea, apariția sa fiind legată de dezvoltarea și specificul echipamentului militar[8].

Într-adevăr,în condițiile folosirii de către combatanți a căștilor care acopereau fața, trebuia găsită o soluție pentru identificarea rapidă a diferitelor grupe de luptători. Căutările în vederea găsirii unui mijloc prin care participanții la lupte să se recunoască pe câmpul de bătaie, au condus la instituirea unor însemne proprii care au fost imprimate pe scut, în creștetul căștii, pe toca săbiei, pe epoleți sau pe acoperământul calului.

Categoric, atenția pe care societatea o acorda înfruntărilor militare, de care uneori depindea chiar libertatea sau viața comunităților, a făcut ca stemele folosite de luptători să rețină tot mai mult atenția diferitelor clase și pături sociale. Admirația pentru unele acte de vitejie ale combatanților a contribuit la difuzarea largă a stemei prin care aceștia s-au individualizat, determinând creșterea interesului general față de blazoane. Treptat,instituirea și folosirea unei steme a fost considerată drept o expresie a unor calități deosebite, fapt ce a sporit dorința tuturor membrilor societății de a poseda astfel de steme. Așa se explică faptul că blazoanele, însumând deseori elemente amintind de proprietățile posesorului, își au totuși originea în viața militară.

Asemeni tuturor fenomenelor istorice, heraldica a suferit permanente schimbări. Se impune a sublinia faptul că scăderea importanței stemelor pe câmpul de luptă s-a datorat, de asemenea, perfecționării sistemelor militare. Astfel, atunci când a crescut rolul pedestrimii și a scăzut treptat rolul cavaleriei, stemele au dispărut de pe câmpul de luptă.

1.3. ÎNTRECERILE CAVALEREȘTI ȘI HERALDICA

Turnirurile, întrecerile cavalerești organizate în timp de pace în țările din apusul Europei, au impulsionat dezvoltarea heraldicii. Jocurile la care participau cavalerii au contribuit, pe de o parte, la menținerea însemnelor utilizate de luptători pe câmpul de luptă, iar pe de altă parte, au impus stabilirea anumitor norme pentru folosirea și recunoașterea lor. Turnirurile au creat un personaj special însărcinat cu prezentarea simbolului participanților la întreceri („le heraut des armes“)[9].

Acești crainici de steme aveau rolul de a face cunoscute asistenței numele celor care se înfruntau. Prezentarea fiecărui participant era însoțită de descrierea verbală a stemei pe care aceștia o aveau, fapt ce a determinat și denumirea acestei discipline: **heraldica.**

Din dorința de a atrage atenția asupra calităților diferiților luptători și pentru a înviora atmosfera întrecerilor, heralzii au început să lanseze un strigăt ce putea fi o maximă sau o versificație în legătură cu numele cavalerilor, o aluzie la faptele de arme, o invocație a puterii divine;

---

8 **Adevăr subliniat de Charles Samaran, în lucrarea *L'histoire et ses methodes,* Paris, 1956, p. 742. Este concluzia la care a ajuns și Michel Pastoureau, *op. cit.,* p. 26. Ultimul cercetător atrăgea atenția asupra faptului că în unele tratate de heraldică apărute în evul mediu, se trag concluzii eronate în legătură cu originea heraldicii. Printre exemple întâlnim pe A. Favyn, *Le thiatre tfhon- neur et de chevalerie.* Paris: 1620, C. le Laboureur, *Discurs de Vorigine des armes,* Lyon, 1658; Pere C.F. Menestrier, *Le veritable art du blason et 1'origine des armoiries,* Lyon, 1671.**

9’ **Michel Pastoureau, *op. cit.,* p. 34.**

uneori, strigătul era un imbold spre curaj[10].
Acest strigăt a fost apoi legat de compozițiile heraldice ce-1 individualizau pe posesor, devenind, în final, deviza heraldică, respectiv textul scurt plasat pe scut, menit să facă mai deplin înțelese compozițiile respective.

În această epocă, blazoanele aveau un contur geometric și această formă a fost influențată de modelul scutului. Confecționat din lemn de esență moale, acesta era acoperit cu bucăți de piele fixate cu clame din metal dispuse după un anumit model. Combinarea acestor elemente stă la baza așa-ziselor piese onorabile care sunt de fapt cele mai simple piese, principala lor calitate fiind claritatea, ceea ce le făcea ușor de recunoscut de la distanță.

Compozițiile dispuse pe scut au fost gravate pe matricele sigilare folosite la autentificarea diferitelor înscrisuri create în activitatea socială.

Alături de sigilii, un rol important în constituirea și dezvoltarea heraldicii l-au avut steagurile. Steagurile au influențat cromatica stemelor și au oferit modele diferite pentru realizarea unor compoziții variate din punct de vedere al elementelor însumate și al culorilor utilizate, putând exprima concis atributul posesorului.

Astăzi, specialiștii confirmă faptul că heraldica a apărut în urma contopirii într-un singur sistem a diferitelor categorii de însemne existente încă din perioade îndepărtate: steagurile, reprezentările de pe scuturi, compozițiile din sigilii, însemnele dregătoriei[11] etc.

Plasând prima etapă de evoluție a heraldicii în țările apusene între 1130 și 1230, specialiștii subliniază că arta heraldică, asemeni tuturor meseriilor, s-a dezvoltat treptat. Un factor important în această evoluție l-a constituit dobândirea progresivă a caracterului permanent al stemelor specifice unei persoane sau colectivități, fapt ce a dus treptat la ereditatea blazonului[11] [12].

Un alt factor care a contribuit la fondarea heraldicii a constat în formularea unor reguli care, oricât de imprecise erau în această primă perioadă de evoluție, asigurau recunoașterea și înțelegerea limbajului plastic codificat specific artei blazonului[13].

Paralel cu formarea limbajului heraldic (desigur sintaxa sa se va forma mai târziu), se constituie primele blazoane ale personajelor legendare, care au străbătut secole până la noi.

Treptat, din nevoia de a se informa asupra diferitelor reprezentări, heralzii încep să alcătuiască primele armoriale, respectiv să consemneze într-un manuscris compozițiile heraldice ce individualizau diferite persoane[14].

Reproducerea blazoanelor într-un astfel de volum a permis crainicilor de steme să-și adâncească cunoștințele în acest domeniu și să se afirme drept cunoscători ai meșteșugului compunerii și citirii stemelor. Sub influența heralzilor, se realizează, de fapt, prima încercare de uniformizare a procedeelor compunerii stemelor.

Întrecerile cavalerești au influențat în mare măsură și conținutul elementelor însumate la alcătuirea blazoanelor. Stemele folosite în cadrul turnirurilor se remarcau prin importanța care se acorda crestetului scutului, respectiv figurilor plasate deasupra acestuia, constituind așa-zisul timbru.

---

10 **Charles Samaran, *op. cit.,* p. 742.**
11 **D.L. Galbreath, *Manuel du blason.* Lausanne, 1942, p. 28 — 40.**
12 **M. Pastoureau, *op. cit.,* p. 30—31.**
13 ***Ibidem,* p. 29.**
14*[4] **Importanfa deosebită a acestora a fost evidențiată la colocviul tehnic international desfășurat la Paris în perioada 20—23 martie 1994.**

Utilizat încă din secolul al XII-lea, creștetul a primit, cu adevărat, o funcție heraldică abia aproape de 1250, în țările Imperiului germanic, unde rolul lor a fost foarte pronunțat și apoi, după 1330, și în alte regiuni. Apariția lor a marcat o nouă tendință de individualizare în cadrul sistemului armorial. Ele reproduceau, de multe ori, figura principală a scutului, dar depindeau, foarte des, de fantezia posesorului și de imaginația realizatorului.

1.4. EXTINDEREA FOLOSIRII STEMELOR (1230 — 1330)

Prin intermediul sigiliilor, adoptate treptat de toate categoriile sociale, stemele, inițial folosite doar de luptători, s-au extins la un număr mare de oameni, individualizând persoane aflate în ierarhia socială pe diferite trepte[15].

Procesul extinderii blazoanelor, avându-și începutul în epoca în care rolul acestora pe câmpul de luptă era considerabil, s-a desfășurat treptat, nu peste tot în același fel și nu la aceeași dată, încadrat însă între anumite limite ce fac ca diferențele existente să nu fie esențiale. Astfel, se apreciază că în ceea ce privește extinderea însemnului în spațiul geografic, spre 1320 se utilizau frecvent steme în toate țările din Europa, iar cât privește extinderea lor în spațiul social, o dezvoltare maximă se pare că a avut loc în a doua jumătate a secolului al XV-lea[16].

Deși nu se poate nega faptul că nobilimea a căutat să-și adauge privilegiilor ei și pe acela de a purta steme aparte, specialiștii au evidențiat, prin argumente științifice, că heraldica nu este proprie clasei nobiliare.

într-adevăr, cercetarea izvoarelor care stau la baza acestui fenomen atestă că stemele au fost utilizate, încă din feudalism, de toate categoriile sociale. Prin compozițiile gravate în sigiliile cu care își validau actele, meșteșugarii, negustorii și țăranii își instituiau de fapt o stemă, care era apoi imprimată și pe alte categorii de suporți. Un argument în acest sens îl constituie vechimea blazoanelor nobiliare, respectiv datarea stemelor ereditare ale nobilimii feudale în secolul al XII-lea și precizarea faptului că ele sunt de origine militară, ca și celelalte întâlnite în societate la oamenii de rând.

Desigur, în cadrul procesului de lărgire a utilizării stemelor se constată o anumită ierarhizare. încă de la sfârșitul secolului al XII-lea au adoptat blazoane marii feudali, apoi nobilimea mijlocie, urmată de mica nobilime. Acest proces poate fi urmărit, atât în Franța (în special în regiunea dintre Loire și Meuse), în Anglia, Italia, Spania, țările scandinave, cât și în Imperiul romano-germanic.

Alături de nobili, care țineau tot mai mult la moda de a fi reprezentați printr-un blazon, și de burghezi, au utilizat sigilii țăranii, meșteșugarii, negustorii, și nu sunt puține cazurile în care întâlnim în câmpul sigiliilor acestora din urmă reprezentări pretențioase din punct de vedere al artei heraldice și al tehnicii gravării.

într-o manieră generală, stemele nobile, stemele comunităților, cele ecleziastice și ale oamenilor de rând, prezintă toate aceeași structură și sunt supuse acelorași reguli de compunere. într-un scut anonim, nici un element nu ne permite să determinăm clasa la care aparține proprietarul lui. Pretinsa diferență dintre stemele nobile și cele ale

15 **Charles Samaran, *op. cit.,* p. 746—747.**
16 **Michel Pastoureau, *op. cit.,* p. 29—30.**

altor categorii sociale este un mit tenace pe care heraldiștii îl înlocuiesc cu adevărul istoric[17].

Primele steme aparținând burgheziei și meseriașilor au apărut în Europa centrală, înainte de mijlocul secolului al XIII-lea. Din aceeași etapă, au fost depistate și primele sigilii armoriate țărănești, dar ele au rămas rare până în secolul al XIV-lea. Deși această categorie de sigilii se va întâlni aproape peste tot, în Suedia, Normandia și Anglia ele sunt mai frecvente chiar din primele secole de atestare[18], în câmpul sigiliilor țărănești s-au gravat elemente din natură, deseori stilizate, iar alteori, compoziții heraldice compuse prin respectarea regulilor artei blazonului. Prin intermediul sigiliilor, stemele s-au extins la comunitățile civile și religioase. Orașele din Franța de nord, Anglia și din regiunile renane ale Imperiului romano- germanic, au utilizat sigilii armoriate încă din secolul al Xll-lea. în veacul următor, numeroase orașe autonome dispun de sigiliu propriu în imaginea lor s-au inclus reprezentări variate, putând fi stema țării, blazonul seniorului, imaginea patronului religios, sau compoziții menite a ilustra aspirațiile comunității respective.

Stemele corporațiilor de meșteșugari, apărute inițial în secolul al XIII-lea, s-au generalizat în secolul următor. Instituțiile religioase s-au individualizat prin steme abia la sfârșitul secolului al XlV-lea, iar fixitatea acestora s-a produs la sfârșitul celui de-al XV-lea secol.

Procesul de lărgire a utilizării stemelor s-a concretizat și în ceea ce privește adoptarea însemnului de către femei.

Utilizate la început, în secolul al Xll-lea, de către femeile din înalta societate, sigiliile aparținând femeilor se înmulțesc în secolul XIII, iar în secolul XIV ele se întâlnesc destul de des și la femeile din clasele sociale considerate inferioare[19], în imaginea acestor sigilii s-au gravat reprezentări, reproducând simbolul soțului, amintind stema de familie, iar uneori un semn particular.

Marii demnitari ai bisericii s-au reprezentat heraldic prin compoziții reunind stema lor de familie cu însemnul atributului funcției lor.

1.5. EFECTUL PROCESULUI EXTINDERII UTILIZĂRII STEMELOR PENTRU DEZVOLTAREA ARTEI HERALDICE

Procesul extinderii folosirii stemelor s-a desfășurat paralel cu stabilizarea și perfecționarea modului de alcătuire a diferitelor compoziții. Deși blazoanele se completează și diversifică, deseori în centrul acestora aflându-se un element ce evoca proprietatea funciară deținută de un anume posesor, la baza lor stau tot însemnele militare. Treptat, înfățișarea stemelor s-a schimbat, iar compoziția s-a complicat. în locul pieselor onorabile, pe suprafața scutului, s-au plasat mobile ce pot fi împrumutate din natură, ori luate din viața cotidiană a posesorului. Pentru a se distinge diferitele branșe ale unei familii, în câmpul scutului s-au realizat noi partițiuni, s-au adăugat noi mobile, s-a schimbat cromatica pieselor.

Preluarea stemelor de către toți membrii unei familii a avut ca efect, pe de o parte, detașarea acestora de posesiunile teritoriale, pe de altă parte,a făcut ca ele să-și piardă caracterul militar, întrucât nu mai

17 ***Ibidem,*** **p. 33.**
18 ***Ibidem,*** **p. 31.**
19 ***Ibidem,*** **p. 29.**

aparțin doar luptătorilor, ci tuturor persoanelor din care se compunea familia[20].

Din punct de vedere al mobilelor cuprinse în scut, în această perioadă se constată utilizarea, în special, a figurilor din domeniul naturii. Cele mai frecvent întâlnite sunt acvila și leul, care dobândesc, pe lângă semnificația simbolică legată de tradiție (acvila, pasărea zborurilor înalte simboliza curaj, îndrăzneală, iar leul făcea aluzie la forță și putere), și o semnificație politică.

în cadrul procesului de lărgire a folosirii stemelor, se constată încă două aspecte care au influențat dezvoltarea heraldicii: 1) posedarea de către marii funcționari de stat a mai multor sigilii (unele personale, în legătură cu proprietățile și altele atestând atribuția lor oficială) și 2) adoptarea, în foarte multe cazuri, de către vasal, a stemei seniorului[21]. Practica posedării mai multor însemne a dus,în cele din urmă, la contopirea reprezentării personale cu aceea de feudă.

Concedarea de către senior a propriului blazon vasalilor săi a avut ca urmare apariția unor steme foarte asemănătoare la familii total diferite din punct de vedere al neamului respectiv, fără nici un fel de înrudire. S-au născut astfel „grupele de steme”[22]. în cadrul cărora este greu de identificat evoluția blazonului unei familii.

Schimbările de proprietate au impus, în ceea ce privește valoarea probatorie a stemelor, o reconsiderare a puterii lor de a atesta dreptul asupra unei proprietăți deoarece: 1) unii feudali schimbându-și domeniile și-au schimbat și stemele; 2) alteori, deși ei și-au pierdut posesiunile teritoriale, au păstrat stemele în care aceștia erau reprezentați printr-un simbol oarecare (ca atare stema nu mai reflecta un fapt real, ci doar amintea vechile posesiuni); 3) cei care achiziționau o anume proprietate preluau, uneori, odată cu aceasta, și blazonul prin care vechiul proprietar s-a individualizat, creându-se astfel impresia unei descendențe, care în realitate n-a existat. Aceste situații au făcut ca, treptat, blazoanele să devină în mod definitiv un însemn independent, o marcă de individualitate pentru familii.

Diversificarea elementelor însumate în compozițiile heraldice proprii acestor secole este rezultatul direct al lărgirii utilizării stemelor, acțiune ce se desfășoară paralel cu preocuparea de a găsi noi soluții pentru dispunerea figurilor în scut. Treptat, se instituie reguli și noțiuni ce se stabilizează, formând arta heraldică cu diversele sale compartimente.

La sfârșitul secolului al XlII-lea se fixează culorile, se selectează metalele și blănurile, se stabilește repertoriul pieselor și figurilor heraldice, se reglementează modalitățile de împărțire a suprafeței scutului.

în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, vocabularul și sintaxa blazonului erau stabilite în linii generale, ele aveau deja vigoarea și precizia care se cunoaște, cazurile de încălcare a regulilor compoziției, relativ numeroase în secolul al XII-lea, devin mai rare.

Cu excepția câtorva cazuri de instabilitate, caracterul familial și ereditar al stemelor s-a impus cu atâta forță, încât a trebuit să se pună în funcțiune sistemul brizurilor pentru ca în interiorul scutului să se păstreze o tendință firească de individualizare a fiecărui posesor.

Moda armelor vorbitoare, moștenită din câmpul sigiliilor, se

20 ***Ibidem,*** **p. 30.**

21 ***Ibidem,*** **p. 29.**

22 ***Ibidem,*** **p. 28.**

dezvoltă (în special după 1300), determinând utilizarea de către o familie a două scuturi, unul ieșit din emblema feudei, altul format din arme parlante[23].

1.6. EVOLUȚIA STEMELOR ÎN SECOLELE AL XIV-LEA ȘI AL XV-LEA

Prima jumătate a secolului al XIV-lea constituie o importantă perioadă de mutații în istoria heraldicii europene. Declinul rolului militar al stemelor și adoptarea lor de către toate categoriile sociale le-a dat o esență și o structură nouă.

în această perioadă, stemele, inițial-marcă de proprietate și ornament decorativ, invadează toate obiectele din viața cotidiană, atât în casele prinților, cât și în cele ale oamenilor simpli.

Cu unele diferențe regionale, în secolele XIV —XV, crește considerabil înrâurirea heralzilor de steme asupra artei heraldice[24,25]. La început simpli mesageri, heral- zii sunt din ce în ce mai solicitați, pentru cunoștințele pe care le dețin în materie de steme, de diferite persoane și instituții, ceea ce a dus la creșterea rolului lor social, întrucât societatea îi recunoștea ca „specialiști" în domeniul blazoanelor.

Un element demn de relevat este faptul că sub influența heralzilor de arme, regulile de compoziție devin mai riguroase și totodată mai artificiale.

Continuând pe o scară mai largă activitatea începută încă din secolul al XIII-lea, heralzii se preocupă intens de întocmirea culegerilor de steme menite a servi la identificarea diferitelor compoziții (armoriale). Din necesitatea cunoașterii de către toți cei interesați a regulilor de compunere și descriere a unui blazon, se elaborează primele tratate de heraldică.

Neîndoielnic, alcătuirea acestor lucrări a permis o mai profundă cunoaștere a artei heraldice și a contribuit la fixarea limbajului heraldic, la codificarea regulilor sale. Pentru a se putea face față deselor, multiplelor nevoi de preluare a stemei de către urmași, se formulează mai precis norme în ceea ce privește utilizarea bri- zurilor și a combinărilor de elemente provenind din blazoane diferite. Aceste preocupări au dus, totodată, la alcătuirea unui limbaj cvasi-juridic în materie de posedare și transmitere de steme.

Paralel cu perfecționarea terminologiei și artei de dispunere a diferitelor figuri, se instituie elemente heraldice noi, unele dintre acestea pentru a fi plasate în afara scutului. O importanță deosebită au avut-o figurile ce vor constitui timbrul și, în special,elementul cel mai

23 ***Ibidem,*** **p. 32-33.**

24 **Charles Samaran,** ***op. cit.,*** **p. 742.**

25 **Acest subcapitol se bazează pe studiul lui Paul Adam, fostul președinte ai Academiei Internaționale de Heraldică,** ***De I'acquisition et At port des armoiries, Armes nobles et bourgeoises. Etude d hiraldique comparee,*** **în „Recueil du IV Congres International des sciences gânăalogique et hdraldique", Bruxelles, 1958, p. 81-106.**

2f> **Michel Pastoureau,** ***Les armoiries,*** **p. 37.**

de sus al compoziției, creștetul,a cărui apariție este legată de practica turnirurilor.

Tot acum, se începe utilizarea suporților, putând fi reprezentați prin personaje, animale, plante sau diferite obiecte, izvorul acestora fiind sigiliile.

în secolul al XVI-lea, se constată un spirit nou în ceea ce privește stemele, spirit determinat de dorința posesorilor de a împrospăta emblemele personale astfel încât să fie „individualizați" cât mai bine. în familii se manifestă tendința căutării semnificației compoziției, tendință determinată de dorința de a găsi „tematica" pe care stemele încetaseră s-o mai reflecte.

1.7. REGLEMENTĂRI JURIDICE ÎN MATERIE DE STEME

Dreptul de a adopta o stemă a fost, în Evul Mediu, general, respectiv oricine putea să-și alcătuiască un blazon: singura restricție care s-a impus prevedea evitarea identității cu însemnul altuia[23].

în această perioadă se lărgesc mijloacele prin care un doritor putea obține o stemă și, mai ales, se înmulțesc căile prin care un blazon putea fi recunoscut oficial.

Pe lângă concedare și concesiune.se întâlnesc cazuri în care unele steme sunt împrumutate sau oferite cadou de suveran, ori de funcționarul însărcinat cu evidența blazoanelor[26].

Remarcăm faptul că și în ceea ce privește concesionarea, au loc unele modificări: astfel, dacă în secolele XIII—XIV, aceasta presupunea preluarea parțială sau totală a armelor seniorului, în secolele XV—XVI s-au concesionat uneori compoziții heraldice total deosebite, concesionarea fiind, de fapt, mai curând o confirmare a stemei alese de posesor[27]

Desigur, lărgirea concesionării de steme se explică, în mare parte, prin interesul suveranului de a folosi acest sistem pentru obținerea unei surse noi de venituri. în ceea ce privește tezaurul documentar, aceste concesionări au dus la elaborarea unor diplome, cuprinzând descrierea stemei, înscrisuri ce constituie, astăzi, importante izvoare heraldice [28]

Secolul al XVI-lea marchează, in domeniul heraldic, faptul că suveranii și-au atribuit definitiv monopolul concesiunii stemelor.

Dorind a se individualiza prin compoziții aparte, nobilimea, nemulțumită de faptul că oricine putea să posede o stemă, a încercat să impună limitarea drepturilor de a se purta blazoane de o anumită factură, astfel încât și prin natura compozițiilor heraldice să se poată ușor constata deosebirea dintre vechea nobilime, cei de curând înnobilați și oamenii de rând. Pentru exprimarea acestor situații, s-a recurs la folosirea celui mai important element exterior al scutului, timbrul. Ca atare, s-a interzis, prin acte juridice, portul stemelor cu timbru (coroane și căști) de către oamenii de rând[29]

Această limitare n-a fost însă respectată. Faptul că a fost necesar să se revină mereu pentru a se aminti această interdicție celor care nu aveau dreptul să folosească steme cu timbru, dovedește ineficiența măsurilor luate în acest sens. Prin ordonanța din 1760 s-a dat drept burgheziei din Paris să folosească scuturi timbrate și s-a interzis celor

---

26**12**
27 ***Ibidem.***
28**2® Paul Adam, *op. cit.,* p. 84.**
29 ***Ibidem,* p. 88 89.**

care nu aveau aprobare expresă în acest sens, să aplice o astfel de podoabă pe scutul lor[30]

în **Franța,** in timpul domniei lui Ludovic al XlII-lea, în 1615, a fost numit un funcționar special însărcinat cu menținerea ordinii în domeniul stemelor. Prima codificare în această țară a avut loc la sfârșitul secolului al XVII-lea, prin edictul din 1696, care stipula că era interzis să porți steme fără să le înregistrezi, dar se lăsa fiecăruia libertatea să și le aleagă[31]

Acest edict a impulsionat utilizarea blazoanelor, deoarece familiile care aveau deja steme stabilite au trebuit să le descrie și înregistreze, iar cei care nu posedau până la acea dată, s-au preocupat de fixarea sau achiziționarea unor însemne care să-i reprezinte. S-a creat cu acest prilej renumitul **Armorial — general** (aflat astăzi la Biblioteca Națională din Paris), în cadrul căruia diferiții posesori și-au înregistrat blazoanele (acest armorial are 62 de volume)[32]. Este semnificativ că din cele 60000 de familii posesoare de steme la data respectivă, 50000 erau ale oamenilor de rând. Alături de stemele prinților și ale marii nobilimi, sunt înscrise nume de burghezi, negustori, meseriași și țărani[33]. în schimbul unei sume de bani, autoritățile au dat celor înscriși un brevet cuprinzând numele posesorului și reproducerea stemei pe care o aveau.

Cu prilejul înregistrării stemelor, autoritățile interesate, din motive financiare, să existe cât mai mulți posesori, au atribuit unor doritori blazoane din oficiu.

în secolul al XVII-lea, folosirea blazoanelor se extinde și mai mult, atât în ceea ce privește spațiul geografic, cât și în ceea ce privește societatea. Alături de stemele de familie, remarcăm blazoanele de orașe, de comunități, cele ale ordinelor militare și călugărești, universităților etc.

Partițiunile, respectiv diviziunile câmpului scutului, se înmulțesc tot mai mult, făcându-se mereu loc armelor de alianță sau de pretenție. în ceea ce privește conținutul compozițiilor heraldice, se foloseau toate figurile, putând fi însuflețite sau nu. Toate combinațiile erau posibile.

Deseori, în reprezentările care-i individualizau, posesorii au plasat figuri luate din natură, care să amintească numele lor („arme vorbitoare")[34 35].

Blazoanele de această factură puteau fi de două feluri: să conducă, prin figură, direct la numele de familie, sau să-l redea printr-o succesiune de reprezentări compuse din mai multe etape, putând fi cu caracter anecdotic[33].

Armele vorbitoare au fost, de cele mai multe ori, adoptate de oamenii de rând, însă le întâlnim și în cazul unor familii ilustre; astfel, regele Castiliei era individualizat printr-un castel, iar regele Leonului printr-un leu[36].

în Franța, între 1641 și anul declanșării revoluției burgheze, membrii familiei d'Hozier au deținut succesiv funcția de a reglementa portul stemelor. în această perioadă s-a elaborat o jurisprudență care a

30 ***Ibidem,*** **p. 90.**
31 ***Ibidem.***
32 **Charles Samaran, *L'histoire et ses methodes,* L'h6raldique, Paris 1956, p. 747 — 748.**
33 ***Ibidem.***

34 **Michel Pastoureau, *op. cil.,* p. 32.**
35 **Charles Samaran, *op. cit.,* p. 749.**
36 ***Ibidem.***

constituit statutul armorialului francez anterior revoluției[37] [38]. în cadrul acestor reglementări s-au nominalizat persoanele care fiind nenobile puteau să-și timbreze scutul cu coroană ori cască. Printre aceștia se aflau unele categorii de ofițeri, profesorii de drept (care erau asimilați cu magistrații curții suverane), primarii orașelor importante, burghezia din Paris, titularii unor ordine cavalerești.

în timpul Revoluției din 1789, s-a interzis portul stemelor. Prin hotărârea Adunării Constituante de la 19 iunie 1790, s-au înlăturat blazoanele, întrucât au fost apreciate „mărci" care amintesc sistemul feudal și spiritul cavaleresc[36] . Deși unii din deputați au încercat să demonstreze că prin acest act se comite o „eroare istorică", hotărârea a rămas în vigoare, iar la 23 iunie 1791 s-a emis un act legislativ prin care stemele, ca și titlurile, au fost desființate.

Dreptul la steme a fost restabilit la 1 martie 1808, iar în 1810, printr-un nou decret, s-a recunoscut caracterul ereditar al blazoanelor. După această dată și, în special, după 1814, blazoanele intră din nou în viața socială. Neîndoielnic, această pauză n-a fost de fapt o întrerupere în evoluția blazoanelor, întrucât prin sigiliile folosite de autorități în timpul revoluției, însemnul heraldic a continuat să reflecte procesele sociale.

în epoca contemporană, s-au emis în Franța noi reglementări. Legile din 1949 definesc stemele drept mărci de recunoaștere, accesorii ale numelui de familie care se pot atașa în mod indiscutabil, indiferent dacă respectiva familie era sau nu de origine nobilă. în acest context, se înțelege că blazoanele care se acordau oricărei familii, au intrat, ca și numele, sub protecția legii.

1.8. NORMALIZAREA UTILIZĂRII STEMELOR ÎN ALTE ȚĂRI DIN EUROPA

Procesul utilizării stemelor este similar în majoritatea țărilor din Europa. Pentru a evidenția modul în care societatea a anulat tendința nobilimii de a-și rezerva o anumită categorie de steme, inserăm mai jos succinte date privind legislația în ceea ce privește portul blazoanelor în diferite țări din Europa.

Austria. în țânle ereditare ale Habsburgilor s-au emis, deseori, legi prin care se încerca reglementarea adoptării stemelor.

Prin ordonanțele din 1 martie 1664, 19 ianuarie 1667, 2 februarie 1707, 12 septembrie 1721 și 7 octombrie 1736 se interzicea noii nobilimi și oamenilor simpli (care nu beneficiau de o concedare) folosirea căștilor și coroanelor, prevă- zându-se amenzi pentru cei care nu se conformau[3']. întrucât aceste prevederi au fost deseori încălcate, la 28 septembrie 1765 s-a afirmat din nou interdicția de a se purta steme cu timbru fără concesionare. în 15 februarie 1805, împăratul Fran- cisc I a interzis din nou folosirea fără autorizație a unor steme de tip nobiliar[39] [40].

37 **Paul Adam, *op. cit.,* p. 91.**
38 **Charles Samaran, *op. cit.,* p. 748.**

39 **Paul Adam, *op. cit.,* p. 99. întrucât capitolele anterioare se referă în special la Franța, nu am reluat aici problema evoluției heraldicii franceze.**
40 **Vezi și F. Karl, *Uber dos Wappenrecht Biirgerlicher,* în revista „Adler", 1907, p. 138—145.**

în 1818 se concesionează dreptul de stemă burgheziei, iar în 1820 se hotărăște ca aceștia să primească odată cu blazonul și scrisoarea cu descrierea compoziției.

Din conținutul actelor normative menționate mai sus, constatăm, deci, faptul că în timp ce se ignorau stemele fără cască și coroană, se încerca rezervarea unui tip special de blazoane pentru nobilime.

In **Danemarca,** prin ordonanța din 25 mai 1641 s-a interzis, de asemenea, portul unor steme cu căști de către cei neînnobilați. Cu toate acestea, ulterior, chiar autoritățile au acordat scrisori cuprinzând descriere de steme de această factură unor persoane ce nu erau nobile. Stemele burgheziei, deosebit de numeroase încă din secolul al XV-lea, cuprind uneori și timbre de natura celor nobiliare.Pro- cesul utilizării stemelor a fost similar în **Norvegia** și **Finlanda**[41]**.**

Elveția a suferit, în ceea ce privește arta heraldică, o puternică influență din partea instituției heraldice a Imperiului romano-germanic, deși, în Elveția puterea centrală nu a intervenit pentru reglementarea utilizării stemelor.

S-au bucurat de dreptul de a utiliza steme cu timbru, atât vechii nobili, cât și patricienii din Berna și Ziirich. Pentru a se deosebi, ultimii plasau deasupra scuturilor căști închise[42].

Pe lângă blazoanele autohtone, și în Elveția s-au purtat steme concedate de împărații germani, provenite din regatul Franței ori din alte state.

Deși se încerca interzicerea stemelor cu timbru pentru oamenii de rând, totala libertate de a se adopta steme obișnuite dovedește că și aici dreptul de a se purta armerii era consacrat de o îndelungată tradiție, pe care instituțiile juridice n-au putut s-o înlăture. Ca atare, s-au instituit numeroase steme compuse după bunul plac al posesorilor.

în **Imperiul romano-germanic,** dreptul de a utiliza o stemă s-a reglementat, ca și în alte țări. S-au dovedit, în primul rând, interesați în adoptarea de blazoane nobilii, apoi patricienii. Acestora le-au urmat familiile înstărite din orașe, apoi burghezia mică[43]. Considerându-se dreptul de stemă ca un drept ordinar, cu îndelungată tradiție, numeroase persoane și-au alcătuit blazoane prin care s-au individualizat. Cele mai vechi concesionări au fost legate de fapte de arme, sau de confirmarea unor blazoane deja dobândite.

în secolul al XV-lea, au apărut cele mai vechi scrisori de descriere a blazoanelor, fiind semnificativ că ele aparțineau burgheziei din Mainz, fiind compuse din scut timbrat de cască[44].

Și în Imperiul romano-germanic confirmarea stemelor a fost o sursă de venituri pentru puterea supremă. Orașele care s-au bucurat de dreptul de a folosi steme au dobândit ulterior privilegiului de a putea înnobila cu drept ereditar doctorii în filosofic, reprezentați heraldic printr-un scut suprapus de o cască cu grile[45]. Familiile burgheze au obținut, deseori, aprobări (de la împărat sau de la funcționarul însărcinat cu reglementarea blazoanelor) de a fi individualizate prin steme, în care scutul era timbrat de cască sau coroană.

în **Italia,** mai ales în Savoia, s-a încercat, de asemenea, să se diferențieze nobilii de oamenii de rând prin compoziții heraldice

41 **Paul Adam,** ***op. cit.,*** **p. 98.**
42 ***Ibidem,*** **p. 99.**
43 ***« Ibidem,*** **p. 96-97.**
44 ***Ibidem.***

45 ***Ibidem.*** **Vezi și G.A. Seyler,** ***Geschichte der Heraldik.*** **Numberg. 1885—1889.**

specifice.

Prin statutul din 1430, ducele Amedeus VII a interzis nenobililor să poarte armerii[46]. La 20 martie 1597, Catherina de Austria, ducesă de Savoia, a interzis, de asemenea, portul blazoanelor fără autorizație Această prohibiție a fost întărită și de Carol Emanuel la 5 octombrie 1598 [47] La 14 decembrie 1634, deși s-a declarat rămânerea în vigoare a restricției, s.a hotărât să se facă o analiză a blazoanelor considerate că au fost adoptate pe nedrept. în final, s-au recunoscut dintre acestea toate blazoanele utilizate de o familie timp de 60 de ani. Desigur rezultatul analizei și hotărârea finală dovedesc că, în ciuda restricției, stemele, chiar și cele cu timbru, au fost folosite și de oamenii de rând[48].

în epoca modernă și contemporană, restricțiile s-au menținut și lărgit oficial pe tot teritoriul Italiei. în 1924 s-a emis „Statutul stărilor nobile", prin care portul stemelor era rezervat acestei categorii sociale[49]'.

Anglia se încadrează în același sistem. Izvoarele atestă faptul că aid s-a admis ca fiecare proprietar de pământ (ded și nobilimea mică) să poată purta stemă[50]

După opinia heraldistului Upton (1440), blazoanele autoconcedate sunt cele mai valoroase izvoare heraldice, întrucât reflectă concepția posesorului, aspirațiile sale.

Din 1394, după cum subliniază Jean de Bads Aureo, puteau conceda steme regele, funcționarul însărcinat cu reglementarea blazoanelor și crainicii de steme.

în 1440, heraldul R. Stangways elaborează un tratat de lege privind armeriile, declarându-se împotriva libera adopțiuni de steme (întrucât acest fapt îi făcea pe heralzi să piardă unele venituri[51]). Treptat, heralzii au început să elibereze persoanelor confirmări asupra stemelor aflate în registrele lor, apoi să emită unele dovezi, atestând că armele posesorului respectiv sunt individuale, respectiv nu se confundă cu ale altor persoane. După un timp, heralzii au efectuat adevărate con- cedări de blazoane, deseori cu timbru.

Chiar și legea emisă la 2 iunie 1417 de regele Henric V, prin care s-a interzis portul de steme pentru cd care nu puteau justifica un drept ereditar sau o concesionare de către o autoritate competentă, a fost interpretată drept o indicație, în sensul ca în viitor să nu se folosească steme fără o „prealabilă confirmare"[52] Prevederea actului de mai sus n-a fost însă respectată decât un timp relativ scurt, întrucât s-a intensificat moda concedării de steme de către rege, acesta dând, apoi, libertatea heraldului de arme să corecteze unele blazoane, iar apoi chiar să confere steme familiilor înstărite.

în secolele care au urmat, pentru a fi înnobilat și a primi stemă, era necesar ca doritorul să prezinte un atestat asupra averii pe care o poseda. Pentru a se distinge diferitele ranguri sociale, s-a propus ca vechea nobilime să aibă scutul timbrat cu o coroană de par sau de baron, noii nobili să fie desemnați prin cască, iar oamenii de rând să folosească steme fără timbru.

Cât privește **Scoția,** toți posesorii de pământ, după cum se

46 ***Ibidem,*** **p. 100.**
47 ***Ibidem.***
48 ***Ibidem.***
49 ***Ibidem.***
50 ***Ibidem,*** **p. 101.**
51 ***Ibidem,*** **p. 102.**
52 ***Ibidem.***

specifica în legea din 21 februarie 1400, puteau folosi armerii adoptate liber sau concedate[53] [54]. Cea mai veche diplomă de înnobilare în care se descrie un blazon datează din 1503. în 1672, aici s-a deschis un registru (armorial) menit a înregistra stemele. în cele din urmă, acest armorial, totalizând 35 de volume, a stat la baza blazoanelor concedate după această dată (urmașii primeau „o carte" și o stemă cu o brizură).

în **Polonia,** orânduirea feudală a avut trăsături proprii, fapt ce s-a reflectat și în heraldică. Aici regele era înconjurat de nobili egali între ei, dovadă fiind faptul că ei purtau la stemă același element în creștet[34]. Ei făceau parte din grupe ce se individualizau printr-o stemă proprie. înnobilarea avea un sens anume, respectiv marca cooptarea în grupă a unei persoane, fapt exprimat și prin preluarea simbolului grupei de către aceasta. Stema era, în acest caz, o dovadă a atașamentului persoanei respective față de grupa nobiliară în care a fost cooptat. în acest context, oamenii de rând nu puteau obține steme[55].

Sub influența heraldicii engleze, în **Portugalia** s-a interzis libera adoptare de stemă[56]. în timpul lui Ioan I cel Mare (+ 1385) s-a reorganizat oficiul de blazoane; în 1466, regele Alphonso V Africanul a interzis tuturor oamenilor de rând (în afara celor „hidalgo—de Cotte d'armes") să folosească steme care să cuprindă în compoziția cromatică un metal (după concepția medievală, metalele erau considerate mai nobile decât culorile). Emmanud le Fortund (1 1495) a reînnoit această interdicție, amintindu-i funcționarului însărcinat cu armeriile, obligația de a înregistra stemele date pentru „hidalgo—de Cotte d'armes". în 1807, s-a retras interdicția de a utiliza steme fără o concesie originară[57].

în 1722, în **Rusia** s-a instituit un oficiu heraldic însărcinat cu înregistrarea stemelor nobilimii. în vederea reglementării portului de blazoane[58], Ecaterina a Il-a a emis, la 21 aprilie 1785, un statut. Conform prevederilor acestuia, în fiecare gubernie urma a se ține o carte genealogică în care trebuiau înscriși toți nobilii al căror grad era examinat de senatul imperial. Alte edicte din 1797, 1800, 1803, 1846 prevăd condițiile în care o persoană putea obține titlul nobiliar și stema. Ca și în Polonia, stemele erau interzise oamenilor de rând.

Și în **Spania** heraldica a suferit puternica influență franceză. O dovadă certă în acest sens o constituie faptul că autorii tratatelor de heraldică nu au ezitat să citeze lucrările apărute în acest domeniu în țara vecină[59].

Burghezia a folosit în Catalania, încă din secolul al XIV-lea, steme armoriale. Autorii de tratate începând cu Bartole[60] au admis liberul drept de a se alcătui o stemă. Diego de Valero (1412—1486) în „Tratado de Nobleza e fidalquia", elaborat în 1441, recunoștea patru modalități de obținere a stemei: 1) prin moștenire; 2) cuceriri războinice; 3) concesiune; 4) autoalcătuire[61].

în secolul al XVI-lea, normele juridice admiteau tuturor alcătuirea

---

53 ***Ibidem,*** **p. 103. Vezi E. J. Jones, *Medieval Heraldry Some Fourteenth Century Heraldic Works.* Cardiff, 1943; H.S. London, *Some Medieval Treatises on English Heraldry,* in „The Antiquaries Journal**, 33 (1953) p. 169-183.**

54 **Paul Adam, *op. cit.* p. 104.**

55***[53]*** ***Ibidem.***

56 **Ibidem, p. 100.**

57***[37]*** **Vezi și Conde de Sao Payo, *Do direito heraldica por tuques,* 1927.**

58 **Paul Adam, *op. cit.,* p. 104.**

59 **Ibidem, p. 95.**

60 **Crainic de steme care a trăit in sec. XIV. Tratatul său s-a numit *Tractatus de Insigniis et armis,* A fost publicat in 1883 (de către F. Hauptmann) și 1943 (de E.J. Jones).**

61 **Paul Adam, *op. cit.,* p. 95 — 96.**

de steme, dar interziceau timbrarea lor. în 1636, Moreno de Vargas atestă că fiecare utilizează o stemă așa cum poartă un nume. Toți oamenii pot să-și alcătuiască stemele după libera voință, cu observația că cele oferite de suveran erau foarte onorabile, iar celelalte trebuie folosite simplu, fără timbru și lambrechini[62].

în Navara, Martin de Viscaye (1621) arăta în lucrarea sa că fiecare putea să-și alcătuiască arme cum dorea, cu condiția să nu se suprapună cu ale altora, dar atrăgea atenția că este bine ca stemele să fie recunoscute de suveran, fără de care ele aveau o importanță mai mică[63].

Cât privește **Suedia** se știe faptul că în secolul al XIII-lea au apărut steme, dar ele îi individualizau în special pe nobili. Primele steme ale burgheziei datează din 1320[64] [65]. în general s-au folosit steme de către toate clasele și păturile sociale, în secolul al XVI-lea, suveranul a intervenit, precizând modul de reglementare a blazoanelor. La insistențele nobilimii, care voia să se distingă și prin componența stemei, în 1569 se emite un act prin care se rezervau nobililor stemele timbrate cu cască deschisă[63]. Prin decizia stărilor nobile din 1626 și prin ordonanța din 1687, se stipula și dreptul burgheziei de a purta blazoane timbrate cu o cască deschisă. Această reglementare, întărită din nou la 10 august 1762, a rămas în vigoare până în veacul XX.

Țările de Jos. Sistemul adoptării stemelor este similar celui din Europa de apus. încă din secolul al XIII-lea, patricienii orașelor Gent, Brugge, Bruxelles etc. utilizau sigilii armoriate care erau timbrate, iar la începutul veacului al XIV-lea acest sistem este practicat și de alte familii de rând[66]. După moartea lui Carol Temerarul (1477),are loc o reglementare în ceea ce privește portul blazoanelor[67]. Heralzii nu puteau alcătui steme fără aprobarea funcționarului special însărcinat cu acestea. Stemele urmau a fi aprobate doar pentru „oamenii virtuoși* și de „moravuri bune".

în tratatul elaborat de Jacques Leboucq (1 1573)[68] se menționa că oamenii de rând au obținut steme printr-o concedare de către suveran, iar alții printr-o autoconcedare după propria lor voință. Nobilimea a încercat, ca și în Franța, să impună restricții în ceea ce privește portul stemelor. în 1595, printr-o ordonanță a lui Filip al II-lea, se interzice oamenilor de rând dreptul de a utiliza steme timbrate. Un alt act emis de puterea centrală, în 1586, stipula că numai nobilii aveau dreptul de a folosi steme timbrate cu coroane. Nerespectarea prevederilor acestor legi este dovedită și aid de faptul că au fost necesare reveniri, în 1616, 1649, ca și în 1743. Se încerca reglementarea strictă a tipului de stemă pe care îl puteau adopta vechii nobili,noii înnobilați și oamenii de rând. în 1754, sub Maria Tereza, s-au dat noi reglementări în Liege, s-au folosit steme cu timbru de către toți doritorii, indiferent de poziția socială[69].

Ungaria a folosit un sistem heraldic ce s-a asimilat Europei apusene. Spațiul balcanic (Grecia, Albania, Serbia, Bulgaria) n-a

62 ***Ibidem,*** **p. 96.**
63 **Ibidem, Vezi și M. Riqner,** ***Heraldica Espaniola,*** **Barcelona, 1942.**
64 ***Ibidem,*** **p. 98.**
65 ***Ibidem.***
66 ***Ibidem,*** **p. 93.**
67 ***Ibidem.***
68 ***Ibidem,*** **p. 94.**
69 ***Ibidem,*** **Vezi și L. Fourez,** ***Le droit heraldique dans Ies Pays-Bas Catholiques,*** **Bruxelles et Lou- vaine, 1932; Arendt și Riader,** ***Legislation heraldique de Belgique*** **(1595—1885).**

cunoscut, în secolele XV—XIX, fenomenul heraldic și aceasta ca urmare a faptului că fiind supuse de Poarta Otomană, au fost obligate să renunțe la individualizarea prin simboluri Specifică Europa și lumii creștine, heraldica nu a fost cunoscută popoarelor musulmane, și nid civilizațiilor asiatice.

1.9. REVITALIZAREA HERALDICII ÎN SECOLUL XIX

în secolul trecut a sporit interesul social față de heraldică. Stemele, individualizând familii, comunități și instituții, sunt din nou frecvent utilizate, atât prin cuprinderea în câmpul sigiliilor, cât și prin încrustarea lor pe diferite obiecte de lux sau instrumente de lucru cotidiene.

Deși un interes deosebit îl reprezintă modul de realizare a compozițiilor heraldice, mod caracterizat în reunirea, într-o factură nouă, a unor simboluri tradiționale cu însemne noi, reflectând procesele sociale proprii acestei perioade, cel mai important aspect, în legătură cu arta și teoria blazoanelor, îl reprezintă fundamentarea disciplinei heraldice. într-adevăr, despre știința heraldică, respectiv despre apariția unei științe speciale a istoriei având drept scop cercetarea evoluției stemelor și interpretarea semnificației lor, nu se poate vorbi înainte de secolul al XIX-lea[70].

Contrar, deci, celor ce s-ar putea gândi, heraldica este o știință modernă. Incontestabil, dezvoltarea artei heraldice în perioada secolelor XII—XVIII a avut o importanță deosebită pentru nașterea științei heraldice, însă progresele realizate în epocile menționate n-au făcut decât să asigure acumulările cantitative necesare evoluției oricărui fenomen. Desigur, heralzii din evul mediu, care au compus regulile blazonului, au adus o însemnată contribuție la dezvoltarea artei heraldice, dar ei n-au făcut aceste lucruri din dorința de a cerceta evoluția unor blazoane, ci s-au preocupat de strângerea unor informații care să-i ajute în activitatea practică de compunere, descriere și modificare a blazonului, deseori aceste date fiind indispensabile dirijării tumirurilor în care erau maeștri de ceremonie. Se impune apoi a menționa că, deși de-a lungul anilor s-au stabilit reguli și principii ferme pentru a dirija alcătuirea stemelor, acestea erau,în cele mai multe cazuri, pentru toate țările europene, departe de a răspunde exigențelor științei heraldice în adevăratul sens al cuvântului[71].

în acest context, heraldica se dezvoltă în strânsă legătură cu celelalte discipline sociale ale istoriei; paleografie, cronologie, diplomatică, sigilografie, codicologie și altele.

Deși inițial nu era o disciplină autonomă, heraldica își face loc impunându-se ca o știință de mare importanță pentru cunoașterea societății. Pe baza principiilor și metodelor de cercetare proprii, heraldica a demonstrat vastul câmp de studiu pe care-1 oferă istoricilor și arheologilor stemele folosite în trecut de persoane și comunități. S-a argumentat faptul că stemele ajută la identificarea posesorului și la cunoașterea personalității sale, permițând, în general, situarea individului în grup și a grupului în societate[72]. De asemenea, prin descifrarea diferitelor compoziții, heraldica contribuie la cunoașterea raporturilor dintre state, provincii, grupări sociale și persoane[73].

---

70 **Charles Samaran,** ***L'histoire et ses methodes,*** **Hnaldique, p. 741.**
71 **Ibidem,**
72 **Michel Pastoureau,** ***Les armoiries,*** **p. 71—72.**
73 ***Ibidem.***

Preocupările specialiștilor s-au îndreptat pe de o parte spre punerea în circuitul științific a izvoarelor simbolice, pe de alta, spre definirea și uniformizarea terminologiei științei blazonului. S-au făcut pași și s-au formulat proiecte vaste, care, în mare parte, și-au găsit finalizarea în veacul următor.

în secolul XIX,știința heraldică s-a constituit prin cercetarea profundă a izvoarelor feudale. Preocupați de cunoașterea surselor, savanții au întreprins acțiuni pentru depistarea și înscrierea după criterii științifice a izvoarelor heraldice. în Franța, țara în care heraldica a cunoscut o dezvoltare accentuată, s-au desfășurat în a doua jumătate a veacului trecut „misiuni sigilografice" menite să cerceteze și inventarieze diferite categorii de sigilii[74]. în diverse țări europene s-au manifestat preocupări pentru alcătuirea unor manuale, editarea de lucrări explicative, tipărirea de repertorii orientative. Tot acum se proiectează și se încep pregătirile pentru realizarea unor publicații importante pentru știința heraldică, corpusul sigiliilor și al altor monumente heraldice.

1.10. HERALDICA-FENOMEN UMAN PERMANENT

Dialectica dezvoltării, profundă și multilaterală in secolul XX, a marcat și în domeniul heraldicii o nouă etapă de evoluție. Implicată în procesul de dezvoltare a știință în general, legată indisolubil de transformările ce au avut loc în societate, heraldica cunoaște în veacul pe care-1 străbatem noi forme de manifestare.

Cele mai importante aspecte ale evoluția heraldicii în epoca la care ne referim au constat în: 1) intensificarea folosirii oficiale a însemnelor heraldice; 2) lărgirea investigația sociologice, prin cuprinderea în cercetarea științifică a acestor izvoare speciale; 3) crearea unor asociații naționale și internaționale de profil; 4) combaterea prejudecăților existente în ceea ce privește locul heraldicii în ansamblul disciplinelor istorice și rolul ă în viața socială.

1) în ceea ce privește folosirea pe o scară largă a însemnului heraldic, o importanță deosebită o are reprezentarea simbolică a tuturor statelor prin stema și drapelul specific. într-adevăr, în concernul națiunilor, fiecare popor se individualizează printr-un însemn ce exprimă în limbaj plastic specificul comunității respective, atestă drumul său în istorie, stăruința spre împlinirea idealului național.

Sigiliile cu care statele și organismele internaționale autentifică tratatele și convențiile internaționale[75], cele prezente pe actele orașelor sau instituțiilor, sunt ca și timbrele, alte forme de aplicație oficială a heraldicii. Imaginile gravate pe monedele puse în circulație, în diferite țări, se încadrează în aceeași categorie de însemne oficiale. în afară de aceste forme generale, heraldica își găsește utilizarea în mod oficial prin reprezentările încrustate pe stâlpi de frontiere, pe ecusoanele automobilelor ori prin cărțile poștale ilustrate cuprinzând alături de imagini din diferite localități și stema acestora[76].

---

74 **Rezultatul acestora s-a concretizat în primele volume publicate de savanti francezi: Duet D Arco, G. Demay, A. Coulon.**

75 **Yves Metman, în articolul *„Sphragistique*,* evidenția faptul că „autentificând tratatele încheiate între diferite țări ;i organizații, sigiliile întăresc și aprofundează cele mai nobile sentimente umane*, *Revista Arhivelor*,* LVI, XLI, 3, 1979, p. 330.**

76 **Vezi Xavier de Ghellinck Vaemewyck, *L'hdraldique phinomine humain permanent,* în „Recueil du IV Congrts International de Sciences gănăalogique et hdraldique*.**

Neîndoielnic, utilizarea heraldicii în activitățile oficiale constituie o dovadă certă a necesității cunoașterii heraldicii pentru descifrarea semnificației diferitelor însemne.

2) Dezvoltarea heraldicii, demonstrarea caracterului științific al activității de identificare a simbolurilor folosite de-a lungul vremii, multitudinea de informații transmise de izvoarele heraldice, au determinat un interes deosebit față de cercetarea însemnelor de această natură. Studiul metodic al blazoanelor, coroborarea datelor transmise de acestea cu alte categorii de surse istorice, au contribuit la lărgirea investigația sociologice, întrucât heraldica a oferit interesante observații științelor sociale în ansamblu. Pe baza cercetării evoluției diferitelor compoziții heraldice, s-a putut determina succesiunea unor meserii, s-au identificat uneltele proprii anumitor domenii de muncă, s-au cunoscut momentele semnificative din viața unor comunități, rolul anumitor persoane în viața socială. De asemenea, stemele s-au dovedit a fi importante mărturii atestând evoluția mentalităților sociale.

Pentru a-și atinge scopul, cercetarea în acest domeniu a fost orientată spre problemele de bază. Lărgirea câmpului de abordare prin cuprinderea tuturor categoriilor de însemne ce reflectă simbolic procesele sociale, înnoirea metodelor de cercetare au făcut ca heraldica să se afirme din ce în ce mai mult și să-și dovedească caracterul interdisciplinar. în afară de faptul că era însumată în ansamblul disciplinelor pe nedrept considerate „auxiliare"[77], predate in instituții de profil, heraldica și-a făcut loc, prin catedre sau cursuri, în învățământul superior istoric și în cadrul învățământului de arte de diferite nivele.

Din nevoia cunoașterii numeroaselor izvoare heraldice, în ultimele două decenii, s-a început folosirea echipamentului electronic în vederea prelucrării rapide a informațiilor pe care acestea le transmit[78].

Un alt factor care a stimulat în secolul XX cercetarea heraldică, îl constituie unirea mai strânsă a eforturilor naționale și întărirea colaborării pe plan mondial, în afară de dezbaterile în cadrul reuniunilor, colocviilor și congreselor internaționale, s-au editat publicații de profil cu largă circulație internațională[79]'. Remarcăm printre acestea „Arhivum Heraldicum", în paginile căreia s-au inserat, atât materiale cu caracter general, cât și unele studii care abordează aspecte ale dezvoltării heraldicii în diferite țări[80].

Un efect pozitiv în dezvoltarea cercetării heraldice l-a avut preocuparea unor savanți de a edita bibliografii internaționale însumând studiile realizate în decursul vremii în diferite țări[81].

Bruxelles, 1958, p. 148.

77 **Charles Samaran, în lucrarea menționată *(L'histoire et ses methodes)* publicată la Paris în 1956 tratează principalele discipline numite până de curând „auxiliare**, ulterior denumite „speciale*, fundamentale etc. Vezi Bogdan Damian, *Științele speciale ale istoriei,* „Revista de istorie", tom. 33, nr. 7—8 (iulie—august), 1980, p. 1603—1635.**

78 **Michel Pastoureau, *Les armoiries,* p. 63 — 64.**

79 **Se impun printre acestea culegerile realizate cu prilejul congreselor internaționale de științe genealogice și heraldice și ale colocviilor organizate în diferite țări abordând o astfel de tematică.**

80 **J.B. de Vaivre, *Orientations pour l'etude et rulilisation des armoriaux du Moyen Age,* în „Cahier d'hâraldique", I. 1974, p. I—XXXIV; E. J. Jones, *Medieval Heraldry. Some Fourteenth Century Heraldic Works,* Cardiff, 1943; S.M. London *Some Medieval Treatises on English Heraldry,* în *„The Antiquaries Journal** 33 (1953), 169-183.**

81 **Printre cele mai apreciate remarcăm: G. Saffroy, *Bibliographic g^nialogique,***

3) Deși unele grupări reunind persoane interesate în cunoașterea artei heraldice au apărut încă din epoca feudală, în secolul XX, procesul constituirii de asociații naționale și mondiale este mult mai intens și vizează activități de un nivel net superior. An de an, au luat ființă, în țările din Europa, dar și în alte părți ale lumii, organisme naționale și grupe independente de heraldică[82].

Reuniți, datorită strânsei conlucrări, cu genealogiștii, specialiștii în știința heraldică au întreprins acțiuni menite să creeze posibilitatea cercetării izvoarelor heraldice în profunzime, atât în ceea ce privește aria geografică, cât și referitor la stratificarea socială. Asociațiile, comisiile sau societățile de heraldică și genealogie s-au dovedit a fi forma cea mai adecvată pentru transpunerea acestui obiectiv în realitate. Este semnificativ faptul că, deseori, organizații de acest fel au fost create pe lângă arhivele de stat din diferite țări[83], desigur ca urmare a necesității valorificării complexe a izvoarelor de acest fel conservate în depozitele de arhivă.

Printre organismele internaționale se remarcă Academia Internațională de heraldică[84]. înființată în 1949, Confederația Internațională de genealogie și heraldică[85] creată în 1971, (ambele având sediul în Elveția), Colegiul magistral de consultații heraldice din Italia[86]. Institutul Internațional de genealogie și heraldică creat în spațiul hispano-american[87] în 1954 și altele.

4) Dezvoltarea cercetării în domeniul heraldicii, înscrierea sa în rândul disciplinelor de bază pentru formarea istoricilor, au făcut posibilă, totodată, combaterea prejudecăților ce s-au manifestat în legătură cu practica și teoria blazonului. Evidențiind importanța tot mai mare pe care heraldica o dobândește în societate, heraldiștii au infirmat teoriile greșite, formulate în legătură cu această disciplină respectiv: considerarea heraldicii ca o manie; aprecierea stemelor drept un privilegiu nobiliar; reducerea formelor de manifestare ale heraldicii la stema clasică[88 89].

Argumentându-se rolul important pe care un însemn îl poate avea in trezirea sentimentelor, ridicarea moralului și întărirea coeziunii unui colectiv, heraldiștii au demonstrat netemeinicia teoriilor de mai sus și

---

hiraldique et nobiliare de la France, **Tom. I, Paris, 1968; bibliografiile naționale inserate în „Arhivum heraldicum* (Anglia 1953, Franța 1953, Belgia 1954 etc.). Deosebit de utilă este și contribuția heraldis- tului, M. Tourneur — Nicodeme, *Bibliographic gMrale de la sigillographie,* în „Le biblio- graphe moderne**, 22 (1924—1925), p. 130—161; 203—221. în 1959, autorul mai sus-menționat a publicat un supliment la bibliografia sigilară (în revista „Archives biblioteque et rnusdes de Belgique", 30/2). Remarcabile sunt în acest sens preocupările Comitetului Internațional de Sigilografie, organism dependent de Consiliul Internațional al Arhivelor. în 1994, acest organism a editat o lucrare cuprinzând studiile de sfragistică publicate în Europa (diferite țări) în perioada 1987—1991.**

82 **Pentru a facilita colaborarea internațională, Confederația Internațională de heraldică și genealogie, a inserat îi „Recueil du 11 congrfcs international de sciences gtfnialogiques et h£raldique", 1972, lista organismelor internaționale și a societăților naționale de profil.**

83 **>3 Menționăm în acest sens serviciile și birourile de heraldică, genealogie și sigilografîe din Franța, Germania, Danemarca, Belgia etc.**

84 **Secretariatul acestui organism este în Franța (C. 2 Avenue Belmontet F—92210 Saint Claud).**

85 **Secretariatul: Kastel Vorst, B—1880 Grimbergen Belgia.**

86 **Palazzo Malta, 68. Via Condatti, 1—00187 Roma, Italia.**

87 **Apartado de Correos 12.009, Madrid.**

88 **Xavier de Ghellinck Vaernewyek, *op. cit.,* p. 147.**

89 **8' Ibidem, p. 148.**

au relevat dezvoltarea fără precedent a caracterului practic aplicativ al heraldicii în viața contemporană. Pe lângă faptul că instituțiile, asociațiile și grupările de diferite categorii și-au instituit embleme, în afară de cocardele și insignele difuzate în legătură cu diferite evenimente, heraldica este folosită azi ca izvor al artei decorative, în industria hotelieră, turistică și artizanală.

Vitalitatea heraldicii este probată, totodată, de faptul că pretutindeni, chiar și în statele mai puțin înclinate spre recunoașterea importanței heraldicii, aceasta continuă să se manifeste în diferite forme"

Corespunzând nevoii omului de a-și manifesta personalitatea, heraldica se dovedește a fi strâns legată de cele mai expresive forme de manifestare ale civilizației umane. Reflectând simbolic procesele sociale, heraldica îmbracă diferite forme. Emblemele societăților culturale și sportive, însemnele adoptate de diferite corporații și instituții, chiar de persoane particulare, lărgesc mijloacele de exprimare în limbaj plastic[90]. în acest context stemele apar ca manifestări tipice ale heraldicii, dar ea nu se reduce la aceasta.

Prin editarea unor lucrări de informare generală și organizarea de expoziții, heraldica va fi cunoscută și apreciată sub adevărata sa față, de fenomen uman permanent, act de cultură formativ, profund integrat ansamblului social umanitar[91].

II LIMBAJUL HERALDIC

Heraldica este o „artă", deoarece presupune anumite cunoștințe și talent în prezentarea și așezarea diferitelor elemente, astfel încât să se obțină o compoziție heraldică cât mai grăitoare, pentru a-1 individualiza pe posesor.

Stema trebuie să fie adecvată cerințelor acestei arte, atât pentru a evita punerea în discuție a autenticității sale, cât și pentru a permite contemporanilor săi, și celor care, ulterior, vor încerca să-i descifreze sensul, să identifice corect fiecare element, să înțeleagă semnificația figurilor.

Tehnica -alcătuirii stemelor a impus adoptarea unei terminologii adecvate mijloacelor de exprimare proprii acestei discipline. S-a definit în primul rând ce este heraldica în ansamblul științelor istorice. Numărându-se printre disciplinele speciale ale istoriei, heraldica stabilește regulile teoretice de alcătuire a stemelor și studiază evoluția acestora.

Se disting două noțiuni: știința heraldică și arta heraldică. **Știința heraldică** se ocupă de principiile teoretice după care se constituie o stemă și istoricul acestora. **Arta heraldică** urmărește modul de alcătuire practică a unei steme, se ocupă, deci, de latura practică a științei heraldice.

Stema este ansamblul elementelor dispuse într-un anume mod,

90 **Numeroase foruri, instituții culturale și sportive românești și-au construit și până în 1989 embleme proprii: Academia Română, Institutul de istorie „N. Iorga", Universitățile din București, Cluj, Iași, Direcția generală a Arhivelor Statului etc.**

91 **Xavier de Ghellinck Vaernewyek, *op. cit.*, p. 147 — 149.**

astfel încât să exprime plastic atribuțiile posesorului.

La alcătuirea blazoanelor se folosește un cadru general, scutul, care apoi se separă în diferite partițiuni.

La crearea și blazonarea una steme trebuie să ținem seama de principalele sale componente: a) scutul și diviziunile sale; b) mobilele cuprinse în câmpul său; c) elementele exterioare ale scutului compuse din; 1) timbru, 2) sprijinitori, 3) mantou sau pavilion, 4) deviza, 5) însemnele de demnitate.

Scutul este partea centrală a unei steme; el simbolizează arma de apărare a cavalerilor medievali, suprafață pe care combatanții își reprezentau blazonul.

Putând fi înfățișate în diferite forme geometrice, mai frecvent întâlnindu-se scuturi ovale, rotunde, triunghiulare și dreptunghiulare, scuturile se caracterizează prin faptul că fiecare porțiune din suprafața lor are un rol și o importanță bine stabilită. Astfel, distingem: D—cantonul din dreapta al șefului (sau cantonul superior drept); B—cantonul central al șefului; E—cantonul stâng al șefului; G—flancul drept (respectiv dextru); A—inima scutului sau centrul scutului, ori abis; H—flancul stâng (respectiv senestru) al scutului; I—cantonul din dreapta al tălpii; C—cantonul central al tălpii, sau cantonul vârfului; J—cantonul stâng al tălpii, plus F —punctul de onoare.

După cum reiese din denumire, inima scutului este locul central, al stemei; de obicei, aici este plasată mobila principală. Punctul de onoare este locul unde se așază figurile ce exprimă demnitatea deținută de posesor, elementul cel mai semnificativ pentru a evoca rolul său în societate. Menționăm că această partajare a suprafeței scutului este valabilă atât pentru situația în care, prin trasarea unor linii orizontale și verticale, aceste partițiuni au fost determinate, cât și în cazul în care scutul este simplu, respectiv suprafața sa este unică.

Prin **partițiinii** se definește împărțirea suprafeței scutului prin linii verticale, orizontale, oblice, drepte, undate, dințate, dantelate. Când câmpul scutului nu are nici o diviziune, este denumit simplu sau plin. Atunci când câmpul scutului este împărțit și redat cromatic diferit, scutul se numește compus sau împărțit.

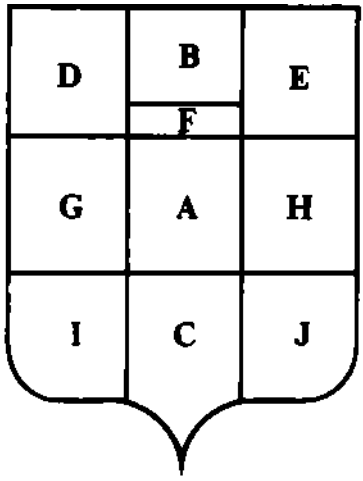

Fig. 1. Scutul şi diviziunile sale

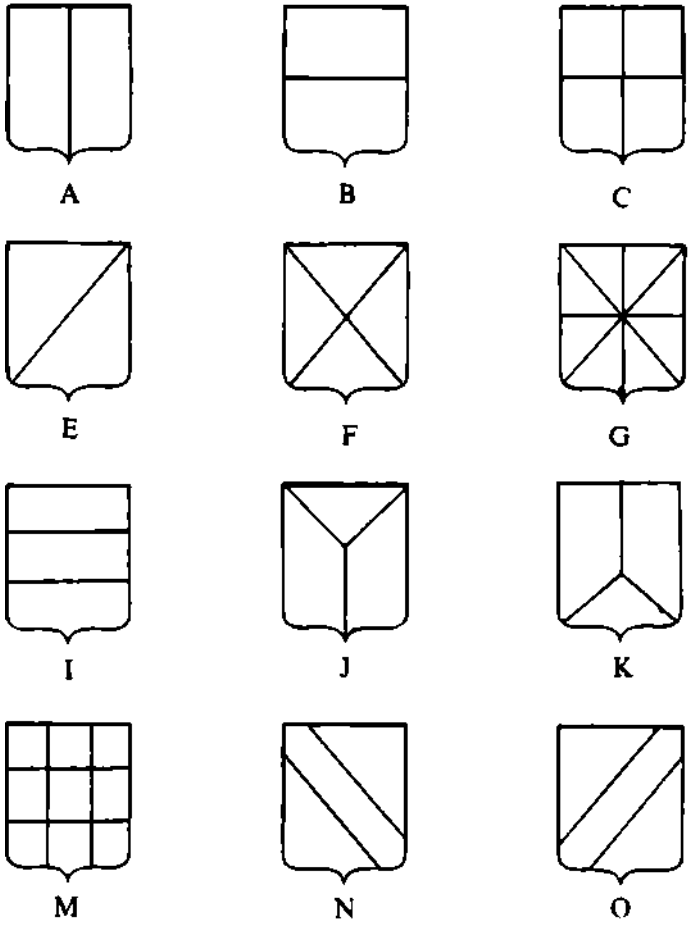

Fig. 2. Scuturi partajate

în funcție de liniile trasate scuturile pot fi:
— **scut despicat,** împărțit în două părți egale printr-o linie dreaptă verticală (A): — **scut tăiat;** realizat prin trasarea unei linii orizontale la mijlocul său (B);
— **scut sfertuit sau scartelat;** este scutul divizat în patru printr-o linie verticală și una orizontală **(C);**
— **scut tăiat in bandă,** al cărui câmp a fost împărțit în două părți egale printr-o diagonală din colțul drept superior al scutului spre cel stâng inferior (D);
— **scut tăiat în bară** prin trasarea unei linii oblice din colțul stâng superior al scutului spre cel drept inferior (E);
— **scut tăiat ta curmeziș** sau **scut tăiat încrucișat;** este scutul al cărui câmp este împărțit în patru prin două linii oblice, (F);
— **scut gironat,** scut a cărui suprafață este împărțită în opt părți egale prin suprapunerea scartelării cu scartelarea în curmeziș (G);
— **scit tripartit to pal;** scut a cărui suprafață este împărțită în trei părți egale prin trasarea a trei linii verticale la egală distanță între ele (H);
— **scut tripartit to fascie** sau **scut tripartit în brfiuri;** este scutul a cărui suprafață este divizată în trei părți egale, prin două linii orizontale (I);
— **seta tăiat în furcă;** este scutul împărțit în trei părți egale prin linii ce au forma unui Y (J);
— **scut tăiat în furcă răsturnată,** scut împărțit în trei părți egale prin linii care au forma unui Y răsturnat (K);
— **scut împărțit to șase părți** prin trasarea unei linii verticale și a două linii orizontale (L);
— **scut împărțit în nouă partițiuni** prin trasarea a două linii verticale și a două linii orizontale (M);
— **scut tăiat to trei** prin trasarea a două linii oblice pornind din partea dreaptă superioară a scutului spre cea stângă inferioară a acestuia (N);
— **seta împărțit to trei părți egale** prin două linii ce merg din partea stângă superioară spre cea dreaptă inferioară (O).
„Scutii peste tot" („scut in inimă") e scutul de mai mici dimensiuni care se plasează in centrul scutului, astfel încât dacă acesta are partițiuni să le atingă pe toate (P).

Diviziunile obținute în câmpul scutului sunt denumite cartiere. Inițial, prin acest termen era denumită doar una din diviziunile scutului scartelat, scut considerat reprezentativ pentru blazoanele statelor (cel mai echilibrat). Ulterior au fost numite cartiere și partițiunile apărute prin celelalte sisteme de partajare.

Fiecare element dintr-o stemă are o anume importanță în ansamblul întregii compoziții, în funcție de locul pe care îl ocupă în câmpul scutului sau cartierului respectiv, în raport de cromatica sa și modul de interacțiune cu celelalte mobile heraldice.

Scutul, simplu sau partajat, este apoi, ca orice încăpere a unei locuințe „mobilat? cu diferite piese sau figuri care sunt desigur dispuse în câmpul scutului, ori al cartierelor sale, într-o anumită ordine.

Mobilele heraldice se clasifică în două categorii: piese heraldice și figuri heraldice.

Piesele heraldice sunt suprafețe obținute pe suprafața scutului (sau a unui cartier) prin trasarea unor linii drepte sau curbe și reprezentarea acestora într-o cromatică diferită de cea a câmpului scutului.

Heraldica utilizează piese „onorabile de prim ordin" și piese „onorabile de al doilea ordin", deosebirea dintre acestea fiind ordinea utilizării lor la alcătuirea stemelor. Primele sunt piesele instituite chiar de la nașterea blazoanelor și constau în combinații simple, trasarea de linii verticale, orizontale, curbe etc.

Remarcăm dintre acestea:

— șeful numit și **cap;** este piesa heraldică obținută prin trasarea unei linii orizon

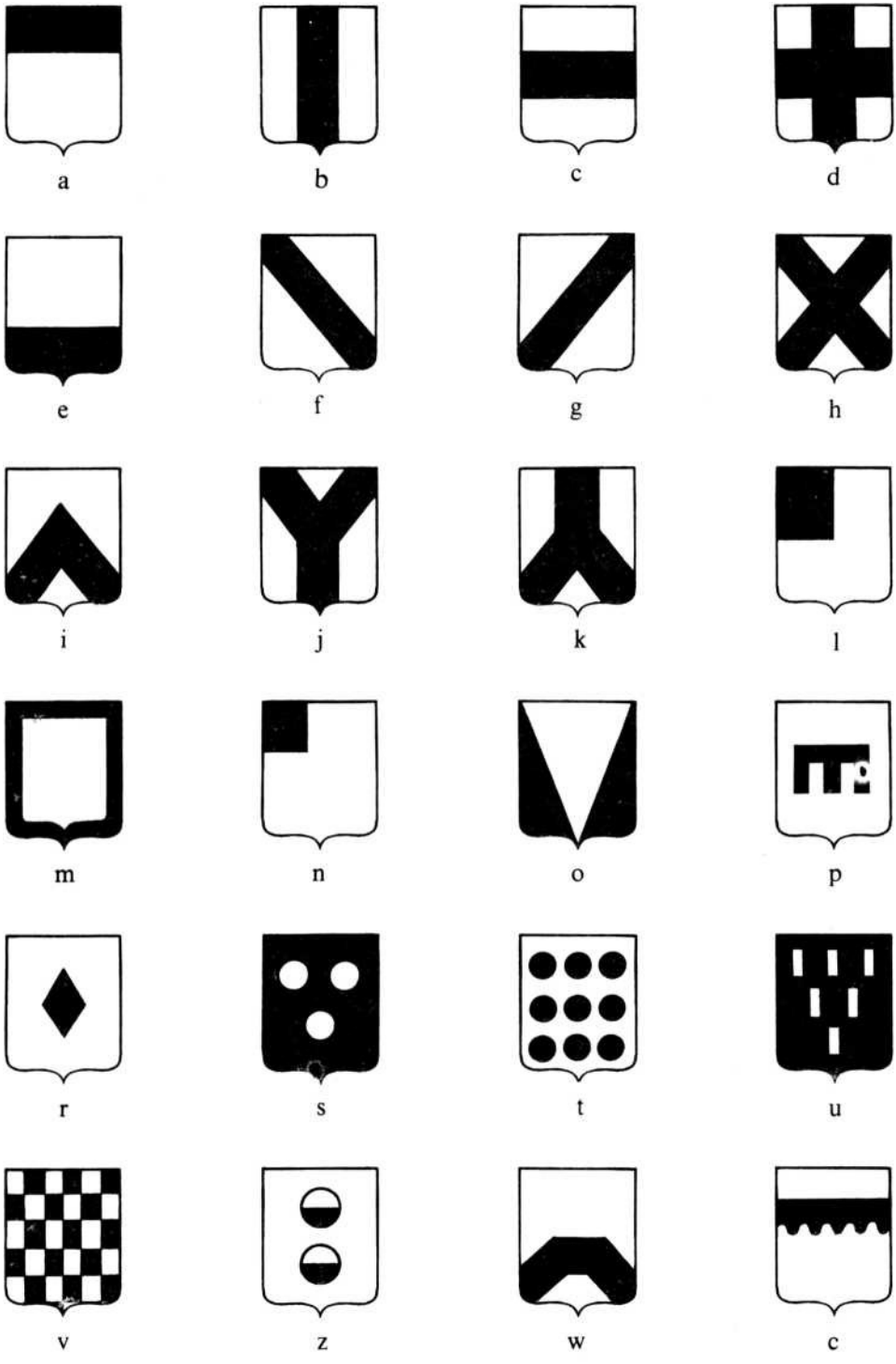

Fig. 3. Piese heraldice

tale menită a separa treimea superioară a scutului, care se va reprezenta într-o altă cromatică decât restul câmpului (a);
— **palul,** treimea suprafeței scutului realizată prin trasarea a două linii verticale și redarea acesteia intr-un smalt diferit de restul câmpului (b);
— **brâul** sau **fascia,** piesa realizată prin trasarea a două linii orizontale, pe 1/3 din suprafața scutului și transpunerea acesteia printr-o cromatică diferită (c); — **crucea** se obține prin suprapunerea palului cu brâul și reprezentarea spațiului conturat printr-o cromatică diferită de restul suprafeței scutului (d);
— **talpa** sau **câmpia,** treimea inferioară a scutului, realizată prin trasarea unei linii orizontale și înfățișarea noii piese printr-o cromatică aparte decât restul spațiului scutului (e);
— **banda,** suprafața (1/3) obținută prin trasarea a două diagonale din partea dreaptă a scutului spre stânga acestuia și redarea ei cromatic diferit de suprafața scutului (f):
— **bara,** suprafața (1/3) obținută prin trasarea a două linii oblice pornind din partea superioară stângă a scutului spre partea dreaptă inferioară a acestuia și reprezentarea ei într-o cromatică aparte (g);
— **săritoarea,** piesă heraldică obținută prin suprapunerea bandei cu bara și înfățișarea ei într-un smalt diferit (h);
— **căpriorul** sau **chevronul** se obține prin două piese care pornesc din cele două colțuri inferioare ale scutului și care se unesc la vârf în mijlocul scutului; deseori, se constituie din partea inferioară a săritoarei înfățișată cromatic diferit de câmpul scutului (i); poate fi redat și retezat (w);
— **furca** reunește partea superioară a săritoarei cu partea inferioară a palului, piesă ce va fi redată cromatic diferit de restul câmpului scutului (j);
— **furca răsturnată,** piesă realizată prin reunirea părții superioare a palului cu partea inferioară a săritoarei și redarea ei într-o cromatică diferită de suprafața scutului (k);

Din categoria pieselor onorabile de al doilea ordin, se folosesc mai frecvent: — **bordura** sau **marginea;** este suprafața obținută prin linii trasate astfel încât să se separe a șasea parte din câmp, formând la marginea sa o bordură reprezentată cromatic diferit (m);
— **cartierul liber,** piesa care ocupă mai puțin de un sfert din suprafața scutului, în partea superioară a sa și este redată în alt smalt decât câmpul; poate fi plasat în dreapta sau în stânga(l);
— **cantonul,** piesă situată tot în partea superioară, însă mai mic decât cartierul liber (ocupă a noua parte din scut); se plasează în dreapta (n);
— **vârful de suliță** este piesa ce are forma unui triunghi alungit, a cărui bază este egală cu jumătate din lățimea scutului și este redat cromatic diferit (o);
— **brâul** sau **fascia cu trapez** (p);
— **romburile,** pătrate alungite și puse oblic (r);
— **bezanți** piese rotunde din metal, uneori se reprezentau golite în interior astfel încât se vede câmpul scutului (s);
— **pâini** sau **turte,** piese rotunde, dar reprezentate prin culoare (t);
— **petece de podoabă,** asemănătoare bucăților mici de stofă sau de lemn în formă dreptunghiulară; pot fi redate și golite în interior, astfel încât se zărește câmpul scutului (u);
— **pătrate** (sau carouri), piese din lemn formând un pătrat cu laturi egale (v);
— **monete-turte** reprezintă o piesă heraldică în forma unui cerc plin

având o jumătate din suprafață redată de metal, jumătate de o culoare (z).

Fiecare din aceste piese au o anume semnificație, evocă un anume fapt.

Astfel, șeful reprezintă coiful luptătorului; fascia sau brâul amintește lenta vechiului cavaler; palul exprimă poziția demnă a omului și puterea de a judeca și decide; crucea evidențiază participarea la cruciade; săritoarea desemnează crucea

Sf. Andrei. Petecele de podoabă simbolizează cărămida, a cărei folosire era rezervată seniorilor feudali pentru construirea castelelor și a locuințelor. Moneta amintește de vechile monete folosite de împărații Bizanțului.

Figurile heraldice. Conform normelor științei blazonului, figurile heraldice se clasifică în trei mari categorii — 1) figuri heraldice naturale; 2) figuri heraldice artificiale; 3) figuri heraldice himerice.

Figurile heraldice naturale sunt, așa cum reiese din denumire, luate din natură, numărul lor este infinit, și unele dintre ele au, în limbaj heraldic, un anume sens. Multitudinea elementelor cuprinse în această categorie a necesitat gruparea lor pe domenii, respectiv: a) din domeniul cosmosului; b) din domeniul formelor de relief: c) din domeniul florei; d) din domeniul faunei.

Figurile heraldice din domeniul cosmosului: frecvent folosite la compunerea stemelor sunt soarele și luna. Astrul zilei trebuie redat conform cerințelor artei heraldice ca un cerc cu figură umană (figurat), înconjurat de 16 raze, din care opt drepte, opt ondulate. Când este redat în dreapta scutului, este numit „soare răsare"; când este redat în colțul stâng al câmpului se definește „soare apune". Această piesă heraldică este de regulă din aur. Când nu are figură umană, se bla- zonează „umbră de soare". Semnifică lumină, fertilitate, libertate. Astrul nopții este înfățișat de cele mai multe ori ca o semilună (un com de lună), de asemenea cu figură umană. Din punct de vedere al poziției luna poate fi: 1) cu coamele spre dreapta, când fiind în poziția normală nu se blazonează; 2) cu coarnele spre stânga câini este „contumală"; 3) cu coamele în șef, definită „urcătoare": 4) când este îndreptată spre baza scutului se numește „răsturnată".

Globul terestru, ce desemnează lumea, este reprezentat ca o sferă având deasupra o cruce și fiind înconjurat de un cerc.

Din această categorie mai fac parte: curcubeul, cometele, norii, fulgerele, cerul, focul, vântul.

Dintre elementele amintind formele de relief, au o frecvență mai mare munții, dealurile, apele, câmpiile.

Fauna aduce, de asemenea, variate figuri în steme. Cele mai reprezentative sunt preluate de la corpul uman. Astfel putem întâlni personaje redate întregi, trei sferturi, bust, efigie. Cât privește cromatica, omul poate fi redat natural, de metal ori cu diferite culori. Se pot reprezenta doar unele părți ale corpului: ochii, brațele, mâinile, palmele, inima.

Din figurile naturale făcând parte din faună un rol important l-au avut leul și acvila. Leul are cea mai intensă folosire. Este simbolul inteligenței, puterii, generozității; în stemele de stat desemnează suveranitatea. Este redat de cele mai multe ori ridicat pe labele din spate, în profil văzându-i-se numai un ochi. Leul poate avea diferite atribute: limbat, rampant, înarmat. El este leopardat când este repre- zentat cu capul întors, are laba dreaptă superioară ridicată.

Își găsesc locul în steme și alte animale, cum sunt: calul, bourul,

taurul, cerbul, câinele, mielul, mistrețul, ursul, elefantul.

Din lumea păsărilor, cea mai frecvent folosită este acvila. Simbolizând zborul spre înălțimi, demnitate și curaj, acvila ocupă în statisticile internaționale locul doi după leu. Poate fi redată cu aripile deschise (cu zbor deschis), cu ele strânse (cu zbor închis), plasată pe înălțimi, pe diferiți arbori, ținând sau nu în cioc ori în gheare anumite atribute: însemnele puterii, ramura verde, cruce etc.

Se mai întâlnesc lebede, ce semnifică eleganță, frumusețe; cocoșul, ce este considerat simbolul vigilenței, al mândriei și al îndrăznelii. O .semnificație aparte o are pelicanul. Reprezentat, de regulă, în cuibul său, cu aripile întinse, el își hrănește puii (de obicei în număr de trei) cu sângele său. Cocorul este înfățișat din profil, cu piciorul drept ridicat, ținând o pietricică numită „vigilență". (Se biazonează doar atunci când piatra are o altă cromatică decât pasărea) Păunul amintește podoabele și evocă mândria. Mai apar rațe, porumbei, ulii, ciori etc.

în grupa figurilor naturale se găsesc și unele insecte; mai des albine și fluturi. Elementele din domeniul plantelor sunt de asemenea foarte numeroase, întâlnim în mod frecvent arbori de diferite specii și esențe. Redați, de regulă, în cromatică verde, aceștia amintesc continua regenerare a naturii.

Arborii pot fi redați cu rădăcini, încărcați cu fructe, smulși ori retezați, goliți etc. Dintre flori, au cunoscut o mare frecvență floarea de crin (simbolul oficial al regilor Franței), trandafirul (în heraldica românească, familia Rosetti a fost reprezentată printr-un trandafir). Se mai întâlnesc: trifoiul, rodia, ghinda, spicul (snopul), laurul etc.

Figurile heraldice artificiale. în această categorie se cuprind totalitatea lucrurilor care sunt create, în decursul vremii, de oameni, sunt, deci, rezultatul muncii lor. Cele mai frecvent folosite sunt: crucile, cu originea în epoca cruciadelor; pot fi de mai multe feluri: crucea plină sau simplă (ale căror margini ating brațele scutului); crucea lobată, care se lărgește la extremități; cruci ale căror brațe se termină în cruciulițe; crucea în ancoră (ale cărei brațe se termină cu un dublu cârlig); cruci patriarhale, cruci de Lorena, crucea Sf. Andrei etc. O mare frecvență o au armele (în special săbiile, tunurile, paloșul etc.).

O altă grupă de figuri heraldice artificiale reunește diferitele tipuri de construcții, ce pot fi: edificii publice, edificii religioase, locuințe, diferite construcții făcând parte din sistemul de apărare specific epocii feudale.

Mai apar mijloace de transport folosite de-a lungul vremii: căruțe, diligențe, trenuri, mașini etc.), totalitatea veșmintelor, marea diversitate a uneltelor de muncă, obiectele de uz casnic și personal. Dintre figurile heraldice artificiale mai puțin obișnuite menționăm: cornul, steagurile, toba, ghiulelele apinse, podoabele, spânzurătoarea etc.

Figurile heraldice himerice. Această categorie de figuri heraldice cuprinde creaturi mitice, născocite de mintea omului, combinații dintre diferite categorii de animale, ori între om și animale. Se întâlnesc:

— sirena; este o combinație între femeie și pește;

— zmeul; un animal cu cap de leu. gheare de vultur, corpul și coada de pește, terminată cu un ac și cu aripi de liliac; zmeii cu figura omenească se numesc monștri;

— amfipteră — șarpe înaripat
— sgripțorul; animalul care are partea de sus a corpului ca a vulturului și partea inferioară ca a leului;
— pasărea Phoenix; reprezentată pe un rug aprins, care este numit la rându-i „.imortalitate“;
— licorn; un cal cu un com în funte, cu barbă de capră și picioare cu copita despicată;
— centaurul; un om având partea inferioară a corpului ca un cal; când corpul omului se termină cu partea inferioară a taurului se numește minotaur;
— dracul; este figurat cu coarne, cu aripi de liliac și cu coadă;
— scorpia; este tot un corp de femeie, însă aripile, ghearele și coada sunt ca ale vulturului;
— himera; are bustul unei femei, labele din față ale leului, restul corpului ca la sgripțor și coada de șarpe;
— acvila bicefală, pasăre înfățișată cu două capete; a fost simbolul Imperiului Bizantin, stema Imperiului romano-germanic, apoi blazonul Austriei și al Rusiei; în heraldica românească o întâlnim în blazonul familiei Cantacuzino și în stema orașului Curtea de Argeș;
— balaurul, este înfățișat ca o reptilă cu două picioare, cu coada lungă și fără aripi;
— îngerii și serafimii intră tot în această categorie;
— grifonul; este un leu înaripat.

Smalțurile heraldice. în afară de semnificația pieselor și figurilor cuprinse, o stemă vorbește despre posesorul său și prin cromatica elementelor însumate.

Termenul smalțuri definește totalitatea materialelor folosite la alcătuirea compozițiilor, respectiv metale, culori și blănuri. Metalele sunt în număr de două: aur și argint. Cel mai important smalt, aurul simbolizează mărire, forță, putere, grandoare, bogăție, fast și curățenie. Folosit la elaborarea stemelor de state, aurul semnifică, în general, suveranitate. în semne convenționale specifice artei heraldice, aurul (se folosește și pentru galben) se reprezintă prin puncte plasate la egală distanță între ele.

Argintul, semnifică inocență, devotament, corectitudine, veșnicie. în coduri heraldice se desemnează prin câmp liber.

La compunerea stemelor se folosesc șase culori a căror importanță urmează clasificarea de mai jos.

Roșul este simbolul măririi, puterii, bravurii, îndrăznelii, generozității și al dragostei. Folosit frecvent în blazoanele de stat, culoarea roșie mai simbolizează și independență, autoritate deosebită. Ca și aurul, această culoare a fost rezervată cancelariilor supreme. Obiceiuri impuse prin îndelungate practici interziceau unor persoane, ori instituții, să folosească aceste smalțuri fără o aprobarea suveranului. Se redă convențional prin linii verticale la egală distanță.

Albastrul, cea de a doua culoare după importanță, are următoarele semnificații: blândețe, frumusețe, credință, durată în timp. Este culoarea cerului, considerat „cel mai nobil element" cunoscut oamenilor, după foc. Această cromatică reprezintă și aerul, „subtil, ușor de pătruns și apt a primi influențe dominante, lumina și claritatea". Albastrul, numit și azur, se redă în semne convenționale specifice heraldicii prin linii orizontale plasate la egală distanță între ele.

Culoarea negru semnifică durere, modestie și știință. Se reprezintă convențional prin linii verticale suprapuse pe linii orizontale.

Următoarea culoare este verde și semnifică tinerețe, prospețime, regenerare, libertate, imunitate. Convențional, se reprezintă prin linii oblice trasate din colțul drept superior al scutului spre cel stâng inferior.

Violetul, sau purpura, este o altă culoare folosită în realizarea stemelor, specifică reprezentării pavilioanelor imperiale și regale. Se reprezintă codificat prin linii oblice trasate de la stânga la dreapta.

Ultima culoare folosită de heraldică este portocaliul și se redă convențional prin linii verticale suprapuse pe linii oblice trasate de la stânga la dreapta.

Unele figuri heraldice pot fi redate cromatic în culoarea naturală. Blănurile utilizate la alcătuirea stemelor sunt singiapul și hermina. Singiapul este o blană de culoare albă și cenușie, compusă din piei de diferite nuanțe. Se reprezintă codificat prin mici clopoței alternând argint și azur, dispuse astfel încât vârful pieselor albastre să fie la vârful pieselor de argint și baza la bază. Prin schimbarea culorilor, se obține contra singiapul. Cea de a doua blană folosită în heraldică este hermina. Hermina este imitația blănii unui animal mic, de culoare albă. Se reprezintă în coduri convenționale printr-un câmp de argint, semănat cu împestrițări cenușii. Există și contra hermina redată convențional prin câmp negru presărat cu împestrițări de argint.

Blănurile menționate mai sus sunt, în general folosite la căptușirea pavilioanelor.

Elementele exterioare ale scutului. Trecând la analiza elementelor exterioare ale scutului, constatăm că elementul care urmează ca importanță scutului, în ansamblul unei steme, este timbrul.

Timbrul reunește următoarele elemente: coiful (casca), coroana plasată peste acesta, creștetul și lambrechinii.

Coiful, amintind de pavăza capului în luptă, atestă o dată în plus originea militară a heraldicii. El poate fi înfățișat în diferite poziții și forme. **Coroana** expri-

 mând rangul social al posesorului, în stemele de stat, expresie a suveranității și independenței, este plasată de obicei deasupra coifului (în heraldica românească vom întâlni deseori reprezentări în care coroana este așezată direct pe scut).

Creștetul este, după cum termenul o evidențiază, elementul cel mai de sus al unei steme. în marea majoritate a cazurilor, figura plasată în creștet este preluată din câmpul scutului, putând fi mobila principală a acestuia. Un exemplu ni-1 oferă sigiliul orașului Lugoj, în care s-a gravat un scut cuprinzând, pe câmp albastru, un lup ieșind dintr-o coroană deschisă, figură reprodusă și în creștet. în creștet se mai folosesc: aripi (zbor), pene, arme, steaguri, păsări etc.

Lambrechinii sunt ornamente exterioare ale scutului având forma unor fâșii din stofă sau vrejuri vegetale care cad din vârful scutului pe flancurile acestuia. Lambrechinii, a căror înfățișare ne poate permite să cercetăm stilul artistic al unor perioade, întrucât ei au fost redați, ca și întreaga compoziție, în conformitate cu stilul dominant al epocii, amintesc acoperământul coifului sfâșiat în luptă.

Cromatica lambrechinilor se realizează după anumite reguli, respectiv părțile lor exterioare trebuie să reproducă smalțul principal al scutului, iar suprafețele lor interioare-cromatica celei mai importante mobile din scut.

Tot în cadrul elementelor exterioare ale scutului se cuprind și

sprijinitorii.

Prin acest termen generic se indică tenanții, suporții și susținătorii unui scut.

Grupa **tenanților,** cuprinde personajele umane și mitologice care fiind plasate în dreapta și stânga scutului, îl susțin permițând așezarea lui în centrul stemei.

Suporții însumează diferitele animale utilizate în scopul sprijinirii scutului. Ultima categorie de sprijinitori, **susținătorii** cuprinde totalitatea plantelor sau obiectelor folosite în acest scop.

Deseori întâlnim **sprijinitori micști,** respectiv într-o parte a scutului un om, în cealaltă un animal, sau combinații între animale și diferite plante. La descrierea unor sprijinitori micști, aceștia vor fi desemnați întotdeauna prin categoria superioară. Astfel, la blazonarea stemei României din 1867, în care scutul este sprijinit în dreapta de o femeie reprezentând Dacia, iar în stânga de un leu, amintind de unul din însemnele frecvent utilizate de legiunile romane , în legătură cu sprijinitorii se va menționa „tenanți femeia dacă și leul".

De asemenea, sprijinitorii care sunt formați dintr-un animal și o plantă, vor fi încadrați în categoria **suporților.**

Pavilionul în cazul stemelor de stat, **mantoul** în cazul stemelor de demnitari, este ornamentul exterior al scutului care, evocând cortul ce adăpostea luptătorii și armele lor, înfășoară întreaga compoziție heraldică.

Compuse din două părți, coroana din partea superioară care-1 susține și mantia care-1 protejează, pavilioanele sunt confecționate, de obicei, din purpură, căptușite cu hermină și tivite cu șnur de aur și dotate cu ciucuri.

Devizele sunt textele succinte ce însoțesc o stemă. Menite a perpetua amintirea unei fapte, sau a evoca un anume eveniment, devizele ne permit să cunoaștem cugetările posesorului stemei, concepțiile unor comunități. Conținutul devizelor poate fi în legătură cu conținutul stemei pe care-1 lămurește sau reliefează sau poate fi în corelație cu numele posesorului. Numeroase devize cuprind maxime, precepte morale, îndemnuri eroice. Textul devizelor, scris pe o eșarfă, se plasează în partea inferioară a compoziției.

în unele steme, în loc de deviză, s-a introdus așa-zisul strigăt de război, chemare folosită odinioară pentru regruparea combatanților sau stimularea sentimentelor de încredere în victorie. Intrat în tradiție, strigătul de război a devenit un text succint încorporat stemelor.

Clasificarea stemelor

Stemele se pot clasifica din mai multe puncte de vedere, respectiv: a) după modul de obținere; b) din punct de vedere al conținutului; c) din punct de vedere al posesorului.

Cercetate din punct de vedere al modului de obținere, există:

— steme de asumpțiune (sau autoconferire); sunt compozițiile realizate după propria voință a posesorului;

— steme de concesiune; sunt blazoanele care au fost acordate de un suzeran, fapt pentru care reproduc total sau parțial însemnele acestuia.

Din punct de vedere al conținutului se disting:

— steme aluzive, întrucât evocă un eveniment istoric sau fac aluzie la un anume fapt din viața posesorului;

— steme de pretenție; sunt compozițiile care, prin elementele incluse, exprimă tendințele posesorului de a-și extinde stăpânirea

asupra unor teritorii (sau de a ocupa o anumită poziție socială) pe baza unor drepturi mai mult sau mai puțin argumentate;

— steme de demnitate, ce fac aluzie la demnitățile deținute;

— steme vorbitoare; sunt reprezentările care fac aluzie la numele posesorului;

— steme fantastice; sunt compozițiile care par a fi alcătuite la întâmplare, cuprinzând, deseori, elemente fantastice;

— steme cu rebus; presupun, pentru a fi înțelese, o deducție logică, o descifrare parțială a figurilor și analiza lor în ansamblu.

Din punct de vedere al posesorului, stemele se clasifică astfel:

— steme de state;

— steme de comunități sociale (bresle, societăți etc.);

— steme de familie:

— steme de orașe și de unități teritorial-administrative;

— steme de școli, universități, instituții religioase etc.

Legile heraldicii

Heraldica, fiind o știință, și-a formulat unele reguli, a stabilit unele principii valabile atât pentru alcătuirea stemelor, cât și în ceea ce privește descrierea acestora.

De respectarea acestor reguli depinde calitatea compozițiilor, ca și receptarea corectă a mesajului respectivei steme.

Formulate concis, în veacul al XIX-lea, bazate pe constatările și observațiile făcute de heralzi, încă din prima perioadă de evoluție a heraldicii, legile heraldice prevăd:

a) în alcătuirea blazoanelor este interzisă plasarea de metal peste metal, culoare peste culoare, blană peste blană,-

b) orice împărțire a suprafeței scutului mobilat cu piese sau figuri, necesită ca și acestea să fie divizate;

c) piesele sau figurile plasate pe același câmp, când sunt multiplicate sau repetate, primesc același metal sau culoare;

d) blazonarea unei steme trebuie făcută ordonat, complet și concis.

A blazona o stemă înseamnă a descrie metodic, în ordinea importanței lor heraldice, scuturile, cromatica, figurile cu atributele specifice. Blazonarea trebuie, deci, făcută într-o anumită ordine, respectiv să înceapă cu menționarea câmpului scutului, apoi cu prezentarea formei și smalțului mobilelor cuprinse, după care se va arăta atributul ce le caracterizează. Exemplu: stema județului Covurlui, elaborată în 1928, se blazonează astfel: „scut roșu încărcat cu o ancoră de aur însoțită, în partea superioară, în dreapta și stânga de câte o stea de argint*[92].

Conform acestor legi heraldice, fiecare scut este descris prima dată cu prilejul precizării formei generale a compoziției, apoi ca un scut singur. Fiecare element cuprins în stemă trebuie să fie descris sub toate aspectele, respectiv al locului și rolului avute în compoziție, al înfățișării și al smalțului.

Descrierea trebuie să fie concisă; ea constă în enumerarea strictă a termenilor meniți a preciza, în limbaj heraldic, fiecare din atributele de mai sus; conform cerințelor acestei legi se va evita repetarea diferitelor noțiuni și se vor înlătura cât mai mult cuvintele de legătură.

92 **Vezi Nic. Grămadă, *A existat la români instituita heraldică ?* \n „Studii și Cercetări istorice", XIX, 1946, p. 26-32.**

III. FENOMENUL HERALDIC ROMÂNESC

Deși au existat numeroase discuții asupra existențeicaracterului[1] [93] și modului de evoluție al heraldicii pe teritoriul românesc[94], cercetarea izvoarelor documentare atestă, fără putință de tăgadă, faptul că fenomenul heraldic s-a manifestat și aici permanent și în forme variate. Trebuie să evidențiem, încă de la început, faptul că heraldica, ca și istoria românilor, au un caracter specific, se deosebesc prin trăsături definitorii, determinate de condițiile social-economice în care a evoluat societatea de aici.

Neîndoielnic, starea de neliniște a acestui pământ[95] [96], determinată de amenințările continue și de desele năvăliri[3], au făcut ca însemnul heraldic să reflecte procesele sociale, în special prin mijlocirea sigiliilor folosite la validarea actelor create în cadrul activităților social-economice.

Cercetat în acest context, fenomenul heraldic românesc își dezvăluie principalele sale trăsături:

1) heraldica românească a avut un pronunțat caracter „oficial";

2) fenomenul heraldic s-a manifestat, pe de o parte, prin fixitatea compoziției stemelor oficiale, pe de altă parte, prin diversitatea elementelor însumate în cadrul blazoanelor princiare;

3) principala sa formă de lărgire socială a constat în generalizarea utilizării sigiliilor de diferite clase și pături sociale;

4) izvoarele heraldice românești își dovedesc originalitatea prin faptul că reflectă plastic evenimentele petrecute de-a lungul anilor pe acest teritoriu, ceea ce le imprimă o mare expresivitate.

III.I. CARACTERUL OFICIAL AL HERALDICII ROMÂNEȘTI

Heraldica românească este, am putea spune., aproape în exclusivitate pentru epoca feudală, o heraldică „oficială". Această trăsătură s-a concretizat, în primul rând, în instituirea și menținerea secole de-a rândul a stemelor de stat ale țărilor române[97]. Deși lipsa izvoarelor din evul mediu timpuriu face dificilă urmărirea modului în care s-au format și dezvoltat stemele oficiale ale Principatelor române, se poate constata, pe baza celor care înfruntând vicisitudinile veacurilor s-au păstrat până în epoca pe care o străbatem, fixitatea

---

93 **Constantin Moisil, *O pagină de heraldică.românească veche,* București, 1949 și Ștefan D. Greiceanu. *Eraldica română, Actele privitoare la stabilirea armenilor oficiale. București,* 1900.**

94 **Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România,* Buc., 1977**

95 **Fapt subliniat in anaforaua Divanului Moldova din 1813, Arh. Stat. Buc., colecția Suluri II, 93.**

96 **Ibidem.**

97 **în legătură cu evoluția acestor steme vezi P. V. Năsturel, *Stema României,* București, 1892; V. A. Ure- chia, *Schițe de sigilografic românească,* București, 1891; C. Moisil, *Stema României, Studiu critic din punct de vedere istoric și heraldic.* București, 1931.**

compozițiilor cuprinse în sigiliile de stat și elementele novatoare introduse în cadrul preocupărilor diferiților posesori de a se individualiza.

Avându-și începutul într-un trecut îndepărtat, în epoca „preheraldică*, respectiv bazându-se pe însemnele folosite de localnici, încă din antichitate, heraldica. românească s-a manifestat în forme ce pot fi cercetate în conformitate cu normele științei blazonului, încă din zorii evului mediu. Astăzi se consideră că voievodul Litovoi a utilizat o stemă proprie ce exprimă sintetic aspirația sa spre formarea unui stat independent. Fig. 4 . Constituirea statelor feudale independente a determinat instituirea unor steme oficiale menite a individualiza fiecare din cele trei țări românești.

Fig-

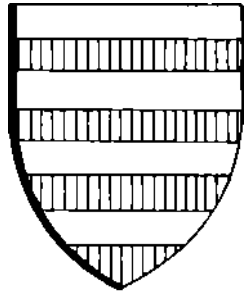

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 4. **Stema incluși in armorialul englez (sec. XV) sub titlul „Roy de Blaqui".**
Fig. 5. **Stema regelui Ungariei inclusă în armorialul Wijnbergen (1270—1285).**
Fig. 6. **Stema inclusă în armorialul Wijnbergen sub titlul „Roy de Blaquid* (Asan).**

Apariția, încă din secolul al XV-lea, a două tipuri de stemă pentru Țara Românească, stema principală de tip heraldic și stema secundară de tip iconografic, este o dovadă a interesului pe care societatea românească îl manifesta față de însemnul heraldic și o probă a faptului că această societate cunoștea practicile sigilare și heraldice folosite în Europa.

Caracterul oficial al heraldicii românești se exprima prin faptul că motivul principal care i-a determinat pe diferiții posesori să se individualizeze printr-un simbol aparte, a fost alcătuirea unor matrice sigilare cu ajutorul cărora să valideze actele emise.

Marii boieri și-au folosit mărcile personale în sigilii, la fel și reprezentanții comunităților orășenești.

Din protocolul final al actelor constatăm faptul că, prin formula de anunțare a validării, se evidenția, în trecut, importanța sigiliului și se definea rolul său de a da „putere* deplină înscrisului pe care-1 autentifica[98]. Sigilarea se practica nu din dorința posesorului de a-și afișa stema, ci din necesitatea asigurării conținutului documentelor, din nevoia punerii la adăpost a bunurilor despre care se vorbea în cuprinsul acestora.

Același lucru îl constatăm și în domeniul heraldicii celorlalte clase și pături sociale: meșteșugărești, orășenești, negustori, demnitari ecleziastici. Informațiile pe care le avem asupra folosirii simbolului de către corporațiile meșteșugărești și asociațiile negustorești, înfățișarea drapelelor și a convocatoarelor de breslă pe suprafața cărora erau gravate însemnele specifice, vorbind plastic despre profilul activității, dovedesc, pe de o parte, îndelungata tradiție în acest domeniu, pe de alta, subliniază caracterul oficial al heraldicii acestei categorii de

98 **Vezi documentele publicate în Colecția *Documente nrivind istoria României,* C. Transilvania, sec. XIII, voi. n (1251-1300). București. 1952, doc. 279, 283, 284 ele.**

posesori.

Relatările călătorilor străini asupra ceremonialului de curte în cadrul cărora s-au inserat informații asupra creșterii solemnității unor manifestări prin prezența drapelului țării, ca și unele date asupra condițiilor în care se distribuiau dregă- toriile țării — al căror simbol era toiagul — sau asupra modului în care se efectua sigilarea în cancelaria princiară, dovedesc, de asemenea, însemnătatea pe care societatea românească o acorda simbolului.

6.2. 2. **STEMA HERALDICĂ A ȚĂRII ROMÂNEȘTI**

Heraldica de stat a Țării Românești are la bază două tipuri de stemă: stema de tip heraldic și stema de tip iconografic.

Stema heraldică a Țării Românești care a fost întotdeauna stema principală a acestui principat, se caracterizează prin prezența acvilei cruciate însoțită de astrul zilei și de cel al nopții, mobilele fiind plasate uneori într-un scut, de obicei de formă triunghiulară, alteori gravate direct în câmpul sigilar.

Cea mai veche reprezentare clară a stemei heraldice[99] [100] o întâlnim în sigiliul lui Mircea cel Bătrân, validând tratatul din 1390 încheiat între domnul Țării Românești și Polonia'. în acest izvor acvila este înfățișată contumată, cu aripile strânse, iar crucea este plasată în centrul scutului, în spatele păsării, părând a ieși din penajul acesteia; soarele și luna sunt așezate în cantomul stâng al scutului. Fig. 7 .

Din cercetarea izvoarelor sigilare putem constata evoluția lentă ce s-a manifestat, atât în modul de prezentare a pasării heraldice, cât și a celorlalte elemente componente. Astfel, acvila a fost înfățișată din ce în ce mai conformă cu regulile

ancelaria domnească încă din perioada anterioară. Majoritatea actelor solemne provenind din secolul al XIV-lea nu-și păstrează mijlocul de validare. Tratatul încheiat de Vladislav, în 1368, cu Ungaria a fost validat cu un sigiliu mare care se păstrează, însă este foarte deteriorat și nu ne permite să cunoaștem înfățișarea exactă a compoziției din emblemă (Arh. St. Brașov, Fond Primăria Brașov, Privilegii nr. 7).

100 **Vezi C. Moisil *Sigiliile lui Mircea cel Bătrân,* în *„Revista Arhivelor*,* VI, 1944—1945, nr. 2, p. 256 - 286.**

Fig. 7. 1390. Stema heraldicii a Țării Românești (voievodul Mircea cel Bătrân).

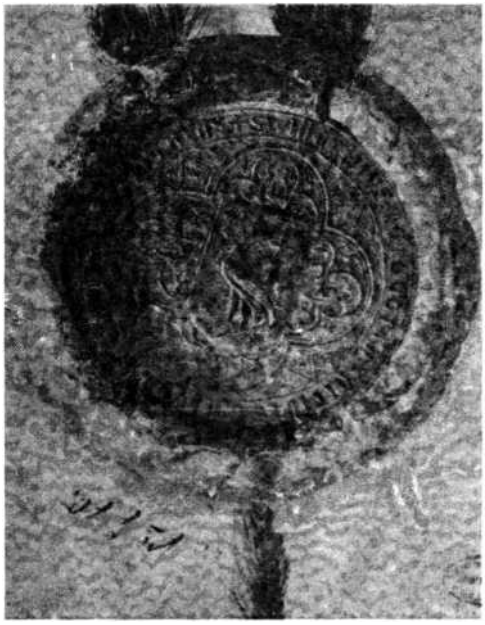

Fig. 8. 1437. Sigiliul domnitorului Țării Românești, Vlad Dracul.

Fig. 9. 1568 — 1577. Bula sigilară de la Alexandru al II-lea Mircea, domnul Țării Românești.

artei heraldice, respectiv cu penaj tot mai bogat[101], cu aripile desprinse de corp, apoi gata să-și ia zborul[102].

Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, acvila este înfățișată corespunzător normelor heraldice, cu aripile deschise, gata să-și ia zborul; crucea este pusă în ciocul său, iar aștrii separați, soarele ocupând locul prim (în colțul din dreapta mobilei principale). Paralel forma scutului a devenit mai elegantă, ulterior primind ca timbru coroana, reprezentată deschisă sau închisă[103].

Treptat se instituie stema ce va fi frecvent folosită, având următoarea înfățișare: scut triunghiular cuprinzând o pasăre heraldică (uneori cu aspect de acvilă, alteori părând a fi un corb[104']), cruciată, cu trupul contumat și capul întors spre flancul drept al scutului, având aripile desprinse de corp, uneori cu zborul închis, însoțită de soare în partea dextră superioară, de semiluna în partea stângă.

Fixitatea acestui tip de stemă, reprezentarea permanentă a pasării în poziția și cu atributele evidențiate mai sus, va determina recunoașterea generală a acestei compoziții drept blazonul oficial al Țării Românești.

„Acvila valahică"[105], cum i s-a spus, a fost însoțită în unele sigilii de alte figuri heraldice menite a marca schimbările survenite în succesiunea la tron, a sublinia personalitatea domnului, sau, pur și simplu, destinate măririi gradului de solemnitate al blazonului oficial. Se impune a evidenția, printre aceste figuri, însemnul ordinului Balaurului gravat în câmpul sigiliului lui Vlad Dracul, amintind dorința sa de a participa la lupta antiotomană[106]. Fig. 8.

în evoluția heraldicii românești este semnificativă compoziția gravată în sigiliul mare al domnului Mihnea al II-lea Turcitul (1587)[107]. în câmpul scutului, acvila cruciată, ce ține în gheare hampa unor steaguri, este așezată pe un glob crucifer, flancat de două zboruri. Scutul cuprinzând acvila este timbrat de o coroană închisă și sprijinit de doi lei afrontați.

în evoluția ornamentelor exterioare ale scutului se constată, în

---

101[111] **Vezi reprezentările gravate în sigiliul lui Dan al II-lea, Arh. St. Brasov, fond Primăria orașului Brașov.** Privilegii 768.

102 **Acvila înfățișată în sigiliul lui Pătrascu cel Bun din 1557 are aripile desfăcute părând a fi gata să-și ia zborul. Vezi Magdalena Bunta, *Tiparul sigiliului mare al Domnului Țării Românești Pătrașcu cel Bun,* în „Acta Musei Napocensis", V 1968, p. 233 — 240.**

103 **In conformitate cu știința heraldică, timbrul însumează casca sau coiful, coroana și lambrechinii. în heraldica românească, se timbrează scutul sau mobila principală, acvila cruciată, prin așezarea deasupra acestuia a coroanei. Pe aversul bulei sigilare emise în cancelaria lui Mihnea Turcitul din 1589 acvila plasată deasupra copacului dintre cele două personaje are deasupra sa o coroană deschisă. Vezi C. Moisil, *Bule de aur sigilare de la domnii Țării Românești și ai Moldovei,* „Revista Arhivelor". I, 1925, nr. 2, p. 249 — 265. în sigiliul lui Mihnea Turcitul din 1587 scutul este timbrat de o coroană închisă, formată dintr-un cerc frontal (dotat cu fleuroane și perle), închis cu un arc central, Arh. St. Buc., colecția Peceți I, 17.**

104 **Prima înfățișare cu trăsături de corb a păsării heraldice din stema heraldică a Țării Românești o întâlnim în sigiliul mare al domnului Neagoe Basarab. Acest sigiliu autentifică privilegiul dat brașovenilor în 1517. Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Privilegii nr. 781.**

105 **C. Moisil, *Stema României,* p. 22. Această stemă se află inclusă în albumele heraldice generale. Vezi. O. Neubecher—W. Rentzmann—*Wapen-Billder lexicon—Dictionaire heraldique.* Battemberg, 1974. p. 229.**

106 **E. Vîrtosu, *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești,* în „Documente privind istoria României", Introducere, vol. II, București, 1956, p. 363 — 364, Maria Dogaru, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric.* București, 1976, p. 25—26.**

107 **Arh. St. Buc., Colecția Peceți I 17, Izvor reprodus în albumul Măriei Dogaru. *Sigiliile mărturii. ..,* p. 29-30.**

primul rând, grija pentru înfățișarea coroanei, care din secolul al XVII-lea, a fost însoțită de spadă și buzdugan, apoi și de globul crucifer, formând, în ansamblu, însemnele puterii. în privința sprijinitorilor scutului, întâlnim personaje umane (uneori suflând într-o trompetă), creaturi mitice, animale și păsări.

Menționăm faptul că în istoriografia românească s-au purtat vii discuții asupra originii și semnificației păsării constituind elementul principal al stemei acestui principat[108]. Astfel, pentru secolele XIV—XV, când modul de înfățișare al numitei păsări o încadra în categoria zburătoarelor de munte (penaj bogat, trup mare, gheare puternice) ea a fost interpretată drept acvila sau vultur.

Cât privește compoziția întâlnită în sigilii, după prima jumătate a secolului al XVI-lea, respectiv după domnia lui Neagoe Basarab, când pasărea heraldică a fost reprezentată într-un mod ce lăsa posibilitatea unei duble interpretări, s-a apreciat de unii cercetători că elementul principal al acestei steme face parte din familia corvidelor.

Cât ne privește, considerăm că pasărea heraldică din stema Țării Românești este, la origine, acvilă. Faptul că în sigilii ea este, uneori, înfățișată cu trăsături de coib este, după opinia noastră, rezultatul modului defectuos de gravare, se datorește, în parte, lipsei de cunoștințe a pecetarului.

Faptul că, chiar și atunci când este redată cu trăsături de corb, pasărea este plasată pe înălțimi, deseori pe vârfuri de munte, deci în cadrul specific păsărilor zborurilor înalte, este, după părerea noastră, o nouă dovadă a faptului că este ' vorba de acvilă și nu de corb. Neîndoielnic, interpretarea pasării drept acvilă nu sc datorește unor dorințe subiective, întrucât și corbul se caracterizează prin unele trăsături pozitive demne de a fi apreciate și, pentru acest fapt, inclus, in reprezentări heraldice (se știe că d trăiește foarte mult, circa 100 de ani).

Comparând diferitele reprezentări ale stemei Țării Românești, constatăm că, de obicei, atunci când pasărea respectivă este inclusă într-un spațiu redus (emblema unui sigiliu, al cărui câmp cuprinde și alte elemente), trăsăturile sale sunt de corb, in timp ce pe reprezentările de altă natură, in special pe monumentele arhitecturale, aceasta este redată ca o acvilă.

în privința semnificației acestui element, remarcăm interpretările date de revoluționarii pașoptiști, care apreciau că acvila a fost preluată de localnici de la legiunile romane și atestă, ca atare, originea comună a locuitorilor de pe ambele versante ale Carpaților și continuitatea neîntreruptă a urmașilor daco-romanilor în vatra strămoșească[109].

---

108 **La această dispută au participat renumiţt istorici, pasionati heraldiști și sigilografi: Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Basarabii, Cine? De unde? De când?* Buc. 1894, p. 1—23 (pasărea heraldică este după opinia sa un șoim); V. A. Urechia, *Schife de sigilografic românească,* Bucureşti, 1891, p. 8 — 14 (identifică în stemă un corb); P.V. Năsturel, *Stema României,* Bucureşti 1892, p. 1—37 (acvilă); Ion Bogdan. *Rela/Hle Țării Românești cu Brașovul și Țara Ungurească,* vol. I, 1413—1508, Bucureşti, 1905, p. LXXIV —LXXV (vultur); Gh. Brătianu, *Originele stemelor Moldovei și Țării Românești,* ^Revista istorică română[1]*, an I, 1931, p. 50- 61; H. Sanielevici, *Stema Moldovei și aceea a Țării Românești,* Bucureşti, f. a., p. 1 —44 (vede în stemă o acvilă), A. Sacerdoțeanu, *Stema lui Dan al 11-lea tn legătură cu familiile Huniade și Olah,* în „Revista Muzeelor[1]*, V, nr. 1, 1968, p. 5—6.**

109 ***Anul 1848 in Principatele române. Acte și documente publicate cu ajutorul Comitetului pentru ridicarea monumentului 1. C. Brătianu,* vol. II, Bucureşti, 1902, p. 539, Vezi și Maria Dogaru, *Concepțiile revoluționarilor pașoptiști oglindite in sigilii,* „Revista Arhivelor**, 1973, LXXXV, (Supliment), p. 134- 138.**

Atributul esențial al acestd mobile, acela de a purta în cioc crucea, vorbește, astfel, plastic despre faptul că religia creștină a pătruns pe acest pământ prin intermediul romanilor, reprezentați heraldic, deseori, printr-o acvilă.

îngemănate, simbolurile din stema heraldică atestă adevărul conform căruia băștinașii acestor meleaguri, urmașii daco-romanilor au preluat creștinismul încă din primele secole ale mileniului unu, creștinarea timpurie și păstrarea acesteia, în ciuda tuturor vicisitudinilor vremii, fiind una din caracteristicile istoriei lor. Simbolurile amintite relevă totodată apartenența poporului român la marile civilizații europene.

111.3. STEMA DE TIP ICONOGRAFIC UTILIZATĂ ÎN CANCELARIA ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Unul din tipurile de stemă specific cancelariei domnitorilor Țării Românești, viu discutat în istoriografia românească, în ceea ce privește originea și semnificația elementelor incluse, este stema de tip iconografic.

Primul izvor ilustrând evoluția acestei steme este sigiliul ce validează actul din 1403 ”, emis în cancelaria lui Mircea cel Bătrân, având în câmp două capete purtând coroane princiare, redate în profil, fiancând o tijă. Sub domnitorii care au urmat, imaginea a evoluat, capetele devenind treptat personaje întregi, iar tija dintre ele s-a transformat într-o floare de crin, o ramură, ulterior un copac[110] [111].

Cercetând în paralel evoluția sigiliilor folosite în cancelaria Țării Românești cu cele din apusul Europei[112], vom surprinde — este adevărat la date diferite — o evoluție lentă ce se caracterizează, pe de o parte, prin creșterea proporțiilor personajelor din câmp, pe de alta, în plasarea alături de acestea a unor însemne exprimând atributul puterii. Atât în sigiliile voievozilor români, cât și în cele ale suveranilor țărilor apusene, personajele sunt înfățișate purtând mantie și coroane pe cap, în ambele cazuri elementele incluse sunt inițial înfățișate mai simplu, apoi tot mai bine conturate, iar figura personajului din ce în ce mai expresivă. Evident, sigiliile conservate pe actele cancelariei Țării Românești se deosebesc în primul rând prin faptul că sunt două personaje și au fost reprezentate întotdeauna în picioare.

Dovadă a creșterii importanței acestei categorii de sigilii se constată, atât în cancelaria Țării Românești, cât și în Europa Apuseană, mărirea treptată a reprezentării.

Deși, inițial, reprezentarea cu cele două personaje era specifică sigiliului mijlociu, aceasta, treptat, s-a impus, astfel încât a devenit emblema sigiliului mare domnesc.

în evoluția tipurilor sigilare specifice cancelariei Țării Românești se disting mai multe etape.

1) Perioada dintre 1403 și 1587 se caracterizează prin faptul că întreaga suprafață sigilară a fost ocupată de stema heraldică ori iconografică (înfățișată ca două capete, busturi sau personaje întregi

---

110 **Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Privilegii nr. 779**

111 **Au folosit astfel de sigilii aproape toți domnitorii care s-au succedat la tronul Țării Românești. Vezi P. V. Năsturel, *Novo Plantatio și regii României moștenitori ai împăraților Bizanțului,* „Revista pentru istorie, arheologie și filologie**, organ al Societății istorice române, volumul XV, 1914, București, 1915, p.1-80.**

112 **Vezi Robert Henri Bautier. *^changes dinfluences dans les chancelleries souveraines du moyen âge d'apres les types des sceaux de majesty.* Academie des inscriptions et Belles-Lettres, compt rendus de seance de 1'annee 1968, Extras.**

fiancând o tijă, o ramură sau un copac, însoțite uneori de două stele), și legenda indicând numele și titlul posesorului. Fig. 9.

Ca excepție între sigiliile din această perioadă, semnalăm impresiunea în ceară roșie aparținând lui Mihail, fiul lui Mircea[113] și matricea sigilară atribuită lui Petru cel Tânăr[114], ambele având în câmp embleme în care apare un singur personaj îmbrăcat în mantie și purtând coroană princiară.

2)în perioada dintre 1587 și prima jumătate a secolului al XVIII-lea are loc contopirea tipului heraldic cu tipul iconografic. Noua compoziție denumită „tipul combinat" a cunoscut două variante: a) o primă imagine înfățișează o pasăre heraldică plasată în partea superioară a câmpului sigilai și separată prin două arcuri de cerc; b) celei de a doua variante îi este specifică compoziția heraldică în care acvila cruciată este plasată deasupra copacului dintre cele două personaje.

3) Constituie o raritate sigilografică a acestei perioade sigiliile lui Mihai Viteazul validând actele din 1, 27 și 29 iulie 1600[115],în care stema iconografică este combinată cu stema heraldică și herbul Moldovei plasat într-un scut triunghiular deasupra copacului dintre cele două personaje. în emblema acestor sigilii se cuprind și doi lei — „marca Daciei[44]. Evident prin cuprinderea lor în Jgiliile a căror legendă îl prezenta pe Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei, se exprima, și prin mijlocirea însemnului, faptul că înfăptuirea unirii din 1600 n-a fost numai rezultatul unei acțiuni militare, ci împlinirea unui deziderat al neamului. Fig. 15.

4) Ultima etapă în evoluția acestui tip, cuprinzând epoca de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a veacului următor, se caracterizează prin schimbarea înfățișării și rolului celor două personaje, respectiv ele vor fi redate aureolate ținând cu o mână crucea, sau un sceptru, cu cealaltă susținând scutul în care s-a plasat stema heraldică a acestui principat[116]. O variantă intens folosită în această etapă o constituie sigiliile apărute în deceniul opt al secolului al XVIII-lea, având în centru un scut în care s-a inclus o combinație originală. Originalitatea compoziției constă în faptul că introducerea sau eliminarea din scut a stemei Moldovei (deci reprezentarea stemei unite) se poate face fără ca acest lucru să afecteze proporționalitatea compoziției[117].

Evident în cadrul fiecărei etape întâlnim un număr mare de reprezentări, ce se deosebesc prin faptul că personajele sunt sau nu plasate într-un scut, prin adăugirea unor elemente menite să

113 **Arh. St. Brașov, colecția Stteiner, nr. 217, 218 (acte datate aproximativ 1414—1418).**

114 **Unii cercetători îl atribuie domnitorului Petru Cercel (1583—1585) Vezi G. D. Florescu, *Un inel domnesc din veacul al XVI-lea și câteva considerații nouă cu privire la neamul Basarabilor din acel veac.* București, 1940, p. 6.**

115 **Vezi în acest sens A. Sacerdoțeanu, *Autografe și sigilii de la Mihai Viteazul,* în „Revista Arhivelor", XI. 1968, nr. 2, p. 15. M. Dogaru, *„Simbolul Daciei și sigiliul lui Mihai Viteazul*,* în „Revista Arhivelor" LII, 1975, voi. XXXVII, nr. 2, p. 169—171; Dan Cernovodeanu, *Unirea în sigiliul lui Mihai Viteazul (1600),* în „Familia", an 11 (111) nr. 10/22, oct. 1975, p. 8.**

116 **Un prim exemplu de această factură validează hrisovul domnitorului Mihai Racoviță din 4 septembrie 1731 (în emblema acestuia C'le două personaje flanchează o cruce), Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Clocociov XI/22.**

117 **Exemplificăm cu unul din sigiile domnitorului Constantin Gheorghe Hangerli, în care este reprezentată doar stema Țării Românești, Arh. St. Buc., fond mănăstirea Cotroceni XXXII1/16 (1798 mai 23); dintre sigiliile de acest tip cuprinzând stema unită, remarcăm pe cel care validează hrisovul lui Constantin Moruzi din decembrie 1792. Arh. St. Buc., colecția Suluri I 50.**

individualizeze impresiunile sigilare ale fiecărui posesor. Astfel, uneori personajele țin în mână o cruce[118], un glob crucifer[119], un toiag[120] sau un sceptru. Deseori, imaginea este completată, prin inserarea la marginea spațiului sigilat a stemelor districtuale.[121]

în legătură cu semnificația personajelor și a elementului plasat între ele, s-au emis mai multe păreri.

Paleograful Ioan Bogdan a identificat în imaginea sigiliilor de acest tip pe domn cu fiul asociat la domnie, ulterior pe domn cu doamna; se exprima astfel pentru prima oară faptul că, în evoluția lor, cele două personaje și-au schimbat odată cu înfățișarea și rolul[122].

Studiind cu interes deosebit acest tip, heraldistul P.V. Năsturel a ajuns la concluzia că ele reprezintă, inițial, pe domn cu fiul asociat la domnie, ulterior domnul și doamna, iar în ultima fază de evoluție pe sfinții Constantin și Elena[123]. P.V. Năsturel interpretează, însă, diferit de toți istoricii anteriori elementul plasat între personaje; după părerea sa între 1403 și 1453 cele două capete sau busturi sunt separate de o „linie[44], iar după căderea Constantinopolului de un pom. Stema iconografică reprezintă — după opinia lui P.V. Năsturel — colonizarea (NOVA PLANTATIO), însă nu evocă momentul amintit mai sus (descălecatul), ci fondarea celei de a doua Rome, zidirea Constantinopolului[124]. El aprecia că includerea unui astfel de însemn în sigiliile voievozilor români exprimă faptul că statele românești singurele de origine latină și religie ortodoxă în această parte a Europei, doreau să păstreze tradițiile Imperiului Bizantin.

Desigur, reprezentarea din câmpul sigiliilor la care ne referim și evoluția deosebită a acestui tip în cancelaria Țării Românești sunt rezultatul împletirii strânse a influenței bizantine cu tradițiile locale. Domnitorii Țării Românești au evidențiat prin emblema sigiliilor lor, pe de o parte, rolul pe care-1 aveau de șefi ai unor state ce tindeau să se compare cu suveranii Imperiului Bizantin, pe de alta, fenomenul asocierii la domnie (împărțirea puterii cu fiul care urma la tron), fenomen specific țărilor române în secolul XV.

111.4. PRIMELE STEME VALAHE REPREZENTATE ÎN CULORI

în ansamblul mijloacelor prin care arta și știința heraldică individualizează posesorii diferitelor steme, transmițând informații

---

118 **Vezi Sigiliul lui Radu cel Mare autentificând un act din 27 martie 1505 (personajele fiind plasate direct în câmpul sigilar) Arh. St. Buc., colecția Secția istorică, 143. Reprezentarea cu cele două personaje o întâlnim inclusă în scut în sigiliul lui Nicolae Pătrașcu din 17 ianuarie 1600, Biblioteca Academia R.S. România, Manuscrise, CXXXIV/21.**

119 **Vezi sigiliul domnului Alexandru Ipsilanti din 16 martie 1797. Arh. St. Buc., fond Mitropolia Țării Românești, CDLXXII/16.**

120 **Sigiliul domnitorului Mihai Șuțu din 27 decembrie 1783, Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Cotroceni, XXXIII/12**

121 **Aproape toți domnitorii Țării Românești care au ocupat tronul la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea au folosit astfel de sigilii. Primul care ni s-a păstrat validează un act din 13 septembrie 1782 emis în cancelaria lui Nicolae Caragea.**

122 **Ioan Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul, și cu Țara Ungurească in secolele XV și XVI,* București, 1905, p. LXXII.**

123 **P.V. Năsturel, *op. cit., p. 18.***

124 ***idem,* p. 26.**

asupra fenomenelor sociale din trecut, un rol aparte îl ocupau smalțurile[125]. Se știe că fiecare din cele două metale, șase culori și două categorii de blănuri folosite în compunerea stemelor au o anume semnificație, iar din punctul de vedere al importanței pe care o au acestea s-a stabilit o „ierarhie cromatică[44] unanim recunoscută[126]. Astfel, metalele sunt superioare culorilor, iar, între metale, aurul este cel mai important, ei exprimând suveranitate, putere, măreție.

Dintre culori cea mai însemnată este roșul. Semnificând independență, putere, aceasta s-a impus în ansamblul smalțurilor heraldice, fapt pentru care a fost de regulă, rezervată sigilării și scrierii în cancelariile centrale[127]

în cancelariile princiare ale Țării Românești și Moldovei, asemenea cancelariilor suveranilor europeni, metalele, culorile și blănurile au avut un rol bine definit în exprimarea atributului posesorului[128 129 130 131 132].

Datorită importanței deosebite pe care o aveau culorile în alcătuirea blazoanelor, la mijlocul veacului al XVII-lea s-au adoptat semnele convenționale, care să permită a se preciza, și în reprezentările alb-negru, cromatica pe care o aveau în realitate diferitele elemente dintr-o stemă[38].

Discuțiile purtate pe marginea compoziției înfățișate pe nasturii personajului domnesc de la Curtea de Argeș au condus spre o concluzie ce probează semnificația pe care o are cromatica în alcătuirea stemelor. Aceste concluzii, rod al cercetărilor cunoscutului numismat Octavian Iliescu, desprinse în urma comparării cromaticii stemei voievozilor români (cuprinzând în primul cartier opt brâie alternând aur și verde, iar în cel secund aur) cu stema regatului Ungariei (alcătuită cromatic din verde și argint), dovedesc faptul că blazonul Basarabilor era o stemă autoconcedată, iar formațiunea socială în fruntea căreia se găseau aceștia era un stat feudal autonom. în condițiile în care această stemă ar fi fost concedată de regele ungar, n-ar fi fost posibil a se utiliza de către cel care o primise metale și culori superioare celor folosite de suzeran[39].

Acordându-se importanța cuvenită culorilor în care au fost reprezentate stemele Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei, diferiți istorici, heraldiști și sigilografi au căutat să determine care sunt primele exemplare ale compozițiilor heraldice oficiale reprezentate în culori.

în legătură cu stema Țării Românești, istoriografia de specialitate a apreciat mult timp că primul exemplar colorat datează din 1616. Deși documentul pe care a fost reprezentată nu s-a păstrat, informația despre cromatica acestei steme se cunoaște prin intermediul reproducerii incluse în albumul — astăzi pierdut — al fostului primar al Sibiului, Valentin Franck. Conform precizărilor făcute de cei care au

---

125 **în legătură cu utilizarea smalțurilor la alcătuirea stemelor, vezi Michel Pastoureau, *Trăite dMral- dique,* Bibliotheque de la Sauvegarde de l'Art Francais, Paris, 1979, p. 108 — 110.**

126[33] **Marcel Sturdza Săucești, *Heraldica,* Edit, științifică, București, 1974, p. 40.**

127[33] **Emil Vîrtosu, *Din sigilografic Moldovei și a Țării Românești* în *Documente privind istoria României, Introducere,* vol. II, București, 1956, p. 377.**

128 **Cercetarea vechilor hrisoave și urice, in special a actelor cosigilate, dovedește faptul că, chiar și**

129**atunci când mari boieri își aplicau sigiliul pe tratatele externe, alături de cel al domnului, aceste sigilii**

130**boierești erau confecționate din ceară neagră sau verde, deosebindu-se și prin culoare de cel al voievodului, fabricat din ceară roșie. Vezi Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric,* Edit,**

131**științifică și enciclopedică, București, 1976, p. 19.**

văzut acest album, Ionescu Gion[40]. Constantin Moisil[41] și alții, elementele din herbul Țării Românești aveau următoarele smalțuri, scutul albastru, pasărea heraldică neagră, crucea și aștrii care o însoțeau de aur[133 134 135 136 137].

Cercetarea izvoarelor heraldice care, învingând vicisitudinile vremii, s-au păstrat până astăzi, a permis constatarea faptului că există steme înfățișate în culori încă din primul deceniu al veacului al XVII-lea.

Prima stemă colorată identificată de noi s-a conservat pe hrisovul emis în 1608, februarie 9, de domnul Țării Românești Radu Șeiban (1602—1611). Inti- tulându-se „Io Radu voievod, nepotul lui Basarab voievod «și» herțeg «al» părților de peste munte Amlașul și Făgărașul[138], domnul întărea prin acest act, mănăstirii Argeș stăpânirea peste mai multe sate, ocine vechi, dăruite de domni bătrâni, silișți și părți din venitul vămii domnești[139].

în frontispiciul acestui act se află o compoziție heraldică având următoarea compunere: în scut rotund dotat cu o bordură de aur, pe câmp roșu, pasărea cruciată de același metal. Deși este înfățișată doar prin elementul central al stemei Țării Românești (fără aștri, timbru și sprijinitori) compoziția dovedește grija realizatorilor de a alcătui un blazon expresiv. Acvila, redată cu aripile desfășurate și cu gheare puternice, este reprezentată conform normelor heraldice, respectiv în profil spre stânga, având capul întors spre dreapta. Fig. 37 în album.

O altă compoziție colorată reprezentând armele oficiale ale Țării Românești se păstrează pe hrisovul aceluiași domn, dat în Târgoviște la 29 mai 1608**. Prin acest act domnul întărea lui Cemica, mare vornic, soției sale Cheajna și fiilor lor, stăpânirea peste jumătatea din satul Florești de pe Colentina și alte proprietăți.

în frontispiciul actului s-a zugrăvit un scut având o bordură de aur, încărcat pe fond de azur cu acvila cruciată însoțită de trei stele formate din câte șase raze și șase buline toate de aur, dispuse trei în partea superioară, trei în partea inferioară a scutului. Fig. 38 în albumul heraldic.

Remarcăm modul deosebit în care a fost reprezentată crucea pe care o ține pasărea în cioc: redată în dimensiuni mari, plasată în pal (perfect verticală), aceasta se înalța din penajul păsării până în

---

133 **Stabilirea acestor semne convenționale a fost impusă de apariția tiparului. în general se apreciază că prima lucrare în care s-au folosit aceste semne convenționale (utilizate Încă de la începutul veacului al XVI-lea) a apărut în 1638 și se datorește italianului Sylvestre de Pietra Santa, Vezi M. Pas- toureau, *op. cit.,* p. 112.**

134 **Vezi Dan Cernovodeanu, *ȘiHn/a și arta heraldică in România,* Edit, științifică și enciclopedică, București, 1977, p. 39.**

135 ***Istoria Bucureștiului,* p. 572, 576, Vezi și Dan Cernovodeanu, *op. cit.,* p. 430.**

136 ***Stema României — evolufia ei heraldică și istorică,* București, 1931, p. 68. Această stemă a fost cercetată și de prof. N. Sulică, *Două steme și autografe domnești din 1616* în „Șoimii", Târgu Mureș, IV, 1928, nr. 9-10, p. 61-67.**

137 **Nu discutăm aici prima reprezentare a cromaticii stemelor românești prin semne convenționale. Cum se știe, prima compoziție în care are loc o astfel de reprezentare a fost gravată în sigiliul lui Sigismund Bathory din 1597, însă culorile sunt posibil apocrife (întrucât, după cum am văzut, semnele convenționale pentru smalțuri s-au impus în veacul al XVII-lea).**

138**42**

139 **Arh. St. București, colecția Peceți, 21. Acest hrisov este autentificat cu sigiliul atașat, protejat de un căuș; în câmpul sigilat este gravată stema combinată, două personaje încoronate, purtând mantie lungă și flancând un copac, în partea superioară a câmpului sigilat se află separate de un arc de cerc, acvila cruciată, însoțită de soare și lună. Vezi și Traian Ionescu Nișcov, Maria Soveja, *Acte de cancelarie domnească,* București, 1974, p. 26. De fapt primul exemplar color al stemei Țării Românești a fost realizat de Macarie pe Liturghierul din 1508. Vezi Mircea Tomescu, *Istoria căr/ii românești de la începuturi până la 1918,* București, 1968, p. 28, 31, 32.**

marginea superioară a scutului.

în depozitele publice se conservă unele acte emise anterior și posterior anului 1616 care poartă în antet stema oficială a țării reprezentată colorat într-o factură asemănătoare cu cele descrise mai sus.

Astfel, hrisovul emis în cancelaria domnului Radu Mihnea (1611 — 1616) la 10 ianuarie 1613, prin care se întărea mănăstirii Cozia stăpânirea peste balta numită Mamina din satul Orlea, este împodobit în antet cu stema țării, în scut rotund cu bordură de aur, pe fond de azur, pasărea cruciată de aur, însoțită de aștrii din același metal, soarele, semiluna și două stele[43].

Uh alt act de cancelarie, din 1614, februarie 23[140 141 142], conservă de asemenea o stemă redată color: în scut de aceeași formă, dotat cu o bordură de aur, pe câmp albastru, pasărea heraldică de aur, flancată de soare și semilună figurate, de același metal.

Un alt document care este ornat în partea superioară a suportului cu o compoziție heraldică este hrisovul din 19 septembrie 1620: în scut, având o bordură foarte lată ornamentată (în cromatică verde, aur, albastru, roșu) cu arabescuri, pe câmp albastru, acvila contumată, cruciată, însoțită de semilună și soare, toate din aur[143].

în deceniile care au urmat se intensifică utilizarea stemei oficiale în frontispiciul actelor de cancelarie. Stema zugrăvită pe hrisovul din 29 martie 1645[144], emis în cancelaria lui Matei Basarab, cuprinde următoarea cromatică: scut rotund, cu o bordură din aur; pe o câmpie verde, acvila de aur cu zborul deschis, cruciată, de asemenea, de aur, flancată de aștri, ambii figurați, și trei stele, toate de aur, având drept fundal azur; pe planul doi, în partea inferioară a câmpului sigi- lar se găsesc câteva construcții. Fig. 41 în albumul heraldic.

O compoziție în care întâlnim smalțuri asemănătoare se conservă pe actul emis la 9 aprilie 1646 în cancelaria aceluiași voievod[145]. Deosebirea față de herbul descris mai sus constă în faptul că soarele și luna sunt plasate în afara scutului, în partea superioară a suportului, fiancând o cruce latină ce se înalță din centrul margini inferioare a acestuia. Fig. 42 în albumul heraldic.

Pentru a înțelege semnificația culorilor folosite la compunerea primelor steme redate policolor, este necesar să interpretăm smalțurile lor în conformitate cu normele artei și științei heraldice.

Se impune în primul rând a fi subliniat faptul că predomină în aceste compoziții aurul[146]. Faptul că într-un număr atât de mare de compoziții heraldice pasărea cruciată și aștrii sunt înfățișați în același

140 **Arh. St. București, colecția Peceți, 22.**

141 **Ibidem, fondul Mitropolia Țării Românești LXIV/2, vezi *Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului,* vol. II, 1601 — 1602. București, 1974 (Întocmit de Maria Soveja, Doina-Duca Tinculescu, Reghina Dragomir), p. 129.**

142 **Arh. St. București, fond Mănăstirea Radu Vodă XLV/5. Prin cuprinsul său, domnul întărea mănăstirii din jos de București cu hramul Sfânta Troiță, întemeiată de bunicul și de tatăl său, stăpânirea asupra bălților Comățelul, Corcovățul și Mojdrenul.**

143 **Arh. St. București, fond Mănăstirea Nucet, 11/18.**

144 **Ibidem, fond Mănăstirea Căldărușani, XXVII/2. Inserat în albumul *Mărturii ale trecutului,* p. 92—93.**

145 **Ibidem, colecția Documente muntenești, XXV/16. Și acest act este reprodus color în albumul Măriei Dogaru, Arta și știința blazonului; București, 1994, p. 25.**

146 **Prima monogramă domnească redată în roșu o întâlnim la Dan al II-lea, în 1431. Cel mai vechi act emis în cancelaria Țării Românești la scrierea căruia s-a utilizat soluția de aur este din mai 1502. Vezi Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română,* în *Documente privind istoria României, Introducere,* vol. II, p. 50..**

metal probează, pe de o parte, importanța care se acorda stemelor oficiale, iar pe de alta, continuitatea cromatică impusă de fixitatea figurilor însumate în compoziție.

Considerăm, de asemenea, că atribuirea primului dintre metale elementului principal al stemei, acvila cruciată, constituie o subliniere heraldică a autorității deosebite pe care voia să și-o atribuie domnul. Neîndoielnic, acesta, în calitate de șef al unui stat independent, a ținut să se individualizeze printr-un blazon adecvat pentru a reprezenta un stat cu un atare statut juridic[147] [148].

O dovadă a faptului că societatea acorda importanța cuvenită culorii și materiei folosite la scrierea actelor o constituie și mențiunile inserate expres în unele înscrisuri. Astfel, într-un act din 1617 se pomenește de un hrisov scris în întregime din aur».

Cât privește cromatica scuturilor având câmpul roșu considerăm că această atribuire este rezultatul, aceleiași tendințe de subliniere plastică a rolului preeminent al domniei în ansamblul instituțiilor țării, o expresie a ideii de suveranitate[149], idee care s-a făcut simțită frecvent în istoria și heraldica românească, tocmai pentru faptul că era o influență bizantină, ce a prins rădăcini mai puternice datorită faptului că poporul de aici era de origine latină.

111.5. EVOLUȚIA STEMEI MOLDOVEI

Evoluția stemei Moldovei are la bază, ca și în cazul Țării Românești, izvoarele sigilare și monetare. Prima reprezentare care ni s-a păstrat o întâlnim pe aversul groșilor bătuți de Petru I și are următoarea înfățișare: capul de bour având între coamele recurbate în afară o stea cu cinci raze, flancat în dreapta de o roză, în stânga de o semilună. O imagine asemănătoare găsim și în câmpul sigiliilor.

Primul izvor sigilar intern care ne permite să cercetăm evoluția acestei steme vali-

147 **Deși stemele s-au însumat în ansamblul mijloacelor de individualizare a emitentilor, rolul prim în raportul stemă-sigiliu îl are cel din urmă. Expresie juridică a autorității domnului, sigiliul era însemnul oficial care dădea valabilitate actului. O dovadă a rodului prim pe care-1 avea sigiliul îl constituia faptul că, la efectuarea copiilor de pe acte, se menționa daid originalul a avut pecete, ori dacă aceasta era deteriorată sau căzută. Ni se par semnificative din acest punct de vedere însemnările făcute de Gh. Pașacov pe unele traduceri ori transcrieri de documente. Pe copia actului din 22 aprilie 1616 se află următoarea mențiune „pecetea originalului fiind de«n» cele cu mătase atârnată este răpusă numai locul cunoscându-i-să". Arh. St. București, fond Mitropolia Țării Românești. LXIX/3.**

148 **Damian P. Bogdan, *Diplomatica slavo-română,* p. 50.**

149 **D. Năstase, *L'heritage imperiale Byzantin dans Fart et Ihistoire des pays roumains,* Fondation Dragan, 1976, p. 2—4.**

Fig. 10. 1430. Sigiliul domnitorului Moldovei, Alexandru cel Bun.

Fig. 11. Sec. XVI, Stema Moldovei sculptată pe poarta cetății Ciceu din Transilvania.

Fig. 12. 1627. Stema secundară a Moldovei înfățișată la mănăstirea Dragomirna.

dează uricul prin care, la 30 martie 1392, Roman voievod întărește lui Ivanuș Viteazul „pentru credincioasa slujbă", trei sate pe Șiret[150].

în centrul câmpului sigilar se află un scut triunghiular, cuprinzând capul de bour însoțit de elementele evidențiate mai sus.

în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, stema Moldovei este parțial modificată, respectiv coamele bovinei devin mai mari și curbate în interior, încât aproape se unesc. Soarele este înfățișat sub forma unei roze cu cinci petale. Fig. 10.

în timpul domnilor care au urmat lui Alexandru cel Bun, ca și în timpul domniei lui Ștefan cel Mare — stema Moldovei evoluează lent, dobândind trăsături din ce în ce mai elegante.

în timpul domniei lui Despot Vodă, scutul cuprinzând capul de bour este timbrat de o coroană deschisă, element heraldic făcând parte din însemnele puterii, ce va fi, ulterior, însoțit de spadă și buzdugan.

Perfecționată sub aspectul formei și completată cu unele elemente exterioare scutului, stema cu cap de bour va străbate secolele imprimându-se în conștiința urmașilor ca simbol al Moldovei.

Se remarcă, prin execuția artistică, sigiliile lui Vasile Lupu, în emblema cărora se constată următoarele modificări: alături de cei doi aștri care flanchează capul de bour, s-au plasat o suliță și o spadă; scutul a fost timbrat de o cască suprapusă de o coroană închisă. Imaginea este completată de lambrechini bogați care cad pe flancurile scutului[151] [152].

Impresiuni sigilare interesante ni s-au păstrat și de la domnii Eustație Dabija și Gheorghe Duca. în secolul al XVIII-lea, emblema sigilară se completează și mai mult. Apar suporți — deseori doi lei, ulterior (după 1816) doi delfini, panopliile de arme și steaguri, pavilionul căptușit cu hermină etc.

în afară de acest tip de stemă, considerat stema principală, în Moldova s-a folosit, tot ca însemn oficial, și o altă variantă înfățișând capul de bour cu gât cu tot. Fig. 12. Reprezentat ca element central al stemei[36], sau în calitate de timbru al scutului cuprinzând stema dinastică[153] [154], acest tip este mai frecvent întâlnit pe monumentele arhitecturale, însoțind de multe ori pisaniile ce atestă data ctitoriei acelui edificiu[38].

S-au purtat numeroase discuții asupra originii și semnificației elementelor însumate în stema Moldovei. Interesul pentru descifrarea semnificației compoziției desemnând Moldova s-a manifestat încă din secolul al XIX-lea. La începutul secolului nostru, P.V. Năsturel îl combătea pe Sulzer[155] [156], susținând că în stema Moldovei se află un

---

150 **Neîndoielnic și în cancelaria acestui principat s-au emis anterior anului 1392 documente validate cu sigilii. Unele dintre acestea se află în arhive de peste hotare, iar altele și-au pierdut mijlocul de validare. Se știe cu precizie că tratatul cu Polonia din 1387 este validat cu sigiliul mare al domnului Petru I având în câmp capul de bour. Dan Cemovodeanu, *op. cit.,* p. 83.**

151 **Arh. St. Buc., colecția Peceți I, 204— 205.**

152 **Este astfel înfățișat pe tumul Mănăstirii Probota (1550), la Mănăstirea Bistrița, alături de pisanie, la fântâna de la Mănăstirea Slatina (1561).**

153 **Este cunoscută stema de acest fel reprezentată alături de inscripția de la Cetatea Albă (1476), la Mănăstirea Putna (1481), pe clopotul dăruit de Ștefan cel Mare paraclisului caselor domnești de la Mănăstirea Bistrița (1494), pe tumul bisericii Sfântul Dumitru din Suceava (1559) etc.**

154[38] **Exista astfel de reprezentare și în sigilii (bula sigilară provenind de la Petru Șchiopu), sau manuscrise (1502).**

155 **Franz loseph Sulzer; *Geschichte des Transalpinschen Daciens* vol. III, Viena, 1781, p. 669.**

156 **Eugen Botezat, *Bourul și zimbrul,* în „Analele Acad. Române" Mem. Secț. științifice, tom. XXXVI, 1913-1914; p. 17-19.**

cap de bour și nu un cap de bou, cum susținea istoricul austriac “.

Eugen Botezat, într-un studiu comparativ, a demonstrat, pe baza trăsăturilor anatomice, faptul că în stema Moldovei a fost înfățișat un bour și nu un zimbru[157].

Profesorul A. Cardaș, in lucrările sale despre taurinele românești[158], susținea că bourul luat drept simbol al Moldovei era o influență asiatică venită prin Europa. După opinia lui Mihail Berza, în stema Moldovei este reprezentat un cap de bour[159]. La aceeași concluzie au ajuns și profesorii Damian Bogdan[160] și Aurelian Sacerdoțeanu[161]. Studiile recente abordând această temă încearcă să demonstreze mai profund modul în care au evoluat diferitele elemente și semnificația care li s-a atribuit[162].

111.6. STEMA TRANSILVANIEI

Deși în Transilvania a existat o puternică tradiție în ceea ce privește folosirea simbolurilor (și din această provincie istorică ni s-au păstrat numeroase izvoare heraldice), stema oficială a acestei țări s-a constituit târziu, abia la sfârșitul secolului al XVI-lea. Voievozii și principii care au ocupat aceste funcții în perioada anterioară, au folosit cu siguranță sigilii, însă în emblema acestora a fost inclusă stema personală, combinată uneori cu elemente din armele Ungariei[163]. Primele apariții ale compoziției ce va deveni, ulterior, stema Transilvaniei, au fost imprimate pe tipărituri editate spre sfârșitul secolului al XVI-lea, înfățișând scut tăiat având în partea superioară acvila ieșindă, în cea inferioară șapte munți supra- puși de turnuri crenelate dispuși 4 ; 3.

Apreciem că acest blazon, deși cunoscut la anul 1596, era rezultatul unei evoluții, constituind o combinație de elemente tradiționale pentru heraldica transilvană. în conformitate cu informațiile istorice ce ni s-au păstrat din 1321, 1437 și 1555, Universitatea regnicolarilor din comitatele Transilvaniei, (în fruntea căreia se află voievodul) poseda un steag propriu care se numea acvilă[164].

Stema atribuită voievodului Transilvaniei în armorialele germane din secolele XV—XVI cuprindea un scut despicat având în cartierul prim, argint, în cartierul secund, albastru și acvila reprezentată cu o

157 **P. V. Năsturel, *Stema României,* Buc., 1890, p. 1—37.**

158 **A. Cardaș, *Asupra taurinelor românești,* Publicația, Fond Adamachi, Buc., 1914.**

159 **Mihai Berza, *Stema Moldovei tn timpul lui Ștefan cel Mare,* in „Studii și cercetări de istoria artei[1]*, voi. II, 1953, nr. 1-2, p. 69-88.**

160 **M Damign P. Bogdan, *O străveche matrice de pecete românească,* în „Studii și materiale de istorie medie?, vol. I, 1956, p. 245 - 264.**

161 **A. Sacerdoțeanu, *Sigiliul domnesc și stema jării, Conceptul de unitate pe care tl reflecta și rolul avut tn formarea ideii de unire,* în „Revista Arhivelor[11], XI, 1968, nr. 2, p. 11 — 68.**

162 **Dan Cernovodeanu, *Știinfa și arta heraldită tn România,* p. 82—128; Jean N. Mănescu, *Stema Moldovei,* în „Magazin istoric?, III, nr. 5 (62), mai 1972, p. 37—43.**

163 **losef Bedeus von Schaarberg, *Die Wappen und Siegel der FOrsten von Siebenburgen und der einzelnen stâdischen Nationen dieses Landes,* Sibiu, 1838. Vezi și Sigismund Jakd, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până in secolul al XV-lea),* îh „Documente privind istoria României" Introducere, vol. II, București, 1956, p. 594—595.**

164 **Iculiam Marțian, *Contrihufii la eraldica vechiului Ardeal,* Buc., 1928, p. 2.**

cromatică inversă[165].

Subliniem în mod deosebit importanța informațiilor privind acvila ca simbol al populației din Transilvania. Faptul că acvila este elementul principal al sigiliului comitatul Alba[166], regiune a cărei istorie antică este strâns legată de legiunile romane, cuprinderea unei astfel de păsări în însemnele comitatului Bistrița[167] pentru a atesta, de asemenea prezența masivă a românilor, pot fi dovezi ale faptului că această acvilă era considerată ca provenind tot din antichitate, știut fiind că, deseori, unitățile militare romane se individualizau prin astfel de simboluri.

TRANS'! LW

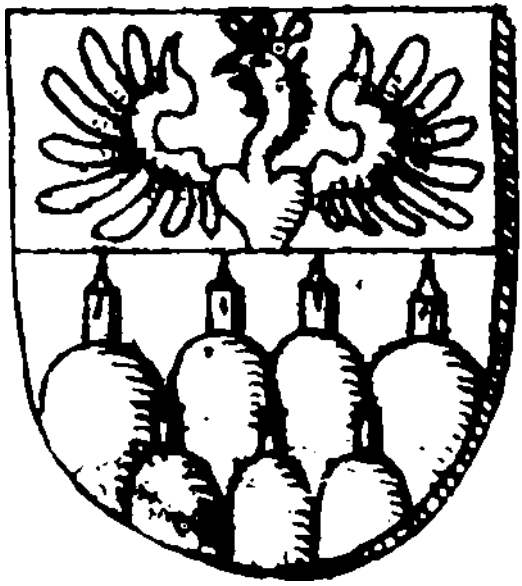

Fig. 13. 1596: Stema Transilvaniei reprodusă în lucrarea lui L. Hulsius.

Prima reprezentare a acestei steme o cunoaștem din sigiliile lui Sigismund Bathory[168]. Voind a-și exprima, prin compoziția sigiliului său, titlurile pe care le deținea, după ce prin tratatul de la Alba Iulia din 1595 i se recunoscuse[169] și calitatea de principe al Moldovei și Țării Românești, Sigismund Bathory și-a confecționat o nouă matrice sigilară având gravată în câmp o compoziție reunind acvila bicefală

165 **W Leonhardt, *Das grosse. Buch der Wappenkunst,* MUnchen, 1976.**
166 **Biblioteca Academiei Române. Cluj-Napoca, Colecția sigilară I. Kămeny. Vezi și Maria Dogaru,**
167 ***Sigiliile-mărturii ale trecutului istoric,* p. 149.**
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 46.

168 **Mihail Popescu, *Sigiliul lui Sigismund Bathory, principele Transilvaniei,* în „Revista Arhivelor", II, nr. 4—5; 1927—1929, p. 150—155. Vezi și Maria Dogaru, *op. cit.,* p. 124—125.**
169 ***Istoria României,* Edit. Academiei vol. II, București, 1962, p. 960 — 961.**

imperială, purtând pe piept scutul cu stema familiei Bathory, trei colți de balaur, herburile Țării Românești, acvila cruciată însoțită de aștri, ca și cele două personaje flancând un copac în vârful căruia se află pasărea heraldică cruciată, stema Moldovei, capul de bour cu stea între coarne, însoțit de soare și semilună și simbolurile Transilvaniei, acvila ieșindă flancată de soare și semilună și cele șapte turnuri crenelate.

Sub urmașii lui Sigismund Bathory, stema Transilvaniei este din ce în ce mai bine înfățișată, în sensul că suprafața scutului a fost proporțional distribuită pentru fiecare din cele trei elemente componente.

Desigur, gravarea stemei Transilvaniei în sigiliul lui Sigismund Bathory, impusă de necesitatea reprezentării tuturor celor trei țări peste care dorea să-și extindă stăpânirea, însemna recunoașterea compoziției desemnând Ardealul până acum folosită doar din inițiativă particulară (L. Hulsius). Fig. 13.

In 1659, mai 24, la Dieta de la Sebeș, stema Transilvaniei a fost sfâșiată respectiv figurile componente au fost preluate de națiunile privilegiate: acvila ieșindă — simboliza totalitatea oamenilor liberi — (în general, maghiari), soarele și luna îi desemnau pe secui, iar cele șapte cetăți îi reprezentau pe sași.

în secolul al XVII-lea acest tip de stemă, îmbinat cu blazoane ale familiei, va fi gravat în sigiliile mari și mid ale principilor[74].

După ce Transilvania a intrat sub administrația austriacă, stema descrisă mai sus a fost folosită în combinație cu stema Imperiului habsburgic.

în 1765, noiembrie 5, prin diploma emisă de Maria Tereza, s-a fixat stema Marelui Principat al Transilvaniei, înfățișând scut tăiat printr-un brâu îngust roșu; în cartierul superior, pe albastru, acvila ieșindă neagră, cu ciocul de aur și limba roșie însoțită de un soare de aur (în dreapta) și de o semilună descres- cândă figurată de argint (la stânga); în cartierul inferior, pe aur, șapte turnuri, crenelate roșii, dispuse 3; 4. Scutul este timbrat de o coroană tipică pentru secolul al XVIII-lea, special atribuită Marelui Principat al Transilvaniei. Fig. 47 și 48.

Diploma prevedea și tenanți: două personaje feminine, purtând costume antice, reprezentând una Justiția, alta Recompensa, însă până în prezent nu cunoaștem izvoare în care stema să fie complet înfățișată.

Menținându-se nealterată în vremea dualismului austro-ungar, stema Transilvaniei, a fost înglobată, după realizarea Marii Uniri din 1 Decembrie 1918, în stema României constituită în 1921 de Comisia consultativă heraldică, stemă al cărei cuprins exprima drumul de luptă al poporului român și satisfacția generală pentru împlinirea dezideratului de unitate al neamului[73].

[74] Bedeus, *op. cit.,* Maria Dogaru, *op. cit.,* p. 126—127.
[73] Stema descrisă în „Monitorul Oficial" nr. 12 din **Fig. 14. 1849. Stema principatului solicitată de românii transilvăneni. [170]**

111.7. STEMA UNITĂ

O altă formă de compoziție heraldică oficială, strâns legată de situația politică a țărilor române o reprezintă stema reunind herburile Țării Românești și ale Moldovei.

Cum a reieșit din cele menționate mai sus, o primă reunire a simbolurilor Țărilor Române s-a realizat la sfârșitul secolului al XVI-lea în sigiliile Bathoreștilor[171], iar apoi în emblema sigiliului lui Mihai Viteazul în calitate de domn al Țării Românești, Transilvaniei și Moldovei. Fig. 15.

Informațiile istorice atestă că, în secolul al XVII-lea, mai mulți domnitori din Valahia și Moldova au folosit sigilii având în câmp stema unită[172]. Până de curând, se cunoșteau impresiuni sigilare provenind de la Vasile Lupu (1639)[173], Grigorie Ghica (1672)[174 175], Gheorghe Duca (1673)"°. Datele în acest domeniu au fost lărgite prin cercetări în Arhive. Astfel, prin strădania Elenei Cosma, s-a identificat, pe un act din 25 septembrie 1616, un sigiliu timbrat, provenind din cancelaria domnitorului Radu Mihnea. în imagine identificăm stema heraldică a Moldovei, capul de bour flancat de roză și de semilună, având între coarne acvila cruciată cu zbor deschis. Fig. 16. Prezența stemei unite pe un document provenind de la acest domn învățat, ce se intitula, în unele scrisori externe, „Radu Mihnea voievod Corvinul" corespundea realităților politice (domnia succesivă a numitului voievod în ambele țări), dar și aspirațiilor de viitor[176 177].

în veacul XVIII, folosirea stemei unite se intensifică. Exprimând, în perioada lui Vasile Lupu, tendința acestuia de a-și extinde influența asupra țării vecine, atestând, apoi, plastic, faptul că unii domni au ocupat succesiv tronurile ambelor principate, stema unită a devenit în sec. al XVIII-lea și al XIX-lea o expresie a luptei pentru unire.

întâlnită în diferitele categorii de vestigii sigilare, aparținând domnitorilor din cele două țări, acest tip de stemă a cunoscut din punct de vedere al formei de reprezentare următoarele variante:

1) dispunere liberă în câmpul sigilar a acvilei cruciate și a capului de bour, plasate una lângă alta;

2) scut dreptunghiular, cuprinzând in partea superioară, stema Țării Românești și în cea inferioară, capul de bour al Moldovei;

3) plasarea pe tulpina copacului dintre cele două personaje a capului de bour;

4) așezarea celor două, mobile în două scuturi acolate;

5) reunirea stemelor țărilor surori în câmpul unui scut divizat, având în dreapta, acvila crucială, în stânga, capul de bour;

6) gravarea acvilei și a capului de bour într-un scut sfertuit;

7) așezarea stemei unite într-un registru aparte, plasat în partea

171 **Mihai Popescu.** ***Sigiliul lui Sigismund Bathory, principele Transilvaniei,*** **p. 328 332.**

172 **V. A. Urechia,** ***Schife de sigilografic românească,*** **p. 9.**

173 **Arh. St. Buc., fond Episcopia Huși XIII/12.**

174 **Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești, XXXV/21.**

175 **Ibidem fond Mănăstirea Neamț, LIII/17.**

176 **Elena Cosma,** ***Un sigiliu al domnitorului Radu Mihnea,*** **„Revista Arhivelor**, 2/1988, p. 125 126.**

177 **A. Sacerdoțeanu,** ***Sigiliul domnesc fi stema țării, conceptul de unitate pe care il rejlectă fi rolul avut informarea ideii de unire,*** **„Revista Arhivelor**, XI. 1968. 2, p. I I 68.**

superioară a câmpului sigilar (partea inferioară fiind ocupată de o altă reprezentare).

Frecvența utilizării stemei unite în perioada luptei pentru înfăptuirea unirii, ca și varietatea compozițiilor realizate în sigilii, după înfăptuirea actului istoric de la 24 Ianuarie, dovedesc faptul că acest însemn s-a însumat în ansamblul mijloacelor de luptă pentru transpunerea în practică a acestui măreț ideal”[2].

Fig. 15. 1600. Sigiliul lui Mihai Viteazul ca domn al Ţării Româneşti, Ardealului şi Moldovei.

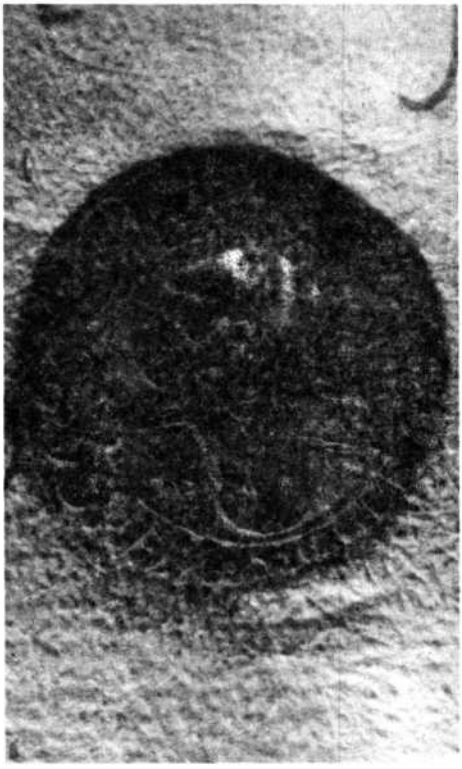

Fig. 16. 1616. Sigiliul domnitorului Moldovei, Radu Mihnea.

Fig. 17. Sec. XVIII. Broderie provenind de la familia Mavrocordat.

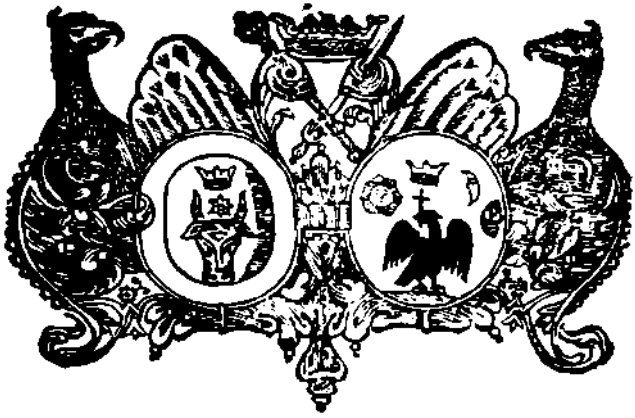

Fig. 18 1768. Stema unită imprimată pe „Molitvenic“ (București).

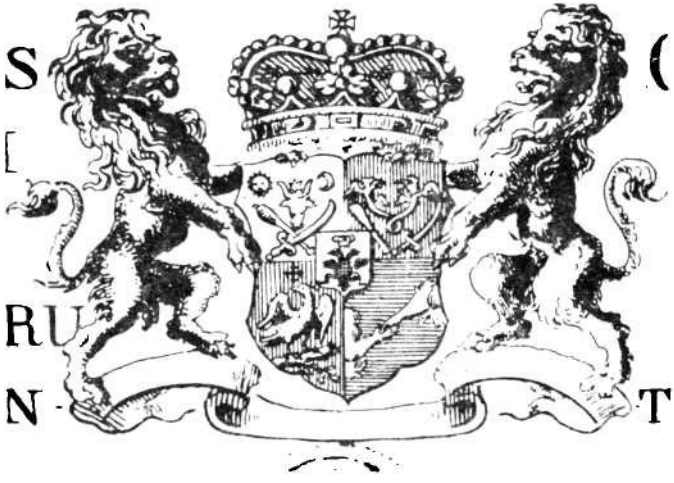

Fig. 19. 1734. Stema lui Dimitrie Cantemir în calitate de principe rus.

111.8. BLAZOANE ÎNSUMÂND STEMA DE STAT ȘI ARME FAMILIALE

în epoca feudală, în Țările Române s-au utilizat și compoziții în care, alături de armele oficiale ale țării, s-a inclus stema de familie a domnului, sau a principelui respectiv. Dacă în Transilvania acest procedeu este vechi, în Țara Românească și Moldova el se folosește mai intens din veacul al XVII-lea, însă se va impune în cel de-al XVIII-lea.

Menționăm, printre domnitorii care au utilizat astfel de sigilii, pe Ieremia și Simion Movilă (alături de capul de bour s-au introdus două săbii încrucișate)[178]. In stema oficială folosită in timpul domniei lui Matei Basarab se cuprinde, alături de elementele tradiționale, un scut de dimensiuni mai mici, în care vedem un dregător stând pe jilț și ținând un toiag, stemă folosită de Matei Basarab ca dregător.

Șerban[179] și Ștefan Cantacuzino[180] au folosit steme, având în centru acvila bicefală, aluzie la descendența acestei familii din principii Imperiului Bizantin.

în 1702, Constantin Duca a inclus în compoziția cu armele țării, stema familiei sale, un struț. Alexandru Mavrocordat Delibei a partajat scutul din sigiliul său astfel încât pe lângă stema Moldovei și a Țării Românești să aibă loc pasărea phoenix, însemnul Mavrocordaților[181].

Remarcăm, pentru originalitate, stema lui Dimitrie Cantemir cuprinzând stema Moldovei și a Țării Românești, însemnul specific familiei Cantemir (două amfiptere) și „credința", dovada probabilă a participării principelui la societățile secrete europene; peste tot — acvila bicefală, încoronată — arme de concesiune ale Imperiului Rus.[182]

După reinstaurarea domniilor pământene, sistemul includerii în sigilii a stemei țării și a însemnelor de familie se generalizează.

Compozițiile provenind de la loniță Sandu Sturdza[183], ca și de la Mihail Sturdza[184], au scutul despicat, cuprinzând în primul cartier, armele Moldovei, în cel secund stema de familie, un leu purtând o spadă înconjurată de o ramură de măslin.

în secolul XIX, domnitorii din familia Bibescu și-au introdus în emblema sigiliilor — un câmp tripartit (roșu, aur, albastru) — tricolorul, iar ca elemente distinctive remarcăm căpriorul de argint la Gheorghe Bibescu[185], cartea deschisă la Barbu Știrbei[186], însemne menite a releva rolul acestei familii în dezvoltarea social-culturală a țării.

178 **Arh. St. Buc., Colecția Peceți, II, 186 (1605)**
179 **Ibidem, colecția Peceți I, 85 (1684).**
180 **Ibidem, fond Mănăstirea Plumbuita. III/22.**
181[88] **Ibidem, fond Mănăstirea Aron Vodă, 1 bis/10 (1784)**
182***7 Jean N. Mănescu, *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor in heraldica [arilor române,* în „Revista Arhivelor", L, 1973. voi. XXXV, nr. 3, p. 465 480.**
183 **Ibidem, Colecția Diplomatice, 157 (1827).**
184 **Ibidem.**
185 **Ibidem, colecția Sigilii Administrative, nr. 3038.**
186 **Ibidem, nr. 3044.**

111.9. COMPOZIȚII HERALDICE CUPRINZÂND SCENA SĂGETĂRD CORBULUI

O compoziție deosebit de originală întîlnită în sfragistica românească cuprinde

Fig. 20. Stema lui Iancu de Hunedoara (1440).

Fig. 21. Sec. XVII. Stema lui Udriște Năsturel.

Fig. 22. 1672. Sigiliul domnitorului Țării Românești, Grigorie Ghica.

Fig. 23. 1736. Sigiliul domnitorului Țării Românești, Constantin Mavrocordat.

așa-zisa scenă a săgetării corbului. Prima impresiune sigilară în care pasărea heraldică a Țării Românești ține în cioc un inel, a aparținut lui Dan al II-lea[187].

Cum se știe, profesorul A. Sacerdoțeanu a cercetat emblema acestui sigiliu și a evidențiat că prin introducerea acestui element domnul Țării Românești amintea înrudirea sa cu familia lui Iancu de Hunedoara[188].

Din secolul al XVII-lea, cunoaștem mai multe izvoare de acest fel. O stemă în care acvila cruciată poartă și un inel l-a individualizat pe Nicolae Pătrașcu[189] și, neîndoielnic, ea reflectă de asemenea, legătura dintre ascendenții săi și familia Corvin.

Odată lansată, ideea exprimării sintetice a legăturilor dinastice dintre cele trei țări românești prinde rădăcini. Interesante izvoare exprimând această temă ni s-au păstrat de la Grigore Ghica, fiul fostului domn al Moldovei, devenit domnul Țării Românești. Prima compoziție sigilară, provenită de la acest domn, datând din 1672, înfățișează într-o manieră originală, stema iconografică a Țării Românești, acvila purtând în cioc, pe lângă cruce, un inel, zburând deasupra unui copac, ambele mobile fiind flancate de cele două personaje[190]. Tot în acest an, în cancelaria lui Grigorie I Ghica s-a folosit încă o matrice sigilară, a cărei emblemă sugerează, în mod ingenios, ideea unității țărilor române și înrudirea dinastică. în câmpul acestui sigiliu se află două personaje susținând un pom cu rădăcină, în vârful căruia s-a plasat acvila cruciată ce ține în cioc și un inel, iar pe piept poartă un minuscul cap de bour. Pe brațul personajului bărbătesc din stânga s-a gravat un arc, iar în mână o săgeată. Emblema acestui sigiliu cuprinde deci stema combinată a Țării Românești, stema Moldovei și unele elemente ce fac aluzie la legenda familiei lui Iancu de Hunedoara (inelul, arcul și săgeata)[191].

în secolul al XVIII-lea, scena săgetării corbului a fost exprimată mai evident. Prima reprezentare de acest fel însoțește portretul domnului Constantin Mavro- cordat, zugrăvit de Liotard[192]. Compoziția este formată din două registre: în registrul superior se află un scut, cuprinzând acvila cruciată și capul de bour cu stea între coarne; în cartierul inferior distingem două personaje flancând un copac. Personajul din dreapta, un bărbat, trage cu arcul în pasărea cu inel în cioc, ce se află deasupra copacului; personajul din stânga, o femeie, ridică mâna pentru a prinde inelul pe care pare să-l scape pasărea. Această compoziție o vom întâlni și în sigiliile mari ale domnitorilor Grigore al II-lea Ghica[193] [194], Constantin Mavro- cordat" și Mihail Racoviță[195].

187*n* **Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Privilegii nr. 88.**

188 **A. Sacerdoțeanu, *Stema lui Dan al II-lea* th *legătură cu familiile Huniade și Olah,* in „Revista Muzeelor-, X, 1973, nr. 2, p. 240.**

189 **Stema datând din 1616 a fost reprezentată în albumul lui Valentin Franck, primar al Sibiului. Vezi Dan Cemovodeanu *Știinfa și arta heraldică in România,* p. 218.**

190[93] **Arh. St. Buc., colecția Documente istorice, XC/79 (1672 iunie 13). Vezi M. Dogaru, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric,* p. 81 —82.**

191**% Ibidem, fond Mitropolia Țării Românești. XXXV/21/1672, iunie 7.**

192 **O reproducere de pe portretul realizat de elvețianul Jean Etienne Liotard se află la Biblioteca Academiei R.S. România, Cabinetul Stampe.**

193 **Ibidem, colecția Peceți I 97 (1735 noiembrie 10).**

194**" Ibidem, fond Mănăstirea Bradul 1/43 (1736 august 6).**

195 **Ibidem, fond Mănăstirea Dintrunlemn XXXVII/1 (1742, martie 9). Reproduceri de pe aceste sigilii se cuprind în albumul Măriei Dogaru *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric,* p. 83 — 87.**

Neîndoielnic, utilizarea unor astfel de compoziții într-o perioadă în care se dezvoltă conștiința de neam, paralel cu intensa folosire a termenului Dacia, constituia o expresie plastică a comunității de neam a locuitorilor din cele trei țări românești și a ideii de unitate.

III. 10. SIMBOLURI ALE PROVINCIILOR ISTORICE

Stema Olteniei

Deși s-a bucurai in evul mediu de o autonomie relativă, fiind condusă de marele ban, cel mai-de seamă dregător al Țării Românești, această provincie istorică nu a fost desemnată, oficial, până în veacul XIX printr-o stemă aparte. Se alcătuiește Olteniei o reprezentare specifică abia în 1872 când se elaborează noua stemă a țării. Avea următoarea înfățișare! scut roșu încărcat cu un leu încoronat, ieșind dintr-o coroană deschisă, însoțit de o stea cu șase raze așezată între labele leului, totul de aur. Leul provine din sigiliul mic al domnitorului Mircea cel Bătrân, figură heraldică considerată de unii heraldiști drept „stema de neam a Basarabi- lor“. Coroana din care iese leul este însemnul demnității de mare ban.

Stema Bucovinei

Teritoriul din nordul Moldovei, răpit în 1775 de Austria, s-a individualizat, de asemenea, printr-un însemn ce amintește legătura sa cu Moldova istorică, întâlnită în sigiliile folosite de forurile administrative, ca și pe hărți, aceasta înfățișează scut despicat, în dreapta-roșu, în stânga-albastru, încărcat cu un cap de bour natural având între coarne o stea de aur cu cinci raze și flancat în dreapta și stânga de câte o stea de aceeași formă și metal. Această stemă s-a imprimat și pe harta editată de colonelul A. Gorjan, în 1881, și intitulată „Dacia sau România cu țările române vecine", hartă care a provocat un adevărat război diplomatic cu Austro-Ungaria, tocmai pentru că reflecta speranțele de viitor ale neamului românesc. Fig. 66 în albumul heraldic.

Această hartă poartă în bordură steme ale județelor României interpuse de herburi desemnând provinciile istorice. întrucât originalul hărții, desigur colorat, se află la Viena, iar cercetarea s-a făcut de pe un microfilm, nu cunoaștem decât parțial cromatica reprezentărilor pe care le vom descrie mai jos. Modul în care ne sunt înfățișate în „alb-negru“, dovedește că autorul hărții nu a fost consecvent în transpunerea diferitelor reprezentări, întrucât unele steme sunt redate cu semne convenționale specifice heraldicii, iar altele nu poartă nici o indicație în acest sens (probabil pe suportul hărții erau colorate). Deși compoziția din bordură alcătuiește un tot, dispunerea scuturilor provinciilor istorice s-a făcut într-un mod care să evidențieze deosebirea dintre simbolurile acestora și însemnele districtuale, respectiv primele sunt timbrate de o coroană și ocupă colțurile suportului și mijlocul laturilor sale.

în colțul stâng superior s-a plasat stema Transilvaniei, în forma cunoscută: scut tăiat, în partea superioară încărcat cu o acvilă ieșindă însoțită de soare și semilună, în cea inferioară șapte cetăți dispuse 4; 3. în colțul drept superior întâlnim stema Bucovinei descrisă mai sus. în colțul stâng inferior, s-a plasat stema **Maramureșului:** scut tăiat în bandă, argint și verde, suprapus de un urs ridicat în două labe și redat în profil spre stânga. în celălalt colț inferior identificăm stema Basarabiei: scut tăiat în brâuri (fascie) încărcat cu un cap de bour având o stea între coame sprijinit pe doi delfini afrontați. în centrul laturii din stânga întâlnim simbolul Timișanei: scut tăiat, sus o coroană închisă, în partea inferioară, despicată, în dreapta azur, în stânga roșu.

Oltenia este desemnată pe acest izvor cartografic printr-un leu rampant, ieșind dintr-o coroană deschisă. Dobrogea se individualizează prin faptul că are ca simbol un turn de apărare. **Crișana** face aluzie prin figurile heraldice la istoria zonei respective din zorii evului mediu: scut tăiat, în partea superioară, despicată,se află în dreapta, acvila ieșindă; în stânga, un turn de cetate, aluzie la cetatea Biharea; în partea inferioară câmp albastru. Este interesant că A. Gorjan a inclus în hartă și stema Pocuției: scut tăiat; în partea superioară — o pasăre spre stânga, în cea inferioară, — capul de bour al Moldovei cu stea între coame.

Stema Basarabiei

După 1812, conform obiceiurilor practicate în Rusia, s-a alcătuit și Basarabiei o stemă proprie. Deși a fost instituită în perioada în care țarul, ca urmare a nemulțumirilor manifestate de populația de aici, a trebuit să promită acesteia „o politicească ocârmuire potrivit cu năravurile, obiceiurile și legiuirile ei“, respectiv provincia să se bucure de autonomie locală (concretizată în menținerea vechilor forme de organizare, a vechilor pravile ca și a dreptului de a utiliza, în școli și în administrație, limba română) aceste simboluri reflectau situația politică a provinciei de după anexare, triumful politicii imperialiste țariste.

Simbolul oficial atribuit provinciei dintre Prut și Nistru a fost stabilit prin reglementările din 1826. Conform aprobării imperiale din 27 martie și 13 aprilie 1826, stema Basarabiei cuprindea: „scut separat în două jumătăți: în jumătatea de sus, pe fond roșu, stă așezat un vultur cu două capete, împodobit cu o coroană de aur, pe pieptul căruia, pe fond roșu, se reprezintă Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, purtătorul de biruință, călare pe un cal alb, amenințând cu sulița un balaur; vulturul ține în gheara dreaptă o făclie și un fulger, în cea stângă o cunună de lauri; în jumătatea de jos, pe fond auriu, se reprezintă un cap de bour, care învederează stema Moldovei". Deși compoziția de mai sus reflectă în limbaj heraldic acapararea de către Rusia țaristă a acestui teritoriu românesc, menținerea capului de bour și modul în care acesta este blazonat în legea amintită constituie o recunoaștere a faptului că suprafața anexată în 1812 de Rusia era trup din Moldova istorică.

La mijlocul veacului trecut blazonul Basarabiei a suferit unele modificări, constând în faptul că pe pieptul acvilei bicefale s-a plasai un scut cuprinzând litera N și cifra romană 1 (prescurtare numelui Nicolae 1), iar în ghearele vulturului s-au plasat sceptrul și globul crucifer. Cum este știut, herbul oficial basarabean a fost din nou modificat în 1878, când s-a adoptat o reprezentare înfățișând un scut albastru, încărcat cu capul de bour cu ochii, limba și coarnele de culoare roșie, având între coarne o stea cu cină raze, flancat în dreapta de o roză, în stânga de o semilună, în bordura scutului s-au reprezentat culorile Romanovilor: aur. argint și negru[196]

196 **După 1940, Moldova sovietică a utilizat un simbol adecvat republicilor componente din Uniunea Sovietică. Prefacerile ce au avut loc după 1989 au determinat elaborarea unei noi compozitii oficiale pentru Republica Moldova. înfățișarea noului simbol este următoarea: scut tăiat, având fond roșu, în partea superioară, și albastru, în cea inferioară, încărcat cu un cap de bour natural cu stea între coarne, însoțit în dreapta de o roză, în stânga de o semilună, toate de aur. Scutul astfel mobilat a fost plasat pe pieptul unei acvile naturale, cruciată, de aur, ce tine in gheara dreaptă o ramură verde de măslin, iar în cea stângă un sceptru, de asemenea, de aur Fig. 70 în albumul heraldic.**

Stema Banatului

în epoca feudală Banatul nu s-a individualizat printr-un însemn propriu. Reprezentarea care îl desemnează însumată în stema România din 1921, a fost instituită cu prilejul elaborării acesteia. Compoziția amintește Banatul de Severin — podul ctitorit, la începutul secolului 1, de Apollodor din Damasc.

Stema Dobrogei

însumată in evul mediu timpuriu Țării Românești, Dobrogea nu s-a individualizat printr-un însemn propriu decât în veacul al XÎX-lea (după eliberarea de sub stăpânirea otomană). harta din 1881 (A Gorjan) este desemnată printr-un turn de cetate crenelat, aluzie la cetățile de apărare existente în zonă, încă din epoca antică. După congresul de la Berlin, ca urmare a faptului că Rusia a răpit cele trei județe din sudul Moldovei, acceptând în schimb să revină României vechea sa posesiune din sudul Dunării, se va atribui Dobrogei simbolul menit a defini ținutul mării, doi delfini afrontați, însemn ce va individualiza ulterior doar Tulcea. Ca doi delfini au fost introduși în 1816 în armele Moldovei de Gheorghe Asachi, ca simbol al gurilor Dunării răpite de Rusia.

III.ll. STEMELE PRINCIPATELOR UNITE ȘI ALE ROMÂNIEI

înfăptuirea deziderațului Unirii, la 24 Ianuarie 1859, a determinat preocupări pentru elaborarea unor însemne care să reflecte, prin coduri heraldice, marea împlinire. Deși exprimarea idealului unității naționale prin simbol heraldic devenise o practică cu larg ecou, noul însemn al Principatelor a apărut cu oarecare întârziere.

Prima acțiune vizând alcătuirea unei steme a noului stat s-a consumat în iulie 1859, când pe ordinea de zi a Comisiei Centrale de la Focșani s-a înscris elaborarea unui proiect de construcție, în cadrul căruia s-a prevăzut și înfățișarea noii steme. Elementul central al acesteia era acvila cruciată, încoronată cu o coroană închisă, și ținând pe piept un ecuson de mai mici dimensiuni, cuprinzând capul de bour cu stea între coame; pasărea heraldică menționată ține în gheare însemnele puterii, în dreapta—spada, în stânga—sceptrul. Deși a fost imprimată pe însemnul primei decorații instituite de Alexandru Ioan I (PRO VIRTUTE MILITARI), compoziția n-a fost acceptată, datorită faptului că Mihail Kogălniceanu, membru al Comisiei instituite în acest scop, s-a împotrivit considerând că noua stemă ar fi putut provoca nemulțumiri puterilor garante, întrucât unirea era aprobată doar pe durata vieții lui Alexandru Ioan Cuza.

în ianuarie 1860, Ion Ghica, președinte al Consiliului de Miniștri, supune în dezbaterea cabinetului său un proiect de stemă apreciat a fi „conform cu starea politică în care au intrat țările noastre de la realizarea principiului unirii și cu datele istorice de la colonizarea romanilor în Dacia". Realizat de Carol Popp de Szath- mary, proiectul cuprindea scut despicat având câmp tripartit în brâuri roșu, aur și azur încărcat în prima parte cu acvila cruciată, conturnată cu zborul deschis; în cea de a doua, pe câmp tăiat roșu și azur, un cap de bour privit din față, cu stea de aur între coame. Scutul astfel împodobit, timbrat de o coroană închisă însoțit de însemnele puterii, în dreapta—sceptrul, în stânga—spada, avea ca suporți doi delfini, afrontați, însoțiți fiecare de câte un drapel tricolor plasat pe verticală (în pal) și cu capetele așezate pe două țevi de tun încrucișate; pe o eșarfă albastră s-a scris cu aur deviza „HONOR ET PATRIA". Țevile de tun

erau plasate pe ramuri verzi de stejar, dotate cu frunze și cu ghinde. întreaga reprezentare era plasată sdb un pavilion de purpură, prins într-o coroană închisă și căptușit cu hermină. O altă variantă, executată tot de Carol Popp de Szathmary, se deosebea prin faptul că scutul avea drept tenanți un personaj feminin, purtând o armă (sabia curbă)—în stânga, un leu — în dreapta, elemente preluate din patrimoniul spiritual daco-roman, evocând colaborarea băștinașilor cu coloniștii, conform reprezentării încrustate pe moneta „Provincia Dacia" din veacul al III-lea. Dar nici aceste proiecte nu își găsesc concretizarea; probabil s-a opus, ca și în 1859, M. Kogălniceanu.

Lipsa însemnelor oficiale era tot mai resimțită pe plan central, ca și pe plan local. Numeroase documente redactate în diferite județe dovedesc preocuparea forurilor județene și orășenești pentru elaborarea unor însemne, care să reflecte noul statut juridic al țării. Pentru a răspunde nevoilor dotării accesoriilor uniformelor militare, domnitorul Alexandru Ioan Cuza a emis la 9 februarie 1861 înaltul ordin de zi cu nr. 34 prin care se fixa, drept simbol al Principatelor Unite, două scuturi acolate, timbrate de o coroană, în ecusonul din dreapta aflându-se capul de bour (zimbru) cu stea între coarne, în cel din stânga—acvila cruciată, neîncoronată și fără atributele puterii.

Dată fiind lipsa de uniformitate a simbolurilor folosite de diferite instituții, la 17 martie 1862, Consiliul de Miniștri al Principatelor Unite a dat publicității

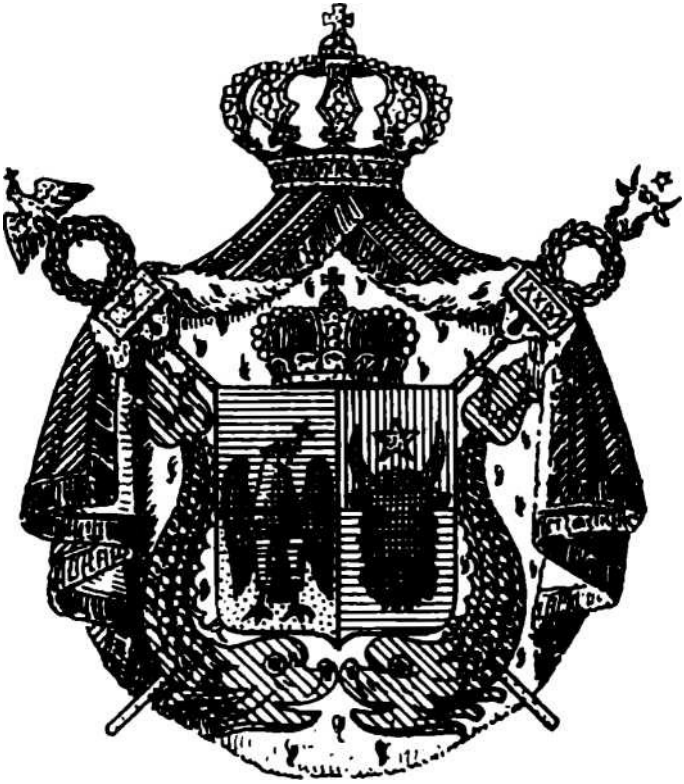

. 24. 1859. Stema unită în timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

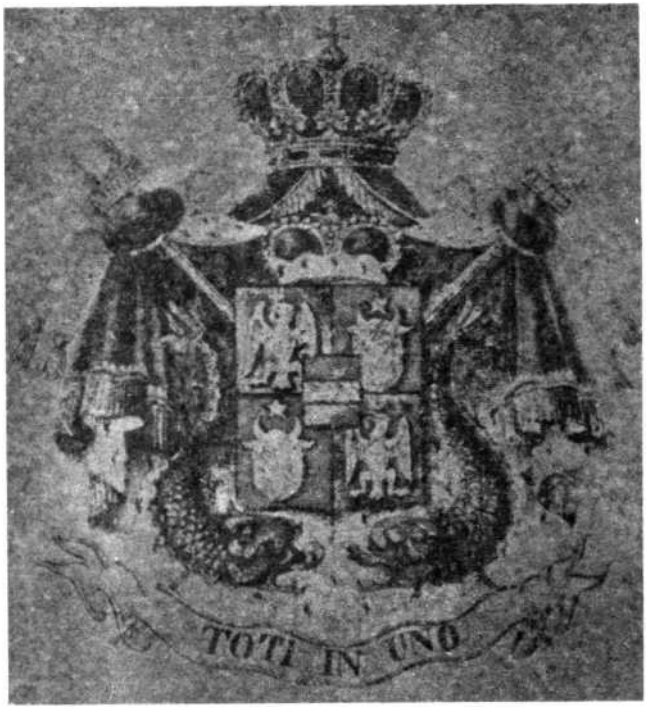

Fig. 25. 1863. Stema României realizată pe un serviciu de masă ce a aparținut domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

un jurnal prin care se fixa înfățișarea sigiliilor oficiale, respectiv: scut despicat, cuprinzând în partea dreaptă—acvila cruciată, în stânga—capul de bour cu stea între coame, totul sub o coroană închisă.

Simbolul oficial este discutat din nou în cadrul Consiliului de Miniștri, în ședința din 12 martie 1863, hotărându-se ca sigiliul și timbrul statului să cuprindă „Zimbrul și vulturul întruniți". Ca urmare, prin înaltul ordin de zi din 19 martie 1863 se stipula ca armeriile țării să înfățișeze scut despicat, mobilat, în prima parte, cu acvila cruciată, în partea secundară, cu capul de zimbru. Ineficiența măsurilor întreprinse, confuziile pe care le-au produs decretele emise (evident lacunare întrucât nu se specifica cromatica și atributele diferitelor figuri) l-au determinat pe domnitorul Alexandru Ioan I să ia inițiativa elaborării unor compoziții heraldice adecvate cerințelor științei blazonului. în acest sens, au fost consultați unii specialiști francezi. Ca urmare a acestor preocupări, în octombrie 1863 s-a alcătuit primul proiect de stemă ce răspundea exigențelor legilor heraldice. Acesta cuprindea scut sfertuit, încărcat în cartierele unu și patru, pe albastru cu acvila cruciată, în doi și trei, pe roșu cu capul de bour cu stea între coarne; peste tot scut tripartit în brâuri, roșu, galben, albastru (stema familiei Cuza). Scutul, timbrat de o coroană închisă este sprijinit de doi delfini afrontați și două insigne legionare romane; pe o eșarfă s-a scris deviza TOȚI ÎN UNU. Totul era plasat sub un pavilion prins într-o coroană închisă, dotat cu ciucuri și franjuri și căptușit cu hermină. Menționăm faptul că, nici de această dată, stema proiectată n-a fost adoptată oficial.

După instaurarea dinastiei de Hohenzollern, în aprilie 1867, se adoptă o nouă stemă de stat. înfățișarea acesteia era următoarea: scut scartelat, cuprinzând în cartierele unu și patru, pe câmp de azur și de aur, acvila cruciată, încoronată, cu zborul în jos, redată cromatic natural, însoțită în cantonul superior senestru de un soare de aur; în cartierele doi și trei, pe fond de azur și roșu, un cap de zimbru natural, cu o stea cu cinci raze între coame, de argint, însoțită la rându-i de o semilună (crai nou) din același metal. Peste tot armele familiei Hohenzollern: ecuson sfertuit încărcat în unu și patru cu argint, în doi și trei, cu negru. Scutul, timbrat cu o coroană închisă, este susținut in dreapta de o femeie dacă, ținând in mâna dreaptă arma specifică dacilor (arpi), iar în stânga de un leopard lionat. în partea inferioară a compoziției se afla o eșarfă albastră cu deviza familiei domnitoare NIHIL SINE DEO, scrisă cu litere de aur. întreaga reprezentare este plasată sub un pavilion din purpură, prins într-o coroană închisă, dotat cu franjuri și ciucuri de aur, și căptușit cu hermină.

După 1867 se folosesc, în paralel și compoziții corespunzând perioadei domnitorului Alexandru Ioan Cuza, în special cele cuprinzând scutul despicat încărcat cu herburile Țării Românești și Moldovei, acțiune în care vedem expresia entuziasmului cu care masele au privit înfăptuirea Unirii.

Armele României au fost amendate din nou în 1872. Noua stemă diferă atât din punct de vedere al dispunerii mobilelor în câmp, cât și al registrului tematic reprezentat. Conform legii publicate la 11 martie 1872 aceasta înfățișa; scut scartelat, cuprinzând în primul cartier, pe fond albastru, acvila de aur cruciată și încoronată de același metal, purtând în gheara dreaptă spada, în cea stângă sceptrul, și însoțită, în cantonul superior drept de un soare de aur; în cartierul doi, pe câmp roșu, s-a reprezentat un cap de zimbru cu o stea cu șase raze între coame flancat în cantonul superior senestru de o lună (crai nou), toate de aur; în cartierul trei, se află simbolul Olteniei; pe roșu un leu de aur încoronat, ieșind dintr-o coroană și ținând o stea cu șase raze, de

asemenea, de aur; în cartierul patru, pe azur, doi delfini afrontați de aur desemnând țărmul Mării Negre; peste tot armele familiei Hohenzollern (scut scartelat argint și negru). Scutul timbrat de o coroană închisă, este susținut de doi lei, având coada trecută printre picioare.

în partea inferioară, pe o eșarfă albastră s-a scris deviza familiei domnitoare NIHIL SINE DEO; totul sub un pavilion de purpură prins într-o coroană închisă, dotat cu ciucuri și franjuri și căptușit cu hermină [197]

111.12. **STEME DISTRICTUALE ȘI ORĂȘENEȘTI**

Steme districtnale

Cele mai vechi simboluri individualizând unitățile teritorial-administrative provin din Transilvania și sunt specifice emblemelor sigilare. Prima pecete de acest fel, datând din 1224, aparține provinciei săsești a Sibiului (formată din cele șapte scaune). în imaginea acestui izvor sigilat se cuprind patru personaje care ridică deasupra capetelor o coroană piramidală. Apare pe documente până în 1359. Pecetea provinciei Brașovului datează din 1353. în câmpul său se cuprinde o coroană deschisă și un crin stilizat. Legenda, scrisă în limba latină, atestă că aceasta este: PECETEA ORĂȘENILOR ȘI LOCUITORILOR PROVINCIEI BRAȘOVULUI.

Districtele românești din Transilvania au folosit, de asemenea, încă de timpuriu, sigilii cuprinzând reprezentări ce se cer a li studiate cu atenție. Specialiștii consideră că emblema sigilară a Țării Făgărașului, înfățișând un scut încărcat cu pești, este în strânsă legătură cu situația politică a acestui ținut, faptul că se află sub dependența domnitorilor Țării Românești.

Unitățile administrative din Transilvania, Maramureș și Partium, constituind autonomii teritoriale de tip feudal, au apărut în secolele XI—XIII prin înlocuirea, parțială, a formelor de organizare proprii populației băștinașe cu noi instituții politico-administrative având un rol important în consolidarea stăpânirii coroanei ungare.

Utilizarea sigiliilor de către instituțiile din Transilvania a fost stânjenită de practicile existente în cancelariile de pe teritoriul Ungariei medievale în legătură cu sistemul de validare. în conformitate cu aceste practici, „pecetea autentică" desemna sigiliul a cărui autoritate publică, avându-și izvorul în puterea regală, era recunoscută in cauzele cu caracter juridic.

Neexistând, deci, o recunoaștere de ansamblu în privința peceților autorităților teritoriale, în 1435 s-a emis un patent prin care se permitea folosirea, la autentificarea actelor emise de comitate, a sigiliilor juzilor nobiliari.

Prevederile patentei din 1435, deși parțial rezolvau problema emiterii de acte autentice de către comitate, prin faptul că aveau în vedere sigiliile personale ale oficialilor respectivi, dădeau posibilitatea comiterii de abuzuri și falsuri sigilare.

197'**02 Arh. St. Buc., Fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosar nr. 3.**

Necesitatea, simțită tot mai profund, de a se alcătui sigilii proprii pentru comitate a dus la introducerea așa-ziselor sigilii compuse, respectiv utilizarea de către aceste instituții a unor matrice sigilare rotunde, de obicei patru, purtând pe suprafața lor literele care desemnau în ansamblu denumirea respectivului comitat. Treptat, fiecare comitat își instituie o pecete proprie, având în câmp o stemă care să-l individualizeze.

Amploarea deosebită pe care au luat-o activitățile social-econornice și politice în ultima perioadă menționată, determinând emiterea unui număr mare de înscrisuri ce trebuiau validate, a impus, totodată, recunoașterea sigiliilor comitatelor de către puterea centrală, fapt pentru care ele au fost incluse în categoria „peceților autentice".

Se cunosc câteva diplome emise în cancelaria de la Viena prin care se conferă unor comitate sigiliul autentic. Acestea sunt izvoare heraldice de valoare deosebită, întrucât din cuprinsul lor se poate constata semnificația reprezentărilor însumate în compoziție. Aceste diplome cuprind în frontispiciu, înfățișată în culori naturale, stema ce urma a fi gravată în câmpul tiparului sigilar.

Printre acestea menționăm diplomele prin care se conferă comitatelor Cluj, Turda, Mureș și Târnava sigiliul public și autentic.

Diploma emisă de împărăteasa Maria Tereza prin care se acordă comitatului Turda „sigiliu public și autentic", cuprinde în partea superioară reproducerea emblemei sigilare, având următoarea înfățișare: scut sfertuit: în cartierul prim, pe câmp verde, un arc de triumf aurit și împodobit cu o ramură de lauri; în interiorul arcului, o cruce punică, iar în partea inferioară însemne desemnând fierul, oțelul, și sarea; în cartierul doi, pe argint, un munte despicat în două, iar în partea inferioară două potcoave de cai; cartierul trei, având câmpul tot de argint, este încărcat cu un copac (măslin) singuratic; în ultimul cartier, pe fond albastru, între două brâuri, unul de aur, altul de argint, un bărbat cu o căciulă din blană de jder având în mâna stângă o suliță, iar în mâna dreaptă un com. în scutul din centru, „peste tot", acvila imperială habsburgică. în diplomă s-a specificat semnificația pe care o aveau diferitele elemente însumate. Astfel, se preciza că arcul de triumf din primul cartier amintește victoria romanilor asupra dacilor în înființările ce s-au desfășurat în regiune; muntele despicat în două reprezintă Cheile Turzii, „adevărat monument al naturii", cele două potcoave alăturate vorbesc despre luptele purtate aici de regele Ladislau cu cumanii; copacul singuratic constituia stema orașului Turda, iar în ultimul cartier era desemnat (prin personaj) orașul Reghin. Conform diplomei, cele două brâuri reprezintă Arieșul (cel de aur) și Mureșul (cel de argint). Legenda sigiliului cuprindea următorii termeni: SIGILUM COMITATUS IN TRANSILVANI THORDENSIS ANNO 1751 COLATUM (SIGILIU RECUNOSCUT AL COMITATULUI TURDA DIN TRANSILVANIA ANUL 1751)[198] .Fig. 61 în albumul heraldic.

Diploma emisă de împărăteasa Maria Tereza, prin care acordă comitatului Mureș sigiliu public și autentic, include emblema sigilară, descrisă și având următoarea înfățișare: scut despicat, fiecare parte fiind tăiată printr-o diagonală trasată de la mijlocul flancului spre colțul drept și stâng al scutului. în primul cartier, pe roșu, trei arme încrucișate și dispuse în evantai; în partea inferioară, pe câmp albastru

198 **Arh. St. Cluj, fond Comitatul Turda. 1600/1751, orig. limba latină, pergam.**

străbătut de un brâu undat de argint, un copac cu poame roșii ieșind dintr-o înălțime verde. în partea din stânga sus, pe azur, trei spice de grâu, de asemenea, dispuse în evantai; în partea inferioară, pe albastru, două brâuri undate de argint, totul suprapus de un butuc de viță de vie prins de un arac ce iese dintr-un deal verde. Scutul este timbrat de o coroană deschisă, formată dintr-un cerc frontal dotat cu pietre scumpe și din trei fleuroane interpuse de două arcuri perlate (1753)[199]. Fig. 62 în albumul heraldic.

Cât privește stemele districtuale din Țara Românească și Moldova, îh istoriografia românească s-au purtat vii discuții în legătură cu originea și momentul apariției lor. Unii heraldiști (Ioan C. Filitti) au apreciat că acestea au fost alcătuite din inițiativa administrației austriece. Această concluzie greșită se datora faptului că la data respectivă se considera că prima reprezentare a stemelor Olteniei datează din 1722 (hartă datorată lui Frederich Schwantz). După opinia lui I. C. Filitti, practica folosirii stemelor de acest fel s-a extins și ca urmare a influență ruse exercitate în perioada de ocupație dintre 1769 și 1774.

Treptat, specialiștii români au demonstrat faptul că simbolurile județene sunt de sorginte autohtonă. Probează acest lucru tipul reprezentărilor însumate ca și modul in care stemele districtuale menționate reflectă specificul diferitelor zone. Un veridic argument în acest sens este compoziția înfățișată în frontispiciul așezământului lui Antim Ivireanu din 1715 referitor la ctitoria sa, mănăstirea Antim din București.

întâlnim aici șase medalioane destinate a cuprinde simboluri și litere care să recompună numele mitropolitului (ANTIMOS). în unele medalioane se găsesc stemele a trei județe muntene: Argeș — o acvilă și litera A; Teleorman — o oaie și litera Mehedinți — o albină și litera M. Apărute, după opinia noastră, în veacul al XVIII-lea, stemele județene au fost folosite, însă, doar de la sfârșitul acelui secol. Primul izvor în care întâlnim stemele tuturor districtelor muntene este sigiliul domnitorului Nicolae Caragea ce validează documentul din 13 septembrie 1782. Asemenea unei salbe, medalioanele cu stemele județene înconjoară scutul cu armeriile țării, plastică atestare a legăturilor strânse existente între instituția centrală — domnia și administrațiile județene. în perioada care a urmat, au folosit sigilii de acest tip aproape toți domnitorii care au ocupat tronul acestui principat românesc (sfârșitul secolului al XVlll-lea și începutul celui de al XIX-lea).

Cât privește stemele ținuturilor din Moldova, primul izvor cunoscut este sigiliul Divanului Cnejiei Moldovei din 1806—1812, alcătuit după raptul Bucovinei (1775) și fără a putea permite identificarea tuturor stemelor ținuturilor basa- rabene anexate de Rusia la 1812.

în veacul al XIX-lea stemele districtuale din cele două principate românești au cunoscut o evoluție continuă. Se manifestă o deosebită grijă în ceea ce privește înfățișarea elementelor însumate, ca și în realizarea proporționalității ce se impunea. Compozițiile sigilare domnești cuprinzând simbolurile distructuale reflectă modificările intervenite în structura administrativă a țării. Astfel, în sigiliile domnești din Valachia în 1829, s-a adăugat un nou medalion incluzând stema județului Brăila revenit țării în urma păcii de la Adrianopol, iar

199 **Arh. St. Buc., colecția Facsimile, nr. 610.**

după 1845 dispare însemnul județului Saac, al cărui teritoriu a fost împărțit între districtele Prahova și Buzău.

Heraldic,stemele județene au fost îmbinate cu simbolurile țării într-o compoziție originală: în centru—scutul cu armele oficiale, pe margine—medalioanele cu însemnele districtuale. însemnătatea stemei țării în raport cu cele districtuale, este evidențiată de proporția sa, ca și de poziția centrală în care era plasată. Simbolurile județelor din Valahia redate în sigiliul domnesc din 1782 sunt următoarele: județul Siam Râmnic—un cal; Buzău—o pasăre lângă un tum de biserică; Secuieni (Saac)—doi butuci de viță; Prahova—o capră sălbatică; Ialomița—un pește spre dreapta; Ilfov—doi sfinți lângă un edificiu religios; Dâmbo- vița—un țap; Vlașca—trei spice reunite; Teleorman—o oaie; Muscel—o pasăre; Argeș—o acvilă; Olt—un tum cu o cruce; Romanați —un snop de grâu; Vâlcea— un om ținând de căpăstru un cal lângă un puț de mină; Dolj—un pește în valuri; Gorj—un cerb; Mehedinți—o albină.

Stemele ținuturilor Moldovei înfățișate în sigiliul Divanului Cnejiei Moldovei (1817) urmează următoarea ordine: ținutul Suceava—un arbore cu coroana bogată,- Iași—un cal; Cârligătura—un patruped stând; Hârlău—trei tufani; Botoșani—un cosaș cosind; Dorohoi—un rac; Herța—un braț drept ținând o balanță; Fălciu—o bovină; Vaslui—un stup înconjurat de un roi de albine; Tutova—trei pești; Covurlui—o corabie cu un catarg; Tecuci—un ciorchine de struguri; Putna—Bachus pe un butoi; Bacău—un munte de sare; Roman—o plantă cu frunze; Neamț—un cerb.

Stemele folosite de districtele din Basarabia, deși reorganizate de autorită-

țile țariste, cuprind elemente care amintesc, pe de o parte relieful și specificul zonei din punct de vedere al florei și faunei, pe de alta evocă construcțiile înălțate de Ștefan cel Mare pentru apărarea hotarelor Moldovei. Remarcăm printre acestea stemele ținuturilor Soroca, Hotin, Cetatea Albă. Stema districtului Bălți alcătuit din teritoriul ținutului Iași aflat dincolo de Prut, reprezenta un cap de cal.

Desigur, în epocile care au urmat, stemele districtuale descrise mai sus au suferit unele modificări, iar organizarea administrativ-teritorială a Principatelor, apoi a României, s-a modificat de câteva ori, până la 1926.

Steme orășenești din epoca feudală și modernă

Stemele orășenești se constituie într-o categorie de izvoare heraldice deosebit de interesantă. însemnătatea lor este determinată, pe de o parte, de vechime (unele dintre ele își au izvorul în perioada anterioară formării statelor feudale independente), pe de alta, de diversitatea tematică a compozițiilor și de puterea de expresivitate.

Bucurându-se de o autonomie mai deplină în Ardeal, mai relativă în Țara Românească și Moldova, orașele și târgurile și-au instituit organe proprii de administrație— sfaturile orășenești formate din 12 pârgari conduse de județ (în Vala- hia), solțuz sau voit (în Moldova) de un jude și 12 jurați (în Transilvania).

Pentru validarea actelor emise, autoritatea centrală a concesionat orașelor și târgurilor, în cadrul dreptului DOMINIUM PLENUM, dreptul de a-și institui și folosi sigiliul propriu. în Transilvania, stemele orășenești au apărut încă din veacurile XIII—XIV, însă prezența lor este constatată abia în. secolele XV—XVI. Cât privește Țara

Românească și Moldova, deși cele mai vechi însemne orășenești ce ni s-au păstrat datează din veacurile XV—XVI, unele dintre acestea reproduc simboluri specifice epocilor anterioare, sistemul renovărilor sigilare permițând să se conserve imagini ce definesc perioade mai vechi, neacoperite din punct de vedere al surselor.

în evoluția stemelor orășenești se constată mai multe etape. Cea dintâi — epoca clasică — se caracterizează prin reprezentări înfățișate cu trăsături artistice, adecvate totodată normelor artei și științei heraldice. Prin simbolurile însumate se fac referiri subtile la procese de mare însemnătate: întemeierea diferitelor centre urbane, atributul organelor judecătorești, rolul diferitelor tipuri de construcții în sistemul feudal de fortificații.

în ceea ce privește Ardealul, o a doua etapă, în evoluția simbolurilor orășenești este determinată de trecerea unora dintre acestea în categoria orașelor libere regești. Rezultat al evoluției economice și sociale, această modificare a statutului juridic s-a reflectat în modul de utilizare a sigiliului (dreptul de a folosi ceara roșie) și amendarea stemei, care va deveni mai bogată și mai conformă cu normele heraldice.

în Țara Românească și Moldova, cea de-a doua perioadă de evoluție corespunde veacurilor XVII—XVIII și are ca trăsături definitorii apariția unor reprezentări ce dovedesc graba cu care au fost alcătuite, înmulțirea documentelor emise de instituții ca urmare a dezvoltării activităților social-economice determinând o anume cursivitate. Lipsa calităților artistice este suplinită de diversificare registrului tematic, respectiv ilustrarea prin coduri simbolice a specificului economic sau geografic al zonei.

Pentru țările românești extracarpatice, introducerea Regulamentului Organic (1831 mai — Țara Românească, 1832 ianuarie — Moldova) va determina reorganizarea structurilor instituționale investite cu emiterea actelor, reglementarea folosirii sigiliilor, ceea ce implică și unele renovări în privința stemelor. Este perioada în care unele localități urbane preiau in sigiliul ce le individualizează însemnul județului ori stema țării (orașele Câmpulung, Ploiești, etc.). O altă caracteristică a acestei perioade este extinderea folosirii simbolurilor. După 1848, forurile oră-

 șenești se vor preocupa de alcătuirea unor reprezentări cu un mesaj heraldic și istoric mai bogat și mai adecvat idealurilor generațiilor de la mijlocul veacului trecut.

în a doua jumătate a veacului al XIX-lea, unele orașe valahe și moldovene vor dobândi steme cu reprezentări total diferite de vechile lor simboluri. Cum se știe, la 1864 s-a alcătuit pentru orașul București o stemă nouă, înfățișând un personaj feminin stând pe un jilț și ținând în mână cornul abundenței; scutul are ca tenanți. în dreapta, un herald purtând pe piept scutul cu stema unită. în stânga, un păstor, aluzie la legenda întemeierii localității. Este, de asemenea, caracteristică acestei perioade apariția unor compoziții mixte reunind armele Principatelor Unite cu simbolul local (ex. orașul Brăila). Un alt fapt ce trebuie reținut atunci când vorbim de evoluția heraldicii orășenești este atribuirea unor steme prin decret princiar: 1862—orașului Focșani i se atribuie o compoziție înfățișând două personaje feminine purtând costume populare și dându-și mâna; 1867 — orașului Craiova, în imaginea acesteia se află un personaj voievodal.

Compozițiile heraldice orășenești pot fi clasificate din mai multe puncte de vedere. Sub aspectul tipului de reprezentare acestea se

structurează astfel:

—) simboluri heraldice de veche tradiție;
—) steme de tip monumental;
—) steme vorbitoare;
—) steme hagiografice;
—) blazoane iconografice;
—) steme reflectând ocupațiile locuitorilor;
—) compoziții făcând aluzie la flora și fauna locală;
—) steme reflectând un moment istoric memorabil.

Pentru a facilita înțelegerea reprezentărilor însumate în stemele fixate de Comisia consultativă heraldică centrelor urbane descriem succint mai jos, în ordinea alfabetică a denumirii, simbolurile ce au individualizat în epoca veche principalele orașe din Valahia, Moldova și Ardeal:

— Alexandria (sec. XIX) — un cal ce sprijină un steag și două brațe care își strâng mâinile;
— Argeș (1632, februarie 24) — o acvilă bicefală. (Perpetuează o reprezentare mai veche, posibil din vremea lui Mircea cel Bătrân.);
— Baia (1581 — 1582) — un cerb stilizat privit din față și plasat intr-un cadru trilobat;
— Baia Mare (sec. XIV) — o scenă sugerând munca în mină;
— Bârlad (1602, iulie 2) — trei pești interpuși de stele înotând în jurul unui soare, iar în sec. al XVIII-lea un personaj feminin nud,ținând în mâna dreaptă un snop de nuiele, în cea stângă o pasăre,lângă o apă în care înoată trei pești;
— Bistrița (1367)—scut despicat cuprinzând in dreapta trei brâun, in stânga trei flori de crin; timbrat de o cască suprapusă de o coroană având în creștet un cap de struț încoronat, ce tine în cioc o potcoavă; lambrechini. (Este stema concedată de Ludovic I, regele Ungariei.);
— Botoșani (1661,martie 20) — o pasăre, ulterior un păun; în veacul al XVIII-lea un sfânt (Sf. Gheorghe);
— Brașov (1353) — o coroană cu fleuroane în formă de flori de crin, însoțită de o floare de crin; după 1429 — o coroană din care iese un trunchi de copac (sunt arme vorbitoare);
— București (1563, mai 13) — Maica Domnului îndurătoare (cu pruncul în brațe); după 1628 — întâmpinarea Domnului; după 1631 — Buna Vestire; în 1831 — vornicul orașului purtând cheia și un pergament desfășurat; în 1864 — un personaj feminin stând pe jilț; în a doua jumătate a veacului al XIX-lea — Sf. Dimitrie;

— Câmpulung (Muscel) (1637) — scut specific renașterii central europene încărcat cu o acvilă. (Este renovarea unei steme din veacul al XIV-lea.);
— Câmpulung Moldovenesc (sec. XIX) — un tăietor de lemne,
— Cluj (1369)— un zid de cetate cu poartă:
— Constanța (sec. XIX) — o corabie navigând spre un țărm, pe care se află un far;
— Cotnari (1646) — viță-de-vie:
— Dej (1349) — o biserică cu un turn, iar deasupra acesteia bustul unui miner ținând cu ambele mâini un târnăcop;
— Galați (1643) — doi pești;
— Hârlău (sec. XVII) — viță-de-vie;

— Hunedoara (sec. XIX) — un corb săgetat;
— Iași (1645) — un cal; în sec. al XIX-lea, se va adăuga un turn;
— Lipova (sec. XV) — o barcă având la un capăt un patruped, la altul o pasăre; din barcă se ridică o cruce: fig. 64 în albumul heraldic;
— Mediaș (1448) — o palmă deschisă flancată de o stea și o iloare de crin: în 1549 — o mână îmbrăcată, care susține un butuc de viță-de-vie, smuls, cu frunze și ciorchine de struguri;
— Oradea (1470) — un cap încoronat, apoi doar coroana și un leu încoronat ținând în labe o halebardă; ulterior — o cruce sprijinită de un înger;
— Piatra-Neamț — un țap; în veacul al XVIII-lea — un sfânt (Sf. Ioan);
— Râmnic (1506) — trei personaje cu capete aureolate ținând fiecare în mână câte o cruce;
— Roman (1605, mai 17) — scut încărcat cu un cap de mistreț;
— Satu Mare (1433) — mai multe chevroane; ulterior, după ce orașul Mintia a fost înglobat în Satu Mare, s-a folosit simbolul localității: un zid de cetate cu două turnuri;
— Sebeș (1345) — un leu încoronat;
— Șiret (1653) — un sfânt însoțit de o stea (Sf. Ioan Botezătorul);
— Sibiu (1367) — două spade încrucișate cu vârful în jos timbrate de o coroană; ulterior, va fi combinată cu aceea a provinciei înfățișând un trichet terminat cu frunze de tei, iar în centru cele două săbii încrucișate timbrate de o coroană;
— Suceava (1638) — un sulițaș cu arma;
— Sighișoara (sec. XVI) — zid crenelat cu poarta deschisă; ulterior, în poarta cetății s-a plasat un leu purtând diferite mobile;
— Târgoviște (1597) — Maica Domnului Rugătoare;
— Tecuci (1636) — un iepure;
— Târgu Ocna (1650) — un ciocan de miner;
— Târgu Trotuș — o mână ținând un ciocan;
— Tumu Severin (1836) — grilajul unui pod peste o apă;
— Timișoara (sec. XVIII) — un turn de apă cu steaguri indicatoare de apă potabilă. (Amintește faptul că este primul oraș din Europa care a folosit un sistem centralizat de apă potabilă): în partea inferioară — o cetate, un râu, soarele și luna; fig. 65 în albumul heraldic;
— Turda (1751) — un copac;
— Vaslui (1641) — doi pești.

III. 13. **DREPTUL DE SIGILIU, DREPT GENERAL**

În Țările Române, ca și în întreaga Europă, dreptul de sigiliu a fost un drept general; oricine dorea să-și confecționeze un sigiliu putea s-o facă fără ca să fie

67 nevoie a obține o aprobare specială în acest sens[200 201 202]. Practica istorică dovedește că și-au confecționat matrice sigilare cei care participând la activitățile sociale voiau să-și exprime prin sigiliu,

200 **Emil Vîrtosu,** ***Despre dreptul de sigiliu,*** **în „Studii și cercetări de numismatică", III, 1960, p. 333-346.**
201 **E Vîrtosu,** ***Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești,*** **(Despre cosigilarea actelor domnești), p. 405-437.**
202 **Ioan Bogdan,** ***Album paleografie moldovenesc. Documente din secolele al XIV-lea, al XV-lea și al XVI-lea,*** **București, 1926.**

aprobarea față de conținutul actului validat. Sigiliul a devenit, astfel, un mijloc de garantare a autenticității actelor; prin prezența sa se asigurau drepturi, se consfințeau anumite situații sociale.

Principalii deținători de sigilii au fost domnii, voievozii, principii, demnitarii laici și religioși, orașele, forurile unităților administrative (comitate, județe, ținuturi), breslele și corporațiile, instituțiile de diferite categorii, persoanele particulare. Desigur, posesia și utilizarea sigiliilor de către posesorii menționați mai sus n-au fost concomitente. Primele sigilii au aparținut autorității supreme, apoi marilor demnitari, care, deseori, pentru „mai mare credință" își aplicau sigiliul alături de cel al domnului.

Treptat, sigiliul a fost adoptat de persoane făcând parte din diverse pături și clase sociale. Marii boieri au folosit mai frecvent sigiliile, atât pentru că, uneori, dețineau înalte dregătorii în stat și trebuiau să întărească colectiv unele acte emise în cancelaria princiară[116], cât și pentru că, fiind posesorii unor importante bunuri, participau intens la activitățile economice, activități concretizate în documente ce erau autentificate cu sigilii.

Cele mai vechi sigilii boierești despre care avem știri validează actele externe emise în cancelaria Moldovei la sfârșitul secolului al XIV-lea[117]. Din Țara Românească cel mai vechi act ce s-a păstrat, validat cu sigiliul domnului și pecețile marilor boieri, datează din 1421.

Cercetarea vestigiilor sigilare boierești ne permite să constazăm faptul că reprezentările cuprinse în câmpul lor nu sunt gravate la întâmplare, ci exprimă, prin semnificație și fixitate, o anumită concepție. Ca și în heraldica altor țări, în câmpul sigiliilor aparținând boierilor, vom întâlni, deseori, însemnul dregătoriei. Toiagul, însemn al dregătoriei, îl întâlnim uneori ca figură centrală a câmpului sigilar, alteori el este însoțit de alte mobile.

Marii dregători și-au introdus, uneori, în sigilii, ca însemn al funcției pe care o dețineau, o carte (pravilă), o sabie sau alte arme. Figurile întâlnite în aceste sigilii amintesc uneori poziția socială a posesorului sau originea sa. Remarcăm, în acest sens, sigiliul lui Radu banul, conservat, alături de alte sigilii boierești pe actul din 17 mai 1421, în câmpul căruia distingem o acvilă bicefală aluzie la originea familiei sale[203]. în emblema sigiliului din 1823 al marelui spătar Grigorie Fili- pescu se afla o sabie[204], iar în câmpul sigiliului lui Alexandru Caragea s-a gravat, ca expresie a dregătoriei pe care o deținea (mare armaș), un tun[205]. Compozițiile gravate în unele sigilii boierești sunt deseori expresive și complete, respectiv cuprind toate elementele prevăzute de arta heraldică pentru stema unor persoane făcând parte din vârfurile societății feudale: scut, timbru, sprijinitori și deviză.

Remarcăm printre stemele reprezentative boierești, blazonul din 1642, care-1 individualizează pe marele spătar Preda Buzescu, având următoarea înfățișare: scut cuprinzând un leu, purtând o cruce dotată cu două brațe verticale ieșind dintr-o coroană deschisă; scutul timbrat cu o cască are în creștet figura din scut; lambre- chini bogați ca pe

203 **tos loan Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească, p. LXXV.***

204 **C. Moisil, *Studii de sigilografic românească,* în „Revista Arhivelor", II, nr. 4—5, 1927 — 1929, p. 126-129.**

205 **Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Golgota, VIII, 30.**

flancurile scutului[206].

Femeile făcând parte din această clasă socială au utilizat sigilii care reproduc de obicei elementul central din stema soțului[207] sau tatălui lor.

Deși îngreunată de distrugerea, datorită vicisitudinilor timpului, a numeroase exemplare și de modul defectuos de imprimare a matricei sigilare, cercetarea stemelor boierești are o importanță deosebită, întrucât confirmă interesul societății feudale românești față de simbol și probează faptul că, deși se cunoșteau practicile din cancelariile vecine, în steme s-au cuprins, de obicei, figuri ce reflectă realități de pe aceste meleaguri.

Printre însemnele boierești, de o importanță deosebită sunt sigiliile de tip iconografic utilizate de mari vornici, întrucât prin compoziția din câmp transmit date asupra costumului de curte și se numără printre izvoarele ce redau evoluția artei portretistice[208].

Comunitățile urbane și-au instituit sigilii având în câmp o reprezentare ce amintea legenda întemeierii orașului, patronul religios sau evidenția un element specific din flora ori fauna locală[209]. Este semnificativ faptul că unele orașe s-au individualizat prin sigilii încă înainte de întemeierea statelor feudale independente Țara Românească și Moldova. Menționăm printre acestea Argeș, Câmpulung, Târgoviște, Baia și Roman[210].

Localitățile care au devenit ulterior târguri sau orașe[211] și-au alcătuit, de asemenea, o stemă care a fost gravată și în sigilii, stemă ce face aluzie prin conținut la ocupațiile locuitorilor sau la principalele bogății"[212].

Treptat își confecționează sigilii și alte categorii sociale: negustori, orășeni, meșteșugari și țăranii liberi"[213]. în emblema sigiliilor acestora se întâlnesc figuri ce amintesc mediul în care posesorii trăiesc, natura activității desfășurate etc.

Așezămintele ecleziastice, corporațiile și asociațiile de diferite categorii și-au validat de asemenea, actele emise cu sigilii în câmpul cărora s-au gravat însemne vorbind plastic de specificul activității lor. Astfel, episcopiile și-au inclus o construcție, un sfânt sau o scenă religioasă, însoțite de însemnele demnităților religioase (mitra, cârja, crucea)[214]. Breslele, cele mai vechi, din sec. al XVI-lea, fiind cunoscute în Transilvania, și-au exprimat individualitatea printr-o cupă (aurari), un clește (fierari), un vas de ceramică (olari), o foarfecă (croitori),

---

206 **Actul pe care este imprimat s-a aflat în colecția de documente Știrbei —Flondor. Vezi Dan Cernovodeanu, *Știința fi arta heraldici tn România,* p. 392.**

207 **Stema lulianei, soția lui Luca Arbore este foarte asemănătoare, dar nu identică cu cea a soțului său. Ambele se află săpate în piatră la Biserica Arbore. Vezi și sigiliul Măriei Băneasa validând un act din 1624, aprilie 21, Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Sărindar, IV/3.**

208 **Emil Vîrtosu, *Mari dregători din Țara Românească fi Moldova in sigiliile secolelor al XVII— XVIII-lea,* în „Studii și cercetări de istorie medie[1]*, I, 1950, p. 140—180.**

209 **Emil Vîrtosu, *Din sigilografic Moldovei fi a Țării Românefti* p. 456 — 502.**

210• 15 ***Ibidem.***

211**ns Dimitrie Ciurea, *Sigiliile medievale ale orafelor din Moldova,* în „Studii și cercetări științifice**, Iași, 1956; p. 157-169.**

212**i>[7] Maria Dogaru, *Sigilii orăfenefti din epoca modernă fi contemporani,* București, 1978.**

213 **Ibidem, *Sigilii țărănefti, din Țara Românească fi Moldova,* (1600—1650) „Revista de istorie**, nr. 4, 1981, p. 333-337.**

214 **Deseori acestea au fost imprimate pe cărțile bisericești. Vezi *Cartea Românească Veche,* vol. I —III.**

cizmă (cizmari) etc.

Instituțiile de diferite categorii apărute pe măsura dezvoltării activităților sociale în epoca feudală, ca și cele instituite în epoca modernă și contemporană și-au exprimat personalitatea printr-un însemn gravat în câmpul sigiliilor pe care le foloseau, însemn pe care, după 1831, uneori l-au imprimat și în antetul actelor.

III. 14. DEVIZELE ÎN HERALDICA ROMÂNEASCĂ

Menite a caracteriza, prin puține cuvinte, posesorul unei steme, devizele heraldice întregesc mesajul unor compoziții; ele constituie deseori cheia pătrunderii semnificației unor blazoane, ori codul prin intermediul căruia putem desluși gândurile și intențiile realizatorilor emblemelor sigilare.

însumate patrimoniului cultural național, devizele au ilustrat, prin conținutul lor, evoluția concepțiilor sociale. Făcând aluzie la preocupările cotidiene și continua strădanie spre progres, ca și la marile idealuri, ele dau glas aspirației ardente a oamenilor acestor pământiul spre libertate.

Devizele sintetizează tot ce este de esență în derularea proceselor istorice, ele înregistrează o multitudine de aspecte privind evoluția diferitelor domenii de activitate. Viața politică, cu permanentele sale confruntări, evoluția economică, lupta continuă pentru a smulge naturii noi taine, progresul social, dezvoltarea culturală și sportivă, toate se regăsesc într-o formă sau alta, în devizele utilizate odinioară sau astăzi de comunitățile sociale ori de diferitele instituții.

Istoria devizelor se împletește cu istoria societății, ea este totodată strâns legată de evoluția artei heraldice în ansamblul căreia se și însumează. Devizele își au izvorul în așa-zisul „strigăt de armd[4] (sau „strigăt de război"), instituit în veacurile XII—XIII în Europa apuseană în contextul alcătuirii însemnelor heraldice menite a-i individualiza pe combatanții ce se confruntau pe câmpurile de luptă.

Devizele instituite pe pământ românesc în evul mediu sunt de cele mai multe ori gravate pe izvoare monetare[215]. Se întâlnesc mai frecvent în Transilvania. Astfel, emisiunile monetare de 10 ducați purtând titulatura lui Ioan Sigismund (sub regența mamei sale Isabela 1556—1559) cuprind deviza SI *DEUS NOBISCUM QVIS CONTRA NOS* („Dacă Dumnezeu este cu noi, cine este împotriva noastră?")[216]. Pe o piesă de aceeași valoare, bătută în vremea lui Cristofor Bathory (1576—1581) s-au scris cuvintele *VIRTUS UNITA VALET* G»Are putere virtutea unită")[217], cuvinte ce desemnează familia Bathory, ca atare utilizate și de alți principi din această dinastie.

Un gulden din 1605 purtând efigia lui Ștefan Bocskay poartă o deviză expresivă: *DULCE EST PRO PA TR1A MORI* („Este o fericire să mori pentru patrie")[218]. O reunire de cuvinte cu profundă semnificație s-a scris și pe moneda aparținând emisiunilor lui Gabriel Bathory (1608—1613): *PRO PATRIA ARIS ET FOCIS* („Altarul, focul pentru patrie"), text preluat din scrierile lui Cicero[219 220].

S-au folosit devize și de către domnii din țările românești de dincoace de Carpați. Pot fi interpretate în acest sens, după opinia

---

215 **George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *Monede fi bancnote românești.* București, 1977, p. 124.**
216 ***Ibidem.***
217 ***Ibidem,* p. 129—130.**
218 ***Ibidem,* p. 145.**
219 ***Ibidem,* p. 157.**
220 **Aurelian Sacerdoțeanu, *Autografe și sigilii de la Mihai Viteazul,* în „Revista Arhivelor", IV, (1941), nr. 2, p. 296-313.**

noastră, și cuvintele înscrise în sigiliul combinat utilizat în cancelaria lui Mihai Viteazul HM < o > M<H>A<6C>P<T»>A(- Plasate pe o eșarfă ce formează arcul de cerc menit a separa stema heraldică valahă (acvila cruciată) de compoziția iconografică, această deviză — tradusă *RUGĂ ȘI ÎNDURARE* sau *DIN ÎNSĂȘI MILA LUI DUMNEZEU™,* transpune în câmpul sigilar o formulă a discursului diplomatic, formula devoțiunii. Această subliniere a legăturii

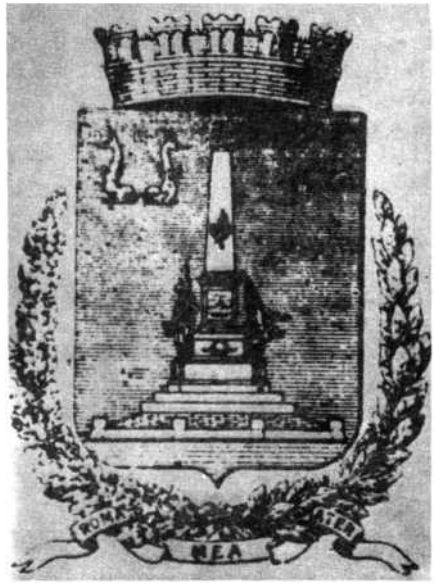

Fig. 27. 1906. Stema orașului Tulcea cuprinzând deviza ROMA MEA MATER.

Fig. 26. 1616. Stema lui Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul.

dintre voievod și puterea divină are și un sens politic, întrucât domnul nu recunoaște nici un pământean vrednic să se amestece ori să intervină în ceea ce privește politica și domnia sa.

O altă deviză amintind familii domnitoare din Țara Românească a aparținut lui Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul: *VIRTUTE ET MARTE* („Curaj și luptă"). Reprezentarea heraldică în care această deviză a fost însumată o cunoaștem din albumul primarului orașului Sibiu, Valentin Frank[221] [222]. Utilizată în perioada în care a fost obligat să trăiască în exil, deviza face desigur aluzie la speranța mereu vie a fiului de domn de a-și dobândi drepturile în țara sa.

Mihai Radu (Mihnea al Ill-lea) care a ocupat tronul Țării Românești în perioada 1658, martie —1659, noiembrie, domn cu preocupări în domeniul literaturii, erudit, cunoscător al mai multor limbi străine, a bătut moneda cu mile- simul 1658, având pe avers acvila bicefală încoronată, însemn însoțit de textul: *MICHAEL RAD«U» DEI GRATIA V«A»L«ACHIE» TR«ANSALPIN»AE PRINCEPS.* Pe aversul piesei s-au scris cuvintele întâlnite și în Transilvania: *SI DEUS NOBISCUM QVIS CON«TRA» NO«S»*[21].

O deviză semnificativă s-a păstrat și pe un important izvor vexilologic, respectiv pe un steag atribuit de unii cercetători lui Șerban Cantacuzino, de alții lui Istratie Dabija[223]: *VITEJIA DREAPTĂ SĂ BIRUIASCĂ.*

In Moldova, Ioan lacob Heraclid (Despot-Vodă), care a ocupat tronul între 1561 nov. 18 și 1563 nov. 6, a folosit o deviză originală.

221 **Copie la Biblioteca Academiei Române. Vezi Dan Cernovodeanu, *Știin/a și aria heraldică in România,* București, 1977, p. 218.**

222 ***Monede și bancnote românești,* p. 33.**

223 **V.I. Mischevsca, I.A. Negrei; *Schi/e documentare. Materiale de vexilologie heraldică,* în „Revista de istorie a Moldovei*, I (1990), nr. 2, p. 51.**

Piesa monetară emisă de acesta cuprinde alături de numele voievodului emitent, cuvintele *VENDEX ET DEFENSOR LIBERTRAT PATR* („Salvatorul și apărătorul patriei eliberează

Prima familie domnitoare care și-a adăugat în epoca modernă, la însemnul heraldic specific și deviza proprie este familia Sturdza[224] [225], Reprezentările heraldice întâlnite pe documente emise în cancelaria domnului Moldovei Ioan Sandu Sturdza (1822 iunie 9 — 1828 aprilie 23) sunt validate cu sigiliul voievodului în care identificăm, alături de capul de bour cu stea între coarne, un leu rampant încoronat, trecând spre dreapta și ținând în laba dextră superioară o sabie pe care se încolăcește o ramură. Sub scutul încărcat cu aceste simboluri s-a plasat o eșarfă pe care s-a scris deviza familiei amintite: UTROQVE CLARESCÈRE PULCHRUM („Pretutindeni strălucește în mod deosebit")[226].

Triumful revoluției în Țara Românească la mijlocul veacului trecut a făcut posibilă adoptarea unei devize corespunzătoare idealurilor epocii *„Dreptate, Frăție.* Departe de a rămâne doar o formulare cu aspect general, aceste cuvinte devin o componentă a vieții civice. Conform decretului Guvernului Provizoriu din 14 iunie 1848 ea trebuia să fie scrisă pe steag și pe monumentele publice, să deschidă orice act emis de diferitele instituții'[227].

în timpul în care pe „tronurile glorioase ale lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul s-a aflat Alexandru Ioan Cuza, s-au alcătuit numeroase și variate compoziții heraldice, în marea lor majoritate făcând aluzie la ideea de unitate. Privind aceste reprezentări, constatăm că ele transpun în limbajul propriu științei și artei heraldice adeziunea generală față de unire și aspirația spre desăvârșirea acestui deziderat[228]. Unele variante ale stemei oficiale au cuprins deviza „TOȚI ÎN UNU". Astfel, în cadrul cabinetului princiar s-a alcătuit, în octombrie 1863, o compoziție transpusă în imagini grafice de Carol Popp de Szathmary[229] [230]. Aceasta înfățișează un scut scartelat cuprinzând în cartierele 1 și 4 acvila cruciată, în 2 și 3 capul de bour cu stea între coarne; peste tot — scut tripartit în fascie roșu, galben, albastru (însemn menit a desemna familia Cuza)[133]. Scutul astfel mobilat, plasat pe două insigne legionare romane, încrucișate și având în partea superioară datele dublei alegeri (5 și 24 ianuarie), are ca sprijinitori doi delfini iar în partea inferioară o eșarfă pe care s-au scris cuvintele „TOȚI ÎN UNUL". Această reuniune de cuvinte (latinescul IN

---

224 ***Monede fi bancnote românești,*** **p. 89.**

225**<30 Arh. St. Buc., colecția Diplomatice, nr. 157. Reprodus de Maria Dogaru, *Sigiliile mărturii ale trecutului istoric,* București, 1976, p. 76.**

226 **Gheorghe Asachi a tradus această deviză in două sensuri: „frumos a străluci in imbre, adică in război spada și Înțelepciunea cununa". Vezi C. Moisil, *O descriere heraldică din 1841;* in „Arhiva românească", III, 1959, p. 286—287.**

227 ***Anul 1848 tn Principatele Române,*** **vol. I, București, 1902, p. 567. Intr-o adresă din 10 iulie 1848, Ministerul din Lăuntru a Înștiințat Arhiva Statului de „formula ce au dat guvernul provizoriu de chipul cu care trdjuie a să adresa una către alta... spre urmare in tocmai". Modelul alăturat cuprinde deviza, „Dreptate, frăție", la începutul și sfârșitul textului. (Arh. St. Buc., fond Direcția Generală a Arhivelor Statului, dosar 6/1831. f. 88—89).**

228**<[33] Maria Dogaru, *însemnele heraldice reflectând ideea unității nafionale,* in „Revista Arhivelor", supliment, 1979, p. 221-222.**

229 **Muzeul de artă, nr. 4694. O stemă de acest fel s-a pictat și pe unele obiecte de folosință personală aparținând domnitorului (serviciu de masă).**

230 **Inițial culorile familiei Cuza erau azur, argint, roșu. Vezi «Emanuil Hagi Moscu» *Steme boierești din România,* București, 1918.**

UNO OMNIA), având ca variantă textul „UNUL PENTRU TOȚI", își are originea în principiile revoluționarilor pașoptiști. Neîndoielnic, conținutul său constituie o transpunere în cuvinte a însemnului intens folosit în heraldica modernă așa-zisa „credință" înfățișând două brațe care își strâng mâinile[231]. între acest simbol (semnificând întărirea angajamentelor în vederea realizării unui scop comun) și deviza „UNUL PENTRU TOȚI" există deci o strânsă legătură. Amintind unitatea de idealuri a generației care a înfăptuit unirea, deviza menționată mai sus evocă forța conștiinței colective, face aluzie la suportul moral pe care s-a bizuit lupta pentru unitate[232]. Privită în perspectiva evoluției istorice, deviza „TOȚI ÎN UNUL" reflectă comuniunea spirituală, exprimă o realitate de netăgăduit, consensul de voință al întregului popor în ceea ce privește necesitatea înfăptuirii visului secular de unitate.

După venirea în țară a principelui Carol de Hohenzollem, la însemnul național s-au adăugat unele simboluri specifice acestei familii, printre care și deviza „NIHIL SINE DEO" („NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU"). Astfel, stema României, alcătuită conform legii din 1867*[233], cuprindea un scut sfertuit îmbinând simbolurile Țării Românești și Moldovei, dispuse așa cum erau în 1863. în perioada care a urmat, conform practicilor internaționale, armoariile țării amendate în 1872[234], 1881[235] și renovate profund în 1921[236] au cuprins scutul peste tot (sfertul argint și negru) blazonul individualizând familia domnitoare ca și deviza amintită, redată în unele cazuri în limba română.

Pentru a se releva adevărul conform căruia hotărârile luate de Adunările ad-hoc din 1857, organisme centrale menite a constitui cadrul prin care poporul român să-și exprime în fața lumii dorințele în legătură cu viitoarea sa organizare, s-a bătut o interesantă medalie. Conferită membrilor celor două adunări ca și membrilor comisiei internaționale care au supravegheat mersul dezbaterilor, această piesă de metal a fost purtătoarea, dincolo de hotarele țării, a idealului românesc de unitate. Medalia înfățișează pe avers stemele Țării Românești și Moldovei, ochiul cu raze în triunghi (simbolul divinității), imagine însoțită de deviza: „DIEU PROTEGE LA ROUMANIE". Pe revers s-au gravat două scuturi înconjurate de o cunună de lauri reprezentându-i pe Sfântul Gheorghe și Sfântul Dimitrie, în semicerc datele 7 ET 9 OCTOM, iar în partea inferioară cuvintele „VOX POPVLI VOX DEI"[237].

Orașul Sibiu[238] utiliza în 1605 (dată la care era dependent de împăratul Rudolf al II-lea) o piesă de 10 ducați având pe avers simbolul imperial și titulatura suveranului amintit, iar pe revers blazonul

---

231 **Vezi *Dicționar al științelor speciale ale istoriei. Arhivistică .cronologie, diplomatică, paleografie, sigilografic,* București, 1982, p. 92.**

232 **Tocmai profunda semnificație a acestei devize i-a făcut pe Vasile Alecsandri și Ion Ghica să propună, în decembrie 1859, cuprinderea pe reversul proiectatului însemn al ordinului Jerbei de aur", cuvintele *TOȚI ÎN UNUL. Nen* Emil Vîrtosu, *Ordinul Jerbei de aur, in* „Cercetări istorice", XIII (1940), nr. 1—2, p. 702 — 706, cota indicată de autor este greșită.**

233 **Ștefan D. Grecianu. *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armerielor oficiale cu planșe și vocabular,* București, 1900, p. 45.**

234 ***Ibidem,* p. 55.**

235 **această dată în stemă se introduce coroana de oțel, confecționată dintr-un tun capturat la Plevna, iar leii sunt reprezentați cu cozile conform cerințelor heraldicii.**

236**<4i Arh. St. Buc., fond Comisia Consultativă heraldică, dosar 3 (anexa).**

237 **George Buzdugan, George Niculiță, *Medalii și Plachete românești. Memoria metalului* București, 1971. p. 51-52.**

238**14.' Aurel jipa Dumitrescu. Nicolae Nistor. *Sibiul « ținutul in lumina istoriei,* vol. I, Cluj-Napoca, 1976.**

acestei străvechi așezări: două săbii încrucișate[239] [240], suprapuse de o coroană deschisă[143] și trichetul sibian (triunghiul ale cărui laturi se termină cu câte o frunză de tei)[241], iar în exergă textul „SOLI DEO GLORIA CIBIN ANNO 1605“[242].

în epoca modernă a cunoscut o mare vogă deviza „UNIREA FACE PUTEREA". Avându-și izvorul în heraldica europeană, această deviză a fost conferită de principele Alexandru Ioan Cuza în 1862, cu simbolul heraldic adecvat, orașului Focșani[243]. Fiind deviza care face aluzie în mod direct la însemnătatea unirii, aceste cuvinte readuc, pe de altă parte, în atenție, istoria unică a Focșanilor, așezarea în care și-au avut sediul organismele centrale implicate în evenimentele ce s-au desfășurat în Principate pe parcursul anilor 1859—1861: Comisia Centrală Legislativă și înalta Curte de Casație. Cum se știe, orașul de pe Milcov, care a traversat secolele divizat (o parte a sa depinzând de autoritățile de la Iași iar alta fiind subordonată guvernului de la București) s-a integrat doar după ce națiunea română a concretizat, la 24 ianuarie 1859, alegerea lui Alexandru Ioan Cuza pe tronurile Principatelor Unite[244].

Deviza PATRIA ȘI DREPTUL MEU, care s-a folosit de sfatul orășenesc din Alexandria[245], București[246], Craiova[247], Brăila[248], Târgu Jiu[249], exprimă legătura firească dintre patrie și fiii săi, evidențiază adevărul conform căruia fiecare cetățean se bucura de drepturi depline doar în țara sa.

O altă deviză, în strânsă legătură cu sentimentele păstrate peste veacuri față de înaintași, reunește cuvintele ROMA MEA MATER[250]. Expresie elocventă a mândriei cu care românii și-au exprimat de-a lungul secolelor obârșia, această deviză a fost însumată compoziției heraldice ce individualiza, la începutul secolului al XX-lea orașul Tulcea[251]. Plasată alături de imaginea monumentului independenței (cu

239 **Arh. St. Sibiu, colecția Documente, VI/120.**

240**14' Mana Dogaru, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric,* p. 152.**

241**I4<> S-a referit la evoluția acestei steme Sigismund Jak6, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până în veacul al XV-lea),* în *Documente privind istoria României,* Introducere, vol. II, București, 1956, p. 606.**

242**>47 *Monede și bancnote românești,* p. 145.**

243**1411 Arh. St. Buc., fond Comisia Consultativă heraldică, dosar 51. Jurnalul Consiliului de Miniștri prin care a fost instituit acest blazon a fost publicat in „Monitorul oficial" din 14 martie 1862.**

244 **D. Caian, *Istoricul orașului Focșani,* Focșani, 1906, p. 32.**

245 **Dan Cemovodeanu, Jean N. Mănescu, *Noile steme ale județelor și municipiilor din România,* București. 1974, p. 74.**

246**'5' Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosar nr. 38. în 1970 în stema municipiului București s-a inclus deviza *CIVITATIS BUCURESTIORUM NOSTRA* prin hotărârea Comitetului executiv al Consiliului popular al acestui municipiu nr. 28 din 2 iulie 1970. în legătură cu evoluția stemei Bucureștilor vezi Dan Cernovodeanu, *Contribuții la studiul stemei municipiului București in sec. al XIX-lea și al XX-lea,* în „Materiale de istorie și muzeografie", VIII, 1971, p. 159 177; Idem, *Noi contribuții la studiul Stemei municipiului București in secolele XIX—XX,* în „Revista muzeelor și a monumentelor", Muzee XII (1975), nr. 4, p. 73 — 77.**

247 **Arh. St. Buc., colecția Sigilii (matrice sigilare) nr. 1914, 1922—1929.**

248**'53 Ibidem, nr. 4000- 4002.**

249**'54 Maria Dogaru, *Sigilii orășenești din epoca modernă și contemporană,* p. 195—196.**

250**'55 Maria Dogaru, *Stema orașului Tulcea,* în „Revista Arhivelor", LV (1978), nr. 1, p. 104 — 110.**

251 **Inițialele I.M.V.V. înscrise pe eșarfa plasată în stema atribuită de Comisia consultativă heraldică orașului Ploiești evocă numele voievodului Mihai (Viteazul),**

soclu străjuit de un dorobanț și de o acvilă), însoțind totodată, cei doi delfini, marca districtului amintit, (însemn ce a simbolizat inițial regiunea maritimă a Moldovei), deviza ROMA MEA MATER, constituia o nouă formă de exprimare a mentalului colectiv,sintetizat încă din evul mediu în operele cronicarilor,în formula:toți locuitorii fostei Dacii „de la Râm se trag"[252].

Evocare sintetică a virtuților care au determinat în evul mediu victoriile de răsunet european și înscrierea numelui poporului român în analele istoriei universale, deviza VIRTUS ROMANA REDIVIVA, exprimând totodată conștiința acestui neam în ceea ce privește apartenența sa la o mare civilizație, se constituie într-un vibrant apel adresat întregii națiuni de a fi la înălțimea chemării epocii.

înflăcărat îndemn pentru acțiune militantă, aceste cuvinte exprimau demnitatea pe care românii o revendicau în numele jertfelor înaintașilor ca și hotărârea lor nestrămutată de a trăi liberi într-o țară independentă. Este știut faptul că această deviză a fost inclusă de membrii Comisiei consultative heraldice în stemele unor unități teritoriale administrative și localități (județele Alba[253], Năsă- ud[254]', orașele Alba Iulia[255], Cahul[256]). Se evocă astfel, codificat, interesantul proces de romanizare desfășurat pe aceste locuri în antichitate.

III. 15. HERALDICA DINCOLO DE IZVOARELE SIGILARE

Deși fenomenul heraldic s-a manifestat în țara noastră, de obicei, prin compoziții gravate în sigilii, se cunosc numeroase izvoare de altă natură, a căror analiză probează, o dată în plus, interesul manifestat de societatea românească față de simbol.

Cum se știe, emisiuiiile monetare din toate epocile au purtat de regulă pe una din fețe, stema țării, uneori combinată cu armele de familie ale domnului sub care acea emisiune s-a realizat[257].

Diferite din punct de vedere al epocii, al formei și al posesorului, steagurile domnești și cele ale diferitelor corporații se includ, de asemenea, prin compoziția heraldică imprimată pe suprafața lor în categoria izvoarelor cercetate de știința blazonului[258]. Informații sigure dovedesc faptul că „stâlpi" de hotar erau însemnați cu stema țării.

Medaliile bătute cu ocazia diferitelor aniversări, sau pentru a perpetua amintirea unor fapte, cuprind, de asemenea, compoziții ce oferă heraldicii posibilitatea să descifreze însemnele posesorului sau ale comunității. Baterea din 1713, a medaliei-monede purtând stema țării și efigia lui Constantin Brâncoveanu, a fost unul din capetele de acuzare adus de Poartă împotriva domnului patriot.

O medalie prețioasă pentru semnificația și emblema sa este medalia bătută de Societatea Filarmonică cu ocazia interpretării în limba română a operei „Norma" de Bellini. Pe aversul său se află gravată o compoziție reunind stemele Țării Românești, Transilvaniei și

înfăptuitorul primei uniri a Țărilor Române, considerat întemeietorul localității.

'57 **Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei,* ed. P.P. PanaiteScu, București, 1938.**

252**74**

253[138] **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică dosarul nr. 6.**

254 **Ibidem, nr. 46.**

255 **Ibidem, nr. 8.**

256 **Ibidem, nr. 16.**

257 **Iliescu Octavian, *Moneda în România,* Edit. Meridiane, București, 1970.**

258 **Velcu Anton, *Steagurile României,* în Enciclopedia României**, 1938, p. 73—84.**

Moldovei[259].

în cadrul emisiunilor filatelice se întâlnesc serii cuprinzând steme și embleme a căror descifrare necesită cunoștințe heraldice[260] .

Cu toate pierderile suferite, datorită războaielor și calamităților naturale, numeroase monumente arhitecturale dotate cu steme au înfruntat vicisitudinile vremii și sunt o prezență ce amintește permanent de gloria trecutului.

Menționăm printre cele mai importante mănăstirile Golia și Sfântul Spiridon din Iași, Putna, Dragomirna, Văcărești și Hurez, Castelul familiei Corvin din Hunedoara, casa Sfatului din Brașov și altele.

Unele din aceste monumente poartă gravată stema oficială — când este vorba de posesiuni domnești, stema de familie — în cazul boierilor sau altor categorii sociale[261]. Este știut că pe poarta cetății Ciceu din Transilvania, se afla reprezentată stema Moldovei, dovadă a apartenenței la țara lui Ștefan cel Mare.

Sunt interesante stemele ce împodobesc tavanul încăperilor de la Castelul Bran ca și vitraliile cu compoziții heraldice existente la palatul Cotroceni din București Numeroase steme, unele țesute în stofa cu care sunt îmbrăcate fotoliile, îmbogățesc mesajul istoric al exponatelor din Castelul Peleș.

Documentele de cancelarie din sec. XVII—XIX cuprind în frontispiciu stema țării reprezentată la stadiul respectiv de evoluție[262]. Plasat într-un cadru floral sau geometric, scutul cuprinzând acvila sau capul de bour a fost timbrat de obicei de o coroană deschisă flancată de însemnele puterii, având ca susținători doi lei. Printre cele mai interesante relevăm stema lui Matei Basarab având următoarea înfățișare: scut oval cuprinzând acvila cruciată purtând pe piept un scut de dimensiuni mai mici, în care este înfățișat un personaj așezat pe tron și ținând în mână bastonul. Scutul, timbrat de o coroană deschisă flancată de sceptru și buzdugan, are ca sprijinitori doi lei[263]. Compoziția de mai sus cuprinde armele țării și stema personală a domnului, stema folosită de Matei Basarab încă din perioada în care era dregător[264].

Multe din manuscrisele păstrate în colecțiile publice cuprind însemne heraldice. Pe tetraevanghelul alcătuit în 1502 în Moldova pentru mănăstirea Zoogra- ful de la Muntele Athos s-a reprezentat stema dinastică a lui Ștefan cel Mare[265] Printre mărturiile documentare referitoare la Antim Ivireanu se află și stema desenată chiar de mâna mitropolitului[266].

De asemenea, unele stampe realizate în veacurile XVII—XVIII cuprind, alături de portretul unor domni sau imaginea unei localități,

---

259 **C. Moisil, *Două medalii privitoare la istoria teatrului românesc,* în „Cronica Numismatică**, I, 1920, nr. 8, p. 53 — 58.**

260 **V. Kiriac Dragomir, Aurel Surpăteanu, *Catalogul mărcilor poștale românești,* București, 1974, p. 31-60.**

261 **Pe pisania bisericii Sf. Andrei din Frunzănești, Muntenia se află stema lui Constantin Dudescu, mare ban.**

262 **Traian Nișcov, Maria Soveja, *Acte de cancelarie domnească. Ornamente fi miniaturi.* Edit. Meridiane, București 1974.**

263 **Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Radu Vodă XLVIH/5.**

264 **Stema folosită în 1618 aprilie 20. Arh. St. Buc., fond Mănăstirea Hurezi, XIII/1.**

265**izo Mihail Berza, *Stema Moldovei in timpul lui Ștefan cel Mare,* în „Studii și cercetări de istoria artei**, II, 1955 nr. 1-2, p. 73.**

266 **A. Sacerdoțeanu, *Sigiliile mitropolitului Antim Ivireanu,* în „Mitropolia Oltenie?*, XVIII, 1966, nr. 9-10, p. 838-841.**

însemnul heraldic. Portretul domnului Alexandru Mavrocordat Firaris realizat de J. Eberspach cuprinde unica compoziție ce reunește stema țării cu stema de familie a numitului voievod[267].

Monumentele funerare oferă, de asemenea, posibilitatea cunoașterii diferitelor reprezentări heraldice folosite în trecut. Atât pe unele morminte domnești, cât și pe pietrele funerare ale unor boieri, s-au sculptat steme ce amintesc heraldic personalitatea celui căruia îi erau dedicate[268].

S-au păstrat, de asemenea, unele broderii heraldice; printre acestea se remarcă stema unită țesută cu artă pe o broderie a familiei Mavrocordat.

Deși, cum am spus, heraldica românească este, în general, o heraldică sigilară, cu toate că la noi heraldica n-a „invadat" viața cum s-au întâmplat în țările din apus, vestigiile istorice, în special cele arheologice, confirmă faptul că însemnul heraldic era folosit în forme variate.

Astfel, uneori nasturii purtați de voievozi sau de domnitori cuprindeau reprezentări heraldice (se cunoaște importanța descifrării compoziției de pe nasturii personajului domnesc de la Curtea de Argeș)[269], alteori elemente heraldice se gravau pe obiectele de cult și paftale. Uneori, încăperile palatelor domnești erau împodobite cu stema țării și a domeniului respectiv, fiind cunoscute stemele lui Neagoe Basarab și Vlad Dracul[173].

Deși genealogiile în epoca feudală au un caracter practic, urmăresc evoluția proprietăților, în unele cazuri acestea sunt dotate cu stema familiei respective[270 271].

Publicațiile tipărite în Țara Românească, Transilvania și Moldova au purtat, de asemenea, pe copertă sau pe pagina de titlu, stema țării, în unele cazuri și însemnul evidențiind atributul instituției[272].

Un alt gen de utilizare practică a stemei, a reprezentat-o imprimarea ei — ca ex-libris pe diferite manuscrise, codice și cărți, pentru a dovedi faptul că acestea fac parte din colecția posesorului însemnului respectiv[273]'.

S-au gravat steme pe arme[274] și obiecte personale[275], aparținând membrilor familiilor domnitoare (ceas, butoni, platouri, servicii de

---

267 **Bibi. Acad. Române, Stampe.**

268 **Menționăm piatra lui Radu Șerban (1602—1611) de la mănăstirea Comana, a domnului Matei Basarab de la Amota, cât și a soției sale, doamna Elena de la biserica domnească din Târgoviște.**

269 **Constantin Moisil, *Numismatica fi descoperirile de la Curtea de Argef,* în „Cronica numismatică și arheologică**, 1, 1920, nr. 6—7, p. 37—41.**

270 **Pavel Chihaia, *Deux armoiries sculptâes appartenant aux voivodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab,* în „Revue Roumaine de l'Histoire", I, 1964, nr. 1, p. 151 — 163.**

271[7]**<> Arh. St. Buc., Colecția Suluri II, nr. 22 (Genealogia familiei Olăneascu dotată cu stemă).**

272 **Menționăm *Liturghierul slavonesc* tipărit de Macarie în 1508; *Evangheliarul slavonesc* 1512; *Evangheliarul de la Beograd* din 1522; *Octoihul slavonesc* apărut la Brașov în 1575, etc. Vezi Ion Bianu, Nerva Hodos și Dan Simionescu, *Bibliografia românească veche 1508—1839,* Ed. Academiei Rom. Tom. I—III —IV, Buc., 1903-1944.**

273 **Remarcăm supra librisul reproducând stema lui Dimitrie Cantemir și Nicolae Mavrocordat ca și ex-librisul unor publicații din biblioteca lui Alexandru Ioan Cuza.**

274 **Cum se știe se conservă o sabie domnească pe care se află încrustată stema Moldovei din epoca feudală. Unii cercetători atribuie sabia domnului Ștefan cel Mare. Pe un tun provenind din artileria lui Petru Cercel s-a imprimat stema heraldică a Țării Românești.**

275**iso S-a păstrat o broșă din sec. XVIII având gravată stema Cantacuzinilor.**

masă)[276] dar nu lipsesc nici cazurile în care însemnul era reprodus pe obiecte realizate de necunos- cuți din dorința de a exprima sintetic o idee, de a sublinia un ideal. Ni se pare semnificativ faptul că mulțimea îndoliată aștepta sicriul cu rămășițele pământești ale lui Al. I. Cuza cu lumânări pe care — în semn de omagiu pentru opera marelui dispărut — s-a gravat stema unită[277].

III. 16. REPREZENTĂRI ATRIBUITE ȚĂRILOR ROMÂNE ÎN ARMORIALE STRĂINE

Apartenența țărilor românești la civilizația europeană își găsește confirmare și în ceea ce privește reprezentarea în lucrările cu caracter general (de o importanță deosebită fiind armorialele anterioare veacului al XV-lea) a unor simboluri desemnând, în limbaj heraldic, entitățile politice de la Dunărea de Jos, cu atât mai mult cu cât în desfășurarea evenimentelor politice acestea au dovedit că au de jucat un rol important. Deși nu întotdeauna reprezentările atribuite Țării Românești și Moldovei au fost reale, este de netăgăduit faptul că prezența în unele lucrări de acest fel a blazoanelor, care să amintească principatele românești, a contribuit la difuzarea mai largă a datelor istorice privind civilizația și cultura românească.

Un prim moment al istoriei noastre care se poate lega de heraldica europeană este perioada în care, pe teritoriul actual al României, formațiuni politice conduse de voievozi încercau să-și dobândească autonomia respectiv cea de a doua jumătate a secolului al XIII-lea[278].

Primele informații cunoscute pe teritoriul României în legătură cu existența, în lucrările ce se păstrează dincolo de hotare, a unor simboluri atribuite țărilor române provenind din zorii evului mediu, aveau ca sursă Enciclopedia Britanică din 1926 [279]. Deși informația era de mare importanță știrea nu a avut în istoriografia românească un ecou deosebit. Motivul acestui slab interes îl explicăm astăzi prin faptul că oamenii de știință români știau că în străinătate s-au atribuit, uneori țărilor române blazoane rupte de realitățile politice și sociale de aici.

Cum la epoca alcătuirii izvorului heraldic din care stema a fost preluată (începutul secolului al XV-lea, respectiv domnia lui Henric al IV-lea, 1421 — 1471), țările române utilizau steme bine definite, cunoscute și recunoscute ca atare în lumea feudală a timpului, reprezentările publicate în Anglia au fost considerate apocrife. Ulterior, în deceniul al optulea al secolului nostru, interesul pentru stema regelui valah a determinat noi luări de poziții, cu atât mai mult cu cât s-a lărgit bibliografia pusă în circuitul științific, ceea ce a permis

---

276 **isi în colecția inginerului Ferdinand Bartch se află o farfurie din sec. XVII purtând stema Movi- leștilor. La Muzeul Unirii din Iași se conservă mai multe obiecte din porțelan, având imprimată stema țării din perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza.**

277 **Patrimoniul muzeistic național cuprinde multe obiecte realizate în perioada 1859 —1866, având încrustată stema unită. Printre acestea se află un baston de tambur, nasturi, catarama de centură etc.**

278 **Ștefan Ștefănescu *„Istoria medie a RomânieP,* partea l-a. *Principatele Române. Originea și afirmarea lor.* București, 1991, 85—92**

279 **Jean N. Mănescu. *Cu privire la originea stemei Țării Românești* în „Cercetări Numismatice", V. 1983, p. 185-189.**

aprofundarea cercetării[280]. Au reținut atenția, în special, reprezentările inserate în cel mai vechi armorial european cunoscut până în prezent.

Numit după ultimul său posesor, „Armorialul Wijnbergen* cuprinde în capitolul său final, alcătuit în Franța, între 1270 și 1285 și intitulat „Ce sont tous roys“, între alte blazoane desemnând suveranii creștini și păgâni din diferite țări, două reprezentări ce interesează în mod expres heraldica românească. Una dintre ele, cuprinzând câmp de 5 brâuri, alternând aur și roșu (nr. 1307) este atribuită „Le roi de Blaq(u)ie“. O altă variantă (nr. 1289) cu aceleași smalțuri, dar suprapuse de două labe de leu încrucișate aparține, după cum se menționează în izvor, „Le roi de Blaquie*. (Fig. 34 și, respectiv, 35 în albumul heraldic).

Din discuțiile ce au avut loc în legătură cu aceste blazoane s-au conturat două opinii. Una dintre acestea, susținută cu argumente de Dan Cernovodeanu[281], împărtășită de Jean N. Mănescu[282], Ștefan Ciobanu[283] și alții, apreciază că blazonul ce poartă explicația „Le roi de Blaqttuwitf[4] aparține lui Litovoi, voievodul român care a condus formațiunea politică dezvoltată în veacul al XHI-lea până la stadiul de a-și câștiga independența.

Cei care au susținut această idee au evidențiat faptul că deși după modul de realizare această compoziție probează o puternică influență ungară, ea este în mod cert o creație proprie a voievodului român[284]. Este o dovadă în acest sens, faptul că cromatica regelui Ungariei, cuprinzând tot câmp de brâuri, are în compunere argint și roșu, deci o cromatică inferioară în raport cu acea a voievodului român, lucru ce nu ar fi fost posibil în cazul unei concedări, legile severe ale blazonului interzicând ca stema vasalului să cuprindă o cromatică superioară blazonului seniorului [285]°. Considerăm și noi că această stemă a fost adoptată de Litovoi în perioada anilor 1275—1276[286] când a încercat să iasă din dependență față de regalitatea ungară. Evenimentele petrecute pe pământul valah, moartea lui Litovoi, e posibil să fi atras atenția lumii cavalerești, o lume înclinată să admire curajul în luptă și obișnuită să transpună în coduri heraldice realitățile politice. Este demn de evidențiat faptul că blazonul cu o atare cromatică s-a menținut la familia domnitoare valahă și după câștigarea neatârnării. Pe fresca ce s-a păstrat la Biserica domnească de la Curtea de Argeș, realizată la începutul veacului al XIV-lea, se identifică un scut despicat încărcat, în prima parte, cu patru brâuri alternând aur și roșu, în a doua, azur. Izvoarele monetare ce s-au păstrat, datând din veacul al

280 **Paul Adam — Even și Leon Jequier; *Un armorial francais du XIII-e sticle: L'armorial Wijnbergen,* extras din „Archives heraldiques suises", 1951 — 1954; L. Jequier, *Tabeles heraldiques de dix neuf armoriaux du moien âge,* în „Chaiers heraldiques de C.N.R.S.", I., 1973, p. XXXIV—XLII și 1 — 147; Michel Pastoureau; *Träită de Mraldique,* Paris 1979, p. 226—227; Marcel Sturza Săucești, *Anciens blason roumains du XIII-e siecle,* în „XIII-th International Congres of Genealogical and Heraldical Sciences", 31 august—7 sept. 1976. Proceedings, Londra, 1979, p. 52—53.**

281 **Dan Cernovodeanu, *L'armorial Wijnbergen et Ihiraldique dynast ique valaque,* în „Buletinul Bibliotecii Române", Freiburg, VII (IX), 1979, p. 211-232.**

282 **Jean Mănescu, *op. cit.***

283 ***Les croniquers francais de la IV Croisade et Ies Roumaines de Paire de la latiniti orientale,* în „Nou- velles Etudes d'histoire", VIII, București, 1985, p. 157 —**

284 **Dan Cernovodeanu, *op. cit.* p. 179.**

285 **Idem, *Les emissions monetaires armoiries des princes de Valachie aux XIV-e et XV-e sibcles et leurs implications dans Ihistoire de cette principaute,* în „Actes du 9-feme Congrfes international de Numis- matique*, Berne, septembre 1979, Louvain-La Neuve, Luxembourg, 1982, p. 891 — 903.**

286 **Maria Dogaru, *Stema voievodului Litovoi,* în „Magazin istoric", XIX, 10, p. 6—7.**

XIV-lea, cuprind pe o față un scut despicat, cuprinzând în prima parte pe câmp de aur, două brâuri verzi, în partea a doua—azur. Constatăm, deci, că uneori cromatica s-a modificat, însă s-a menținut mai departe în compoziție aurul, cel mai de valoare smalt heraldic, în timp ce suveranii Ungariei vor continua să folosească scut partajat în același mod, dar redat cromatic cu roșu și argint.

Cât privește scutul încărcat cu cele două labe de leu, el a fost considerat stema unuia dintre suveranii statului româno-bulgar al Asăneștilor.

Deosebit de opiniile de mai sus,cercetătorul Nicolae Tanașoca susține că cele două variante aparțin unui reprezentant al dinastiei Asan[287]. Se știe că statul condus de frații Asănești a fost constituit în 1187, când Bizanțul a fost obligat să recunoască noul organism politic creat în Balcani[288]. După moartea celor doi conducători ai mișcării, care a avut ca rezultat formarea noului stat, a preluat tronul Ioniță Caloian, ce a domnit până în 1207[289]. Neputând obține recunoașterea noului stat din partea împăratului Constantinopolului, acesta a fost legitimat de Papa Inocențiu al IlI-lea, în schimbul acceptării trecerii la catolicism[290]. La 8 noiembrie 1204, reprezentantul papal l-a încoronat pe Ioniță ca rege al bulgarilor și românilor. Acest act politic a asigurat independența noului stat în raport cu vecinii, dar acceptarea catolicismului n-a durat, în timpul lui Asan al II-lea (1218—1241) s-a revenit la ortodoxism[291]. După opinia cercetătorului N. Tanașoca, acest stat a avut un mare ecou în lumea contemporană și amintirea regatului valaho-bulgar s-a păstrat mult timp în sursele literare. Stemele descrise mai sus pot fi blazonul lui Ioniță Caloian, al lui Boril, care l-a succedat (1207— 1218), a rudei lor, Alexius Sthavros, sau ale lui Asan al II-lea, care a purtat titlul de „rege al valahilor și bulgarilor*. Conform opiniei lui N. Tanașoca, originea stemei atribuită „regelui Valahiei* este flamandă, căci statul româno-bulgar a fost recunoscut de Constantinopol drept consecință a raporturilor de familie existente între familia Asan și Balduin de Constantinopol.

Un alt izvor european care poate fi pus în legătura cu istoria țărilor române este armorialul datorat lui Ulric von Richental, cronicarul conciliului de la Constanța, conciliu ce s-a desfășurat între 1414 și 1418[292]. Originalul armorialului

---

287 **Nicolaie Șerban Tănășoca, *Semnificația istorică a unui însemn heraldic; stema „regelui Valahiei' din armorialul Wijnbergen,* în „Anuarul Inst. de Istorie și Arh. A. D. Xenopol", XXIV, 1985, p. 59—70.**

288 **Silviu Dragomir, *Valahii din nordul Peninsulei Balcanice,* București, 1959, p. 166.**

289 **Nicolae Șerban Tanașoca, *Din nou despre geneza fi caracterul stalului Asăneștilor,* în „Revista de Istorie*, 34, 1981, p. 1297-1315.**

290 **James Ross Aweeney, *Innocent III, Hungary and the Bulgarian Coronation; A Study in Medieval Papal Diplomacy,* în „Church Histoiref*, 42, 1973, p. 320—334.**

291 **G. Brătianu, *Asăneștii în tradifia istorică, despre întemeierea statelor românești.* București, 1945. p. 53 — 82. După opinia lui Dimitrie Onciul, Țara Românească s-a format prin separarea de (aratul bulgar din care ar fi făcut parte. *Vezi Radu Negru și originile Țării Românești,* în „Opere istoric^*, ediția A. Sacerdoțeanu, vol. I. Buc. p. 326 — 428. Această teză a fost combătută de Bogdan P. Has- deu, *Negru Vodă,* în „Etymologicum Magnum Daco Romaniae* vol. II, Buc. 1887; A. D. Xenopol a combătut, de asemenea, această teză, vezi *Istoria românilor în Dacia Traiana,* ed. I.. Vlădescu, vol. II, p. 231—256 și vol. III p. 223—230. Pentru bibliografia problemei vezi Stelian Brezeanu, *Imperator Bulgariae et Balachiae.***

292 **Dimitrie Sturdza, *Cronica lui Ulric de Richental asupra Conciliului de la Constanfa (1414—1418). Relafiune analitică,* în „Analele Academiei Române*, seria II, tom. XVI, 1893—1894.**

Fig. 28. Reprezentări atribuite Țărilor Române în armoriale străine 80

întocmit de Richental (probabil între 1420—1430) s-a distrus, rămânând mai multe copii[293]. Adevărat amalgam de reprezentări, culegerea la care ne referim, însumând peste 1000 de steme, unele reale, altele parțial autentice, iar unele apocrife, transpune în coduri heraldice relațiile politice ale vremii.

Multe dintre reprezentări fac aluzie la lupta contra necredincioșilor de orice fel. Astfel peste 15 steme înfățișează negri, în vremea respectivă simbolul luptei pentru credință ori rebusuri heraldice, care explicau unele denumiri de locuri și persoane[294].

în copiile realizate ulterior, după cronica lui Ulric von Richental, se găsesc și unele blazoane atribuite țărilor române. în copia numită codexul de la Aulendorf s-a inclus o reprezentare care îl desemna pe „principele Despot al Țării Românești" — scut de argint încărcat cu un leu încoronat, redat în profil spre dreapta (Fig. 28 a).

Tot în varianta cronicii din 1483, o stemă asemănătoare a fost atribuită voievodului Valachiei Mici (Oltenia). Aceasta înfățișa tot scut de argint, cuprinzând un leu încoronat însoțit de o stea în partea superioară, de o semilună în cea inferioară. (Fig. 28 b).

Printre stemele reproduse în armorialul lui Richental se află și o reprezentare înfățișând scut de argint, încărcat cu trei capete de negri, naturali, legați cu o eșarfă de asemenea de argint, redați conform cerințelor heraldicii, în profil spre dreapta. Această compoziție era apreciată a fi a „ducelui Aschelos de lângă Vala- chia". Autorii care au reprodus cronica, realizând copii care au fost publicate, considerând că este vorba de Țara Românească, au gând? că dincolo de aceasta este Moldova și, ca atare, au atribuit reprezentarea cu capete de negri și Moldovei (este vorba de copiile din 1464 și 1483). (Fig. 28 c și, respectiv, 28 d și f).

în ediția cronicii lui Richental din 1536, numită de la Constanța, tipărită la Augsburg, s-a inclus, pentru Țara Românească încă o compoziție: scut de argint cuprinzând doi negri goi, adorsați și dansând. (Fig. 28 e).

Apariția lucrării **„Cronologii** a belgianului Levinius Hulsius (în 1596 și 1597)[295] a marcat o nouă etapă în ceea ce privește simbolurile atribuite țărilor române în armoriale străine. Un fapt pozitiv, în acest sens, este cuprinderea în cadrul acestei lucrări a stemei Transilvaniei, înfățișând scut tăiat și cuprinzând în partea superioară — o acvilă ieșindă, în cea inferioară — șapte munți, fiecare suprapus de un turn. Menționăm faptul că în perioada anterioară, neexistând o stemă proprie pentru acest principat[296], în lucrările apărute în Austria, s-a reprezentat drept însemn al Transilvaniei trichetul sibian cu cele două săbii încrucișate (1550) [297].

---

293 **Cronica originală a ars în 1697. S-au păstrat șase copii manuscris, din care trei ediții au fost tipărite în veacul al XV-lea și al XVI-lea, iar o ediție a fost facsimilată în secolul nostru. Manuscrisele sunt: 1) Codexul de ia Aulendorf, cea mai veche copie a cronicii lui Richental, copiată între 1433— 1450; 2) Codexul de la Praga, datând din 1464 ; 3) Codexul de la Constanța, copie realizată de pe original, între 1455 și 1465; 4) Codexul de la Viena, redactat între 1465 și 1470; 5) primul Codex de la Karlsruhe, numit Sf. Gheorghe LXIII; 6) al doilea Codex de la Karlsruhe cunoscut sub denumirea de „Ettenheim-Munster 11" și copiat în 1467. Vezi în legătură cu această problemă Dan Cernovodeanu, *Les armes attributes ii la /alachie et ă la Moldavie par Ies armoriaux ouest el centro- europeens (XHI-e— XIV-e siecles), in* „Buletinul Bibliotecii Române" Freiburg, vol. XII (XVI), 1985, p. 177-194 + 4 planșe cu 36 figuri.**

294 **Rene Guenon, *Les „tetes noires~.* în „Etudes traditionelles", XIX, 265, 1948, p. 23—26.**

295 **Tipărită la Nljrnberg.**

296 **Dan Cernovodeanu, *Știinla și arta heraldică în România,* Edit. Științifică și Enciclopedică, Buc. 1977. p. 129 139.**

297 **Georg Reicherstorfler, *Chronographia Transylvaniae.* Fig. 28g.**

Compoziția publicată de Hulsius, folosită în condițiile încheierii tratatelor din 1595 între cele trei țări române, desemna principatul în ansamblul său, Transilvania ca stat de sine stătător, noul simbol fiind necesar pentru a .se transpune în coduri heraldice titulatura de pretenție a lui Sigismund Bathory, principe al Transilvaniei, Țării Românești și al Moldovei" Fig. 13) [298] [299].

Din păcate, lucrarea lui Hulsius a avut și un alt efect, acela de a atribui, în mod greșit, țărilor românești de dincoace de Carpați unele reprezentări cuprinse în cronica lui Richental. Atribuirea greșită s-a datorat descifrării incorecte a textelor ce însoțeau blazoanele respective. Astfel, scutul cu cele trei capete de negri reprezentând în cronica lui Richental pe „ducele Aschelos de lângă Valachia" a fost atribuit Țării Românești. (Fig. 28 h). Tot în mod greșit, Hulsius a inserat în lucrarea sa o compoziție înfățișând două crengi naturale, încrucișate și terminate cu capete de negri precizând că desemnează Moldova. (Fig. 28 i).

Larga circulație pe care a avut-o lucrarea lui L. Hulsius a determinat răspândirea unor inexactități privind heraldica românească. într-adevăr, numeroase publicații apărute în Europa, în perioada care a urmat, au cuprins, mai frecvent decât stemele reale ale Țării Românești și Moldovei, reprezentările cu capete de negri. Desigur, este necesar să vedem modul în care au fost receptate aceste reprezentări pe pământul românesc.

Văzând neconcordanțele existente între stemele oficiale românești și simbolurile atribuite acestora, heraldiștii și istoricii români (printre care menționăm pe V. A. Urechia, D. C. Petrescu, G. H. Ionescu, Emil Vârtosu etc.[300]) au purtat vii discuții și au emis diferite opinii [301] .

Primul care a preluat aceste simboluri a fost Cezar Bolliac [302]. Bogdan Petri- ceicu Hasdeu [303], savant de mare notorietate în epocă, a legat stema cu cele trei capete de negri de emblema heraldică a dinastiei principatului Țării Românești, care avea la bază o falsă teorie de rebus heraldic pus în evidență de existența în numele acestei dinastii (Basarabi) [304] a cuvântului „arab" (având semnificația de negru). în realitate, dinastia princiară a Țării Românești n-a purtat niciodată, pe durata existenței sale reale, acest nume[305] . Concluziile lui Bogdan P. Hasdeu au fost preluate de A. D. Xenopol[306]. Unele precizări și detalii în privința blazoanelor atribuite țărilor române au fost aduse de Dimitrie Sturdza[307], președintele Academiei Române și de Constantin Karadja[308]. în acest context, s-a

---

298 **într-adevăr, Sigismund Bathory și-a alcătuit un sigiliu având în câmp stemele Transilvaniei, Țării Românești și Moldovei, ca și armele sale de demnitate și de familie. Vezi Maria Dogaru, *„Sigiliile — mărturii ale trecutului istoric*.* Ed. Șt. și Encl. Buc. 1976, p. 124—125.**

299 **V. A. Urechia, *Schițe de sigilografic românească,* Buc. 1891, D. G. Petrescu, *Rostul capetelor de arabi in stema Basarabeților,* în „Convorbiri literare" 10, 1925, p. 703; G. M. Ionescu, *„Etiopienii in Dacia preistorică*.* Buc., 1926, Emil Vîrtosu, *Titulatura domnilor ți asocierea la domnie in Țara Românească ți Moldova, pină in sec. al XVI-lea,* Buc. 1960, p. 130.**

301 **[202] Stelian Metzulescu, *Crucea Sfântului Andrei, simbol heraldic,* în „Glasul Bisericii", XIX, 11.12. p. 1035-1037.**

302 **Cesar Bolliac, *Daco-Romane* (tablou arheologic) Buc. 1861, Biblioteca Acad. Române, Cabinetul Stampe, nr. 50.**

303 **Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Istoria critică a românilor,* Ed. Grigorie Brâncuși, Buc. 1984, p. 136—252.**

304 ***Basarabii. Cine? De unde? De când?* Buc. 1894.**

305 **Constantin Rezachievici; *Cind apare familia domnească a Basarabilor,* comunicare prezentată la Comisia de heraldică și genealogie de pe lângă Institutul N. lorga (15 oct. 1982).**

306 **Idem, *Despotia lui Mircea cel Bătrân —o problemă de titulatură intre realitate ți ficțiune,* în „Revista Arhivelor", 1986, nr. 1, p. 12—32.**

307 **Dimitrie Sturdza, *op. cit.***

308 **Constantin Karadja, *Portretul ți stema lui Grigorie Tamblac* și *misiunea sa la Conciliul de la Constanța,* în „Anuarul Academiei Românetsecția III, tom. XXVI, pl. 1944, pl. VII, X; idem, *Despre stemele românești ale lui Richenthal,* în „Revista**

explicat faptul că stema cu cele două crengi încrucișate și terminate cu capete de negri aparținea, în realitate, Bosniei, în timp ce compoziția înfățișând doi negri dansând era simbolul dinastiei din Grecia.

în discuțiile ce au avut loc, heraldiștii români au văzut în larga difuzare a stemelor cu capete de arabi, ca reprezentări individualizând țările române, ecoul luptelor desfășurate în vremea domnitorului Ștefan cel Mare, care a dobândit în anii 1475 și 1476 victorii împotriva oștirii otomane importante pentru toată lumea creștină, ca și strălucitele biruințe ale lui Mihai Viteazul, voievodul unificator al celor trei țări românești. Dezvoltând această idee, Mihai Popescu[309] și Stelian Metzulescu[310] au relevat, de asemenea, că răspândirea acestor steme în Europa constituie expresia interesului pe care continentul european îl avea față de lupta antiotomană, ele fiind, într-un anume sens, o amintire a cruciadelor.

Istoricii și heraldiștii români au recunoscut, de asemenea, că reprezentarea atribuită voievodului Valahiei înfățișând un leu este reală. într-adevăr, s-a demonstrat faptul că blazonul respectiv era asemănător cu emblema sigilară folosită de domnitorul Mircea cel Bătrân, conservată pe tratatul încheiat în 1411 cu Polonia[311]. De asemenea, era veridică stema atribuită Olteniei (Mica Valahie) cuprinzând un leu. Cât privește compoziția cu cele trei capete de negri, un punct de vedere deosebit a adus cercetătorul Constantin Rezachievici, membru al Comisiei de heraldică și genealogie de pe lângă Academia Română. Cercetând izvoare istorice sud-dunărene, cercetătorul a demonstrat cu argumente solide faptul că textul care însoțea, în cronica lui Ulric von Richental, cele trei capete de negri trebuie citit „ducele de Aschelos de dincolo de Valahia“, denumire care se referea la Valahia din Tesalia, și nu la principatul nord-dunărean. Conform opiniei lui C. Rezachievici, cronicarul a voit a preciza în opera sa Cronica conciliului de la Constanța, că țara acestui duce se găsea la est de Marea Valahie, unde se afla despotatul lui Aschelos. C. Rezachievici a ajuns la concluzia că acest blazon îl individualizează pe Mauriciu Spata, poreclit „Sgurif[4] (în aromână) și pe Paul Spata, fiul despotului Aschelos, erau deci arme vorbitoare. Astfel, problema celor trei capete de negri a fost definitiv rezolvată[312].

O altă culegere de steme publicată în Europa, care a suscitat un mare interes în România, este „Stemmatographia sive armorum illyiricorum delineatio, descripție et reconstitute", opera croatului Paul Ritter Vitezovid (1652—1713), publicată în 1701[313]. Un exemplar din această lucrare, inclusă încă din veacul trecut între cărțile rare, a fost descoperit într-o bibliotecă publică din Arad, permițând a se cerceta mai profund cuprinsul și reprezentările însumate.

Paul Ritter a dorit să evoce, prin intermediul stemelor, trecutul glorios al popoarelor sud-dunărene și să facă astfel să reînvie lupta de eliberare de sub ocupația otomană.

Arhivelor", II, 1927—1929, nr. 4—5, p. 436.

309 **Mihai Popescu. *Capetele de arabi din stema Basarabilor,* în „Revista Arhivelor" 1927—1929, p. p. 150-159.**

310 **Stelian Metzulescu, *Un document heraldic,* în „Glasul Bisericii" XXX, 11 — 12, 1960, p. 1035 — 1037.**

311 **C. Moisil, *Sigiliile lui Mircea cel Bătrân,* în „Revista Arhivelor", 2, 1944, p. 256—286.**

312 **Constantin Rezachievici, *„Stema cu capete de negri*: înlăturarea unei legende din heraldica românească nord-Dunăreană,* în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol", XXIV, 1987, p. 71-95.**

313 **La Viena**

Preocupat să reconstituie, în imagini corecte, vechile blazoane, Paul Ritter Vi t ezo vid ne spune, în textul care însoțește stemele din album, că ele au fost „restaurate? și elementele fiecărei compoziții sunt conforme cu „situația și condițiile fiecărei regiuni". Această lucrare cuprinde și stemele țărilor române. Transilvania este reprezentată printr-un scut tăiat, cuprinzând în partea superioară, pe aur, acvila naturală, ieșindă, în partea inferioară, pe câmp roșu, șapte munți suprapuși de câte un turn de argint. Simbolul Valahiei este compus dintr-un scut având fond de argint, încărcat cu acvila cruciată, naturală de aur, plasată pe o coroană deschisă de același metal. La rândul său, Moldova este desemnată printr-un scut de aur, cuprinzând un cap de bour natural. Se însumează în această lucrare și stema Basarabiei (de fapt, teritoriul dintrfe Nistru și Bug) reprezentând trei capete de negri legate cu o eșarfă, includerea acestei embleme fiind determinată de faptul că acest teritoriu „era stăpânit de tătari"[314]. Stemele sunt însoțite de versuri explicative, iar în a doua parte a lucrării apar o serie de informații generale asupra istoriei popoarelor din zonă, din care deducem că Vitezovic era la curent cu însemnele țărilor române. El amintește despre legenda întemeierii Moldovei, de diferitele variante ale herbului acesteia, ca și de stema iconografică a Țării Românești (două personaje susținând un copac) ce se va contopi, la sfârșitul veacului al XVI-lea cu stema heraldică, acvila cruciată. Autorul face aprecieri asupra situației politice a țărilor române: „în Valachia — scrie el — principii purtau sceptre" — aluzie la autonomia acestora. Transilvania, spune Paul Ritter, era „bogată în pâine, aur, argint, miere și sare, încercată în timp de pace și de război".

Vitezovic a cuprins în lucrarea sa și stema Daciei, înfățișând scut roșu mobilat cu o piramidă de argint, figură heraldică ce pornește de la baza scutului și se înalță până în partea superioară a acestuia; pe de o parte și de alta a piramidei se află doi lei de aur, rampanți și afrontați. în ceea ce privește simbolurile Daciei, Ritter menționează că „odinioară, când era bogată și avea eroii săi proprii... leii urcau spre înălțimi". Piramida semnifică, potrivit istoricului croat „o perfecțiune deosebită și culmea gloriei". Autorul conchidea, relevând că această stemă atestă „virtuțiile care au stăpânit Dacia până la domnia lui Decebal"[315]. (Fig. 28 k).

Ilustrând trecutul diferitelor zone din sudul Dunării și situația politică din vremea sa, Paul Ritter Vitezovic contura plastic o nouă hartă politică a Europei sud-estice, în care fiecare popor să fie repus în drepturile sale străvechi. în acest context, un rol important revenea țărilor române — fosta Dacie — unde principii își mențineau atributul de conducători — aluzie directă la faptul că aceste țări și-au menținut, în ciuda tuturor vicisitudinilor timpurilor, autonomia și ființa statală. Acesta era motivul care l-a determinat pe Paul Ritter să însumeze în lucrarea sa și stema Daciei. Desigur era o compoziție atribuită ad-hoc, dar care avea tradiție întrucât o găsim și într-un izvor intern, „Letopisețul Țării Moldovei" datorat lui Nicolae Costin[316]. Reprezentarea atribuită Daciei, cunoscută în țară și dincolo de hotarele ei, justifică cuprinderea în emblema sigilară folosită de Mihai Viteazul, ca domn al Țării Românești, al Ardealului și al Moldovei, alături de stemele celor două principate de dincoace de Carpați și cei doi lei[317]. (Fig. 28 1).

---

314 **Maria Dogaru, Ioan Popovici, *Stema Daciei într-un album medieval.* Magazin Istoric, XX, II, 1986, p. 17-18. Fig. 28 j.**

315 **J.N. Mănescu, *Ideea Daciei tn stematografia Illirică,* în „Documente noi descoperite și informații arheologice", Buc., 1980, p. 47—51.**

316 **Titlul lucrării este *„Cartea pentru descălecatul dintâi al Țării neamului moldovenesc*,* Org. la Biblioteca Academiei Române, secția manuscrise, nr. 120, f. 20.**

317 **Dan Cernovodeanu, *„Unirea Țărilor Române in sigiliul lui Mihai Viteazul** (1600) în „Familia" (Oradea), XI (CXI), 1975 nr. 10, p. 8; Maria Dogaru *„Simbolul Daciei in sigiliul lui Mihai Viteazul*,* în „Revista Arhivelor", 1975, voi. XXXVII, nr. 2, p. 169—**

Astfel, Paul Ritter Vitezovic proiecta prin Stemmatographia sa, la începutul celui de-al XVII-lea veac, o nouă imagine politică a Europei răsăritene, în cadrul căreia Dacia elogiată pentru virtuțile locuitorilor săi, urma să aibă un rol deosebit în sprijinirea luptei de emancipare a popoarelor din această parte a continentului. Tematica Stemmatographiei lui Paul Ritter a fost preluată de Hristofor Jefaroviâ[318], care a și tradus în limba sârbă (în 1741) lucrarea amintită, difuzând și mai larg, prin publicarea ei, informațiile cuprinse. Ideea Daciei reapare și la lanco Schafarik. Acesta a publicat un articol asupra teritoriilor și dinastiilor sârbe, făcând, indirect, unele mențiuni asupra blazonului atribuit Daciei: „Dacia este țara divizată astăzi în Țara Românească, Transilvania și Moldova; vechiul său blazon înfățișa doi lei afrontați pe un câmp roșu, între ei se ridică un triunghi cu vârful în șef, jumătate—alb; jumătate—roșu."

Cele menționate mai sus sunt o dovadă a faptului că Țările Românești, făcând parte dintre statele Europei de sud-est, au câștigat considerația lumii contemporane, prin poziția geografică și politica de apărare desfășurată în decursul secolelor, fapt pentru care li s-au atribuit în culegerile de steme simboluri cuprinzând ideile majore ale vremii.

III. 17. FUNDAMENTAREA ȘTIINȚEI HERALDICE ROMÂNEȘTI

Cu toate că fenomenul heraldic s-a manifestat pe teritoriul României încă din feudalismul timpuriu, știința heraldică s-a format și dezvoltat în țara noastră în secolele XIX—*XX* Preocupări heraldice au existat însă și în perioada anterioară. Zugrăvind istoria întâmplărilor, cronicarii au făcut deseori referiri la herbul țării. Astfel, Grigore Ureche explică în *Letopisețul Țării Moldovei*[22]', originea capului de bour, Miron Costin inserează în Cronica sa [319] [320] legendele în legătură cu animalul din herbul Moldovei și pasărea din stema Țării Românești, iar Nicolae Costin, transmite informații despre marca Daciei[321]. De asemenea, în lucrările sale istorice, Dimitrie Cantemir face aprecieri asupra stemei țării și descrie stemele aflate pe unele monumente istorice[322].

Deși lipsesc lucrările speciale care să descrie blazoanele folosite într-o anume etapă sau să clasifice după o anumită factură simbolurile,neîndoielnic societatea românească a cunoscut cerințele artei heraldice.

Modul în care au fost realizate unele matrice sigilare dovedește faptul

---

171.

318 **Jefarovk Hristofor, *Stemmatographia Izobrajenie grujih Illiriceskih,* Viena, 1741, 41 f.**

319 **Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei,* în Cronicele României sau *Letopisețele Moldovei și Valahiei* publicată de Mihail Kogălniceanu, vol. I, Buc., 1872, p. 133.**

320 **Miron Costin, *Opere complete (Cronica Țării Moldovei și Munteniei),* Ediție îngrijită de V. A. Ure- chia, Buc., 1888.**

321 **Nicolae Costin, *Cartea pentru descălecatul dintâi al Țării Moldovei și neamului moldovenesc,* în „Letopisețele Țării Moldovei", editate de Mihail Kogălniceanu Tom. I, Iași, 1852, *Cartea pt. descălecatul dintâi al Țării Moldovei și neamului moldovenesc,* p. 60—61.**

322 **Vezi *Descripția Moldaviae și Istoria Imperiului otoman. Creșterea și scăderea lui,* în *Operele principelui Dimitrie Cantemir,* tipărite de Societatea Academică Română, 1872, p. 32.**

că, atât posesorul sigiliului, cât și pecetarul aveau cunoștințe heraldice. Ni se par semnificative două tipuri de sigilii: sigiliile în care s-au introdus stemele districtuale[323] și sigiliile făcând aluzie la alianța dinastică[324] .

Subtilitatea cu care au fost exprimate ideile în diferite steme sigilare, propor- ționalitatea diferitelor elemente, expresivitatea fiecărei figuri dovedesc că realizatorii stăpâneau tehnica heraldică și aveau temeinice cunoștințe în ceea ce privește gravarea.

Secolul XIX va aduce, însă, noi elemente. în primul rând se reglementează și pentru Țara Românească și Moldova utilizarea sigiliilor de către autorități[325] .

Problema adoptării de sigilii în emblema cărora să fle cuprins însemnul tradițional a determinat efectuarea de cercetări în privința originii și semnificației diferitelor elemente cuprinse în stema statului și în emblemele districtuale.

Printre primii care au contribuit la dezvoltarea cercetărilor în acest domeniu, a fost Gheorghe Asachi în calitatea sa de conducător al Arhivei Statului din Moldova, Gh. Asachi avusese posibilitatea să cunoască vechile însemne folosite de localnici, fapt ce i-a permis să scrie mai multe articole pe această temă[326] .

Crește din ce în ce interesul spre însemnele folosite de înaintași, se cercetează cu insistență vechile monede, se valorifică tot mai mult tezaurul daco-roman.

Este semnificativ în acest sens faptul că după revoluția de la 1848, românii de peste Carpați au propus autorităților de la Viena completarea stemei Transilvaniei cu un nou cartier în care să fie reprezentat un personaj feminin însoțit de leu și acvilă, imagine preluată de pe moneda „Provincia Dacia" din secolul III. în care se exprima heraldic continuitatea daco-românilor în vechea Dacie[327].

Inspirat de monedele din sec. III, Gheorghe Magheru și-a compus o emblemă în care acviia și leul au aceeași semnificație[328] .

Toate acestea au făcut să crească tot mai mult interesul pentru știința și arta blazonului. însemnul heraldic este mult mai intens folosit ca mijloc de luptă pentru înfăptuirea deziderateloi epocii.

înfăptuirea unirii din 1859 a determinat un nou impuls în domeniul cercetării izvoarelor heraldice. Este semnificativ că pe ordinea de zi a Comisiei Centrale de la Focșani s-a trecut adoptarea noii steme a Principatelor Unite. Sunt antrenați în realizarea acestui obiectiv istorici, profesori și oameni politici. M. Kogăl- niceanu este unul dintre cei care au luat parte activă la dezbateri, iar Ion Ghica a înaintat un proiect de stemă, care deși nu a fost adoptat, rămâne unul dintre interesantele proiecte supuse atenției Adunării.

---

323 **Unele din cele mai reprezentative sunt sigiliile lui Grigorie I. Ghica, 1672, și Mihail Raco viță, 1741.**

324 **Cel mai bine executat din punct de vedere al proporționalității elementelor incluse și a formei artistice este sigiliul domnului Alexandru C. Moruzi din 1792. Arh. St., Colecția Suluri I, 50.**

325 **Cum se știe,prin Regulamentul Organic, introdus în 1831 în Țara Românească, 1832 în Moldova se instituie sigiliile pentru toate unitățile administrative (județene orășenești, comunale).**

326 **Gh. Ungureanu, *Figuri de arhiviști români, Gh. Asachi, 1788—1869,* Buc. 1969, p. 12., Dan Cerno- vodeanu, *Știinfa și arta heraldicii in România,* p. 20—21. Vezi și Maria Drăgan, *Gheorghe Asachi heraldist,* in curs de publicare.**

327 **23iludita Winder, *Moneda „Provincia DacitP,* în „Studii și cercetări de numismatică**, V, 1971, p. 149.**

328 **Emil Dumitrescu, *Sigiliul generalului Gheorghe Magheru,* în „Revista Muzeelor și Monumentelor**, Muzee. XIV, 1977, nr. 3, p. 21.**

O contribuție remarcabilă la dezvoltarea heraldicii românești a avut Cezar Bolliac. Pe lângă editarea tabloului Daco- Romane [329] în care a inserat stemele țărilor române, Cezar Bolliac, publică și unele articole în care abordează evoluția stemelor românești[330].

Dezbaterile care au avut loc în 1866 pe marginea elaborării noii steme de stat au prilejuit noi cercetări în vederea cunoașterii evoluției stemelor țărilor române. Printre cei mai activi participant la dezbateri remarcăm pe Cezar Bolliac, Mihail Kogălniceanu, Ștefan D. Grecianu etc. Interesul oficialităților față de simbol, ampla discuție purtată în Adunare asupra proiectului de stemă trezește tot mai mult interesul istoricilor față de stemele și sigiliile prezente pe actele istorice. Pe lângă faptul că vor acorda o atenție mai mare cercetării și descrierii[331] stemelor, istoricii încep o vie dispută asupra originii și semnificației elementelor cuprinse în stemele celor trei țări românești. Au participat la această dispută Bogdan Petri- ceicu-Hasdeu[332], V. A. Urechia [333], D. Sturdza și alții. Faptul că s-a apelat tot mai mult, pentru argumentarea diferitelor teorii, la izvoarele documentare și s-au coroborat datele transmise de documentele interne cu informațiile de peste hotare, a determinat aprofundarea cercetărilor și formularea unor concluzii generale asupra evoluția heraldicii românești[334] .

Interesul sporit al oamenilor de știință față de evoluția heraldicii românești, ca și utilizarea tot mai frecventă a simbolului heraldic de către comunități a determinat alcătuirea primului organism oficial „Comisiunea însărcinată de Minis- terul de Interne menită a cerceta stemele regatului și ale județelor"[335] .

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul veacului al XX-lea au marcat în domeniul heraldicii românești momentul afirmării pe plan internațional, întrucât profesorul V. A. Urechia a prezentat, în cadrul lucrărilor Congresului de istorie comparată desfășurată, în 1900, la Paris, un documentat studiu privind evoluția heraldicii românești[336].

Editarea unor lucrări abordând istoria însemnelor heraldice românești[337], preocuparea pentru adoptarea unei terminologii adecvate științei blazonului[338] vor contribui la dezvoltarea heraldicii românești.

Etapă de etapă, tot mai mulți specialiști în domeniul științelor auxiliare concură la elaborarea studiilor privind heraldica românească. își aduc contribuția, pe lângă cei menționați mai sus, Nicolae Docan [339],

---

329 **Cezar Bolliac, *Daco —Romane (Tablou arheologic privitoriu la istoria Daco-României),* Buc., 1861.**

330 **idem, *Armele României,* în „Buciumul**, I, 1863, nr. 22, p. 121 — 132.**

3312J5 **D. Sturdza, *Dare de seamă despre colecțiunea de documente istorice aflate la Wiesbaden,* în „Analele Academiei Române", Mem., seria II, tom. VIII, 1888. p. 239—259.**

332**236Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Basarabii, Cine? De unde? De când?* Buc. 1894.**

333237**V. A. Urechia, *Schițe de sigilografic românească,* Buc., 1891.**

23sp. v. Năsturel, *Stema României,* București 1890.

334**86**

335 **Lucrarea *Schițe de sigilografic românească* constituie de fapt „Raportul D-lui... către Comisiu- nea însărcinată de Ministerul de Interne cu cercetarea stemelor regatului și ale județelor".**

336 **V. A Urechia, *Notice sur Ies armoiries du peuple roumain, Memoire lu au congres d'histoire comparee.* Paris, 1900, Macon, 1901.**

337 **Ștefan D. Grecianu, *Eraldica română.* Buc. 1900.**

338 **Au elaborat glosare de heraldică Ștefan D. Grecianu in lucrarea menționată mai sus și P.V. Năsturel, in *Stema României,* Buc., 1890.**

339242 **Nicolae Docan, *Studii privitoare la numismatica Țării Românești,* în „Analele Academiei Românei. Mem, Secț. ist. S. II, XXXII, 1909-1910, p. 459-567.**

Grigorie Tocilescu[340] , Alexandru Odobescu[341] , P. V. Năsturel[342], George Octav Lecca[343], Ioan Bogdan[344], Constantin Moisil[345] . Concluziile unanime în privința însemnelor heraldice românești evidențiau că deși stemele boierilor români au fost alcătuite prin propria lor voință, ele au fost recunoscute de domn în mod tacit sau prin acte care s-au pierdut. Recunoscute de contemporani la data alcătuirii lor, create în mare măsură din necesitățile vieții economice (ca embleme sigilare) aceste steme au fost valabile și trebuie analizate ca expresie a realităților românești.

Deceniile trei și patru ale secolului nostru au marcat noi pași în domeniul dezvoltării științei heraldice. La impulsionarea cercetărilor un rol important l-a avut Comisia Consultativă Heraldică și Școala de arhivistică în cadrul cărora sigilografia și heraldica s-au numărat printre disciplinele de bază.

Fenomenul heraldic s-a manifestat cu vigoare și după cel de-al doilea război mondial. După 1971, ca urmare a creării Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografic pe lângă Institutul de istorie „N. lorga", cercetările în domeniul heraldicii au luat un nou avânt. Pe lângă faptul că s-a imprimat acestei activități un caracter organizat, studiile în acest domeniu fiind dirijate astfel încât să răspundă problematicii istoriografiei românești, prin afilierea la organismul internațional de specialitate, Confederația Internațională de Heraldică și Genealogie, s-au putut cunoaște preocupările existente pe plan mondial și s-au difuzat dincolo de granițe rezultatele cercetărilor românești.

IV. STEMELE ROMÂNIEI MARI

IV.l. ACTIVITATEA COMISIEI CONSULTATIVE HERALDICE

Una din formele prin care generația participantă la evenimentele din 1918 a voit să înfățișeze lumii entuziasmul general față de realizarea unirii depline, unul din mijloacele prin care societatea românească a argumentat dreptul românilor de a aspira la acest deziderat, îl constituie simbolul heraldic.

Transformările pe care le-a determinat înfăptuirea Marii Uniri au dus la crearea unui nou cadru organizatoric pe pământul vechii Dacii, cadru menit a crea condiții optime dezvoltării unitare a economiei, vieții politice și culturale. Printre instituțiile înființate în deceniul III al secolului nostru, în vederea dezvoltării unitare a culturii și din necesitatea valorificării patrimoniului spiritual național, se remarcă Comisia consultativă

---

340 **Grigorie Tocilescu, *O nouă pecete a lui Mihai Viteazul,* în „Buletinul Societății Numismatice Române*, vol. II, 1905, trim. I, p. 10-13.**

341[242] **Alexandru Odobescu, *Heraldica națională. Patrupedele androcefale figurate in monumente și originea lor,* in „Convorbiri literarei, XLII, 1908, nr. 1, p. 497 — 514.**

342 **P. V. Năsturel, *Nova plantația și regii României moștenitori ai Imperiului Bizantin,* în „Revista pentru istorie, arheologie și filologiei, XV, 1914, Buc., 1915, p. 1—80.**

343 **George Octav Lecca, *Familii boierești române,* Buc. 1899.**

344 **Ioan Bogdan, *Relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească in sec. XV —XVI,* Buc. 1905. Introducere; Idem. *Album paleografie moldovenesc, documente din secolele al XV-lea și al XVI-lea,* Buc.,, 1926.**

345 **Constantin Moisil, *Studii de sigilografic românească,* în „Revista Arhivelor", II, nr. 4 —5; 1927— 1929; p. 126—129. *Noi studii de sigilografie românească,* „Revista Arhivelor", IV, 1940; nr. 1, p. 100—109; *Stema României,* 1931 etc.**

heraldică.

Actul de înființare a Comisiei consultative heraldice îl constituie chiar decretul din iunie 1921, prin care se fixau armele României

în articolul 3 al decretului menționat, s-a inserat următoarea precizare: „se înființează, pe lângă Ministerul de Interne, o Comisie consultativă heraldică, care va examina cererile de a se întrebuința stema în alte cazuri decât acelea prevăzute la Art. 2 și va lua măsuri pentru ca actele administrative în legătură cu stemele să se facă în conformitate cu regulile heraldice"... în final se amintea că — „un regulament special va stabili organizarea Comisiei".

într-adevăr, s-a schițat un proiect de regulament[346] [347], care evidenția obiectivele Comisiei și fixa cadrul organizatoric în care ea urma să-și desfășoare activitatea.

Astfel,în proiectul de regulament se arăta că numita Comisie va funcționa pe lângă Ministerul de Interne, având următoarele atribuții: 1) a fixa stemele județelor, comunelor, organizațiilor și instituțiilor obștești, ale unităților și instituțiilor militare (corpuri de trupă, comandamente, unități speciale), pe cele ale organizațiilor, instituțiilor și a corporațiilor civile; 2) a supraveghea și corecta exacta întrebuințare a stemei țării, a stemelor instituțiilor și organizațiilor bisericești, militare și civile; 3) a autentifica, pe bază de documente, steme vechi; 4) a da autorităților, instituțiilor și particularilor orice indicații heraldice; 5) a realiza lucrări științifice și artistice, în legătură cu monumentele heraldice[348]

O altă prevedere inclusă în proiectul de regulament atesta că „pentru ca stemele fixate de Comisie și desenate sub a ei supraveghere să aibă valoare legală vor trebui să fie aprobate prin decret regal, în urma raportului Ministerului de Interne?. Din grija pentru conservarea patrimoniului spiritual național, regulamentul prevedea că exemplarul original al fiecărei steme aprobate se va depune spre păstrare la Arhivele Statului din București, de unde cei interesați vor obține copii autentice

Articolul 5 al regulamentului indica sediul și componența noului organ, respectiv faptul că numita Comisie se compune din 7 membri numiți pe termen de cinci ani (un delegat al Ministerului de Interne, unul al Ministerului Cultelor, unul al Ministerului de Război, reprezentantul Direcției generale a Arhivelor Statului și trei membri desemnați de Ministerul de Interne dintre specialiștii cu studii heraldice și istorice). Membrii erau numiți prin decret regal și, după expirarea termenului de 5 ani, puteau fi numiți din nou. Absentarea de la cinci ședințe consecutiv ducea la excluderea membrului respectiv, care era considerat demisionat.

în conformitate cu prevederile regulamentului, lucrările Comisiei erau valabile numai când luau parte la dezbateri cel puțin 5 membri. în cazul în care se întruneau trei membri aceștia puteau lucra, însă hotărârile urmau a se da în ședințe plenare cu cel puțin cinci membri. Pentru buna desfășurare a activității, regulament ni prevedea că Biroul Comisiei se compune din președinte, vicepreședinte [349] . un secretar și un arhivar. Președintele trebuia să reprezinte Comisia față de autorități, particulari și să conducă dezbaterile, orice adresă și hotărâre purtând semnătura sa. Vicepreședintele trebuia să îndeplinească atribuțiile prețe-

346 **Publicat în „Monitorul Oficial" nr. 2 din 29 iulie 1921, inserat în Hamangiu, *Codul General al României,* vol. IX--X, p. 1011 (Legi uzuale).**

347 **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativi heraldică, dosar nr. 1. Acest regulament s-a păstrat numai în ciornă.**

348 **Prin articolul 2 al proiectului de regulament se preciza că emblemele și mărcile nu intrau în atribuțiile Comisiei.**

349**Nici o indicație nu avem în privința existenței unei astfel de funcții.**

dintelui în lipsa acestuia. Secretarului îi revenea sarcina să redacteze procesele- verbale ale dezbaterilor și să țină registrul de taxe. Arhivarul trebuia să se ocupe de organizarea actelor create de comisie și de piesele heraldice care se concentrau aici, îngrijindu-se de depunerea lor periodică la Arhivele Statului.

într-un alt articol se menționa că pentru executarea proiectelor și a stemelor definitive. Comisia va avea la dispoziția ei desenatori.

Ultimul articol preciza că la necesitate se vor putea numi Comisii regionale sau membri corespondenți (în urma unui raport înaintat de președintele Comisiei, Ministerului de Interne). Tot aici se arăta că în bugetul Ministerului de Interne se vor prevedea fondurile necesare pentru diurnele membrilor Comisiei, pentru cheltuielile de cancelarie și plata desenatorilor și pentru bibliotecă. Pentru eliberarea de copii autentice de steme, cei interesați trebuiau să plătească taxe (sumele încasate trebuia să se depună periodic în bugetul Ministerului de Internei[350] .

Deși nu avem alte acte care să argumenteze înființarea acestui organism, proiectul de regulament, la care ne-am referit mai sus, reliefează că și la acea epocă era necesară crearea unui for central menit să se îngrijească de formele de manifestare ale fenomenului heraldic contemporan și totodată să faciliteze cunoașterea programului de activități pe care membrii Comisiei îl conturau la numirea lor. Principalele direcții în care Comisia urma să acționeze vizau 1) fixarea stemelor tuturor organismelor administrative, militare, religioase și civile; 2) efectuarea de lucrări științifice și artistice având la bază izvoarele heraldice; 3) acordarea de consultații de specialitate instituțiilor și particularilor; 4) constituirea unei biblioteci concentrând lucrările necesare cercetării acestui domeniu științific.

De asemenea, este semnificativ faptul că se întrezărea lărgirea activității de elaborare și valorificare a monumentelor heraldice, fapt pentru care se prevedea posibilitatea creării unor Comisii regionale sau numirea de membri corespondenți. Componența Comisiei în 1922 era următoarea: Dimitrie Onciul, — președinte, Paul Gore[351] , Alexandru Crăsnaru, Mihai Seulescu, membri, iar secretar Virgil Drăghicescu[352] [353]. De-a lungul celor aproape două decenii cât a existat, Comisia s-a lărgit, cuprinzând (din 1924) 9 membri, iar din 1928 alături de aceștia activa constant Dionisie Păcurariu, desenator.

La activitatea Comisiei au mai contribuit, în calitate de președinte, membri sau secretari, următorii istorici și heraldiști: Alexandru Lapedatu, luliu Tudu- cescu, Constantin Marinescu, Zenovie Pâclișanu, Petre Modolea, Ioan C. Filitti, George D. Florescu, Emanoil Hagi Moscu, Eugen Paulopol, Emil Vârtosu, Ion Vlădoianu, Ion Pangal, Ion Cernescu.

Documentele existente în fond atestă faptul că membrii Comisiei și-au concentrat atenția spre elaborarea stemelor instituțiilor administrative

---

350**în legături cu activitatea Comisiei vezi și Manuscrisul A-2026 (arhiva lui Ion C. Filitti) de la Biblioteca Academiei Române, cât și articolele lui Constantin Moisil din Revista Arhivelor, *Comisiunea consultativă heraldică,* 1.1925, și 11/1927—1929, nr. 4, p. 260. în lucrarea *„Știința și arta heraldică in România** (Buc. 1975), Dan Cernovodeanu evidențiază succint rolul Comisiei consultative heraldice în dezvoltarea științei și artei heraldice românești, p. 30—32.**

351 **în legătură cu activitatea acestuia, vezi Sever Zotta, *Paul Gore,* Chișinău, 1928 și Gh. Bezviconi; *Paul Gore,* în periodicul „Din trecutul nostru[14], 1936, nr. 28 — 30, p. 22—29 și V, 1937, p. 1—45 și Biblioteca Acad. Române, nr. 8 (fondul Paul Gore).**

352 **Vezi Dan Cernovodeanu, *op. cit.,* p. 31.**

353 **Decretul pentru fixarea stemelor județene a fost publicat în „Monitorul Oficial" nr. 222 din 8 octombrie 1928.**

(județes , ținuturi[354] , municipii[355] și orașe).

Preocupați să elaboreze blazoane care, pe de o parte să se bazeze pe tradiție, iar pe de alta să reflecte transformările social-politice ale vremii, membrii Comisiei consultative heraldice au luat măsuri pentru cunoașterea vechilor însemne heraldice. O importanță deosebită a avut-o, în acest sens, chestionarul trimis tuturor autorităților administrative districtuale ale cărui rubrici vizau cunoașterea stemei uzuale a districtului, depistarea stemelor mai vechi utilizate de forul administrației respective, blazonul în uz specific capitalei de județ și vechile reprezentări ale acesteia, stemele comunelor rurale și urbane în evoluția lor, cât și a informațiilor privind legile prin care respectivele însemne s-au fixat.

Răspunsurile trimise de prefecturi, constituind de fapt principalul conținut al fondului „Comisia heraldică consultativă[44], au oferit, astfel, posibilitatea cercetării vechilor reprezentări heraldice. Corespondența purtată cu numeroase instituții din țară, modelele produse de forurile locale dovedesc că elaborarea stemelor diferitelor instituții s-a făcut în colaborare cu posesorii lor.

De altfel, din presa vremii[356] și din unele însemnări existente pe hârtiile din fond[357] , cunoaștem faptul că la unele dezbateri au participat pe lângă membrii Comisiei, unii oameni politici, cum sunt C. Argetoianu, Octavian Goga și Ionel Brătianu. Și-a spus părerea, de asemenea, Nicolae lorga, care a argumentat că este necesar ca orașele să aibă steme proprii întrucât vechiul sistem, în cadrul căruia majoritatea centrelor urbane utilizau stema districtului, nu avea menirea de a individualiza comunele urbane[358] .

Cunoaștem, de asemenea, că membrii Comisiei consultative heraldice au răspuns totodată unor solicitări ale instituțiilor de profil din străinătate. Scriind, în 1936, Societății de heraldică din Anglia, Comisia heraldică evidenția faptul că stemele Țării Românești și Moldovei exprimau evoluția acestor țări, iar acvila cruciată a avut și are o semnificație deosebită,. deoarece face parte din tezaurul heraldic român[359] .

Cu toate rezultatele obținute, este evident faptul că greutăți multiple au făcut imposibilă transpunerea în practică a programului conturat în proiectul de regulament. Neîndoielnic, este vorba atât de procurarea fondurilor necesare pentru plata personalului și realizarea stemelor, cât și de dificultățile determinate de slabul interes manifestat de unele autorități față de vechile documente, ceea ce a dus la distrugerea a numeroase sigilii și steme vechi.

Faptul că nu s-a putut numi un arhivar a determinat, pe de o parte, păstrarea în neorânduială a actelor create în activitatea Comisiei, pe de alta, a dus la pierderea unora dintre acestea.

O cercetare atentă a fondului ne permite să constatăm că lipsesc[360]

354 **Ibidem nr. 232 din 6 octombrie 1938.**

355**Ibidem nr. 34 din 10 febr. 1930, 182 din 8 aug. 1931; stemele județene și ale orașelor reședință de județ au fost incluse în *Enciclopedia României,* vol. II, Buc. 1936.**

356 **în ziarul „Cuvântul" nr. 994 din 23 ianuarie 1928 s-a publicat articolul „Stemele județelor, orașelor, patriarhiei și episcopiilor".**

357**Astfel pe o notă referitoare la achitarea stemelor executate în culori (Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosarul nr. 91) se precizează că „stema orașului Slănic Prahova a fost refăcută, prima stemă fiind respinsă, încă din timpul când Ion Brătianu venea la Comisie".**

358**Aceste informații sunt inserate în ziarul „Cuvântul" din 23 ianuarie 1928.**

359 **Arh. St. Buc., fond Ministerul de Interne, Administrative, dosar 2540/1936.**

360•[5] **Lipsesc și unele steme de orașe nereședință. Astfel, deși in nota de plată din 1930 aflăm că s-au întocmit astfel de reprezentări și pentru orașele Năsăud, Mizil, acestea**

actele referitoare la modul de lucru al Comisiei[361] , nu cunoaștem dezbaterile care au avut loc în legătură cu compoziția anumitor steme[362] , nu putem cerceta în complexitate relațiile cu instituțiile de profil din străinătate, nu cunoaștem numele tuturor graficienilor care au executat schițele și stemele definitive și dacă, pentru reprezentarea unor compoziții, s-a apelat la artiști plastici[363] .

Deficiențele existente în desfășurarea activității de care, probabil, membrii Comisiei s-au izbit deseori, au determinat elaborarea „oficială" a proiectului de regulament. Decretul nr. 339 din 6 octombrie 1938[364] cuprinde „Regulamentul pentru aplicarea articolului nr. 3 din Legea pentru fixarea stemei Regatului României".

Remarcăm în primul rând că prin acest act normativ, se schimba parțial denumirea Comisiei, ea se va numi Comisia heraldică. Considerăm renunțarea la cuvântul „consultativă" drept o dovadă a faptului că se recunoștea importanța acestei instituții, a cărei activitate se înscrie pe linia organismelor oficiale de stat.

Specificându-se că în Comisie sunt cuprinși 9 membri, numiți prin decret regal, la propunerea ministrului de interne, 9 membri din București, din care imul președinte, se preciza că aceștia se vor întruni ori de câte ori este nevoie, prin convocarea făcută de președinte.

Alte prevederi au menirea de a îmbunătăți activitatea Comisiei. Se menține prevederea după care absentarea la cinci ședințe consecutive atrage după sine demisionarea din oficiu a membrului respectiv și numirea altei persoane.

Comisia lucra valabil — conform cu prevederile regulamentului — numai în prezența a cel puțin cinci membri, inclusiv președintele; hotărârile urmau a se lua prin votul majorității membrilor prezenți. Pentru a proba oricând activitatea Comisiei, în regulament se prevedea că secretarul trebuie să consemneze într-un proces-verbal, purtând dată și număr de ordine,dezbaterile fiecărei ședințe. Pentru conformitate, aceste procese-verbale, în care trebuiau menționate și opiniile minorității, urmau a fi semnate de toți membrii prezenți.

Articolul 4 al regulamentului preciza atribuțiile Comisiei heraldice, căreia ii reveneau sarcinile: 1) de a fixa stemele autorităților administrative, ale instituțiilor militare și religioase; 2) a controla reproducerile în culori sau pe sigilii ale acestora; 3) a aviza diferite situații în care se putea folosi stema țării de către diferite instituții; 4) semnalarea Ministerului de Interne a cazurilor de folosire abuzivă a stemelor sau reproducere greșită.

Următorul articol prevedea că decretele regale pentru aprobarea

---

nu se află intre stemele depuse de Comisie la Direcția generală a Arhivelor Statului.

361 **Registrul din fond inventariat sub numărul 91 cuprinzând tabele cu sumele acordate membrilor Comisiei drept diurnă, in perioada ianuarie 1925—octombrie 1930, ne permite pentru această perioadă să cunoaștem intervalul la care aceasta se Întrunea și frecvența membrilor. Datele inserate in acest registru ne permit să vedem schimbările petrecute in structura sa. Menționăm că in aceste tabele nu apare deloc Paul Gore.**

362 **Exemplarele unor steme de județe (exemplu județul Alba) existente in fond dovedesc că inițial scuturile cu reprezentările heraldice districtuale au fost timbrate cu coroana de oțel a României, confecționată, cum se știe,la 1881 dintr-un tun capturat la Plevna in 1877. Nici un act din fond nu ne permite să cunoaștem de ce s-a renunțat la acest ornament exterior al scutului.**

363 **Modelele executate in diferite orașe, fie că sunt modele pentru noua stemă, fie că au ilustrat vechile Însemne, atestă că uneori s-a apelat la instituții de specialitate. Vezi modelele foarte ingenioase propuse pentru județul Bistrița. Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 46.**

364 **•'Publicat in „Monitorul Oficial", partea I, nr. 232 din 6 octombrie 1938; Regulamentul a fost sancționat prin Decretul nr. 3390.**

stemelor diferitelor instituții, să fie întocmite de ministerul tutelar al respectivei instituții.

Ultimul articol se referă la obligativitatea păstrării originalelor stemelor la Direcția generală a Arhivelor Statului.

Pentru a se evita unele falsuri sigilare, se prevedea că reproducerile în sigilii ale stemelor se vor face numai la Monetăria Statului.

intr-adevăr, analiza conținutului compozițiilor heraldice menite a individualiza, în limbaj specific, administrațiile județene,municipiile și celelalte localități cu statut urban, ne convinge că membru Comisiei care le-au elaborat au transpus în diferitele steme trecutul istoric al instituției respective.

Astfel, constatăm că prin compoziția acestor steme s-a scris în imagini plastice istoria fiecărei regiuni. Geografia pământului românesc este atestată prin includerea în numeroase steme a formelor de relief specifice unei localități sau alteia, în ansamblu redând armonia solului străbun. Astfel, în unele blazoane este prezentată câmpia (Gherla, Câmpina, Gura Humorului), în altele dealurile (Balș, Babadag) și munții (în stemele orașelor Baia Mare, Fălticeni, Predeal, Suceava etc.); deseori se face aluzie la bazinul hidrologic al țării (stemele orașelor Buzău, Brăila, Slănic, Adjud, Govora etc.). în stemele desemnând stațiunile balneoclimaterice (Călimănești, Govora, Slănic, Techirghiol și altele) se evocă importanța resurselor de ape minerale sau binefacerile nămolului și ale soarelui maritim. Flora și fauna variată își găsesc și ele expresia în aceste izvoare heraldice. Remarcăm frecventa folosire a stejarului și a bradului, sigur pentru a se sublinia ponderea mare a foioaselor în ansamblul silviculturii românești și, totodată, a se sublinia tradiția populară a arborelui vieții.

De asemenea, în compozițiile heraldice ale centrelor urbane se transmit date privind economia specifică. Agricultura este remarcată prin spicele de grâu prezente în stemele orașelor Oltenița și Fălciu, a snopului de grâu reprezentând autoritățile județelor Romanați, Ialomița, comunele urbane Salonta și Târgu Secuiesc, coasa inclusă în stema județului Botoșani și a orașului Salonta. în alte compoziții (stema județului Mehedinți și aceea a orașului Târgu Frumos) se atestă vechea îndeletnicire a românilor, apicultura; deseori se subliniază rolul podgoriilor în dezvoltarea economică a unor regiuni. Reprezentată sub formă de butuci de viță (orașele Huși, Plenița, Drăgășani), ori ciorchini de struguri cu frunze (Odobești, Panciu, Ostrov, Orăștie), viticultura apare în lumina acestor reprezentări ca una din ocupațiile de bază ale locuitorilor. Descifrăm în unele steme preocuparea comunității respective pentru pescuit (Galați, Tulcea, Urziceni, Fetești) și cultura pomilor, activitate evidențiată în stema orașului Călimănești.

Zootehnia este evidențiată prin unele elemente specifice incluse în steme, respectiv calul în stema orașului Iași și jud. Râm. Sărat, o vacă și un cal în stema orașului Săveni.

Industria își găsește, de asemenea, o largă reflectare în stemele la care ne referim.

Mineritul este reprezentat prin însemnele specifice, două ciocane încrucișate (stemele orașelor Abrud, Baia de Aramă), prin înfățișarea unor scene de lucru în mină (stema orașului Baia Mare), prin gravarea mai multor brațe de miner ținând ciocanul (Petroșani, Târgu Ocna), sau prin zugrăvirea a doi mineri plasați lângă un munte în care lovesc cu unealta specifică (Baia Sprie). Exploatările miniere sunt, de asemenea, remarcate prin plasarea în scut a unui munte însoțit de cele două ciocane (orașele Slănic-Prahova și Oravița).

O altă ramură industrială, exploatarea petroliferă, este evidențiată prin sondele plasate în stemele orașelor Câmpina și Moinești.

Reprezentarea heraldică cuprinsă în scutul orașului Reșița, atestă importanța întreprinderilor metalurgice din această localitate.

In stema orașului Cernavodă ne este înfățișat podul construit, la sfârșitul veacului trecut, de Anghel Saligny, la acea dată, realizare tehnică unică in Europa.

In stema orașului Timișoara s-a cuprins un tum cu steaguri (castel de apă), evidențiind faptul că, pentru prima oară în Europa, Timișoara a beneficiat de un sistem centralizat de apă potabilă.

întâlnim unele însemne atestând activitățile comerciale (caducelul — atributul zeului Mercur — prezent în stema orașelor Herța și Galați), navigația, redată prin diferite ambarcațiuni, faruri sau ancore (orașele Galați, Sulina, Corabia, Oltenița).

Plutăritul este sugerat prin compoziția din stema orașului Reghin.

Activitatea culturală deosebită desfășurată în unele centre urbane este ilustrată plastic printr-un braț care poartă o făclie (orașul Beiuș) sau o carte deschisă, însemn întâlnit în stema orașului Vălenii de Munte, desigur aluzie la instituția universitară creată aici de Nicolae lorga.

Numeroase steme descriu în limbaj heraldic diferite momente ale istoriei, evocă aspecte ale proceselor sociale ce s-au desfășurat de-a lungul anilor pe aceste meleaguri. Remarcăm frecventele turnuri și cetăți de apărare, relevând rolul construcțiilor întărite în epoca antică și feudală (Cluj, Oradea, Arad, Deva). Edificiul zugrăvit în stema orașului Orșova amintește vechea cetate romană Dierna; construcția din stema orașului Corabia evocă vechiul pod construit de romani pe teritoriul județului în care acest centru se află. Cortul cu săbii inclus în reprezentarea heraldică ce identifica orașul Băilești amintește bătălia de la Rovine din 1394. Cuprinderea celor doi lei susținând un copac, în stema orașului Ploiești imagine preluată din sigiliul lui Mihai Viteazul, atestă heraldic faptul că această localitate a primit statutul de oraș în timpul domniei ilustrului voievod.

Emblemele incluse în stema orașului Târgu Jiu, spada și steagul, amintesc pe de o parte, de participarea localnicilor la lupta pentru apărare, pe de alta evocă declanșarea pe aceste meleaguri a revoluției din 1821.

Luptele de apărare sunt sugerate și prin săbiile încrucișate întâlnite în stemele orașelor Zimnicea, Râmnicu Sărat și Orăștie, de asemenea, prin vârfurile de lance introduse în scutul localității Urziceni. Cele trei ghiulele aprinse din stema orașului Calafat evocă faptul că de aid s-au tras în 1877 primele salve de foc asupra armatei otomane. Sabia și buzduganul incluse în blazonul urbei Predeal, amintesc dârza rezistență a oștirii române în campania din 1916.

Preocupați să evidențieze monumentele istorice prezente în diferite localități, membrii Comisiei consultative heraldice au plasat în unele steme edificii sau construcții specifice. Astfel, în stema orașului Solea este înfățișată o biserică, probabil biserica Sfinții- Petru și Pavel, construita in această localitate de Ștefan Tomșa al II-lea; construcția din stema orașului Slobozia, evocă vestigiile bisericii (fosta mănăstire) înălțată aid in 1632 de Matei Basarab. Construcția religioasă gravată în stema orașului Strehaia amintește de mănăstirea cu acest nume: troița în stema orașului Vama reprezintă „stâlpul lui Vodă", respectiv monumentul înălțat aici, în 1717 de Mihai Racoviță, domnul Moldovei, în amintirea victoriei oștirii sale asupra austriecilor.

Steagul tricolor plasat pe construcția din stema orașului Orșova evocă îndelungata posesiune a domnilor din Țara Românească asupra regiunii în care se află localitatea.

Stema orașului Alexandria, oraș înființat de domnul Țării Românești, Alexandru Dimitrie Ghica, reproduce armele acesta familii și siglele numelui domnitorului menționat.

în unele steme s-au introdus elemente ce constituie arme vorbitoare. Astfel, în compoziția heraldică desemnând localitatea Corabia a fost înfățișată o navă de acest tip; în stema orașului Urlați s-a plasat un lup făcându-se legătura între denumirea orașului și urletul lupilor. De asemenea, în blazonul orașului Darabani a fost reprezentat un daraban, iar în armele urbei Roșiori de Vede întâlnim un braț cu haina specifică roșiorilor.

Se constată că multe din compozițiile la care ne-am referit reproduc total, sau parțial, vechile reprezentări, cărora li s-a dat, însă, o formă corespunzătoare normelor heraldice. Astfel, întâlnim vechile reprezentări în stemele orașelor Cluj, Caransebeș, Baia Mare, Aiud, Sebeș, Solea, Vulcan etc.

Au fost alcătuite noi blazoane pentru centrele urbane care în perioada anterioară au avut în reprezentările heraldice ce le identificau elemente din stema districtului. Evident, a fost necesar acest lucru pentru a da fiecărei urbe un însemn distinct, care să reflecte aspecte ale istoriei comunității, ori ceea ce este remarcabil din punct de vedere economic, cultural etc. Răspunsurile date de autoritățile județene la chestionarul trimis de Comisia consultativă heraldică pentru a se informa asupra tradițiilor locale în privința simbolurilor heraldice, ne fac să credem că membrii Comisiei heraldice au elaborat fiecare stemă pe baza cercetării aprofundate a vechilor reprezentări și prin consultări cu organele administrative locale.

Cercetând stemele orașelor și județelor din punct de vedere al artei heraldice constatăm următoarele: toate compozițiile la care ne referim suni cuprinse într-un scut. Stemele elaborate de comisie pentru centrele urbane sunt timbrate de câte o coroană murală de argint, numărui turnurilor fiind diferit pentru a atesta statutul acestor centre urbane în ierarhia orașelor din țară, respectiv municipiile au șapte turnuri, orașele capitale de județ, cinci, iar orașele nereședință, trei.

întâlnim scutul despicat în stemele orașelor Târgu Frumos și Gheorgheni. Scutul tăiat caracterizează armele orașelor Corabia, Darabani, Dumbrăveni, Eforie, Râmnicu Sărat, Râmnicu Vâlcea, Herța și Săveni.

Din punct de vedere al pieselor heraldice, întâlnim piese onorabile de prim ordin, cum sunt șeful (în blazoanele orașelor Panciu, Sinaia, Strehaia și Vama), brâul (sau fascia) redat în stemele orașelor Fetești, Găești, Stefănești, Urziceni și Zimnicea, banda (introdusă m stemele orașelor Slănic, Vatra Dornei și Vălenii de Munte), bara trasată în compozițiile desemnând orașul Roșiori de Vede, sări- toarea (identificată în scutul urbei Pașcani) și căpriorul (introdus în stema orașului Fălciu).

Dintre piesele mai puțin onorabile, s-au folosit bordura (prezentă în stemele orașelor Babadag, Baia de Aramă, Petroșani și Sulina), cantonul (întâlnit în stema orașului Sulina), talpa (stema orașului Plenița).

Consemnăm faptul că unele steme n-au fost terminate, le cunoaștem numai după schița alb-negru.

Se impun câteva precizări privind figurile heraldice utilizate în realizarea diferitelor reprezentări. Remarcăm, în primul rând, frecvența utilizării figurilor naturale. în afară de personajele umane (mineri, surugii, plutași), sunt înfățișate diferite animale (vacă, berbec, cerb, cal), păsări (acvilă), felurite soiuri de pomi etc. Figurile artificiale ocupă, de

asemenea, un loc important în alcătuirea stemelor orășenești. Diferitele construcții, instrumente de lucru, arme, corăbii, sonde, definesc în termeni specifici economia unor centre urbane.

Deși nu sunt frecvent utilizate, nu lipsesc nici figurile himerice (amintim leul înaripat din stema orașului Aiud).

Cromatica scuturilor și a figurilor heraldice din compoziții este foarte variată. Scutul este reprezentat mai frecvent pentru centrele urbane din Moldova cu un fond roșu; albastrul se regăsește, îndeosebi, pentru cele din Țara Românească

 și Ardeal; se întâlnesc însă și unele ecusoane având în câmp aur sau argint (stemele orașelor Călimănești și Drăgășani).

Personajele sunt înfățișate din argint. Sunt redate în culori naturale acvila, bourul, corbul, cât și diferitele categorii de copaci, plante și frunze.

Majoritatea stemelor județene și orășenești analizate au fost realizate în formă definitivă.

Stemele care au fost dezbătute și aprobate poartă semnătura președintelui Comisiei și impresiunile sigilare individualizând Comisia și Direcția generală a Arhivelor Statului.

Cercetate în ansamblul evoluției însemnelor heraldice românești, stemele de județe, municipii și orașe reprezintă un pas important spre alcătuirea unor reprezentări care să redea, după cele mai stricte norme ale științei blazonului, specificul local. Realizându-se, prin compunere și modul de înfățișare, uniformitatea dorită pentru stemele tuturor categoriilor de instituții administrative, noile blazoane reține atenția și prin măiestria lor artistică.

Reflectând în imagini plastice istoria frământată a românilor, stemele realizate de Comisia de heraldică se impun ca izvoare de primă importanță pentru cunoașterea spiritualității românești.

Stemele alcătuite de Comisia consultativă heraldică s-au impus, totodată, în atenția specialiștilor de dincolo de graniță, întrucât prin aceste compoziții se exprimau în limbaj heraldic, și în conformitate cu normele artei și științei blazonului, realitățile societății românești. Fiind o sinteză între tradiție și noile transformări înfăptuite în societate, aceste blazoane constituiau modele noi pentru țările din Europa unde grija pentru păstrarea nealterată a vechilor reprezentări făcea ca fenomenul heraldic să înregistreze cu greu diferitele aspecte ale proceselor istorice contemporane.

IV.2. STEMA ȚĂRII

Stema României Mari, fixată prin legea din 23 iunie 1921, redă procesul istoric de formare a statului român: scut albastru încărcat cu acvila cruciată de aur, încoronată,cu ciocul și ghearele roșii, ținând în gheare un sceptru și o sabie. Pe pieptul acvilei, scut sfertuit cu insițiune având în cartierul prim, pe albastru, acvila cruciată de aur însoțită de un soare și de o semilună de același metal (Țara Românească); în cartierul 2, pe roșu, un cap de bour negru cu stea de aur între coarne și flancat de o roză și de o semilună de aceeași cromatică (Moldova); în cartierul trei, pe roșu, un leu de aur rampant, trecând pe un pod de același metal peste valuri naturale (Oltenia și Banatul); în cartierul patru, scut tăiat de un

brâu îngust roșu cuprinzând în partea superioară pe azur, o acvilă ieșindă flancată de un soare și de o semilună iar în câmpul inferior, pe aur, șapte turnuri roșii dispuse 4;3. în insițiune, pe azur, doi delfini afrontați de aur (regiunea maritimă a țării). Peste tot armele casei de Hohenzollern, scut scartelat cuprinzând în 1 și 3 — argint, iar în 2 și 4 — negru. Scutul, timbrat de coroana de oțel a României (confecționată dintr-un tun capturat la Plevna în 1877), are ca sprijinitori doi lei afrontați (amintind unirea înfăptuită de Mihai Viteazul). Totul este plasat sub un pavilion de purpură, căptușit cu hermină, prins într-o coroană închisă, dotat cu ciucuri și franjuri de aur. în partea inferioară — colanul ordinului Carol I și deviza NIHIL SINE DEO (NIMIC FĂRĂ DUMNEZEU).

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă dosarului nr. 3.

Fig. 29. Proiect pentru stema județului Bis- trița-Năsăud, aflat in arhivele Comisiei consultative

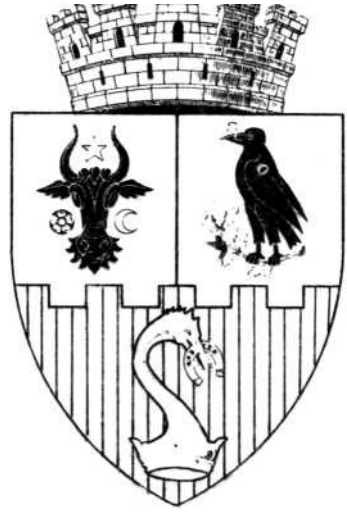

Fig. 30. Stema orașului Bistrița elaborată de Comisie.

IV.3. STEMELE JUDEȚELOR, MUNICIPIILOR ȘI ORAȘELOR

Organizarea administrativ-teritorială a țării în primii ani de după Marea Unire a păstrat, în parte, structura moștenită de provinciile alipite, Astfel, în Bucovina erau 11 județe, în Basarabia — 9, iar în Ardeal — 22. După rectificări operate în 1924, în 1925 a fost adoptată noua organizare administrativ-teritorială, **existentă până** la **desființarea** ei **de către regimul** comunist.

Descrierea stemelor județelor este făcută în ordinea alfabetică a celor 71 de diviziuni administrative ale României Mari. La fiecare județ, au fost incluse și descrierile stemelor municipiilor și orașelor din cuprinsul respectivului județ, conform organizării de atunci.

Față de organizarea actuală, în uz din 1968, revizuită în 1981 și 1989, unele județe au dispărut, unele orașe mici și-au pierdut acest statut, iar altele au trecut de la un județ la altul. Unele orașe-reședință au devenit orașe-nereședință, iar unele orașe-reședință ale unor județe au devenit reședințele unor noi județe. De aceea, la sfârșitul **cărții** a fost inserată lista alfabetică a localităților, plus o hartă explicativă.

Acest capitol include descrierea stemelor cuprinse în Arhivele Statului București, fond Cornish consultativă heraldică, plus descrierile extrase din „Monitorul Oficial" pentru acelea ale căror reprezentări nu s-au păstrat.

Toate stemele județene au fost instituite prin decretul regal publicat in „Monitorul Oficial" nr. 222 din 6 octombrie 1928.

JUDEȚUL ALBA

Județul Alba este una dintre unitățile teritorial-administrative cu o bogată istorie. Capitala județului Alba, Alba Iulia, Apulum de altădată, s-a numărat printre cele mai importante centre politice și culturale din Transilvania, devenind, din 1541, capitala principatului. De numele său este legată înfăptuirea unirii din 1600 sub Mihai Viteazul. Aid au fost închiși și executați conducătorii răscoalei din 1784, Horea, Cloșca și Crișan. La Alba Iulia s-a reunit, la 1 Decembrie 1918, Marea Adunare Națională care a hotărât, ținând cont de voința tuturor românilor, unirea Ardealului cu patria mamă.

Stema județului Alba: în scut având fond albastru, un legionar roman de argint, stând în picioare, privit din față și având capul spre dreapta și ținând în mâna dreaptă o suliță, în cea stângă un scut negru pe care se află înscrise, de asemenea cu argint, literele V R R. Fig. 96 în albumul heraldic.
Semnificația. Ostașul roman face aluzie la intensul proces de romanizare desfășurat în antichitate în zonă, simbolizează „renașterea străvechilor virtuți ostășești în descendenții coloniștilor romani*.
Arh. St. Buc. fond Comisia consultativă heraldică, planșă, anexa Ia dosar nr. 6 (se conservă aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului AD» Iulia. Istoria orașului Alba Iulia se reflectă sintetic și în stema ce i-a fost atribuită.
Stema: scut tripartit cu un șef; în cartierul prim, pe câmp albastru, o acvilă naturală cruciată, de aur, în profil spre stânga, însoțită de astrul k 'ă și de cel al nopții (în dreapta soarele, în stânț^ crai nou), ambele de aur; în cartierul secund, pe roșu, capul de bour negru, cu stea de aur între coame, având la dreapta o roză, în stânga o semilună; în cartierul din vârful scutului, pe aur, doi lei roșii afron- tați, cu coada trifurcată și ținând în labele dinainte o spadă de argint cu vârful în sus, leii fiind așezați pe șapte dealuri negre; în șef, pe hermină, coroana de oțel a României. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cina turnuri, din care iese o acvilă cruciată neagră. Fig. 97 .
Semnificația. Elementele componente ale stemei evocă trecutul istoric al orașului: cei doi lei, întâlniți și în sigiliile lui Mihai Viteazul (aplicate pe acte emise de ilustrul voievod în calitate de „domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei*), fac aluzie la originea dacică a localității și exprimă idealul de refacere a statului dac; acvila plasată în cartierul prim, desemnează Țara Românească, iar reprezentarea din cartierul secund individualizează Moldova; coroana de oțel, plasată în șef, semnifică cucerirea independenței în 1877, eveniment ce stă și la baza înfăptuirii Marii Uniri. Acvila din partea superioară a coroanei murale evidențiază faptul că localitatea a avut rolul de capitală.

Coroana evocă, totodată, încoronarea regelui Ferdinand și a reginei Mana ca suverani ai României întregite, în 1922.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Abrud. Orașul Abrud, atestat documentar din anul 1271, a fost încă din epoca feudală, un centru minier.
Stema: în scut, pe câmp de azur, un grifon de aur, limbat roșu, trecând spre dreapta pe o terasă verde și ținând în laba dreaptă două ciocane de argint Scutul este timbrat de o coroană murală cu trei turnuri. Fig. 98.
Semnificația. Este vechea stemă,cunoscută încă din secolul al XVIII-lea. Cele două unelte fac aluzie la minerit.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

Stema orașului Aiud. Dezvoltat pe malurile râului cu același nume, orașul Aiud este o așezare străveche. Prima atestare documentară a

localității cu numele

97 său actual datează din 1293. în secolul al XV-lea, s-a ridicat cetatea cea mare cu mai multe turnuri, fiecare purtând, după obiceiul vremii, numele unei bresle. *Stema:* în scut, pe azur, un grifon de argint, limbat roșu, rampant, trecând spre dreapta pe o terasă verde și ținând cu o labă sabia, cu cealaltă o balanță. Scutul este timbrat de o coroană murală cu trei turnuri. Fig. 99.
Semnificația. Este vechea stemă și relevă rolul autorității orășenești de a asigura liniștea locuitorilor și atribuțiile acesteia în ceea ce privește justiția.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

Stema orașuhi Sebeș. Orașul Sebeș, aflat în apropierea locului unde se varsă Sebeșul în Mureș, este cunoscut ca centru economic (comercial și meșteșugăresc), încă din epoca feudală. în Sebeș se află o serie de monumente remarcabile, ca biserica evanghelică și casa Zapolya, care a servit un timp ca reședință voievozilor Transilvaniei.
Stema: în scut, pe roșu, un leu rampant, cu coada bifurcată terminată în formă de frunze, trecând spre dreapta. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 100.
Semnificația. Este vechea stemă rectificată. Leul, fiind în heraldică expresia forței, poate să exprime în compoziția de mai sus autoritatea organului administrativ orășenesc.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL ARAD

Așezat pe malul drept al Mureșului, județul Arad a fost instituit pe temeiul hotarelor „Țării Zarandului".

Izvoarele menționează existența pe aceste locuri, începând cu secolul al IX-lea, a celei mai vechi populații românești. Documentele pomenesc, în 1214, de un comite al Aradului. Locuitorii Aradului au luat parte, în 1514, la războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja, orașul fiind ocupat de răsculați. In anul 1687, orașul a fost eliberat de sub dominația otomană.

Aradul a avut un important rol în desfășurarea luptei pentru desăvârșirea statului național unitar român. Aici a activat, în 1918, Comitetul de acțiune al Partidului Național Român, condus de Vasile Goldiș.

Stema județului Arad: scut sfertuit; în primul cartier se află, pe fond albastru, un snop de grâu de aur; în cartierele doi și trei, pe roșu, o cetate de argint cu trei turnuri terminate cu acoperiș conic și dotată cu o poartă închisă; în al patrulea câmp, pe albastru, un ciorchine de struguri de aur. Fig. 101.
Semnificația. Snopul și strugurele fac aluzie la bogăția agricolă și viticolă a zonei. Construcția evocă rolul pe care l-a avut în luptele de apărare vechea cetate a Aradului.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosar nr. 5 (se conservă și stema municipiului Arad). Se conservă și varianta rămasă neaprobată (fig. 102).

Stema municipiului Arad:. Aradul este atestat documentar în 1156. între 1542 și 1687, s-a aflat sub dominație otomană. Ultimul secol a fost marcat de puternica dezvoltare industrială a orașului.

Stema: în scut, pe câmp roșu, tăiat de un brâu îngust de argint, în partea superioară, o cetate de argint, cu trei contraforți laterali, terminată cu trei turnulețe având acoperiș ascuțit; în cartierul inferior, o cruce și o cârjă de aur încrucișate, având între ele o mitră de același metal, din care ies două omofoare albastre ce înconjoară crucea și cârja. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din șapte turnuri. Fig. 103.

98

Semnificația. Construcția din câmpul superior evocă cetatea Aradului; brâul reprezintă râul Mureș, care străbate orașul; elementele din partea inferioară, atribute ale episcopatului, fac aluzie la rolul Episcopiei Aradului în stimularea luptei pentru emancipare națională.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

JUDEȚUL ARGEȘ

Județul Argeș și-a luat numele de la râul care îl străbate. în această regiune se afla, în 1247, o puternică formațiune politică românească: voievodatul lui Se- neslau. După cucerirea independenței Țării Românești, Basarab I a mutat capitala țării de la Câmpulung, pe Argeș, în orașul care s-a numit Curtea de Argeș.

Stema jadețakii Argeș: scut având câmp albastru încărcat cu o acvilă de aur ce își ia **zborul de pe** un munte verde cu trei piscuri. Fig. 104.
Semnificația. Acvila — elementul principal al stemei țării — atestă faptul că în această zonă și-au avut reședința primii domni ai Valahiei. Poziția în care această figură heraldică este înfățișată are menirea de a evoca întinderea stăpânirii voievozilor de la Argeș peste întreg cuprinsul Țării Românești.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosar nr. 44 (se conservă aici și stemele orașelor din jiid«4).

Stema orașuM Pitești. Orașul Pitești, reședința județului Argeș, centru economic important, plasat la ieșirea râului Argeș dintre dealuri, ? re o poziție geografică deosdjit de prielnică. Prima mențiune documentară se cunoaște din hrisovul emis, la 20 mai 1388, de Mircea cel Bătrân, cu ocazia înzestrării mănăstirii Cozia cu proprietăți. Din cuprinsul acestui document se constată că localitatea era deja târg.
Stema: în scut, pe câmp albastru, o acvilă de aur, luându-și zborul spre dreapta și ținând în gheare un drapel roșu, galben și albastru, brodat pe margini cu aur. Scutul este timbrat de o coroană murală din argint, formată din cinci turnuri. Fig. 105.
Semnificația. Acvila cruciată amintește stema Țării Românești, iar steagul tricolor evocă lupta revoluționară ce s-a desfășurat în această regiune.
„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașnM Curtea de Argeș. în 1359, în timpul domniei lui Nicolae Alexandru, aid s-a stabilit Mitropolia Țării Românești, de curând înființată. Aici și-au avut curtea Dan I și Mircea cel Bătrân.

Obiectiv turistic de primă importanță, Curtea de Argeș păstrează ca prețios bun cultural ansamblul arhitectural și pictural de la Curtea Domnească, a cărui construcție a fost începută de Basarab I și continuată de Nicolae Alexandru și Vlaicu. Importanța acestui complex constă în faptul că este cel mai vechi monument istoric din țara noastră păstrat în întregime, în forma originară. Tot aici se află mănăstirea Curtea de Argeș, ctitorită de Neagoe Basarab,ca și ruinele bisericii Sân Nicoară,

construită în secolul al XFV-lea.
Stema: în scut, pe câmp de aur, o acvilă naturală contumată, cu ciocul și ghearele roșii, cruciată, de argint și ținând o sabie care are mânerul și vârful din argint, iar lama roșie. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. Fig. 106.
Semnificația. Elementele componente relevă că localitatea a fost în trecut capitala țării și faptul că de aici, unii voievozi, în primul rând Mircea cel Bătrân, s-au ridicat pentru a înfrunta oștirea otomană.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

JUDEȚUL BACĂU

Așezat pe Valea Trotușului, a Șiretului și a Bistriței județul Bacău este străbătut de principalele drumuri către Ardeal dinspre Moldova.

Stema județului Bacău: scut roșu încărcat cu un munte de argint având în centru un pisc înalt. Fig. 107. Există și o altă variantă de stemă cu aceeași cromatică și mobilă; muntele este redat însă mai puțin înalt.
Semnificația. Face aluzie la activitatea de extragere a sării. Cum se știe,de-a lungul anilor, acest județ a asigurat sarea necesară consumului, ca și o parte a exportului Moldovei.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, anexa la dosar nr. 9 (se găsesc aici și stemele orașelor dm acest județ).

Stema municipiului Bacău. Municipiul Bacău, reședința județului, situat la confluența Bistriței cu Șiretul, este atestat documentar din 1408. în secolul al XV-lea, Bacăul a avut un rol important in viața economică și politică, fiind punct de vamă, târg și centru administrativ al Țării de Jos. Ștefan cel Mare a ridicat în Bacău curți domnești și lăcașuri religioase.
Stema: în scut, pe fond negru, cu bordura de aur, Maica Domnului cu aureolă, purtând costum roșu, brodat cu aur, fața și mâinile naturale; pe piept un medalion albastru în care este zugrăvit pruncul lisus, de argint, nimbat de aur, cu fața și mâinile naturale, binecuvântând cu mâna dreaptă și ținând cu stânga globul crucifer. Scutul este timbrat de o coroană murală cu șapte turnuri. Fig. 108.
Semnificația. Compoziția amintește hramul vechii biserici Precista, ctitorită de fiul lui Ștefan cel Mare, Alexandru. Maica Domnului a fost, în epoca feudală, patroana orașului.
„Monitorul Oficial* nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Moinești. Așezarea, constituită în secolul al XIX-lea ca târg, a primit statut de oraș în 1912. Economia sa specifică este exploatarea petrolului. *Stema:* scut albastru, cuprinzând o sondă din argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri.
Semnificația. Mobila din câmp amintește resursele de petrol și rolul industriei extractive în economia orașului
„Monitorul Oficial* nr. 182 din 8 august 1931. Stema nu s-a păstrat.

Stema orașul» Băile Stanic (Siănic-Moldova). Stațiunea balneoclimaterică, supranumită „Perla Moldovei", s-a remarcat prin calitatea izvoarelor sale minerale încă din secolul al XIX-lea.
Stema: în scut, pe câmp roșu, o bandă undată de argint; în colțul drept inferior și în cel stâng superior se află câte un brad de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 109.
Semnificația. Elementele componente sugerează vegetația specifică localității, iar banda undată evocă izvoarele minerale
„Monitorul Oficial* nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Târgu-Ocna. în 1846, așezarea este recunoscută cu statut de comună urbană, iar în 1894, este declarată stațiune balneoclimaterică. Economia sa se bazează pe resursele de sare, ape minerale și păduri.
Stema: în scut, pe roșu, trei brațe, ținând fiecare în mână câte un ciocan, totul de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 110. *Semnificația.* Compoziția redă ponderea activităților miniere în ansamblul profesiunilor și rolul localității în extragerea sării.
„Monitorul Oficial* nr. 81 din 5 aprilie 1932.

100

JUDEȚUL BAIA

Situat in nordul Moldovei, județul Baia și-a luat numele de la orașul Baia, intâia capitală a acestui principat. Aici s-au produs în veacul al XIV-lea primul și al doilea descălecat, întemeindu-se Țara Moldovei ce a devenit în 1359 independentă.

Stema județului Baia: scut având câmp roșu și cuprinzând trei brazi de argint, unul lângă altul, cel din centru mai înalt, ieșind dintr-o terasă neagră. Fig. 111. *Semnificația.* Bradul are o dublă semnificație, pe de o parte evocă bogăția silvică, pe de alta, permanenta înnoire.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosarul nr. 32 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Fălticeni. Orașul Fălticeni, situat pe Șomuzul Mare, are o istorie mai nouă. A fost înființat în 1780, prin cartea domnească emisă în cancelaria domnului Constantin Moruzi. Orașul s-a constituit de fapt prin reunirea mai multor sate apropiate: Șoldănești, Fălticeni și Tâmpești. Până în 1826, localitatea a purtat numele primului sat menționat mai sus.
Stema: în scut, pe câmp roșu, trei movile de argint, cele două din flancuri având în vârful lor câte un brad negru. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, cu cinci turnuri. Fig. 112.
Semnificația. Compoziția semnalizează relieful specific așezării și bogăția silvică a regiunii.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Pașcani. Orașul face parte din categoria orașelor create în epoca modernă, deși toponimul se identifică cu moșia Pașcani, atestată în 1453. Târgul Pașcani, inițial un sat locuit de clăcași, s-a constituit ca centru comercial între 1842 și 1845.
Stema: scut având fond roșu încărcat cu o săritoare de argint Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint formată din trei turnuri crenelate. Fig. 113. *Semnificația.* Figura heraldică inclusă în scut atestă faptul că localitatea este un puternic nod de cale ferată.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.

JUDEȚUL BĂLȚI

A fost creat de administrația rusă, după răpirea Basarabiei în 1812, din teritoriul ținutului Iași existent dincolo de Prut. Capitala sa a fost localitatea Bălți, devenită oraș în 1818.

Stema județului Bălți: scut având fond roșu încărcat cu un cap de

cal de argint înfățișat spre dreapta. Fig. 114.
Semnificația. Se apropie de vechiul însemn ieșean. Calul evocă în heraldică creșterea animalelor, dar și lupta de apărare.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosarul nr. 10 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema municipiului Bălți: scut având fond roșu, înfățișând o movilă de argint, în vârful căreia stă îngenuncheat un personaj, trăgând cu arcul spre stânga. Totul este susținut de o apă undată, albastră, din care iese, la stânga și la dreapta movilei, câte un fir de trestie de papură, de aur cu trei foi tot de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri crenelate. Fig. 115. *Semnificația.* Personajul este un arcaș și simbolizează vechea strajă ostășească $i luptele duse în această parte a țării pentru apărare.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Fălești: scut având fond de argint, cuprinzând un rățoi negru plutind pe valuri verzi între două fire de papură negre. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din trei turnuri crenelate. Fig. 116. *Semnificația.* Simbolizează bogăția în vânat a zonei.
„Monitorul Oficiat* nr. 268 din 17 noiembrie 1936.

JUDEȚUL BIHOR

în secolele X—XI, în această regiune exista un voievodat, condus de Menumo- rut, iar vestigiile reședință acestuia,Biharea.se află pe o terasă din apropiere de Oradea.

Stema județului Bihor: scut tripartit pe orizontal (de două ori tăiat); în câmpul superior, albastru, se află un ciorchine de strugure de aur cu două frunze verzi. Partițiunea a doua este despicată, având în primul cartier, pe fond roșu, un snop de grâu de aur; în al doilea cartier, pe argint, tră brazi verzi dezrădăcinați, alăturați. în câmpul inferior verde, un brâu undat, de argint, încărcat cu tră pești negri, înotând spre dreapta. Fig. 117.
Semnificația. Elementele însumate fac aluzie la bogățiile naturale ale zonă; producția de cereale ca și viticultura sunt, în evoluția istorică, principalele ocupații ale locuitorilor de aici. Brazii aduc în stemă bogăția silvică, iar brâul undat amintește de râul Criș.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosarul nr. 11 (se conservă aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema municipiului Oradea. Prima atestare documentară a localității datează din 1113. Poziția sa geografică favorabilă a făcut ca Oradea să se afirme de timpuriu ca important centru economic.
Stema: în scut, pe câmp albastru, o cruce latină ținută de un arhanghel de argint aureolat, de aur, înaripat, plasat în dreapta și de un leu de argint, încoronat și limbat roșu, rampant, cu coada bifurcată în stânga. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri crenelate. Fig. 118.
Semnificația. Este, vechea stemă rectificată. Amintește rolul organului orășenesc în apărarea drepturilor locuitorilor.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Beiuș. Oraș situat pe valea Crișului Negru, Beiușul este atestat documentar în 1270, fiind un renumit centru cultural.
Stema: în scut, pe albastru, un braț de argint ținând o făclie, de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu tră turnuri. Fig. 119.
Semnificația. Este evocată cultura românească ce a înflorit de timpuriu în acest centru urban, unde a activat intens o secție a Societății „Astra".
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.

Stema orașului Sakmta. Localitatea este atestată documentar din 1332. Cel mai reprezentativ monument al orașului este „turnul ciunt al cetății".
Stema: în scut, pe câmp verde, o coasă de argint suprapusă pe un snop de grâu de aur; scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu tră turnuri. Fig. 120. *Semnificația.* Se subliniază însemnătatea agriculturii, pe baza căreia s-a dezvoltat economia orașului.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

102

JUDEȚUL BOTOȘANI

Județul Botoșani este o creație administrativă târzie; a fost instituit în veacul al XVIII-lea prin preluarea unor suprafețe de la ținutul „Hârlău". Dezvol- tându-se, în 1834, noua unitate teritorial-administrativă a însumat și orașul Hârlău.

Stema județulm Botoșani: scut având fond roșu încărcat cu o coasă de argint, înfiptă într-un lan de grâu cosit, de aur. Fig. 121.
Semnificația. Amintește una din ocupațiile de bază ale locuitorilor: cultura cerealelor.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 12 (la același număr se păstrează și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașulia Botoșani Orașul Botoșani, reședința județului, este o străveche așezare, care,conform tradiției, își trage numele de la întemeietorul Botaș. Pruna mențiune documentară este din 1439.
Stema: scut tăiat: în cartierul superior, pe roșu, un păun de aur văzut din față, cu capul spre dreapta; în cartierul inferior, pe albastru, Sfântul Gheorghe ecvestru, de argint, străpungând cu lancea balaurul, de același metal, cu limba roșie. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 122. *Semnificația.* Pasărea din primul cartier este vechea stemă a orașului, întâlnită în sigiliile din epoca feudală; sfântul din cartierul secund, patronul orașului, simboliza în trecut lupta contra otomanilor.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Hârlău. Comuna urbană Hârlău, este atestată din 1384, când era, deja, reședință domnească. în epoca domniei lui Ștefan cel Mare, Hârlăul era considerat una din capitalele Moldovei. Menționat uneori în documente drept „Târgul Bahluiului", Hârlăul a fost un timp capitală de județ. în 1624 ca urmare a distrugerii Curții Domnești din Iași, Radu Mihnea s-a mutat la Hârlău înăl- țând unele edificii.
Stema: în scut pe roșu, un sceptru de argint, având extremitatea superioară rotundă, plasat în pal, însoțit în dreapta și în stânga, de câte o coroană deschisă, de aur: scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri crenelate. Fig. 123. *Semnificația.* Elementele componente amintesc trecutul istoric al localității. Sceptrul evidențiază faptul că Hârlăul a avut odinioară rolul de capitală a țării. Cele două coroane amintesc faptul că aici și-au construit curți Ștefan cel Mare și

Radu Mihnea.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Ștefinești-Tfirg (Ștefănești): în scut, pe câmp roșu, un cap de bour negru; peste acesta se suprapune un brâu, de argint, încărcat cu trei grupe de săbii încrucișate având vârful în sus. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. Fig. 124.
Semnificația. Amintește luptele de apărare desfășurate pe teritoriul regiunii. **„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.**

JUDEȚUL BRAȘOV

Județul Brașov își trage numele de la o veche așezare românească, probabil Brasău, alături de care coloniștii sași au întemeiat cetatea „coroanei". Printre monumente se remarcă biserica ortodoxă Sfântul Nicolae, construită în 1495 de românii din Schei și Biserica Neagră (ridicată în 1387) cea mai mare catedrală de stil gotic din țară.

Stema județului Brașov: scut cu fond roșu având în centru coroana de oțel a României. Fig. 125.

Semnificația. Simbolizează extinderea autorității statului român asupra teritoriului reprezentat heraldic în Evul Mediu printr-o coroană.
Arh. St. Buc., foiri Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosar nr. 14 (se află aici și stemele orașelor ca. acest județ).

Stâng munldpiulm Brașov. Dezvoltarea așezării a fost stimulată de acordarea de către țările românești extracarpatice a unor privilegii vamale și de intensele legături comerciale întreținute permanent cu populația de dincoace de Carpați.

Vlaicu este primul domn al Țării Românești care a acordat, în ’ 368, privilegiul comercial brașovenilor. Puternic centru meșteșugăresc și comercial al Transilvaniei, Brașovul a devenit, totodată, un centru cultural de prim ordin. In 1546, aici s-a înființat o moară de hârtie, una din primele de acest gen în sud-estul Europei. *Stema:* în scut albastru, un trunchi de copac dezrădăcinat, de argint ieșind dintr-o coroană deschisă, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 126.
Semnificația. Este stema veche, cunoscută încă din secolul al XlII-lea. Reprezintă arme vorbitoare, întrucât denumirea localității în limba latină este „Corona“. **„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.**

Stema așezării Vulcan: în scut, pe fond albastru, o cruce de argint, plasată pe un postament de același metal, înconjurată de două ramuri de măslin cu frunze verzi și fructe negre, încrucișate în partea inferioară. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. Fig. 127.
Semnificația. Este vechea stemă. Se evidențiază rolul organului orășenesc de a asigura liniștea (ramurile de măslin) și hotărârea localnicilor de a-și apăra credința strămbună.
„Monitorul Oficial" nr. 268 din 17 noiembrie 1936.

JUDEȚUL BRĂILA

Județul Brăila, ce și-a luat numele de ia cea mai importantă schelă

(port) a Țării Românești, conservă vestigii de veche civilizație.

Sten* județului Brăila: scut având fond de azur încărcat cu o corabie neagră cu două catarge de aceeași culoare și cu pânze de argint, dotată la pupa și în vârfurile catargelor cu fanioane de același metal și plutind pe valuri, de asemenea, de argint. Fig. 128.
Semnificația. Simbolizează activitatea navală desfășurată pe teritoriul acestui județ și comerțul fluvial.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosarul cu nr. 13 (include și stema Brăilei).

Stema mimldphilui Brăila. Reședința județului a constituit „o poartă spre lume" a întregii țări. Prima atestare documentară datează din 1350 (Drinago, denumire alterată a termenului Brillogo, cum era numit orașul în documentele medievale.) Denumirea de Brăila apare pentru prima dată în tratatul din 1368, încheiat între Vlaicu și brașoveni. în 1540, Brăila a fost ocupată de turci și a devenit, până în 1829, raia. După 1829, libertatea comerțului a dat un mare impuls activității economice.
Stema: în scut albastru, o cetate crenelată, de argint, având poarta închisă cu două turnuri laterale, rotunde; deasupra construcției, între cele două turnuri, se află o acvilă cruciată de aur privind spre dreapta, cu aripile strânse, ciocul roșu și ținând în gheare, de asemenea roșii, o semilună de argint, cu colțurile în sus; în câmpul inferior, un brâu undat, de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 129.

Semnijicafia. Construcția este vechea cetate a Brăilei: brâul reprezintă Dunărea; acvila cruciată care ține în gheare semiluna simbolizează victoriile românilor în confruntările cu Poarta Otomană.
„Monitorul Oficiat* nr. 171 din 2 august 1930.

JUDEȚUL BUZĂU

Județul Buzău este „un ținut străvechi, în care s*a dezvoltat viața patriarhală a cnejilor și voievozilor români, ai căror urmași au fost boierii buzoeni".

Stema județului Buzău: în scut de azur o biserică cu un turn de argint reprezentată în profil spre dreapta, având pe acoperiș un șoim de aur cu zborul deschis. Fig. 130.
Semnificația. Construcția, desemnând episcopia Buzăului, aflată pe teritoriul acestui județ, subliniază rolul important al acestei instituții religioase în evoluția economică și culturală a districtului.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosarhl nr. 15 (aici se găsesc și planșele orașelor din acest județ).

Stema orașului Buzău. Reședință de județ este o străveche așezare, datând de peste 1000 de ani. Mărturii scrise despre Buzău avem abia din 1431. Târgul Buzău și-a păstrat, în toată epoca feudală, o cvasiautonomie, opunându-se în permanență tuturor încercărilor de uzurpare a proprietăților sale. în jurul anului 1500, a devenit sediul episcopiei înființate de Radu cel Mare. La Buzău s-a ținut, din cele mai vechi timpuri, renumitul târg Drăgaica.
Stema: scut înconjurat de o bordură de aur, tăiat de un brâu undat albastru; partea superioară despicată cuprinde în cartierul prim, pe albastru, o biserică de argint, având pridvorul deschis, privită din față, cu

un singur turn, pe o terasă verde; în cartierul secund, pe roșu, o ghioagă ghintuită încrucișându-se cu o spadă, ambele de argint, având deasupra o coroană deschisă de aur; în partea inferioară, pe argint, o pasăre Phoenix neagră, deasupra unui rug aprins. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată dm cinci turnuri. Fig. 131.
Semnificafia. Construcția menționată reprezintă Episcopia Buzăului. Figurile din cartierul secund amintesc vitejia locuitorilor de aici și permanenta luptă pentru apărare. Brâul undat arată că orașul este situat pe malul râului Buzău, iar pasărea Phoenix evocă rolul acestui centru urban ca oraș de margine.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

O variantă a stemei Buzăului, întocmită de aceeași Comisie, cuprinde: scut triunghiular; pe câmp albastru, o construcție religioasă, de argint, cu poartă, fereastră și două turnuri laterale; între cele două turnuri, o pasăre de aur cu zborul în jos. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu cinci turnuri. Fig. 132.

Stema orașuhri Mizil: pe scut albastru, o diligență de aur, mergând spre dreapta, trasă de patru cai mânați de un vizitiu, toate de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. *Semnificația.* Simbolizează importanta stațiune de poștă ce a existat în trecut în acest oraș.
Stema nu s-a păstrat Descrierea am preluat-o din „Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL CAHUL

Urmele istoriei merg și în acest județ până în negura vremurilor. în epoca romană a făcut parte din teritoriul numit „Ad Moesiam" și era străbătut de un val de apărare, denumit în epoca modernă „Valul lui Traian".

Stema județului Cahul: scut roșu tăiat; în câmpul superior, o fascie de aur crestată,în partea inferioară; o corabie neagră ieșind din flancul stâng al scutului și navigând spre dreapta pe valuri de argint; de prora este prinsă o ancoră de aur. Fig. 133.
Semnificația. Fascia crestată amintește valul lui Traian, evocă intensul proces de romanizare ce s-a desfășurat în zonă, în antichitate. Ambarcațiunea atestă activitatea în domeniul navigației desfășurată de locuitorii de aici, încă din vechime. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar 16 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Cahul: pe scut roșu, un brâu crenelat de aur; peste acesta se suprapune un legionar roman, de argint, stând în picioare văzut din față și privind spre dreapta; d are în mâna dreaptă o insignă militară romană de aur, terminată cu o acvilă, iar în mâna stângă un scut, de argint, purtând literele V R R scrise cu negru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri crenelate. Fig. 134.
Semnificația. Amintește valul roman care trecea prin apropierea localității și straja romană existentă în această margine a împărăției. Literele V R R sunt prescurtarea devizei de mare profunzime pentru spiritualitatea românească, VIRTUS ROMANA REDIVIVA.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Leova: scut având fond roșu încărcat cu un brâu crenelat, din care iese un leu redat în profil spre stânga, totul de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei

turnuri crenelate. *Semnificația.* Simbolizează istoria străveche, evidențiază intensul proces de romanizare desfășurat în această regiune.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934. Stema nu s-a păstrat.

JUDEȚUL CALIACRA

Numele acestui județ vine de la Capul Caliacra, care înseamnă în limba greacă „stâncă bună". Numele a fost determinat de faptul că în timp de furtună corăbiile se puteau adăposti în golful liniștit creat de stâncă.

în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân acest ținut a făcut parte din hotarele Țării Românești. Cucerit de turci, județul a fost readus în granițele României prin pacea de la București din 1913.

Stema județului Caliacra: scut de azur, cuprinzând un far cu poartă deschisă și ferestre luminate negru, de argint, ieșind din valuri de același metal. Fig. 135. Se cunosc și alte două variante: una cuprinzând acvila bicefală, alta înfățișând o cetate bătută de valuri și suprapusă de o acvilă bicefală. Fig. 136 și 137. *Semnificația.* Atestă activitatea portuară desfășurată de-a lungul anilor în zonă. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 17, (se găsesc aici și stemele orașelor din județ). A fost instituită prin legea de înființare a județului.**

Stema orașului Bazargic: scut verde, având o bordură de aur, încărcat cu trei spice de grâu de aur în evantai. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint formată din trei turnuri crenelate. Fig. 138. *Semnificația.* Amintește străvechea ocupație a locuitorilor, cultivarea cerealelor. **„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.**

Stema orașului Baldc: în scut cu fond albastru un bust de argint, în profil spre dreapta, având capul împodobit cu o coroană formată din frunze de vie cu struguri de același metal; efigia este însoțită de un sceptru de aur plasat în bară și prins cu o panglică de același metal. Scutul este tirpbrat cu o coroană murală de argint formată din cinci turnuri crenelate. Fig. 139.

Semnificația. Amintește civilizația greacă prezentă pe țărmul Mării Negre încă din antichitate. Sceptrul evocă faptul că în acest oraș s-a aflat reședința unui membru al familiei regale române (regina Maria).
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Cavarna: scut albastru cuprinzând în dreapta o stâncă de argint, pe care se înalță o cetate de același metal, crenelată, cu poarta închisă și patru ferestre luminate negru; stânca iese din valuri verzi; în partea stângă, se înfățișează o cruce având două brațe verticale. Scutul este timbrat de o coroană murală din argint formată din trei turnuri crenelate. Fig. 140.
Semnificația. Simbolizează construcțiile de apărare înălțate în trecut la granița țării; amintește, totodată, faptul că în această zonă s-au dat lupte pentru apărarea creștinismului.
„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933. ’

JUDEȚUL CARAȘ

Teritoriul județului Caraș este păstrătorul unor importante vestigii

istorice. Loc de întretăiere a unor importante drumuri militare și. comerciale, teritoriul acestui județ cunoaște o permanentă evoluție.

Stema județului Caraș: scut despicat; în prima parte, pe câmp roșu, un legionar roman de argint ținând cu mâna dreaptă un scut de același metal pe care se află scrise literele V R R, iar cu cea stângă o lance de același fel, plasată cu vârful îh sus. în partea a doua, pe fond de azur, un miner de argint, lovind cu ciocanul într-o stâncă de același metal. Fig. 141.

Semnificația. Ostașul roman vorbește despre regimentul I de graniță din Banat, ca și despre intensul proces de romanizare desfășurat în antichitate aici. Scena din partea a doua amintește industria extractivă și bogăția naturală a zonei.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, planșa anexă la dosarul nr. 18 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Oravița. Situată într-o pitorească regiune, localitatea, deși străveche, s-a ridicat după 1718, când Banatul a trecut sub dominația Austriei, impunându-se ca un centru minier de primă importanță. Oravița a devenit după 1926 capitala județului Caraș.

Stema: în scut, pe câmp roșu, două ciocane negre încrucișate și peste tot o roată dințată de argint.

Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 142.

Semnificația. Ciocanele, simbolul mineritului, amintesc locul activității miniere în economia orașului, iar roata atestă, de asemenea, industriile ce se dezvoltă în oraș.

„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

O altă variantă a stemei Oraviței (neaprobată) reprezintă scut despicat; în cartierul prim, pe roșu, un copac dezrădăcinat; în cartierul secund, pe albastru, un butuc de viță cu frunze și struguri de aur. Scutul este timbrat de **0** coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 143.

Stema orașotai Reșița. Reșița este o localitate străveche. Urmele arheologice atestă faptul că are o veche tradiție de viață economică; în timpul romanilor aici au fost organizate exploatări miniere.

în 1771, la Reșița s-a organizat primul cuptor modem din țară pentru topirea minereului de fier. în 1873 în atelierele din Reșița s-a fabricat prima locomotivă.

Stema: în scut, pe argint, o uzină cu trei furnale, cel din centru mai înalt, din cărămidă roșie, totul pe o terasă neagră. în colțul dextru și senestru superior, câte două ciocane încrucișate. Scutul este timbrat de o coroană murală cu trei turnuri. Fig. 144.

Semnificația. Atestă specificul economiei acestui centru urban. Construcția reprezintă uzinele metalurgice, iar ciocanele încrucișate activitatea minieră.

„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL CÂMPULUNG

Așezat în colțul sud-vestic al Bucovinei, județul Câmpulung este un vechi ținut românesc format anterior descălecatului. Până la 1775 teritoriul său făcea parte din județul Suceava. Viața românească a continuat să pulseze aici și după ce Austria a răpit nordul Moldovei.

Stema județului Câmpulung: scut tăiat; în partea superioară, pe fond albastru, clădirea unei mănăstiri, văzută din față, dotată cu un turn central rotund având acoperiș ascuțit și o fereastră luminată negru, iar poarta închisă; în dreapta și stânga construcției, se află câte un brad dezrădăcinat de argint în partea inferioară, pe câmp roșu, un cap de cerb de argint având între coame o cruce de aur cu brațele trilobate. Fig. 145.
Semnificația. Elementele componente fac aluzie la istoria zonei. Construcția din prima parte amintește mănăstirile existente pe teritoriul acestui județ (Humor și Voroneț). Capul de cerb și brazii transpun în simbol bogăția silvică și cinegetică a districtului.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosarul nr. 16 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Câmpulung Moldovenesc. Numele orașului Câmpulung Moldovenesc este legat de „Țara Câmpulungului" și lupta răzeșilor câmpulungeni pentru libertate. în evul mediu timpuriu, așezarea a fost menționată în texte bizantine, fiind atestată documentar ca târg din 1774.
Stema: în scut, pe câmp albastru, un personaj în picioare, purtând căciulă, suman și opinci. Personajul, având în spate tolba cu săgeți, ține cu mâna dreaptă un arc sprijinit pe terasă, iar cu mâna stângă un scut, pe care se află gravat un cap de bour natural, cu stea de aur între coarne. Scutul este timbrat de o coroană murală din argint, formată din cinci turnuri. Fig. 146.
Semnificația. Personajul descris, purtând costum popular, este un arcaș moldovean și simbolizează vechea „Țară a Câmpulungului", comunitate socială în cadrul căreia țăranii și-au păstrat libertatea. Prezența stemei Moldovei pe scut evocă luptele duse de populația de aici pentru apărarea hotarelor țării.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Gura Humorului: în scut, pe roșu, un cerb de argint, alergând pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din tră turnuri. Fig. 147.
Semnificația. Cerbul amintește fauna specifică regiunii. Acest element a fost inclus, încă din perioada anterioară. în sigiliile folosite de autoritățile orășenești.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.

Stema orașului Vama: în scut dotat cu un șef roșu încărcat cu trei conuri de brad, pe argint, o troiță roșie pe o terasă verde, boltită. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 148.
Semnificația. Troița amintește „stâlpul lui Vodă", o cruce de piatră, ridicată de Mihai Racoviță, domnul Moldovei, la 1717 în amintirea victoriei sale asupra austriecilor.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

IM

Stema orașului Vatra DorneL Așezată în depresiunea Țara Domelor, la confluența Bistriței Aurii cu Dorna, localitatea Vatra Dornei este o stațiune balneoclimaterică renumită. Beneficiind de un cadru montan de aleasă frumusețe Vatra Dornei s-a făcut cunoscută prin natura izvoarelor minerale.
Stema: în scut o bandă de aur; în partea superioară două lopeți încrucișate; în partea inferioară un cap de bour de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 149.
Semnificația. Capul de bour evidențiază apartenența localității la Moldova. Restul elementelor amintesc cadrul natural și plutăritul practicat pe Bistrița.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

în această regiune de graniță, domnii Moldovei, printre care și Alexandru cel Bun, stabiliseră loc de vamă (1407). Din 1456 sunt atestați starosti de Cernăuți.

în această zonă Ștefan cel Mare l-a învins pe regele Poloniei Ion Albert la 26 octombrie 1497 (Codrii Cosminului). După răpirea nordului Moldovei' de către austrieci, aici s-a stabilit capitala noii provincii. în perioada stăpânirii austriece românii de aici au desfășurat o susținută activitate în vederea emancipării naționale. în 1918 la Cernăuți, Consiliul Național Român din Bucovina, a hotărât unirea acestei provincii românești cu România

Stema județului Cernăuți: scut roșu încărcat cu trei copaci, în centru un stejar dezrădăcinat de argint, flancat în dreapta și stânga de câte un brad, de asemenea dezrădăcinați, de aur. în partea superioară, s-au plasat două săbii încrucișate de același metal. Fig. 150.

Semnificația. Figurile heraldice însumate fac aluzie la bogăția silvică a zonei, amintesc rădăcinile, adânc înfipte în pământ, ale băștinașilor, releva luptele de apărare desfășurate în regiune.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 20 (inclusiv stemele orașelor din jude{).

Stema municipiului Cernăuți: in scut având câmp roșu, o cetate crenelau, de argint, cu două turnuri laterale pătrate, având patru ferestre luminate negru; în bolta porții, deschisă, s-a plasat capul de bour cu stea între coame flancat, în dreapta de rază, în stânga de semilună conturnată; deasupra construcției, între cele două turnuri, s-a plasat o rază de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri crenelate. Fig. 151.

Semnificația. Elementele însumate vorbesc de istoria așezării. Construcția evocă edificiile de apărare înălțate de-a lungul vremii în aceste locuri (cetatea Țețina); figurile heraldice din poarta cetății constituie stema heraldică a Moldovei și atestă dependența localității de acest principat.

„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Cozmeni: scut tăiat; în partea superioară, pe câmp de argint doi brazi verzi dezrădăcinați; în partea inferioară, pe fond roșu, un cap de cal redat în profil spre dreapta, de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din trei turnuri crenelate. Fig. 152.

Semnificația. Stema evocă elementele de floră și faună specifice zonei.

„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Sadagura. Sadagura este astăzi parte componentă a orașului Cernăuți.

Stema: scut având fond de argint încărcat cu un munte verde; în partea de sus trei roze roșii dispuse 1 :2. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 153.

Semnificația. Muntele evocă relieful zonei, iar rozele amintesc faptul că aici s-au

 emis în veacul al XVIII-lea monede cu o largă circulație. „Monitorul Oficiat* nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Zastavna: scut tăiat; în partea superioară, pe fond roșu două undițe de argint plasate în pal, cu vârful în jos; în partea inferioară, pe argint, un pește roșu înotând în valuri. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig.

154.
Semnificația. Elementele însumate fac aluzie la bogățiile naturale și la ocupațiile locuitorilor.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

JUDEȚUL CETATE A-ALBĂ

Pe teritoriul acestui județ s-a dezvoltat încă din antichitate o civilizație înfloritoare. în sec. VII î.Ch., localitatea cea mai importantă de pe teritoriul său se numea Tyras și era o colonie grecească. A urmat epoca romană apoi cea bizantină. Ulterior genovezii vor zidi aid o cetate de piatră albă. Moldova care își avea hotarele până la Nistru, a stăpânit această regiune din 1392 până în 1484, când Cetatea Albă a căzut sub turd, fiind transformată în raia. în 1812 ținutul a trecut, prin abuzul Porții, la Rusia. Va reveni la România după unirea din 1918.

Stema județului Cetatea-Albă: scut despicat; primul cartier, având câmp roșu, este încărcat cu un butuc de viță de vie cu struguri și frunze de aur, sprijinit de un arac negru, totul pe o terasă verde. în partea din stânga, tot pe roșu, un turn de cetate cu poartă deschisă, de argint, așezat pe malul unei ape de același metal. Fig. 155.
Semnificația. Construcția amintește străvechea cetate înălțată pentru apărare, ca și luptele ce s-au desfășurat în curgerea istoriei în zonă. Butucul de viță sugerează bogăția viticolă a regiunii.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativi heraldici, dosar nr. 21 (inclusiv stema municipiului Cetatea Albi).

Stema mimidpiului Cetatea-Albă: scut având fond roșu cuprinzând o cetate de argint cu trei turnuri rotunde și acoperișuri ascuțite; tumul din centru fiind mai înalt și crenelat cu poartă și ferestre închise; totul este așezat pe o terasă neagră ieșind din marea de argint. Scutul în inimă cuprinde capul de bour cu stea între coame flancat de o roză în dreapta și de o semilună în stânga. Fig. 156. *Semnificația.* Reprezintă vecha cetate medievală de pe malul Nistrului. Scutul din centru reproduce stema Moldovei.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

JUDEȚUL CIUC

Informațiile istorice atestă că pe acest teritoriu au existat în evul mediu timpuriu scaune de judecată de tradiție românească.Treptat, el a devenit unul din cele trei scaune secuiești. Ștefan cel Mare și alți domni ai Moldovei au deținut aici unele posesiuni în 1764, comitatul Ciuc a fost militarizat și alipit teritoriului grăniceresc al secuilor. în 1784, teritoriul său a fost împărțit între comitatele Odor- hei și Trei Scaune. A fost reînființat în veacul al XIX-lea.

Stema județului Ciuc: scut sfertuit; în primul cartier, pe fond de argint, un soare roșu cu raze lungi ondulate; în al doilea cartier, pe roșu, o cruce de aur asuprind o semilună de argint; în cel de-al treilea cartier, pe roșu, o acvilă neagră cu un fulger de argint în gheare; în ultimul cartier, pe câmp de argint, patru brazi verzi așezați pe piscuri negre; în inimă scut de azur cu Maica Domnului, ținând

no pruncul în brațe, tronând pe o semilună de argint, așezată pe un glob nșgru. Fig. 157. *Semnificația.* Amintește existența îndelungată a românilor și a secuilor în aceste pământuri bogate în păduri și patronate

de Maica Domnului. Crucea care asupreşte semiluna evocă luptele de apărare duse de-a lungul anilor.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 22 (inclusiv stemele oraşelor din acest judeţ).

Stema oraşului Miercurea-Ciuc. Miercurea-Ciuc este amintită in secolul al XIV-lea, insă există dovezi de civilizaţie materială încă din orânduirea comunei primitive. în secolele XIV—XV, oraşul se formează prin reunirea mai multor sate. în 1876, Miercurea-Ciuc a devenit capitala ţinutului care reunea scaunele secuieşti Ciuc, Gheorgheni şi Caşin.

Stema: în scut pe fond de aur o inimă roşie din care ies trei trandafiri, de asemenea roşii, cu cozile şi frunzele verzi. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri crenelate. Fig. 158.

Semnificaţia. Este vechiul simbol al aşezării. **„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.**

O variantă de stemă (rămasă doar proiect) are următoarea înfăţişare: in scut rotund, pe câmp de azur, o inimă roşie din care ies trei flori albe cu tulpini verzi. Scutul este timbrat de o cască pe care se află o coroană deschisă, formată din şapte fleuroane; în creştet, trei flori identice cu cele din scut. Pe flancurile scutului cad lambrechini galbeni (de aur).

Stema oraşului Gheorgheni. Localitatea Gheorgheni, aşezată la poalele munţilor Giurgeului, şi-a dezvoltat economia în special pe baza folosirii lemnului din pădurile apropiate. Oraşul este cunoscut încă din evul mediu.

Stema: scut despicat; în primul cartier, pe albastru, un brad de argint, dezrădăcinat; în cel secund, pe roşu, un stejar, de aur, de asemenea dezrădăcinat. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din trei turnuri. Fig. 159.

Semnificaţia. Elementele cuprinse fac aluzie la bogăţia silvică a regiunii, baza activităţilor economice din oraş (aici existau,încă din secolul trecut, fabrici de prelucrare a lemnului).

„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEŢUL CLUJ

Devenirea istorică a judeţului Cluj este legată de evoluţia oraşului de la care şi-a luat denumirea — oraşul Cluj.

Veche aşezare dacă sub numele de Napoca, această localitate va deveni în timpul stăpânirii romane un important centru politic şi militar. în secolul al XII-lea, oraşul apare sub denumirea de „castrum Clus“. în 1173 în documente se aminteşte de un comite al Clujului.

Stema judeţului Cluj, scut tăiat având câmpul superior despicat; primul cartier cu fond de aur cuprinde lupa capitolină naturală (neagră); în cartierul doi. pe câmp roşu, un corb negru ţinând în cioc un inel de aur şi stând pe o ramură verde de stejar. în partea inferioară, pe azur un snop de grâu de aur. Fig. 160. *Semnificaţia.* Lupoaica capitolină face aluzie la intensul proces de colonizare romană desfăşurat în zonă, în perioada antică. Corbul cu inel în cioc aminteşte posesiunile pe care le-a avut aici lancu de Hunedoara. Snopul de grâu evocă activităţile agricole desfăşurate în câmpia ardeleană.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativi heraldici, dosar nr. 23 (se gisesc aici şi stemele oraşelor din acest judeţ).

Stema municipiului Cluj: în 1316, Carol Robert a ridicat Clujul la rangul de ci vitas, iar în 1405 Sigismund de Luxemburg l-a declarat oraş liber. Pe baza

 dreptului regal, orașul s-a înconjurat de ziduri puternice dotate cu turnuri și bastioane, dezvoltându-se meșteșugurile. Clujul a rămas și după 1541, când Transilvania a devenit principat autonom, cel mai important centru urban din Ardeal.

Aici a trăit lancu de Hunedoara și s-a născut, în 1440, fiul său, Matei Corvin. A cârmuit țara de aici Mihai Viteazul. în 1894, la Cluj, s-a desfășurat procesul „Memorandiștilor ".

Stema: în scut, pe albastru, un zid de cetate, de argint, având trei turnuri crenelate pătrate, cel din mijloc fiind mai înalt, cu ferestre, poarta cetății cu gratii fiind deschisă. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 161.

Semnificația. Este vechea stemă a orașului, folosită din sec. al XIV-lea, și amintește rolul fortificațiilor în epoca feudală.

„Monitorul Oficial" nr. 171 din *2* august 1930.

Stema orașului Huedin: în scut, pe câmp verde, deasupra unor dealuri de argint, o ramură de stejar, cu două ghinde și două frunze de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 162.

Semnificația. Compoziția stemei evidențiază aspecte ale orașului și specificul florei regiunii.

„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL CONSTANȚA

Izvoarele documentare dovedesc curgerea istoriei pe aceste meleaguri stăpânite de daci, ulterior însumate în Țara Românească, care, așa cum se precizează în hrisoave, se întindea până la „Marea cea Mare"

Stema județului Constanța: scut în furcă răsturnată; în primul cartier, pe albastru, o corabie neagră cu două catarge plutind pe valuri de argint și având pânzele tot de același metal; în cartierul doi, pe câmp de aur, o acvilă de mare, neagră, ținând în gheare și lovind cu ciocul un delfin negru, totul deasupra unor valuri de argint. în ultimul cartier, pe roșu, un far de argint bătut de valuri de același metal și însoțit în dreapta și stânga de câte o stea de aur. Fig. 163. *Semnificația.* Corabia evocă activitatea maritimă și comerțul desfășurat în portul Constanța. Figurile heraldice din cartierul doi sunt vechile simboluri ale orașului Histria, oraș înființat în veacul al V-lea î. Ch. de coloniști greci pe țărmul Mării Negre. Farul din ultima partițiune amintește importanța activității portuare. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 24 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).**

Stema municipiului Constanța. înființat **de** grecii din Milet ca port la Marea Neagră, în sec. VII î.Ch. Tomisul s-a dezvoltat ca un centru economic de seamă, aici făcându-se schimburi între produsele Daciei și ale Levantului și Mediteranei italice. Distrus în timpul năvălirii goților, orașul a fost refăcut de Constantin cel Mare, de unde își trage numele actual. Din secolul al IV-lea și în tot evul mediu aici a fost sediul unei episcopii.

în secolul XIV Constanța a căzut sub dominația otomană căpătând numele de Kustendje, luând aspectul unei localități rurale, renăscută după Războiul de Independență.

Stema: în scut pe albastru, un personaj feminin in picioare, purtând veșmânt lung, iar pe cap o coroană murală; în mână stângă ea ține un com al abundenței, iar cu cea dreaptă sprijină o cârmă de corabie plasată la picioarele sale, totul de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 164.

Semnificația. Personajul feminin este zeița Fortuna, divinitate protectoare a navi-

 ga tori lor și a mării. Atributele sale—cârma și cornul abundenței—amintesc binefacerile navigației pentru societate.
„Monitorul Oficial* nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Carmen Syiva (Eforie-Sud, de astăzi): scut având fond verde încărcat cu un deal de argint ce iese dintr-o câmpie neagră; în partea superioară, un soare de aur. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 165.
Semnificația. Figurile heraldice întâlnite vorbesc despre calitățile tămăduitoare ale stațiunii.
„Monitorul Oficial* nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Cernavodă. Plasată pe malul Dunării, localitatea s-a dezvoltat în evul mediu fiind un centru comercial. în 1890 se începe construirea podului peste Dunăre, lucrare proiectată și condusă de inginerul Anghel Saligny. La 19 septembrie 1895 s-a inaugurat aid cel mai lung pod din Europa. La Cernavodă se păstrează ruinele cetății Axiopolis (sec. IV—VI) și giamia.
Stema: în scut, pe câmp de azur, grilajul unui pod de aur susținut de doi piloni, deasupra unei ape roșii. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fie 166.
Semnificația. Amintește de podul peste Dunăre, la acea epocă realizare tehnică unică în Europa.
„Monitorul Oficial* nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașul» Eforie (actualmente **Eforie-hiord):** în scut, pe argint, în partea superioară, un soare de purpură cu raze, ieșind din colțul superior, deasupra unor valuri albastre; în partea inferioară, un brâu de aur deasupra unei terase negre. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 167. *Semnificația.* Componența stemei evocă faptul că această localitate este stațiune balneoclimaterică așezată la țărmul Mării.
„Monitorul Oficial* nr. 268 din 17 noiembrie 1932.

O altă variantă de stemă propusă de Comisia heraldică avea următoarea componență: scut tăiat; în partea superioară, pe argint, un soare de aur ieșind din flancul drept al scutului: în partea inferioară, pe negru, un delfin de argint, având coada și aripile roșii. Fig. 168

Stema orașului Hârșova: în scut, pe argint. în stânga un munte verde. în dreapta o apă naturală; pe munte se află o cetate roșie cu un turn rotund și unul pătrat; în colțul drept superior o cruce roșie asuprind o semilună verde. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 169. *Semnificația.* Construcția specificată, reprezentând cetatea, evocă trecutul istoric al localității și victoriile asupra otomanilor.
„Monitorul Oficial* nr. 164 din 20 iulie 1933.

Stema orașului Mangalia: pe scut verde o galeră de argint cu catargul și pânza tot de argint, navigând pe valuri de culoare neagră, spre dreapta; galera este însoțită, sus în dreapta, de un caduceu de aur, iar la stânga de armele lui Hercule, tot de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate.
Semnificația. Verdele scutului simbolizează câmpia dobrogeană, unde este situată Mangalia. Galera, caduceul și armele lui Hercule vorbesc despre vechea colonie a Heracleei pontice, din care s-a dezvoltat orașul actual.
Stema nu s-a păstrat Descrierea am preluat-o din „Monitorul Oficial* nr. 81 din 5 aprilie

1932.

Stema orașulid Medgidia: scut verde, cuprinzând un berbec de argint trecând spre dreapta între două brâuri crenelate de același metal.
Semnificația. Patrupedul relevă creșterea animalelor. Este evocat și „valul lui Traian".
„Monitorul Oficial* nr. 164 din 20 iulie 1933. Stema nu s-a păstrat.

113

Stema orașului Techirghiol: în scut, pe câmp de argint, un soare roșu ieșind din colțul stâng al scutului; în partea inferioară brâuri ondulate negre și de argint alternând. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 170.
Semnificația. Redă plastic caracterul localității — stațiune balneoclimaterică de primă importanță, brâurile de argint sunt o aluzie la nămolul terapeutic.
„Monitorul Oficial nr. 81 din 5 aprilie 1932.**

JUDEȚUL COVURLUI

Județul Covurlui așezat în sudul Moldovei, între Prut, Șiret și Dunăre, se remarcă prin istoria-i bogată. Descoperirile arheologice atestă urme de cultură materială încă din secolele VI-V î.Ch. în vremea împăratului Traian, pe locul unde se află acum Bărboși, a fost ridicat un castru. Municipiul Galați a fost în trecut capitala județului Covurlui.

Stema județului Covurlui: scut roșu, încărcat cu o ancoră de aur având un odgon negru, înfășurat pe brațul său vertical; în dreapta și stânga ancorei—câte o stea de argint. Fig. 171.
Semnificația. Simbolizează comerțul și activitatea navală desfășurată de localnici în această regiune situată pe malurile Dunării de Jos.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 25 (inclusiv stema municipiului Galați).

Stema municipiului Galați. Orașul Galați este atestat abia în secolul XV drept „schelă** (port). în 1711, conform afirmației lui Dimitrie Cantemir, Galații erau centrul comercial cel mai important de pe toată Dunărea. Orașul devine mai puternic după spargerea (1774) și desființarea monopolului turcesc (1829). *Stema:* scut tăiat de un brâu ondulat, de argint; în partea superioară, pe albastru, o corabie neagră cu două catarge având pânzele și flamurile de argint, navigând pe o apă; câmpul inferior, despicat; în cartierul din dreapta, pe roșu, doi pești de argint, ridicați și cu capetele întoarse spre flancurile scutului; în cartierul secund, pe aur, un caduceu negru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din șapte turnuri. Fig. 172.
Semnificația. Ambarcațiunea din partea superioară amintește faptul că acest oraș este un important port la Dunăre; peștii scot în evidență rolul acestui port în dezvoltarea pescuitului, iar caducelul, atributul zeului Mercur, zeul comerțului, subliniază intensa activitate comercială desfășurată aici.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

JUDEȚUL DÂMBOVIȚA

Județul care și-a luat numele de la râul cu denumirea „Dâmbovița** are pe teritoriul său una din cele mai importante capitale ale Țării

Românești, orașul Târgoviște.

Stema județului Dâmbovița: scut având câmp de azur încărcat cu o căprioară de argint redată în profil spre dreapta. Fig. 173 .

Inițial s-a atribuit acestui județ o altă variantă înfățișând, pe câmp de azur un țap. Fig. 174.

Semnificația. Este vechea stemă, apărută încă din veacul al XVIII-lea, prima ates-

 tare a utilizării ei fiind documentul domnitorului Nicolae Caragea din 13 septembrie 1782.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 26 (se găsesc aid și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Târgoviște. Denumirea orașului, însemnând în limba slavă „locul unde a fost târg", dovedește că localitatea este mult mai veche decât prima atestare a numelui său care datează din secolul XIV. în timpul domniei lui Nea- goe Basarab s-a mutat aici Mitropolia Valahiei, iar în timpul lui Matei Basarab aici s-a înființat o „fabrică “ de sticlă și s-a instalat pe lângă mănăstirea Dealu o tipografie. Hotărârea Porții de a interzice domnilor valahi să locuiască la Târgoviște a făcut să scadă importanța orașului.

în 1821 la Târgoviște a fost ucis Tudor Vladimirescu, conducătorul revoluției. *Stema:* în scut, pe albastru un zid crenelat de argint cu două turnuri laterale, rotunde și crenelate; între acestea s-au plasat două personaje domnești de aur. flan- când un copac de argint deasupra căruia se află acvila cruciată de aur, cu ciocul și ghearele roșii, însoțită în dreapta de un soare de aur și în stânga de un crai nou de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cină turnuri din care iese acvila cruciată neagră privind spre dreapta și având aripile întinse. Fig. 175.

Semnificația. Zidul crenelat cu turnuri face aluzie la construcțiile existente în Târgoviște în calitate de veche capitală a Țării Românești; cele două personaje susținând pomul pe care se află acvila constituie stema combinată a Țării Românești. Prin această compoziție se amintește în limbaj heraldic faptul că țările române, singurele de origine latină în această parte a Europei, sunt păstrătoarele romanității răsăritene.

Acvila din creștet — subliniază de asemenea faptul că această urbe a fost capitala Țării Românești.

„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Găești: în scut triunghiular, pe câmp albastru, un brâu de argint însoțit de trei frunze de stejar de aur dispuse 2:1. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 176.

Semnificația. Frunzele amintesc bogăția silvică a regiunii. (Orașul era cunoscut pentru comerțul dezvoltat cu cherestea).

„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Pucioasa: în scut triunghiular, pe câmp de argint, un stejar verde dezrădăcinat peste care se suprapune un brâu negru. Fig. 177. *Semnificația.* Prin brâul negru se amintesc zăcămintele de sulf, iar prin copac viticultura, dezvoltată în regiune.

„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

JUDEȚUL DOLJ

Unitate teritorial-administrativă situată în sudul Olteniei, județul Dolj are, de asemenea, o bogată istorie. Pe malul stâng al Oltului a fost identificată cetatea dacică Pelendava. In epoca romană, pe teritoriul județului a trecut valul numit „brazda lui Novac."

Stema județului Dolj: scut tăiat, în partea superioară, pe fond roșu, un leu rampant de aur ținând în labele superioare o spadă de argint, redat în profil spre stânga; în partea inferioară, pe fond de azur, un pește de argint înotând spre dreapta. Fig. 178.

Semnificația. Leul este vechea stemă a Olteniei (și totodată simbolul Banatului), iar peștele este vechea reprezentare a județului Dolj. Prima atestare documentară a stemelor județene din Țara Românească datează din 1782 (domnitorul Nicolae Caragea).

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică dosar nr. 27 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).

Stema numidpiului Craiova. Denumirea orașului este atestată pentru prima oară în secolul XV, în timpul domniei lui Vladislav al II-lea. în timpul lui Vlad Călugărul, s-a mutat aici, de la Strehaia, sediul băniei. în secolul al XVIII-lea domnitorii, îngrijorați de creșterea puterii banilor, mută această dregătorie în capitală, în locul lor fiind numiți până în 1831, când această instituție fti desființată, caimacami.

Stema: în scut pe albastru, un personaj aureolat, de aur, ecvestru, purtând veșmânt roșu și mantie de argint, călărind un cal, de asemenea, de argint; personajul străpunge cu o lancie de argint un personaj încoronat de aur, căzut între picioarele calului. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri, din care iese o acvilă cruciată neagră. Fig. 179.

Semnificația. Personajul ecvestru este Sfântul Dumitru considerat patronul orașului. Acvila din creștet este o dovadă a rolului istoric pe care l-a avut orașul ca sediu al băniei.

„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Băilești: în scut pe câmp de azur, un cort de argint plasat pe o terasă verde. în vârful cortului se află un fanion tricolor, iar în dreapta și stânga acestuia câte două săbii încrucișate, de argint, asuprind câte o semilună de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 180. *Semnificația.* Elementele evocă luptele de apărare desfășurate pe aceste meleaguri în special lupta de la Rovine, din 1394. **„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.**

Stema orașului Calafat Acest oraș s-a dezvoltat dintr-o așezare străveche datând din epoca antică. Din Calafat s-a tras prima ghiulea de tun românesc asupra armatelor otomane în timpul Războiului de Independență.

Stema: în scut tăiat în bară, în colțul senestru superior, pe roșu, un leu limbat ieșind din bară, în colțul drept inferior, trei ghiulele naturale aprinse. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 181.

Semnificația. Elementele componente amintesc pe de o parte apartenența acestei localități la Oltenia (reprezentată heraldic printr-un leu); cele trei ghiulele evocă Războiul de Independență.

„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Plenița: în scut, pe albastru, un butuc de viță din

argint, având trei struguri roșii, încolăcit pe un arac negru, totul pe o câmp» de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate. Fig. 182. *Semnificația.* Stema face aluzie la principala sursă de bogăție a zonei: cultura viței-de-vie.
„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.

JUDEȚUL DOROHOI

Numele județului este preluat de la orașul Dorohoi, așezare ce își deapănă trecutul în file de istorie. Străvechi târg al Moldovei, Dorohoiul s-a dezvoltat economic astfel încât în epoca feudală s-a numărat printre localitățile importante ale

Moldovei. Anul întemeierii nu se cunoaște, însă prima mențiune despre oraș datează din 1408 fiind cuprinsă în privilegiul dat de Alexandru cel Bun liovenilor. în casele domnești din oraș a fost în cursul istoriei, reședința marelui vornic al Țării de Sus. Acest străvechi ținut, niciodată supus altei autorități decât celei românești, a fost sfârtecat în iunie 1940, când orașul Herta si satele înconjurătoare au fost ocupate de sovietici, situație repetată după război.

Stema județului Dorohoi: scut având fond roșu, încărcat cu un rac de argint. Fig. 183.
Semnificația. Este vechea stemă atestată din 1806 (sigiliul Divanului Cnejiei Moldovei). Face aluzie la bogăția piscicolă a zonei.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativii heraldică, dosar nr. 28 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Dorohoi: în scut pe câmp roșu un personaj aureolat de aur, purtând mantie, privit din față, cu mâna dreaptă binecuvântând, iar cu cea stângă ținând evanghelia, totul de aur.

Scutul este timbrat de o coroană murală formată din cinci turnuri. Fig. 184 *Semnificația.* Personajul este Sfântul Nicolae, patronul orașului, hramul bisericii înălțate de Ștefan cel Mare.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașutai Darabant Localitatea situată în nordul Moldovei își trage numele de la categoria de ostași pedeștri numită dorobanți sau darabani.
Stema: scut roșu tăiat; în primul cartier, o vacă naturală trecând spre stânga; în cel secund, un personaj purtând costum de dorobanț și căciula cu penaj, ținând într-o mână pușca și în cealaltă securea, totul de argint. Fig. 185.
Semnificația. Personajul menționat evocă denumirea localității, reprezintă deci arme vorbitoare. Bovina din primul cartier atestă preocuparea pentru creșterea vitelor.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.

Stema orașului Herța: scut având fond roșu, încărcat cu o bară de argint pe care s-a reprezentat atributul zeului Mercur, caducelul, redat în cromatică neagră. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 186.
Semnificația. Elementele cuprinse fac aluzie la dezvoltarea comerțului,

relevă rolul acestei așezări în practicarea negoțului.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934.

Stema orașului Mihăileni. Localitatea și-a pierdut, în zilele noastre, caracterul de oraș.
Stema: scut având fond roșu, încărcat cu litera M de argint, timbrată de o coroană voievodală de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate.
Semnificația. Amintește numele localității, ca și istoria sa bogată.
„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.

Stema orașului Săveni: scut tăiat, în partea superioară, pe roșu, o vacă de argint; în partea inferioară, de asemenea pe roșu, un cal de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 187 .
Semnificația. Cornuta din primul cartier atestă preocuparea locuitorilor pentru creșterea bovinelor, iar cald face aluzie la herghelille de cai existente în regiune. **„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.**

JUDEȚUL DUROSTOR

Teritoriul acestui județ a înnobilat titulatura domnitorului Țării Românești, Mircea cel Bătrân care se intitula în 1406 „mare voievod și domn stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei și a părților de peste munți, încă și părțile tătărăști și Amlașului și Făgărașului herțeg și domn al Banatului și Severinului și pe amândouă părțile, pe toată Podunavia, încă și până la Marea cea Mare și stăpânilor al cetății Dârstorului".

Stema județului Durostor: în scut de azur bustul unui personaj natural privit din față, purtând coroana deschisă și veșmânt de aur cu motive roșii. Fig. 188 .

Se cunosc mai multe variante de stemă pentru acest județ, elementul central fiind acvila bicefală. Fig. 189.
Semnificația. Personajul este domnitorul Mircea cel Bătrân; plasarea efigiei sale în stema acestui județ amintește întinderea Țării Românești, până la Marea cea Mare.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativi heraldici, dosar nr. 29 (inclusiv stemele orașelor din acest jude().

Stema orașului Silistra. Silistra are o îndelungată istorie. în epoca antică s-a numit Durostorum. în trecut orașul a avut o importanță militară deosebită. Cucerit de turci (care l-au denumit Silistra), a rămas sub dominația acestora până în secolul al XIX-lea. în 1913, a trecut la România, ca veche moștenire de la voievozii «de mai înainte".
Stema: scut având fond roșu cuprinzând o cetate medievală crenelată, de argint, având formă conică, bătută de valuri de același metal. în partea superioară, o cruce de aur asuprește o semilună de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, crenelată, formată din cinci turnuri. Fig. 190 .
Semnificația. Construcția amintește vechea cetate Durostorum. Crucea care asuprește semiluna evocă luptele duse împotriva oștilor Porții Otomane.
„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

Stema orașului Ostrov. Localitate situată pe malul Dunării,

Ostrovul s-a remarcat ca centru comercial și centru viticol.
Stema: în scut, pe câmp albastru, dealuri verzi, iar la poalele acestora o apă de argint; în partea superioară doi ciorchini de struguri de aur având fiecare câte două frunze verzi. Fig. 191 .
Semnificația. Compoziția evidențiază relieful localității, dealurile și podgoriile, care își datorează fertilitatea apelor Dunării.
„Monitorul Oficial nr. 164 din 20 iulie 1933.**

Stema orașului Turtucaia: scut având fond de argint, străbătut de un brâu roșu, în partea inferioară o ancoră neagră. Fig. 192.
Semnificația. Brâul evocă Dunărea, pe malul căreia este așezat orașul, ancora evocă activitatea navală desfășurată de localnici de-a lungul anilor.
„Monitorul Oficial nr. 81 din 5 aprilie 1932.**

JUDEȚUL FĂGĂRAȘ

Ținutul al cărui nume provine, după cum se pare, de la fagii aflați pe teritoriul său, a fost până în veacul al XVI-lea o posesiune a domnilor Țării Românești.

Conform tradiției, cel dintâi domn al Țării Românești, legendarul Negru Vodă a venit din Făgăraș. Domnul Nicolae Alexandru și Vladislav I l-au stăpânit ca parte integrantă a țării lor, fapt dovedit și de adăugarea la titulatura lor a cuvintelor „duce de Făgăraș". Astăzi, fostul județ este înglobat în județul Brașov.

118

Stema județului Făgăraș: scut având câmp roșu cuprinzând o poartă de cetate, crenelată de argint, timbrată de o coroană voievodală de aur; de sub bolta cetății iese un călăreț în armură, de argint, cu coif pe cap, cu lancie în mâna dreaptă și ținând în mâna stângă un scut; la baza scutului se află un brâu de argint. Fig. 193 .

O altă variantă (neaprobată) înfățișează o poartă de cetate crenelată, de argint, văzută din profil de sub bolta căreia iese un grup de călăreți; în cantonul drept superior se află o coroană voievodală de aur; la baza scutului o fascie de argint. Fig. 194.
Semnijîca(ia. Face aluzie la „descălecat"; amintește tradiția plecării lui Negru Vodă din Făgăraș, de pe râul Olt. contribuind la întemeierea Țării Românești. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 30 (inclusiv stema orașului Făgăraș).**

Stema orașului Făgăraș. Făgărașul, vechi centru comercial-meșteșugăresc, este atestat documentar din secolul al XIII-lea. Situat la confluența Berivoiului cu Oltul, Făgărașul s-a dezvoltat fiind una din localitățile importante din Transilvania. A fost o îndelungată perioadă sub administrație românească, ca reședință a districtului Făgărașului.
Stema: în scut pe fond roșu, o cetate medievală, pătrată, de argint, cu trei turnuri crenelate, cel din centru mai înalt, având poarta și ferestrele închise. Peste tot, pe câmp albastru, acvila cruciată de aur cu ghearele și ciocul roșii, flancate la dreapta de soare și la stânga de crai noi, amândouă de aur.

Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 195 .
Semnificația. Construcția reprezintă cetatea Făgărașului, legată de istoria Țării lor Române; acvila cruciată amintește de faptul că Țara Făgărașului a fost secole de-a rândul posesiunea voievozilor Țării Românești.

„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL FĂLCIU

Judelui Fălciu, astăzi desființat, se întindea, înainte de 1812, și dincolo de Prut. Numele l-a preluat de la orașul Fălciu, care i-a fost, până în 1832 capitală. La Stănilești pe Prut, în 1711 a avut loc bătălia dintre armata lui Petru cel Mare și a domnului Moldovei, Dimitrie Cantemir, cu oștile otomane.

Stema județului Fălciu: scut având fond roșu, încărcat cu o bovină (bou moldovenesc), de argint, trecând spre dreapta. Fig. 196.
Semnificația. Este vechea stemă, cunoscută din 1806 (sigiliul Divanului Cnejiei Moldovei). Evocă preocuparea localnicilor în ceea ce privește creșterea vitelor. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 31 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Huși. Orașul Huși, important centru viticol, capitala județului Fălciu, a fost atestat documentar, în 1487. în epoca feudală, a fost sediul unei episcopii, înființate de-leremia Movilă. In acest oraș s-a născut Petru Rareș. *Stema:* în scut pe câmp roșu, o construcție de argint, sub forma unui turn, având în vârf o cruce, cu poarta și ferestrele deschise; sub bolta construcției se află capul de bour cu stea între coarne, flancat de roză și semilună; în dreapta și stânga turnului se află câte o coardă de viță cu foi și ciorchini de struguri de aur, fiecare ridicată pe un arac negru, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 197 *Semnificația.* Construcția reprezintă clopotnița Episcopiei Hușilor, iar vița, amintește bogăția viticolă a regiunii. Capul de bour vorbește despre domnitorii care au fost legați de acest oraș.

Stema orașului Fălciu: în scut, pe argint, un cap de bour negru, peste care broșează un căprior verde încărcat cu trei spice de grâu de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 198.
Semnificația. Evocă rolul orașului în epoca feudală și ponderea culturii agricole în regiune.
„Monitorul Oficial nr. 268 din 17 noiembrie 1936.**

JUDEȚUL GORJ

Județul Goij este atestat documentar încă din secolul al XIV-lea. în vechime, s-a numit județul Jaleș (de la numele râului care îl străbate). Pe teritoriul acestui județ s-a aflat în 1247 formațiunea politică condusă de Litovoi, voievodul românilor. Tot aici a ctitorit domnitorul Radu I a doua mănăstire a Țării Românești, Tismana. Din această zonă s-a declanșat, în 1821, revoluția condusă de Tudor Vladimirescu.

Stema județului Goij: scut având fond albastru, cuprinzând un cetb de aur stând pe o terasă verde. Fig. 199.
Semnificația. Este vechea stemă atestată documentar din timpul administrației austriece (în realitate mult mai veche). Semnifică bogăția cinegetică a zonei.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 33 (inclusiv stema orașului Târgu Jiu).

Stema orașului Tfirgu Jiu. Capitala județului Gorj, este o veche așezare. Primele știri documentare în legătură cu orașul apar în 1406, însă denumirea actuală o întâlnim abia în 1429.
Stema: scut despicat; în cartierul din dreapta, pe albastru, o spadă de aur, cu garda în jos; în cartierul din stânga, pe aur un steag albastru, având în centru un medalion negru în care este înfățișat sfântul Tudor-Tiron. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 200.
Semnificația. Sabia din prima parte ne amintește lupta pentru apărare desfășurată de-a lungul vremii. Drapelul menționat este steagul lui Tudor Vladimirescu și are menirea de a evoca izbucnirea revoluției în această zonă.
„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

JUDEȚUL HOTIN

Județul Hotin și-a preluat numele de la cetatea cu aceeași denumire. Așezată pe Nistru în fața Cameniței—bastionul meridional al Poloniei medievale, cetatea de aici a fost ctitorită de Alexandru cel Bun în jurul anului 1400 și administrată de pârcălabi. în 1600, Mihai Viteazul, voievodul unificator, a asediat fără succes cetatea Hotin, unde se refugiase rivalul său Ieremia Movilă. Cetatea a fost cucerită de Poarta Otomană în 1715, fiind apoi, transformată în raia, împreună cu o mare parte a ținutului. în 1795, a apărut la Hotin prima carte de matematici scrisă în românește, autor fiind Amfilohie, episcop al Hotinului. După 1812, ținutul a împărtășit soarta Basarabiei.

Stema județului Hotin: scut având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint având trei turnuri, dotată cu ferestre luminate negru, și poarta închisă; edificiul este așezat lângă o apă, de asemenea, de argint. în partea superioară, două săbii încrucișate de aur cu vârful în jos, iar între ele o cruce, tot de aur, asupreste o semilună de argint. Fig. 201 .
Semnificația. Construcția amintește cetatea Hotinului, așezată pe râul Nistru, săbiile evocă lupta de apărare dusă împotriva tuturor năvălitorilor.
Arh. St. Buc., rond Comisia consultativa heraldică, dosar nr. 34 (inclusiv stema orașului Hotin).

120

Stema orașului Hotin: scut despicat; în prima parte, ne argint, o cetate crenelată roșie, cu cinci ferestre și o poartă luminate negru m partea secundară, pe fond roșu, un braț stâng de argint în armură, ținând în mână o ghioagă ghintuită, tot de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 202 .
Semnificația. Construcția din prima parte amintește cetatea Hotinului; brațul înarmat evocă luptele duse pentru apărarea Moldovei.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL HUNEDOARA

Și în acest județ urmele de locuire merg până în neolitic. Pe acest teritoriu s-au aflat capitalele Daciei și Daciei romane. De numele său se leagă excepționala personalitate a lui lancu de Hunedoara, voievod al Transilvaniei și regent al Ungariei, tatăl regelui Matei Corvin.

Stema județului Hunedoara: scut cu fond de azur cuprinzând un

corb negru ce ține în cioc un inel de aur dotat cu o piatră roșie și stând pe o ramură verde de stejar. Fig. 203.
Semnificația. Corbul este unul din elementele componente ale blazonului familiei lui lancu de Hunedoara. Prezența în stema județului Hunedoara a corbului are menirea de a aminti administrarea acestei zone de către lancu de Hunedoara. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativa heraldică, dosar nr. 35 (și stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Deva. Numele orașului Deva, cea mai importantă așezare de pe teritoriul județului, amintește la origine de o „davă", o cetate dacică. !n epoca feudală este menționat pentru prima oară în 1269. Cetatea Devei a aparținut în sec. XV lui lancu de Hunedoara. Populația săracă din Deva și împrejurimi a participat la răscoalele din 1437, 1514 și 1784. în 1849 cetatea a fost aruncată în aer de o explozie.
Stema: în scut pe albastru, o stâncă de argint în vârful căreia se află o cetate de același metal, văzută din față cu trei turnuri rotunde crenelate. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cină turnuri. Fig. 204 .
Semnificația. Construcția reprezintă cetatea Devei, ale cărei ruine se păstrează pe dealul de lângă centrul orașului.
„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

Stema orașului Hațeg. Comuna urbană Hațeg, situată pe valea râului Strei, își leagă istoria de Țara Hațegului, pe teritoriul căreia au existat numeroase așezări dacice și romane, iar apoi în veacul al XIII-lea s-au desfășurat luptele între regele ungar și Litovoi.

Localitatea Hațeg este în sec. XII—XIII, capitală de district.
Stema: în scut, pe câmp albastru, un corb negru, ținând în cioc un inel de aur cu o piatră roșie; pasărea menționată este așezată pe două ramuri de măslin verzi, ce se încrucișează în partea inferioară; în partea superioară, o cruce de aur. Scutul este timbrat de o coroană de argint, formată din trei turnuri. Fig. 205 . *Semnificația.* Corbul cu inel în cioc, preluat din stema județului Hunedoara, amintește compoziția heraldică desemnând familia Corvin. Crucea evidențiază luptele de apărare desfășurate de-a lungul anilor în regiune.
„Monitorul Oficial nr. 169 din 25 iulie 1934.**

Stema orașului Hunedoara. Așezare multiseculară, Hunedoara s-a dezvoltat în legătură cu familia Corvin. în 1453, lancu de Hunedoara reface cetatea de aici, construită cu un veac înainte, care va deveni reședința familiei sale. Prima mențiune documentară datează din 1267. în 1882 a început aici construirea uzinelor siderurgice, iar în 1884 a intrat în funcțiune primul furnal modem.

Stema: în scut, pe câmp albastru, un corb negru străpuns de o săgeată de aur, ținând în cioc un inel de același metal dotat cu o piatră roșie și așezat pe o creangă tot de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 206 . *Semnificația.* Este elementul principal al stemei familiei Corvin; amintește posesiunile acesteia în localitate.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 2.5 iulie 1934.

Stema orașului Orăștie. Orașul situat pe valea Mureșului a fost atestat documentar la 1224. Localitatea se dezvoltă ca important centru meșteșugăresc. Este concludent faptul că în 1376 orașul Orăștie face parte din categoria localităților în care existau 19 bresle organizate după statute proprii. La Orăștie s-a realizat, în 1582, „Palia de la Orăștie? prima traducere românească a unor părți din Vechiul Testament.
Stema: scut având câmp albastru cuprinzând un cort pe care s-a plasat un

ecuson de dimensiuni mai mici având două săbii încrucișate reprezentate cu vârful în jos, totul pe o terasă verde; în colțul dextru superior se află un strugure de argint cu o frunză, în cel senestru, un snop de grâu de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 207 .
Semnificația. Se evidențiază, prin cort și cele două săbii, luptele de apărare desfășurate pe teritoriul regiunii (Câmpul Pâinii). Strugurele și snopul reliefează principalele ocupații ale locuitorilor: viticultura și cultura cerealelor.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

Stema orașului Petroșani: în scut, cu o bordură verde, pe câmp de argint, trei brațe negre, ținând fiecare un ciocan natural Fig. 208 .
Semnificația. Evidențiază industria extractivă specifică acestei localități.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

JUDEȚUL IALOMIȚA

Județul Ialomița a înscris în curgerea vremii, evenimente importante în cronicile armatei române. Pe teritoriul acestui județ s-a desfășurat lupta din 1394 dintre armata lui Mircea, domnul Țării Românești și oștirea otomană venită să supună țara. în 1639 la Nenișor, Matei Basarab îl învinge pe rivalul său Vasile Lupu. Tot în această zonă, la Orașul de Floci, Mihai Viteazul i-a biruit pe turci.

Stema județului Ialomița: scut despicat; în prima parte, pe câmp albastru un gard de stuf de aur ieșind dintr-o baltă neagră și în care se zbate un pește, de asemenea, negru în partea din stânga, tot albastră, un snop de grâu de aur așezat pe o terasă verde. Fig. 209 .
Semnificația. Este vechea stemă. în mijlocul veacului al XVIII-lea, I. Seivert vorbea despre faptul că „margraful de Ialomița* avea o stemă cuprinzând „o apă cu pești*. Stema face aluzie la bogăția piscicolă a județului, determinată de lacurile existente pe suprafața sa, deseori pline de stuf.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 36 (inclusiv stemele orașelor din acest iudet).

Stema orașului Călărași: în trecut, reședință a județului Ialomița orașul Călărași își trage numele de la oastea țărănească a călărașilor* ștafetari pe drumul Stambulului care trecea Dunărea pe la Silistra. în secolele XVI—XVII, localitatea a purtat denumirea Lichirești, având funcția de vamă, punct de poștă și pază. **A** intrat în categoria localităților cu statut de oraș în 1832.
Stema: în scut, pe fond albastru, un ostaș ecvestin, de argint, gonind spre dreapta purtând geantă, sabie și flintă de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 210 .
Semnificația. Ostașul reprezintă un călăraș olăcar (purtător de ștafetă) categorie întâlnită aici în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu. Exprimă denumirea orașului; sunt arme vorbitoare.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Fetești. Localitatea Fetești este un vechi târg de cereale și animale pe malul Borcei. A fost declarat oraș în deceniul patru al secolului nostru. *Stema:* în scut triunghiular, pe albastru, un brâu de argint peste care broșează un berbec de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 211 .
Semnificația. Compoziția stemei face aluzie la faptul că Feteștii au preluat funcțiile comerciale ale orașului de Floci.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Slobozia. Slobozia s-a format pe un grind alungit din lunca inundabilă a lalomiței. în evul ipediu așezarea era alcătuită din țărani robi și țărani iobagi legați de proprietățile domnului Matei Basarab. Centru agricol și târg de cereale, localitatea a fost declarată oraș în 1912.

Stema: în scut, pe albastru, un turn pătrat cu o poartă și un geam având terminația superioară ascuțită; în vârful construcției se află o cruce. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 212.

Semnificația. Construcția descrisă face aluzie la vechile edificii religioase din localitate, respectiv la biserica Slobozia a fostei mănăstiri Slobozia, zidită de Matei Basarab în 1632.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului UraicenL Până în 1832, aici se afla reședința ispravnicului județului.

Stema: în scut, pe câmp albastru, un brâu de argint încărcat cu un pește negru însoțit de trei vârfuri de lance de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 213.

Semnificația. Elementele componente amintesc bogăția piscicolă și luptele pentru apărare.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL IAȘI

în trecutul istoric al neamului românesc județul Iași a înscris file importante.

Prima mențiune documentară a orașului reședință datează de la sfârșitul secolului al XIV-lea când se amintea de „târgul Iașilor". în 1408, lașul este atestat ca punct de vamă pe drumul ce leagă Liovul de porturile de la Dunărea de Jos. Dacă în secolul al XV-lea, domnii își stabileau doar uneori curtea aici, din veacul al XVI-lea, lașul devine capitala Moldovei. Deși este deseori distrus sau ars, orașul se reface de fiecare dată rămânând statornic rolului său de important centru economic, politic, administrativ și cultural. încă din secolul al XVI-lea aici s-a organizat o tipografie. lașul s-a afirmat în lupta pentru împlinirea deziderateior existenței românilor, unirea și independența națională. între 1916 și 1918, orașul Iași a găzduit familia regală, guvernul și instituțiile centrale ale țării.

Stema județului Iași: scut având câmp roșu cuprinzând un cal de argint trecând spre stânga; în cantonul drept s-a plasat o coroană deschisă de aur. Fig. 214 . *Semnificația.* Este vechea stemă. Calul face aluzie la creșterea animalelor, străveche îndeletnicire a oamenilor de aici; amintește totodată luptele de apărare. Coroana voivodală evocă faptul că pe teritoriul acestui județ s-a aflat capitala Moldovei.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 37 (inclusiv stemele orașelor din acest județ).

Stema munidpiuliB Iași: in scut triunghiular, pe câmp roșu, o cetate crenelată de argint, având lateral două turnulețe rotunde, iar în centru — unul pătrat, mai înalt, cu poartă și ferestre închise; peste tot în scut roșu, un cal negru galopând spre dreapta și însoțit, în cantonul stâng superior, de o coroană deschisă de aur. Scutul este timbrat de o coroană

murală de argint, formată din șapte turnuri, din care iese capul de bour redat cu gât cu tot. Fig. 215.

Semnificația. Construcția amintește lașul ca veche cetate de scaun a Moldovei, iar stema Moldovei plasată in vârful coroanei murale atestă faptul că urbea a fost capitala acestui principat. Calul este preluat din stema județului a cărei capitală este orașul Iași.

„Monitorul Oficiat" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Târgu Frumos. După Nicolae lorga, Târgu Frumos, „este unul din cele mai vechi târguri moldovenești, existent înainte de descălecat". Documentar localitatea este atestată in 1448. Târgu Frumos a fost, in timpul lui Ștefan cel Mare, reședință domnească. O îndelungată perioadă (până in 1834) a fost reședința ținutului Cârligătura. în secolul al XVIII-lea, orașul este dăruit unui schit de lângă Iași, orășenii reușind, in 1818, să se răscumpere. întrucât, datorită împovărării cu dări, localitatea se depopulează, in 1863 se înființează „Târgul liber" alături de cel vechi, controlat de schit.

Stema: scut despicat cuprinzând un stup de albine însoțit de două frunze de vie „din unul în celălalt", respectiv in dreapta fond roșu și mobile de aur, iar în stânga câmp de aur, figurile roșii Fig. 216.

Semnificația. Evocă importanța apiculturii, străveche ocupație a locuitorilor de pe aceste meleaguri.

„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

JUDEȚUL ILFOV

Pe teritoriul județului Ilfov urmele de civilizație dovedesc continuitatea neîntreruptă a vieții. In cursul evului mediu, Bucureștiul, reședința județului a constituit un punct strategic important pentru Țara Românească și un loc de popas pentru negustori. încă din secolul al XIV-lea, exista aid o cetate întărită. Denumirea de București apare pentru prima oară abia la 20 septembrie 1459, într-un document emis în cancelaria lui Vlad Țepeș. Mutarea, chiar temporară, a capitalei țării la București a stimulat și mai mult dezvoltarea economico-socială a localității. în timpul lui Matei Basarab, orașul se dezvoltă economic și cultural; se reface Curtea Domnească și se construiesc casele domnești de la Plumbuita, unde apoi va funcționa și o tipografie. Orașul se dezvoltă și din punct de vedere edilitar. în 1821, la București au avut loc puternice frământări, iar în 1848 aid a fost, în urma triumfului revoluției, capitala noului stat democratic.

în zilele de 22— 24 ianuarie 1859, masele din București, prin dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza, au înfăptuit unul din marile deziderate ale existența românești, unirea Țării Românești și a Moldova, orașul devenind apoi capitala României.

Tot în București, la 1877, a fost proclamată independența țării, pe care oștirea română a cucerit-o prin sacrificii de sânge.

în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, orașul București se impune ca centru spiritual al tuturor românilor și ca cel mai mare oraș de pe întinsul pământului românesc.

Stema județuhs Ilfov: scut având fond albastru cuprinzând două

personaje aureolate cu mantii lungi, de aur; cele două personaje țm în mâini macheta unui edificiu religios, redat de argint. Fig. 217.
Semnificația. Cele două personaje sunt Simții Constantin și Elena, patronii Mitropoliei Țării Românești. Construcția este catedrala din București.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativa heraldică, dosar nr. 38 (se află aid și stemele orașelor existente in acest județ).

Stema municipiului București, Capitala Țării: în scut, pe albastru, acvila de aur, cruciată și încoronată, cu ciocul și ghearele roșii, ținând în gheara dreaptă o sabie de argint și în cea stângă un sceptru de aur. Pe pieptul acvilei, într-un scut mai mic, pe câmp roșu, un personaj în picioare, de argint, nimbat de aur, ține în mâna dreaptă o suliță, în cea stângă o cruce. în partea inferioară, o eșarfă roșie cuprinzând deviza PATRIA ȘI DREPTUL MEU. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu șapte turnuri. Din coroană iese o acvilă cruciată neagră. Fig. 218 .
Semnificația. Personajul descris este Sfântul Dumitru, patronul orașului. Prin plasarea scutului cu însemnul propriu pe pieptul acvilei cruciate se evidențiază faptul că Bucureștiul este capitala țării.
„Monitorul Oficial nr. 164 din 20 iulie 1933.**

Stema orașului Oltenița. Port la Dunăre, Oltenița apare sub denumirea actuală în secolul al XVI-1 ea.
Stema: în scut, pe câmp albastru, o ancoră de argint flancată în partea superioară de două spice de grâu, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 219.
Semnificația. Compoziția subliniază că orașul este port, grâul fiind principalul produs comercializat aici.
„Monitorul Oficial nr. 171 din 2 august 1930.**

JUDEȚUL ISMAIL

Teritoriul acestui județ a făcut parte, încă înainte de cucerirea Daciei, din provincia romană „Moesia Inferior". La începutul veacului al XV-lea acest ținut a fost posesiunea domnilor Țării Românești, de unde se trage numele de Basarabia, extins apoi la toată Moldova dintre Prut și Nistru. Pe teritoriul acestui județ s-a aflat și cetatea Chiliei care a jucat un important rol în apărarea Moldovei fiind una dintre cele două chei ale principatului. în 1812, județul a căzut cu întreaga Moldovă de răsărit în mâinile Imperiului Rus. A revenit în granițele firești după înfăptuirea actului istoric din 1918.

Stema județului Ismail: scut având câmp roșu încărcat cu un leu de aur, rampant, ținând în laba dreaptă superioară o spadă de argiut; figura heraldică menționată este însoțită în partea superioară, la dreapta de o semilună, de asemenea, de argint, iar la stânga, de o cruce ortodoxă de aur cu brațe treflate. Fig. 220. *Semnificația.* Evocă luptele ce s-au desfășurat de-a lungul vremii cu turcii. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 39 (se află aici și stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Ismail: scut având fond roșu, încărcat cu un tum rotund crenelat de argint, dotat cu poartă închisă și o fereastră luminată negru, ieșind dintr-o mare de același metal. în partea superioară, o cruce cu brațele egale asupreste o semilună de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cină turnuri crenelate. Fig. 221
Semnificația. Amintește vechea cetate a Ismailului și necontenitele lupte de apă-

 rare duse de băștinașii acestor locuri.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 26 august 1930.

Stema orașului Bolgrad: scut roșu cuprinzând în dreapta un pom dezrădăcinat, cu trei fructe verzi, iar în stânga, un butuc de viță de vie cu struguri și frunze de argint, sprijinit de un arac negru; în partea superioară, se află un brâu crenelat de aur. La baza scutului s-a plasat o moară de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 222. *Semnificația.* Figurile heraldice cuprinse fac aluzie la bogățiile naturale ale zonei și la principalele ocupații ale locuitorilor. Brâul evocă valul roman care trecea în antichitate pe aici.
„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului Chilia Nouă: scut de azur încărcat cu o cetate de argint formată din trei corpuri, crenelată, dotată cu șase ferestre luminate negru și așezată pe o insulă verde, având forma rotundă. Construcția amintită este însoțită în dreapta de o cheie de aur plasată cu mânerul în jos iar în stânga de o cruce având două brațe verticale și asuprind o semilună; în șef, pe fond roșu, un cap de zimbru negru. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 223 .
Semnificația. Evocă vechea construcție de la gurile Dunării menită a apăra Moldova. Cheia este, într-un anume sens, armă vorbitoare întrucât atestă faptul că așezarea este plasată într-o poziție strategică, „cheie*. Crucea care asuprește semiluna readuce în compoziție luptele de apărare ce s-au desfășurat de-a lungul anilor. **„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.**

Stema orașului Reni: scut cu fond roșu, cu o bordură albastră, încărcat cu un chevron de argint, ce închide între brațe o cruce latină având în partea inferioară încă un braț, plasat în bandă; în partea superioară, în dreapta, se află o spadă de argint plasată cu lama în sus, iar în stânga o ancoră de același metal. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 224. *Semnificația.* Figurile heraldice însumate amintesc poziția geografică a așezării (la cotul Dunării), poziție ce a favorizat evoluția sa. Ancora atestă activitatea portuară, iar arma vorbește de luptele de apărare duse de băștinași de-a lungul istoriei.
„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului Vfilcov: scut având fond de argint, încărcat cu un chevron albastru ce prinde între brațele sale trei pești roșii, doi spre dreapta, unul spre stânga; în partea superioară, în dreapta și stânga, câte un spic de rogoz, verde, cu câte trei foi pe fiecare parte. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. Fie. 225.
Semnificația. Chevronul evocă luptele duse din vechime pentru apărare, iar planta transpune bogăția în stufăriș a zonei scăldată de Dunăre. Peștii amintesc una din ocunațiile de bază ale locuitorilor.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL LĂPUȘNA

Orașul care a dat numele acestui județ este târgul Lăpușna, așezare cunoscută încă din evul mediu timpuriu, și atestată documentar în 1470. Unitatea teritorial-administrativă s-a dezvoltat ca urmare a poziției geografice pe care o avea, fiind așezată la intersecția unor importante drumuri comerciale. Ținutul a format o autonomie locală cu organizare militară, localnicii având datoria de a păzi granițele de năvălitori. O mare

parte a suprafeței ținutului Lăpușna a

 fost acoperită de vestiți codri de stejari. Istoria bogată a zonei este probată de numeroasele vestigii ce s-au păstrat pe teritoriul său: mănăstirea Hâncu din comuna Pursue, ctitorită de stolnicul Mihail Hâncu în 1678, mănăstirea Căpriana înălțată de Ștefan cel Mare și de Petru Rareș (biserica ei a fost restaurată, la 1820, de mitropolitul Gavril Bănulescu), mănăstirea Vărzărești, cea mai veche mănăstire din Basarabia (pomenită într-un hrisov de la domnitorul Alexandru cel Bun din 1430), bisericile Rășcanu și Mazarachi din Chișinău.

Pe teritoriul acestui județ se afla orașul Chișinău, devenit, după răpirea Basarabiei de către Imperiul Rus, capitală gubernială, în prezent capitala Republicii Moldova. Aici s-a proclamat, la 1918, unirea Basarabiei cu România.

Stema județului Lăpușna: scut având fond roșu, încărcat cu un stejar de argint cu coroană bogată, stând pe o terasă de același metal. Fig. 226 . *Semnificația.* Amintește vestiții codrii de stejar existenți pe teritoriul său.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. O (se conservă aid și stemele orașelor din acest județ).

Stema municipiului Chișinău: scut având fond albastru, cuprinzând o acvilă de aur cu aripile deschise privind spre dreapta; pe pieptul păsării heraldice s-a plasat un scut de dimensiuni mai mici încărcat cu un cap de bour având o stea între coame, flancat de o roză în dreapta și de o semilună în stânga. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri crenelate. Fig. 227.

Semnificația. Acvila, evidențiază spiritualitatea românească prezentă și pe meleagurile Chișinăului; capul de bour, stema Moldovei, vorbește despre rolul pe care așezarea l-a avut în istoria acestui principat.

„Monitorul Oficial nr. 171 din 2 august 1930.**

Stema orașului Călărași-Târg: scut având câmp roșu cuprinzând în partea superioară trei pomi, purtând fiecare câte trei fructe de aceeași culoare și peste tulpinile cărora s-a suprapus un brâu undat totul de argint; în partea inferioară, se află un cap de cal de argint, redat în profil spre dreapta. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 228 . *Semnificația.* Reprezentarea face aluzie la codrii seculari ai Lăpușnei, precum și la străvechile ocupații ale locuitorilor. Figura heraldică din partea inferioară face totodată legătura între simbol si denumirea așezării (arme vorbitoare). **„Monitorul Oficial** nr. 57 din 9 martie 1934.**

JUDEȚUL MARAMUREȘ

Județul Maramureș își are începutul în vechiul voievodat românesc, existent în această regiune, în zorii evului mediu. Este locul de baștină al descălecătorilor Moldovei, Dragoș, voievod ce a condus țara fiind supus regelui ungar, apoi Bogdan, răzvrătitul voievod ce va asigura câștigarea independenței țării. Pe teritoriul Maramureșului istoric, din care numai treimea sudică a revenit României prin tratatul din 1920, au existat vechi instituții religioase ortodoxe (mănăstirea din Peri). Reședința județului până în 1950, a fost orașul Sighet.

Stema județului Maramureș: scut tăiat, câmpul superior fiind despicat; în primul cartier, pe fond roșu, un cap de bour natural (negru)

cu stea de aur între coarne, flancat în dreapta de o roză de aur și în stânga de o semilună de argint; în cartierul doi, pe albastru, un țap sălbatic de aur stând pe o stâncă, tot de aur, populată de doi brazi verzi; în partea inferioară, pe fond negru, o scenă de muncă în mină: într-o boltă, un personaj de argint lovește cu târnăcopul în peretele minei. Fig. 229 .

Semnificația. Capul de bour amintește faptul că de aid au pornit descălecătorii Moldovei. Țapul, munții și brazii dovedesc bogățiile naturale ale regiunii, iar scena din partea inferioară vorbește codificat despre o activitate economică tradițională — extragerea minereurilor.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 41 (se păstrează aid și stema orașului Sighet).

Stema orașuhn Sighet. Deși a fost atestată documentar în 1334, localitatea este mult mai veche, m 1345, așezarea este considerată „loc de adunare și capitală de județ*. în 1352, orașul este investit cu privilegii regale. De-a lungul anilor, Sighetul s-a remarcat atât prin activitatea economică cât și prin tradiția culturală, în 1861, la Sighet s-a constituit „Asodația pentru cultura poporului român din Maramureș*.

Stema: în scut, pe argint, un cap de bour negru văzut din față. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cind turnuri. Fig. 230.

Semnificația. Este vechiul însemn heraldic. Capul de bour are menirea de a evidenția faptul că elementul principal din stema Moldovă își are originea aid în Maramureș.

„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

JUDEȚUL MEHEDINȚI

Veche vatră de locuire, județul Mehedinți conservă vestigii ale unui trecut glorios. Amintim aid ruinele podului construit de Apolodor din Damasc, termele romane de pe terasa Dunării. Cetatea medievală a Banatului de Severin. Mănăstirea Vodița etc. Cucerind regiunea, regii Ungariei, pentru a-și consolida stăpânirea, au dăruit „Țara Severinului* cavalerilor ioaniți. După toate probabilitățile, Basarab I a stăpânit Banatul Severinului. Vlaicu a adăugat titulaturii sale pe acela de „Ban de Severin*; sub Mircea cel Bătrân titulatura se menține și se creează o nouă dregătorie: „bănia Severinului*.

Stema județului Mehedinți: scut având fond albastru încărcat cu o albină de aur, redată cu aripile întinse. Fig. 231.

Semnificația. Este vechiul simbol. Pruna atestare documentară, confirmare a existență acestă steme, este așezământul mitropolitului Antim Ivireanul din 1715. Simbolizează îndelungata preocupare a localnidlor în ceea ce privește apicultura. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldici, dosar nr. 58 (se cuprind aici și stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Tunai Severin. Reședința județului Mehedinți, este o localitate ce beneficiază de frumusețea peisajului și de o istorie milenară. Dovezile arheologice probează faptul că Drobeta, așezare dacică, a fost chiar înainte de cucerirea ă „un centru de influență romană*. între 103 și 105, Apollodor din Damasc a construit aici, din porunca împăratului Traian, un pod de piatră peste Dunăre, la data realizării lui, una din marile minuni ale tehnicii în secolul al XHI-lea se construiește cetatea medievală a Severinului, care a durat până în 1524

când a fost distrusă de tură.

Dezvoltându-se continuu, orașul ajunge în veacul al XIX-lea un centru naval important.

Stema: scut despicat; în cartierul din dreapta, pe fond roșu, grilajul metalic al unui pod susținut de doi piloni, de argint, deasupra unei ape de același metal; pe pod trece spre dreapta un leu de aur; în cartierul doi, pe albastru, un turn pătrat de argint, încărcat cu o cruce trilobată roșie asuprind o semilună de asemenea roșie. Construcția amintită este așezată pe o terasă verde ieșind dintr-o apă de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cină turnuri.

128

Fig. 232.

Semnificația. Podul din primul cartier este podul lui Apollodor din Damasc. Leul amintește, pe de o parte, vechiul însemn al legiunilor romane, pe de alta, faptul că Severinul a aparținut odinioară de bănia Olteniei, provincie istorică individualizată heraldic printr-un leu. Turnul din cartierul secund evocă cetatea feudală a Severinului, iar crucea, plasată deasupra semilunei amintește luptele purtate contra Imperiului Otoman, reprezentat prin semilună.

„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930

Stema orașului Bata de Aramă: scut având o bordură verde încărcată cu opt frunze de stejar de aur; pe câmp de argint, două ciocane încrucișate deasupra a ..ei vârfuri de munți negre. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din trei turnuri. Fig. 233.

Semnificația. Elementele componente simbolizează activitatea minieră (aici se aflau mine de aramă), iar frunzele din bordură sugerează flora specifică a regiunii. **„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.**

Stema orașului Strehaia. Străveche așezare, Strehaia a fost din secolul al XV-lea până la sfârșitul veacului al XVI-lea, reședința banilor Olteniei. în 1645, Matei Basarab a ridicat aici mănăstirea Strehaia.

Stema: în scut albastru cârja episcopală încrucișată cu o cruce având două brațe orizontale, ambele de argint; în șef, pe roșu, un leu de aur, limbat negru ieșind din linia despărțitoare. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 234 .

Semnificația. Evocă vechiul monument istoric, mănăstirea Strehaia, plus simbolul Olteniei,leul de aur.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL MUREȘ

Această unitate teritorial-administrativă s-a constituit în formă de comitat în 1409, când regele Ungariei, Sigismund de Luxemburg, a desprins o suprafață din comitatul Ciuc și i-a dat o administrație proprie.

Stema județului Mureș: scut roșu străbătut de două brâuri de aur peste care s-a reprezentat un pom verde încărcat cu mere de aur, crescând dintr-o terasă, de asemenea, verde și având deasupra o stea tot de aur. Fig. 235.

Semnificația. Amintește preocuparea localnicilor în ceea ce privește dezvoltarea pomiculturii.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 43 (se află aici şi stemele orașelor din acest județ).

Stema municipiului Târgu-Mureș. Principala așezare din județ, orașul Târgu Mureș are o bogată istorie. Prima atestare documentară

datează din 1332. între 1602—1653, se construiește cetatea prevăzută cu bastioane ale breslelor meșteșugărești. în secolul al XVIII-lea localitatea contribuie la întărirea legăturilor cu Țara Românească și Moldova. în Târgu Mureș s-a dezvoltat cultura, orașul devenind centrul mișcării iluministe din Transilvania. în acest oraș au activat reprezentanții școlii ardelene Gheorghe Șincai și Petru Maior. Fiind în veacul al XIX-lea centrul judiciar al Ardealului, Târgu Mureș a găzduit instituțiile judiciare la care au activat, printre alții, Avram Iancu și Al. Papiu Ilarian.

Stema: în scut, pe câmp albastru, un braț armat de argint, ținând transversal, spre colțul stâng superior al scutului, o spadă, de asemenea, de argint, având mânerul și garda de aur, străpungând o inimă roșie, și însoțit în colțul din dreapta de o balanță cu talgerele în echilibru, de aur. Scutul este timbrat de coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 236 .

Semnificația. Compoziția reunește vechiul însemn al orașului, exprimând prin brațul înarmat lupta pentru apărare; balanța evocă faptul că în acest oraș au funcționat în trecut, instituțiile judiciare din Ardeal.

„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Reghin. Atestată documentar încă din 1228, localitatea a fost în evul mediu un centru meșteșugăresc important. Contribuind la întărirea legăturilor dintre Transilvania și Moldova, orașul Reghin s-a remarcat în domeniul prelucrării lemnului.

Stema: în scut, pe roșu, un plutaș de argint purtând costum și pălărie populară, pe o plută de același metal, pe valuri de asemenea de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 237.

Semnificația. Simbolizează îndeletnicirea specifică a locuitorilor de la munte, plutăritul. Se știe că aici, la Reghin, în veacul al XIX-lea s-a creat Societatea comercială de plutărit. Tot în acest oraș au existat primele fabrici de cherestea cu acțiune mecanică.

„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL MUSCEL

Județul Muscel conservă o denumire veche românească ce individualizează forme de relief specifice Subcarpaților. Vestigiile istorice dovedesc suprapunerea straturilor de culturi materiale și continuitatea de locuire din cele mai îndepărtate epoci și până în prezent. Până în veacul al XIX-lea, pe aici trecea principalul drum comercial ce lega Transilvania (Brașovul) de Țara Românească. Muscelul este unul din bastioanele civilizației românești.

Stema județului Muscel: scut având fond albastru încărcat cu o acvilă de aur, cu ciocul și ghearele roșii, stând pe o ramură verde de stejar. Fig. 238. *Semnificația.* Acvila, elementul principal al stemei valahe, evocă faptul că în acest județ se află una din primele capitale ale domnilor Țării Românești.

Arh. St; Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 44 (se află aid și stema orașului Câmpulung).

Stema orașului Câmpulung. Reședința fostului județ se numără printre cele mai importante localități din Țara Românească. Prima atestare documentară este din 1300 când s-a scris pe lespedea lui Laurențiu „comite de Longo-Campo“. După 1330, când Țara Românească a devenit independentă, Câmpulungul a fost capitala țării. Este prima

așezare care a posedat privilegiul de oraș liber. Așezarea a cunoscut o intensă viață politică, comercială și culturală. Matei Basarab a înființat aici prima tipografie a Țării Românești. Din Câmpulung, Neacșu a adresat negustorilor brașoveni, în 1521 o scrisoare care este primul document scris în limba română, cunoscut până în prezent.
Stema: în scut, pe albastru, un coif medieval, de argint, așezat în profil spre dreapta, cu viziera închisă; pe flancurile coifului cad lambrechisie roșii; în creștetul coifului se află o acvilă cruciată de aur, contumată, cu zborul în jos, având ciocul și ghearele roșii. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri din care iese o acvilă cruciată neagră. Fig. 239.
Semnificația. Compoziția amintește faptul că această urbe a fost capitală a Țării Românești.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL NĂSĂUD

Izvoarele documentare atestă existența în această regiune, în secolul al XIII-lea,

 a unui vechi district românesc „vallis vallachais". Orașul Bistrița, reședința județului, este cunoscut din secolul al Xll-lea, când în vechea așezare au fost aduși, de regele Geza al II-lea, coloniști germani. La Năsăud, a fost creat în secolul XVIII un regiment grăniceresc românesc, iar zona a fost un focar al românismului în Ardeal.

Stema județului Năsiud: scut tăiat, în partea superioară, pe albastru, șapte piscuri de munți verzi, de pe care își ia zborul o acvilă neagră purtând în cioc o cruce; partea inferioară este despicată: în cartierul prim, pe roșu, s-a plantat o lupă romană, naturală (neagră); în cartierul doi, pe fond de aur, un legionar roman negru, ținând în mâna dreaptă o suliță, în cea stângă scutul pe care se află scrise literele VRR. Fig. 240.
Semnificația. Este vechea stemă folosită în a doua jumătate a veacului trecut de districtul românesc al Năsăudului. Acvila cruciată evocă ținutul de graniță al Năsăudului; legionarul roman amintește vitejia grănicerilor români, lupoaica atestă colonizarea romană din antichitate. Literele VRR sunt prescurtarea devizei VIRTUS ROMANA REDIVIVA, deviza ce face aluzie la virtuțile ostășești reînviate de grănicerii romani (a fost folosită de Regimentul grăniceresc din Năsăud încă din 1762).
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldici, dosar nr. *46* (inclusiv stemele orașelor din acest judef).

Stema orașului Bistrița. în 1353, Bistrița obține drept de târg anual de 15 zile, iar în 1366, a primit dreptul de a poseda pecete proprie. în secolul al XVI-lea, orașul, înconjurat de localități dependente de domnul Moldovei (Ciceu, Ungurașu, Rodna), intră vremelnic în posesia lui Petru Rareș.
Stema: scut tăiat; partea superioară, de argint, despicată, cuprinde în primul cartier capul de zimbru natural, cu stea de aur între coarne, însoțit de roză în dreapta și de semilună în stânga, ambele de același metal; în cartierul secund, un corb negru ținând în cioc un inel de aur cu piatra roșie și așezat pe o ramură verde de stejar, cu fructe roșii; în câmpul inferior crenelat, pe roșu, un bust de struț, de argint, plutind spre stânga, ținând în cioc o potcoavă de aur și ieșind dintr-o coroană deschisă, tot de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri crenelate. Fig. 241.

Semnificația. Compoziția din primul cartier (stema Moldovei) amintește faptul că orașul a fost odinioară dependent de tronul Moldovei și evocă permanentele legături existente, prin intermediul acestei localități, între Transilvania și Moldova. Corbul din cartierul secund (armele familiei Corvin) face aluzie la proprietățile pe care familia lui Iancu de Hunedoara le-a avut în această localitate. Elementele din partea inferioară sunt preluate din vechiul însemn al orașului (struțul fiind mobila din sigiliul orașului datând din 1367, concedat de regele Ungariei).
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Năsăud: pe scut roșu un grănicer năsăudean de argint, cu arma la picior văzut din față. Scutul timbrat cu o coroană murală, de argint, cu trei turnuri.
Semnificația. Simbolizează pe vechii grăniceri români din ținutul Năsăudului, „apărători ai libertății, demnității și culturii naționale".
Stema nu s-a păstrat Descrierea este preluată din „Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL NEAMȚ

în epoca antică, aici se afla renumita Petrodava, care după unii istorici este mai veche de 2050 de ani. în evul mediu orașul apare inițial sub denumirea „Piatra lui Crăciun" (sec. XIV). Orașul Piatra, dezvoltându-se, devine târg, apoi important

 centru meșteșugăresc și comercial. Marele Ștefan, ctitor al multor monumente care evocă gloria trecutului, a înălțat și în Piatra unele edificii și a ridicat și o curte domnească.

Stema județului Neamț: scut, având fond roșu, încărcat cu o capră neagră ce sare la dreapta spre o stâncă redată de argint. Fig. 242.
Semnificația. Este vechea stemă atestată documentar din 1806, având de fapt o existență mai îndelungată. Amintește formele de relief specifice zonei și bogăția cinegetică.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 45 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ). Se păstrează și două variante neaprobate (fig. 243 și 244).

Stema orașului Piatra-Neamț: în scut, pe câmp roșu, un personaj aureolat, înaripat, de aur, stând în picioare și privind spre stânga, ținând în mână stângă o cruce și o foaie de pergament de același metal. Fața, mâinile și picioarele personajului sunt înfățișate în culoare naturală. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, având cinci turnuri crenelate. Fig. 245 .
Semnificația. Este Sfântul Ioan Botezătorul, patronul orașului, și hramul bisericii zidită în această urbe de Ștefan cel Mare.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Se cunoaște și o variantă înfățișând scut roșu, încărcat cu o cetate de argint, purtând pe tumul central stema Moldovei.

Stema orașului Buhuși. Așezarea este situată pe Valea Bistriței. în 1438, este atestat documentar satul Bodești, un cartier al orașului actual. Denumirea Buhuși apare în secolul al XlX-lea, când este amintit târgul cu acest nume. Localitatea se dezvoltă economic mai ales, după ce, în 1885, a luat ființă fabrica de postav. *Stema:* în scut, pe câmp roșu, două piei de oaie, de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 246. *Semnificația.* Mobilele din scut fac aluzie la principala industrie din oraș, fabrica de postav, bazată pe valorificarea lânii.
„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.

Stema orașului Târgu-Neamț: în scut roșu, o cetate de argint, cu poartă închisă, având trei turnuri, cel central în formă conică cu acoperiș ascuțit fiind dotat cu o fereastră închisă; turnurile laterale sunt pătrate și crenelate. La baza scutului se află un bucium, tot de argint Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. Fig. 247.
Semnificația. Construcția evocă cunoscuta cetate a Neamțului, iar prin bucium se amintește, pe de o parte, sistemul de chemare la luptă, de altădată, pe de alta, se face aluzie la creația populară.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL ODORHEI

Județul Odorhei, păstrează dovezi ce atestă continua locuire a zonei. în epoca Daciei Romane, aici s-a ridicat un castru, în jurul căruia s-a dezvoltat o localitate, ce va deveni Odorhei. Documentar, acest oraș, este atestat în 1339. fiind centrul unui scaun secuiesc. în secolul al XVI-lea, pentru o perioadă, Odorheiul a intrat între posesiunile lui Petru Rareș. Situat la intersecția drumurilor comerciale Odorheiul s-a dezvoltat devenind în secolul al XVII-lea, un important centru meșteșugăresc. comercial și cultural. Printre monumentele pe care le conservă Odorheiul, menționăm cetatea medievală, ridicată pe urma castrului roman, biserica și colegiul reformat (1692), mănăstirea franciscană (1692).

Stema județului Odorhei: scut sfertuit, în cartierele 1 și 4, pe fond de argint,

 s-au plasat câte cinci crud albastre dispuse 2; 1; 2; în cartierele 2 și 3, pe câmp de azur, câte o cetate de argint dotată cu trei turnuri crenelate, cel din centru mai masiv având în vârf o cruce de argint. Construcția, așezată pe o terasă verde, este însoțită la dreapta de o semilună de aur, iar la stânga un soare de același metal. Fig. 248 *Semnificația.* Simbolizează vechile cetăți de apărare ctitorite în zonă ca și lupta pentru apărarea „creștinătății" împotriva „păgâni tății".
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 47 (inclusiv stema orașului Odorhei).

Stema orașului Odorhei: în scut, pe câmp albastru, un braț drept, împlă- toșat, de argint, ținând în mână o spadă, având mânerul și garda de aur, care străpunge o inimă roșie; mobila menționată este însoțită de patru stele. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din cinci turnuri. Fig. 249.
Semnificația. Este vechea stemă heraldizată. Evidențiază lupta pentru apărare. **„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.**

JUDEȚUL OLT

Izvoarele arheologice atestă dezvoltarea pe teritoriul județului Olt, a unor civilizații materiale specifice diferitelor epoci, straturile de cultură suprapunân- du-se, ca dovadă a locuirii neîntrerupte. în trecut, județul se întindea numai în părțile Munteniei. Orașul Slatina, reședința județului Olt, a fost menționat în privilegiul dat de Vlaicu Vodă negustorilor brașoveni, în 1368, când avea funcția de punct de vamă. în epoca feudală și modernă, orașul s-a dezvoltat ca principal centru agricol. Importanța localității și traficul comercial au impus construirea unui pod solid, peste

Olt, astfel încât, în 1888—1891, s-a realizat aid cel dintâi pod de metal de peste Olt.

Stema județului Olt: scut, având fond albastru, încărcat cu un brâu de argint, peste care s-a plasat și un tum pătrat și crenelat de același metal, cu o poartă arcuită și zăbrelită, dotată cu trd ferestre luminate negru. Fig. 250.

O altă variantă, neaprobată, înfățișează scut albastru încărcat cu o cetate de argint redată în altă formă (dreptunghiulară). Fig. 251.

Semnificația. Este vechea stemă, cunoscută, pe documente din 1782. Simbolizează luptele de apărare desfășurate de-a lungul anilor în zonă, ca și efortul de a se ctitori cetăți întărite.

Árh. St. Buc., fond Comisia consultativa heraldică, dosar nr. 48 (se află aici și stema orașului Slatina).

Stema orașului Slatina: scut tăiat; în primul cartier, pe roșu, un tum crenelat de argint, cu poartă închisă și ferestre; în cartierul secund, pe albastru, un pod de aur pe o apă de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 252 .

Semnificația. Este vechea stemă completată. Turnul a fost preluat din stema județului Olt și amintește de faptul că pe teritoriul acestui județ, la sfârșitul veacului al XIV-lea Mircea cel Bătrân a înălțat o cetate de apărare.

„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL ORHEI

Vechi ținut de graniță al Moldovei de altădată, județul Orhei este așezat la malul Nistrului. în evul mediu aici s-a format, ca și în Vrancea sau Câmpulung, o autonomie locală sprijinită de domnii Moldovei, în special de Ștefan cel Mare, cu privilegii. Din acest ținut, și-a recrutat marele domn arcași renumiți. Despre istoria bogată a ținutului voibesc unele monumente, care înfruntând vitregiile vremurilor s-au păstrat până în epoca modernă; ruinele cetății Orheiului (lângă

 satul Trebujeni) și biserica Sf. Dumitru, ctitorită între 1632 și 1635 de Vasile Lupu, în orașul Orhei etc.

Stema județului Orhei: scut despicat având fond roșu; în prima parte se cuprinde un stejar dezrădăcinat de aur, în partea a doua o coasă de argint plasată în bandă cu lama spre dreapta. Fig. 253.

Semnificația. Evocă bătrânii codri de stejari existenți în zonă și bogăția județului în fanețe.

Arh. St. Buc., Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 49 (se găsesc aid și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Orhei: scut despicat, ambele părți având fond roșu; în prima parte, un turn de cetate de aur crenelat, cu poartă închisă și contraforți și o fereastră luminată negru; în partea secundară, două spade de argint încrucișate, dispuse cu garda în jos. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 254.

Semnificația. Construcția amintește vechea cetate a Orheiului, iar săbiile încrucișate vorbesc despre luptele duse, de-a lungul vremii, pentru apărare.

„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1931.

Stema orașului Rezina: scut având fond roșu, pe care s-a reprezentat o biserică de argint cu două turnuri, așezată în profil, pe o terasă verde, străbătută de un brâu undat, de asemenea de argint. Scutul

este timbrat cu o coroană murală de argint formată din trei turnuri. Fig. 255.
Semnificația. Simbolizează vechile ctitorii moldovenești și evocă cea mai importantă construcție existentă în această așezare.
„Monitorul Oficial" nr. 268 din 17 noiembrie 1936.

JUDEȚUL PRAHOVA

Așezat într-o regiune pitorească, județul Prahova a cunoscut o istorie tumultuoasă, fiind străbătut de râurile Prahova și Teleajen. Reședința acestui județ, municipiul Ploiești, a fost întemeiat, conform tradiției de Moș Ploaie.

Stema județului Prahova: scut având fond albastru, încărcat cu o capră neagră ce stă pe o stâncă de argint și privește spre stânga. Fig. 256.
Semnificația. Simbolizează relieful muntos al județului și bogăția cinegetică.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 50 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest judef). Se păstrează și varianta neaprobată (fig. 257).

Stema municipiului Ploiești. La începutul veacului al XVI-lea (1503, 1545) sunt menționate in registrele întocmite de autoritățile din Brașov, persoane din Ploiești. Deși aceste dovezi sunt certe, se consideră că adevărata naștere a orașului are loc in timpul domniei lui Mihai Viteazul. Pentru ridicarea localității, Mihai Viteazul a construit aid case și, tot aici, a mutat tabăra militară. Situat la intersecția unor drumuri comerdale importante, Ploieștiul se dezvoltă intens în secolul al XVII-lea.
Stema: în scut, pe fond albastru, doi Id de aur afrontați cu coada terminată în formă de inimă și având limba roșie, ținând cu labele, având gheare negre, un stejar dezrădăcinat, de argint, susținut de o eșarfă roșie purtând inițialele IMW. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din șapte turnuri. Fig. 258. *Semnificația.* Cei doi Id preluați din sigiliul lui Mihai Viteazul validând unele acte în care se intitula „domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei", ca și inițialele ce redau prescurtat numele și titlul întemeietorului (Io Mihai voievod), vorbesc de faptul că orașul Ploiești a fost înființat de acest ilustru domn.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

134

Stema orașului Câmpina. Orașul Câmpina este situat într-o regiune deosebit de pitorească. Atestat documentar la începutul secolului XVI (1536), ca târg, în 1593 va fi menționat ca punct de vamă.
Stema: în scut, pe fond albastru, o sondă de argint din care țâșnește un jet de țiței, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 259.
Semnificația. Elementul din stemă evidențiază activitatea de extragere a petrolului, în această localitate aflându-se rafinăria de petrol a Societății „Steaua Ro- mână“, care în deceniul patru al secolului al XX-lea s-a numărat printre cele mai mari întreprinderi de acest fel.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Fiiipești de Târg. Plasat pe malul râului Prahova, Filipești de Târg beneficiază de un peisaj deosebit de frumos. Aici și-a construit, între 1635 si 1653, postelnicul Constantin Cantacuzino un palat ale cărei ruine încă se văd.
Stema: în scut, pe fond albastru, un foișor de argint cu șase nivele terminat cu un acoperiș ascuțit, dotat cu poartă, geamuri și balcon, totul

pe o terasă neagră. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 260.
Semnificația. Evocă unul din cele mai importante edificii orășenești, foișorul de unde se supraveghea odinioară orașul.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Predeal. Predealul este localitatea urbană situată, în țara noastră, la cea mai mare altitudine (1030—1600 m), fiind plasată în depresiunea de obârșie a Prahovei. Orașul datează de peste un secol. Inițial a apărut ca așezare temporară fiind menționată în secolul al XVIII-lea ca han și schit. în secolul al XIX-lea construirea șoselei București—Brașov și a căii ferate a stimulat formarea localității.
Stema: în scut, pe fond albastru, două piscuri de munte, de argint, așezate față în față; la poalele lor se află un râu verde undat plasat în bară; în partea superioară, o sabie și un buzdugan de aur încrucișate. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 261 .
Semnificația. Se evocă trecătoarea din zonă, vestită pentru rezistența dârză a românilor în războiul pentru întregirea neamului.
„Monitorul Oficial" nr. 268 din 17 noiembrie 1936.

Stema orașului Sinaia. Sinaia este una din perlele stațiunilor climaterice românești. Prima mențiune documentară precisă datează din perioada construirii mănăstirii Sinaia (1690—1695). La sfârșitul secolului trecut a devenit reședința de vară a familiei regale și un important loc de consultări politice.
Stema: pe albastru, un munte de argint flancat în dreapta și stânga de câte un brad dezrădăcinat de argint; în șef tabla de șah, negru și argint; în partea inferioară o câmpie verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 262.
Semnificația. Compoziția din centru redă cadrul natural al orașului; șeful face aluzie la existența în această localitate a fabricii de mozaic.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Slănic. Orașul Slănic este o veche așezare de moșneni. Localitatea a fost cunoscută pentru zăcămintele de sare. Exploatarea masivului bloc de sare gemă s-a făcut prin mai multe saline, unele din ele prăbușindu-se. Astfel s-au format mai multe lacuri sărate. De asemenea, în urma acestor prăbușiri, a apărut un munte de sare pe care apa ploilor l-a modelat înfățișându-1 ca monument al naturii.
Stema: în câmp, pe albastru, un munte de argint pe o terasă verde; în colțul dex- tru și senestru câte un ciocan de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de

 argint cu trei turnuri. Fig. 263.
Semnificația. Componența reprezentării exprimă ponderea industriei extractive în economia orașului (aici s-au aflat salinele statului).
„Monitorul Oficial* nr. 81 din 5 aprilie 1932.
Inițial acestei localități i s-a atribuit o altă compoziție (rămasă doar în proiect): în scut triunghiular, pe câmp azur, două ciocane de argint încrucișate. Fig. 264.

Stema orașului Urlați: în scut, pe câmp de argint, un lup roșu limbat negru, plutind deasupra unui brâu negru undat. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, având trei turnuri. Fig. 265.
Semnificația. Figura inclusă reprezintă arma vorbitoare, face legătura dintre urletul lupilor și denumirea orașului.
„Monitorul Oficial* nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului Vălenii de Mimte. Vălenii de Munte este o așezare cunoscută ca târg încă din secolul al XV-lea.

Stema: în scut, pe câmp albastru, o bandă undată de argint încărcată cu trei stejari dezrădăcinați verzi; în colțul senestru superior, o carte deschisă de aur; în colțul dextru inferior, pe dealuri verzi, o construcție de argint; scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 266.
Semnificația. Componența stemei face aluzie, pe de o parte, la relieful specific, pe de alta, evidențiază existența unei importante instituții culturale (Universitatea populară) creată și condusă de Nicolae lorga.
„Monitorul Oficial* nr. 164 din 20 iulie 1933.

JUDEȚUL PUTNA

Așezat la hotarul Moldovei cu Țara Românească județul Putna are o istorie unică. Orașul Focșani, capitala județului, reunește cele două orașe situate pe Milcov, Focșani munteni și Focșani moldoveni.

în epoca feudală cele două localități, așezate pe cunoscutul „drum al lui Roto- pan", principalul drum de legătură între cele două țări, au avut pe lângă funcțiile economice, administrative și pe acelea de vamă.

Stema județului Putna: scut roșu cuprinzând un butoi de stejar natural, cu cep, înconjurat de o coroană formată din frunze de viță și din struguri. Fig. 267. *Semnificația.* Amintește bogăția viticolă a zonei, ponderea mare pe care o au în economia județului activitățile viticole.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativi heraldică, dosar nr. 51 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema municip. Focșani Primul document în care apare denumirea de Focșani, datează din 1574. La sfârșitul secolului al XVI-lea Focșanii moldoveni au devenit capitala ținutului Putna. în aceste două orașe ideile umaniste au prins rădăcini puternice. în 1859—1861 cum se știe această urbe a găzduit organele comune ale Principatelor Unite (Comisia Centrală de la Focșani și Curtea Superioară de Justiție).
Stema: scut despicat; în cartierul prim, pe roșu, capul de bour cu stea între coarne flancat de roză în dreapta, semilună în stânga; în cartierul doi, pe azur acvila cruciată însoțită de soare și lună; în șef, pe aur, o coroană închisă, căptușită cu purpură. Scutul, timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri, este însoțit în partea inferioară, de o eșarfă cuprinzând deviza UNIREA FACE PUTEREA. Fig. 268.
Semnificația. Compoziția, care prin cromatica scuturilor reconstituie tricolorul, evidențiază rolul istoric al localității, faptul că locuitorii săi au contribuit Ia unirea

 sub o singură coroană a țărilor surori, reprezentate simbolic de acvilă și capul debour. „Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

O altă variantă de stemă (rămasă doar proiect), cuprinde scut despicat, în cartierul prim, pe roșu, capul de bour cu stea între coame, în cartierul secund, pe azur, acvila cruciată însoțită de soare și lună. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 269.

A rămas, de asemenea, în proiect și o altă variantă cuprinzând: scut despicat; în primul cartier, pe roșu, marca Moldovei, în cartierul secund, pe albastru, acvila Țării Românești; în șef pe roșu, două brațe care își strâng mâinile. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 270. Cele două brațe care își strâng mâinile, însemn folosit în epoca feudală de societățile revoluționare secrete, figură

denumită în limbaj heraldic „credință", exprimă în general întărirea angajamentelor spre realizarea țelului comun. Acest element a figurat și în sigiliul lui Cristian Tell amintind Societatea Secretă „Frăția". în perioada luptei pentru unire cele două brațe care își strâng mâinile au fost deseori reprezentate pentru a se sublinia dorința de unire.

Stema orașului Adjud. Localitatea Adjud a luat ființă la sfârșitul veacului al XVIII-lea, actul de întemeiere fiind emis în cancelaria domnului Moldovei, Mihai Șuțu, la 17 februarie 1795. A fost un centru comercial agrar.

Stema: în scut, pe roșu, trei dealuri verzi, fiecare terminat cu câte un turn de apărare de argint; dealurile sunt așezate lângă o apă de argint, în care se varsă alte două de același metal. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 271.

Semnificația. Compoziția face aluzie la relieful regiunii în care este plasat orașul, iar turnurile amintesc luptele de apărare care au avut loc în zonă în timpul primului război mondial.

„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Mărășești: „pe scut roșu, un zid crenelat de argint; în colțul drept de sus, în cartier verde, crucea de război franceză de aur, iar în colțul stâng de sus, în cartier de argint, o flacără roșie. Deviza „Pe aici nu se trece? pe o eșarfă roșie. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint cu trei turnuri." *Semnificația.* Simbolizează vitejia soldaților români în războiul pentru unitatea națională, relevă totodată colaborarea româno-franceză.

Nu s-a păstrat originalul. Descrierea a fost inserată în „Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

Stema orașului Odobești. Localitatea Odobești este cunoscută încă din epoca feudală pentru calitatea deosebită a podgoriilor sale. în 1600 acestea erau deja remarcate, iar în 1716 Dimitrie Cantemir afirma în „Descripție Moldaviae", că podgoria de la Odobești este, după Cotnari și Huși, cea de a treia podgorie a ■Moldovei.

Stema: în scut, pe roșu, un ciorchine de viță și un strugure de aur cu trei frunze verzi. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 272. *Semnificația.* Amintește podgoriile renumite din localitate.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului Panciu. Localitatea Panciu este cunoscută, de asemenea, pentru podgoriile sale. Prima atestare documentară datează din 1800.

Stema: în scut având șef roșu pe verde, trei ciorchini de struguri de aur cu câte o frunză verde dispuși 2 : 1. Fig. 273.

Semnificația. Stema face aluzie la bogăția viticolă, care a dat faima regiunii. **„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.**

JUDEȚUL RĂDĂUȚI

Județul cu acest nume poartă prin vremi urmele unor epoci glorioase. Pe teritoriul său s-a aflat episcopia înființată de domnul Moldovei, Alexandru cel Bun. La Mănăstirea Putna se odihnește domnitorul Ștefan cel Mare.

Reședința județului, astăzi desființat, era orașul Rădăuți, localitate

foarte veche. Partea de vest a fostului județ a fost înstrăinată la 1940.

Stema județului Rădăuți: scut despicat, în prima parte, pe fond roșu, o iapă de argint, în profil spre stânga și cu un mânz de același metal înfățișat spre dreapta; în partea secundară, pe câmp albastru, un cerb de aur trecând spre dreapta; în șef, pe fond negru, o coroană voievodală de aur însoțită în dreapta și stânga de câte o cruce cu brațele trilobate. Fig. 274.

Semnificația. Figurile heraldice din primul cartier evocă renumitele herghelii de cai existente în trecut în acest județ; cerbul evidențiază bogăția cinegetică a regiunii. Coroana voievodală și crucile, amintesc mormintele domnilor români existente în vechea biserică a Episcopiei Rădăuților.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 52 (se găsesc aid și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Rădăuți. Orașul Rădăuți, a fost atestat documentar în 1413, într-un document emis în cancelaria lui Alexandru cel Bun. Bogdan I, întemeietorul statului feudal independent Moldova, a construit aici o biserică. în acest lăcaș au fost înmormântați primii domni ai țării (Bogdan I., Roman I., Ștefan I.). *Stema:* în scut, pe fond roșu, un coif medieval, de argint, așezat în profil spre dreapta, cu viziera închisă și lambrechini de același metal. Coiful are în creștet capul de bour, natural, cu stea de aur între coame. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 275.

Semnificația. Coiful amintește simbolurile medievale și atestă că în acest oraș se află mormintele celor care odinioară au purtat coroana Moldovei.

„Monitorul Oficiat" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Șiret. Localitatea, denumită astfel după râul cu același nume, este unul dintre cele mai vechi orașe moldovenești. Prima atestare documentară datează din anul 1339. în veacul al XIV-lea, a fost, pentru un timp, capitala statului feudal Moldova. Biserica Sfânta Treime, pe care tradiția o atribuie voievodului Sas (1354—1358), este cel mai vechi edificiu cu plan triconic din arhitectura moldovenească în piatră.

Stema: în scut roșu, un cap de zimbru negru, deasupra căruia planează o coroană deschisă de aur, însoțit de trei cruci de argint, două plasate pe flancuri, a treia în partea inferioară a câmpului. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din trei turnuri. Fig. 276.

Semnificația. Prezența capului de bour încoronat amintește rolul istoric al așezării, faptul că a fost odinioară capitala Moldovei.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL RÂMNICU SĂRAT

Denumirea județului a fost preluată de la orașul reședință. Prima atestare documentară ca târg a Râmnicului Sărat, datează din 1594 fiind întâlnită într-un act emis de Mihai Viteazul. Localitatea este mult mai veche. După victoria asupra lui Radu cel Frumos, Ștefan cel Mare ridica aici între 1475—1481 biserica Sfânta Paraschiva. în 1573 în apropierea orașului, la Jiliștea, Ioan Vodă cel Viteaz i-a

 înfrânt pe turci. Pe harta stolnicului Constantin Cantacuzino (1700), Râmnicul apare ca reședință a unui județ de graniță.

Stema județului Râmnicu Sărat: scut, având fond albastru,

cuprinzând un cal de argint galopând spre dreapta. Fig. 277

O altă variantă (rămasă doar în proiect) cuprinde scut de azur, încărcat cu un armăsar tot de argint, cu coamă și coadă lungă, înfățișat într-o mișcare avântată (pare să zboare). Fig. 278.

Semnificația. Este vechea stemă. Amintește hergheliile de cai, odinioară renumite pentru această zonă.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 53 (se cuprinde aid și stema orașului Rm. Sărat).

Stema orașului Râmnicu Sărat: scut tăiat de un brâu undat; în partea superioară pe albastru, un edificiu religios, de argint, în profil spre stânga având un turn și așezat pe o terasă verde; în partea inferioară, pe fond roșu, două săbii încrucișate, de argint, cu gărzile negre plasate cu vârful în jos. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 279. *Semnificația.* Construcția religioasă este biserica construită aici de Ștefan cel Mare. Brâul undat reprezintă râul Râmnic. Săbiile vorbesc despre luptele victorioase purtate de-a lungul vremii în împrejurul orașului.

„Monitorul Oficial nr. 182 din 8 august 1931.**

Inițial Comisia consultativă heraldică a atribuit Râmnicului o stemă având următoarea înfățișare: în scut triunghiular, pe câmp albastru, o construcție religioasă văzută din față; în cantonul drept, pe roșu, un cal de argint, alergând spre dreapta. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu cină turnuri. Fig. 280.

JUDEȚUL ROMAN

Primul document în care este pomenit ținutul Roman este emis în cancelaria domnitorului Roman Mușat la 1392. Sub acest domn se construiește aici o cetate de lemn, care va fi înlocuită, în secolul al XV-lea, cu una din piatră. în timpul domniei lui Alexandru cel Bun, în orașul Roman se creează o episcopie care va influența evoluția orașului. Ca și alte centre urbane ale țării, a cunoscut multe din vitregiile timpurilor, m 1467 a fost ars de Matei Corvin. în acest oraș, s-a petrecut, în 1691. scena zguduitoare a tăierii capului cronicarului Miron Costin. Continua dezvoltare a orașului îl face să fie în secolele XIX—XX un important centru administrativ (reședința județului Roman).

Stema județului Roman: scut având fond roșu. încărcat cu trei spice de grâu de aur, dispuse în pal, unul lângă altul. Fig. 281. *Semnificația.* Evoca producția bogată în cereale a județului.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 54 (se găsește aici și stema orașului Roman).

Stema orașului Roman: în scut pe fond roșu, un cap de mistreț, de aur, redat în profil spre dreapta. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 282.

Semnificația. Este vechea stemă, instituită în legătură cu legenda întemeierii localității. Exprimă ritualuri străvechi de vânătoare.

„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

JUDEȚUL ROMANAȚI

Județul Romanați, astăzi desființat, păstrează urmele materiale ale unor civi-

 lizații antice. Principalul centru urban de pe teritoriul său, orașul Caracal, este situat la o importantă răspântie de drumuri. Localitatea

păstrează amintirea ilustrului dom Mihai Viteazul. Posedând întinse proprietăți în regiune, Mihai Viteazul, a ctitorit în Caracal curte domnească. Denumirea de Caracal apare în documente în a doua jumătate a secolului al XVI-lea (1593—1597). în veacul al XVII-lea, Caracalul era principalul centru social, economic și administrativ al câmpiei dintre Jiu și Olt.

Stema județului Romanați: scut având fond albastru, tăiat; în partea superioară, s-a plasat un snop de grâu de aur: în partea inferioară, un pod de aur, cu două boite peste valuri de argint. Fig. 283.
Semnificația. Construcția evocă podul ctitorit de împăratul Constantin cel Mare în dreptul Celeiului. Snopul de grâu evidențiază ponderea mare pe care o are, în economia județului, producția de cereale.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativii heraldici, dosar nr. 55 (se găsesc aici și stemele orașelor din jude().

Stema orașului Caracal: în scut pe fond de aur, o bară crenelată roșie, însoțită în colțul drept superior, de o lupoaică capitolină naturală, iar în colțul stâng inferior de un tum negru fără poartă. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 284.
Semnificația. Elementele menționate evocă întreaga istorie a urbei, turnul este o aluzie la denumirea localității, Caracale, însemnând în limba peceneagă „Cetate Neagră", iar lupoaica capitolină atestă heraldic intensul proces de romanizare ce s-a desfășurat în această regiune.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Balș. Orașul Balș, este situat într-o pitorească regiune, pe Olteț, la intersecția unor importante drumuri comerciale. Apărută inițial ca așezare rurală, localitatea s-a dezvoltat în secolul al XIX-lea, iar în 1921, a fost recunoscută ca oraș.
Stema: în scut, pe fond de argint, un lup natural plutind deasupra a două dealuri verzi, separate de o apă albastră, totul pe o terasă galbenă. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 285.
Semnificația. Stema, redă specificul solului localității și bogăția cinegetică (în acest oraș a funcționat Societatea de vânătoare „Vulturul").
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Corabia. Corabia s-a născut prin unificarea unor localități apropiate (Silistrișoara, Dasova, Corabia Veche și Valea Seacă). Deși procesul unificării s-a finalizat în a doua jumătate a secolului trecut, în 1868 a fost înglobat și Celeiul (fosta Sucidava). Localitatea a trecut în categoria orașelor în 1871. *Stema:* scut tăiat; în partea superioară, pe câmp roșu, o corabie neagră cu trei catarge și pânze de argint plutind pe valuri naturale, fiecare catarg terminându-se cu câte un fanion de același metal; în cartierul secund, pe câmp albastru, un pod de argint cu patru piloni, iar deasupra acestuia o stea de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 286.
Semnificația. Elementele componente sunt arme vorbitoare, respectiv ambarcațiunea din partea superioară sugerând o corabie, amintește denumirea localității; podul din cartierul secund evocă podul roman construit odinioară pe teritoriul județului.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL SATU MARE

Numele județului a fost preluat de la orașul cu aceeași denumire, cunoscut încă

 din secolul XIII. Primele informații asupra orașului ne sunt transmise de secretarul anonim al regelui Bela II, care relevă greutățile cu care localitatea a fost cucerită de trupele ungare. Informațiile următoare, din 1181, vorbind de Nicolaus, comite de Satmar, ne permit să constatăm că orașul devenise deja un centru administrativ. în cadrul reformelor efectuate de Carol Robert, orașului Satmar îi revine rolul de a găzdui monetăria regală. în secolul al XIX-lea, și la Satu Mare au avut loc manifestări revoluționare, dovedind hotărârea românilor de a lupta pentru a-și câștiga drepturile politice. Revoluția din 1848 a avut un puternic ecou în localitate. Sătmărenii, printre care Gheorghe Pop de Băsești și Vasile Lucaciu, au participat, totodată, la mișcarea memorandistă și au contribuit la înfăptuirea actului de la 1 Decembrie 1918.

Stema județului Satu Mare: scut scartelat; în primul cartier, pe fond roșu, un ceib negru, mergând spre stânga; în cartierul secund, pe câmp de azur, un măr de argint, cu poame de aur; în cel de al treilea cartier, albastru, un snop de grâu de aur; în cartierul patru, pe roșu, o frunză de viță verde cu un strugure de aur. Peste tot, în câmp verde, un turn de cetate de argint crenelat, cu poartă arcuită și două ferestre luminate negru. Fig. 287.
Semnificația. Figurile heraldice din cele patru cartiere transpun în stemă bogățiile naturale ale județului, evidențiază principalele ocupații ale locuitorilor. Construcția din scutul central este vechea cetate a Chioarului.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 56 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ). Se păstrează și o variantă neaprobată (fig. 288).

Stema municipiului Satu Mare: în scut, pe fond albastru, un bastion crenelat susținând un turn conic de argint, cu 3 ferestre, așezat deasupra unei porți cu gratiile ridicate. Din crenelurile turnului iese un acoperiș ascuțit roșu, flancat de două turnulețe rotunde de argint, cu câte o fereastră, având acoperișurile ascuțite, roșii; în poarta bastionului se află un leu de aur, cu coada trifurcată, limba și ghearele roșii, ridicat în două labe în profil spre dreapta. Deasupra bastionului, flancând turnul, pe o terasă verde, atât în dreapta, cât și în stânga, se află câte un palmier verde, încărcat cu câte 4 fructe roșii, iar alături de acesta câte un ostaș de argint, îmbrăcat în armură cu vizieră ridicată, și purtând în mână câte o spadă; totul este așezat pe o terasă verde, lângă o apă undată de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, formată din șapte turnuri. Fig. 289.
Semnificația. Este vechea stemă și amintește rolul fortificațiilor de apărare și permanenta veghe desfășurată de locuitorii urbei.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Baia Mare. Localitatea este atestată documentar la 1329. Prin dezvoltarea sa economică s-a situat printre cele mai importante orașe din Ardeal. Din 1437 beneficiază de unele privilegii regale. în a doua jumătate a veacului al XV-lea, orașul intră în posesia lui lancu de Hunedoara. în 1463 Baia Mare este cel mai mare centru minier din Ardeal. în 1689 aici a avut loc un conflict între populație și armata imperială, iar unii orășeni au participat la războiul curuților. Dezvoltarea culturală a contribuit la creșterea luptei locuitorilor pentru emancipare națională.
Stema: în scut roșu, la intrarea într-o mină plasată într-un munte de argint, doi mineri de argint, cel din dreapta susține o roabă, cel din stânga cu o mână ține târnăcopul, cu alta ridică ciocanul pentru a lovi în peretele minei; pe munte se află un copac având trunchiul dezrădăcinat,

iar coroana de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 290.
Semnificația. Este vechea stemă rectificată și evocă regiunea muntoasă în care se află localitatea și activitatea de extragere a minereului, acest oraș fiind cel mai important centru minier din nordul țării.

141

„Monitorul Oficial* nr. 230 din 1 octombrie 1932.

Stema orașului Baia Sprie. Localitatea Baia Sprie, situată într-o regiune cu relief variat, este cunoscută ca important centru minier, fiind atestată documentar în 1332.
Stema: în scut, pe albastru, un munte de aur, din care se înalță trei ramuri de stejar cu frunze și fructe de aur; în dreapta și stânga muntelui se află câte un miner de argint, purtând opinci, care se pregătesc să lovească cu târnăcopul în munte. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 291.
Semnificația. Este vechea stemă, simbolizează activitatea minieră, această localitate fiind un important centru de exploatare a minereurilor de aur, argint, cupru, plumb și zinc.

JUDEȚUL SĂLAJ

Județul Sălaj este atestat documentar în veacul al XIII-lea. Pe teritoriul său se află ruinele renumitului oraș roman Porolissum. Unitatea administrativă a aparținut până la 1861 de Principatul Transilvaniei. Lupta pentru eliberare națională purtată pe aceste meleaguri este ilustrată de figurile luminoase ale lui Simion Bărnuțiu și Iuliu Maniu.

Stema județului Sălaj: scut sfertuit; în primul cartier, pe roșu, un braț de argint, ținând în mână un mănunchi format din două frunze verzi de stejar, cu o ghindă de aur, două spice de grâu, de asemenea, de aur, și un strugure tot de aur cu o frunză de viță verde; în al doilea cartier, pe fond albastru, o cetate de argint cu trei turnuri crenelate, cel central dreptunghiular, cele din laturi rotunde, așezată pe o terasă denivelată neagră; în cartierul trei, de asemenea, pe azur, un țap sălbatic de argint, ridicat în două picioare și privind spre stânga; în ultimul cartier, pe câmp roșu, trei brâuri ondulate de aur. Fig. 292.
Semnificația. Figurile heraldice din primul cartier transpun în stemă, bogățiile naturale ale județului; construcția reprezintă vechea cetate a Șimleului, în timp ce mobila din al treilea cartier (cerbul) amintește regiunea muntoasă și bogăția cinegetică. Brâurile din ultima porțiune desemnează codificat cele trei râuri care străbat județul: Someșul, Berghiul și Crasna.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 56 (se găsesc aid și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Zalău. Zalăul este o localitate cu adânci rădăcini în trecut, în evul mediu, orașul este atestat documentar în 1220 („Villo Ziloc"). Regele Bela IV l-a donat episcopului catolic al Transilvaniei. Un moment important în istoria localității îl reprezintă anul 1576 când Ștefan Bathory, principele Transilvaniei a permis locuitorilor să-și aleagă senatori și un primar. Instituirea formei proprii de organizare a dus la întărirea autonomiei orașului.
Stema: în scut, pe câmp roșu, un tânăr înaripat de aur, ținând în mâna

dreaptă o sabie de aur, cu care lovește un balaur negru pe care-1 calcă cu picioarele; în mâna stângă personajul poartă o balanță de aur cu talgerele în echilibru. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 293. *Semnificația.* Este vechea emblemă. Evocă lupta împotriva răului, Balanța în echilibru, atestă funcția organului administrativ al urbei de a£Împărți dreptate.

„Monitorul Oficial* nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Cărei. Acest oraș a fost atestat documentar în 1320, când este pomenit sub denumirea „Villa Karull". în 1592 aici se ridică o cetate, iar în anul 1681 orașul este fortificat pentru a putea opunejezistență atacurilor turcești.

142

Stema: în scut, pe azur, o cetate de argint cu trei turnuri de apărare, două laterale rotunde, unul central, pătrat, toate având acoperișul negru; tumul central are poarta închisă; clădirea menționată este dotată cu o fereastră — la fiecare din cele două nivele, iar turnurile laterale au de asemenea, în partea superioară, câte trei ferestre; totul este plasat pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 294.
Semnificația. Simbolizează vechile cetăți de apărare existente în regiune, în epoca feudală.

„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933.

Stema orașului Șimleul Silvaniei. Și în acest oraș, s-au găsit urme de locuire încă din antichitate. Prima atestare documentară datează din 1251. Din nevoile de apărare, în secolul al XVI-lea, familia Bathory a construit în oraș o cetate și mai puternică. în evul mediu, localitatea a fost un centru comercial și meșteșugăresc. *Stema:* în scut albastru, o construcție de argint, cu două nivele, fiecare nivel crenelat, dotată cu o poartă, deasupra acesteia o cruce de aur totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 292. *Semnificația:* Este parțial vechea stemă. Construcția evocă cetatea înălțată aici de Ștefan Bathory în 1590.

„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL SEVERIN

în epoca feudală, teritoriul acestui județ era un ținut de margine, cu largă autonomie. Primul ban de Severin este cunoscut din 1233. Comitatul Severin — cu capitala la Caransebeș — a luat ființă în 1873. Intre 1926 și 1950, județul Severin, cu capitala la Lugoj, a înglobat un vast teritoriu, de la Mureș, în nord, până la Clisura Dunării, în sud.

Stema județului Severin: scut tăiat; în câmpul superior, pe fond albastru, un stup de argint, însoțit, în dreapta și în stânga de câte trei albine de aur, dispuse 2:1; în câmpul inferior, pe fond roșu, un pod de aur. cu două bolți peste valuri de argint, deasupra podului afiându-se un braț înarmat de același metal, ținând o sabie și flancat în dreapta de o semilună de argint, iar în stânga de un soare de aur. Fig. 296.
Semnificația. Stupul cu albine amintește vechea îndeletnicire a apiculturii. Figurile heraldice din partea inferioară, simbolizează trecerea victorioasă a armatelor romane în Dacia.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 58 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Lugoj. Vechi centru de cultură românească, orașul

Lugoj, a fost atestat documentar în 1369. în veacul XV intră în posesiunile lui Iancu de Hunedoara. în 1529 s-a acordat acestui oraș o stemă proprie. Din 1852, Lugojul devine sediul episcopal.
Stema: în scut, pe albastru, trei movile verzi tăiate de o bară de argint, peste care trece un zid legând două turnuri crenelate, totul de argint; deasupra acestora un lup negru cu limba roșie, planând spre dreapta. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 297.
Semnificația. Este vechea stemă folosită încă din 1529. Compoziția reconstituie cadrul natural în care este așezat orașul.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 2 august 1930.

Stema orașului Caransebeș. Orașul Caransebeș, este una din localitățile străvechi ale țării și se bucură de un cadru natural pitoresc. A fost atestat în sec. XIII,

 iar în epoca feudală pe teritoriul său a existat o puternică cetate medievală *Stema:* pe scut roșu, o cetate crenelată, de argint, cu două turnuri rotunde cu acoperișurile ascuțite, așezate pe o terasă verde; în poarta deschisă a cetății un brad de aur, iar deasupra acestuia, între cele două turnuri, un braț drept în armură, ținând în mână o sabie, totul de argint, și un drapel tricolor în culorile naționale. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, cu cinci turnuri. Fig. 298. *Semnificația.* Construcția face aluzie la cetatea medievală existentă odinioară aici. Brațul în armură ținând sabia și steagul subliniază pe de o parte lupta pentru apărare, pe de altă parte apartenența acestui teritoriu de România.
„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

Stema orașului Orșova. Localitate străveche, pe meleagurile căreia s-au conservat vestigiile cetății romane Diema, Orșova a fost în epoca feudală un punct strategic important. Făcând parte din Banatul de Severin, în 1434 Orșova, a intrat sub administrația lui Iancu de Hunedoara. în 1525 cetatea Orșova a fost distrusă. *Stema:* în scut albastru, între doi munți negri, o cetate înconjurată de un zid de argint cu poartă; totul pe o insulă verde; în vârful cetății se află un steag tricolor susținut de o hampă de aur, având în vârf o pajură de același metal; în partea inferioară, valuri de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 299 .
Semnificația. Munții exprimă condițiile naturale în care este așezată localitatea. Cetatea face aluzie la vechea cetate Diema. Steagul subliniază că acest ținut a aparținut în vechime Țării Românești.
„Monitorul Oficial nr. 164 din 20 iulie 1933.**

JUDEȚUL SIBIU

Primele date despre vechii locuitori ai regiunii atestă că în secolul II î.Ch. se află aici o populație de origine dacă. Izvoarele arheologice probează continua locuire a zonei până în epoca feudală. Pentru a-și consolida stăpânirea, regii unguri, au adus aici, în secolul XII sași.

Stema județului Sibiu: scut, având fond albastru, cuprinzând o cetate de argint, cu două niveluri și cu poartă arcuită și zăbrelită, la cel de-al doilea nivel, aflându-se și două ferestre luminate negru; deasupra cetății, s-au plasat șase spice de grâu de aur, dispuse în formă de evantai. Fig. 300.

Semnificația. Construcția amintește cetatea întărită a Sibiului; spicele evocă agricultura practicată încă din vechime de localnici.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 58 (se găsește aici și stema municipiului Sibiu).

Stema municipiului Sibiu. Documentar, orașul Sibiu este pentru prima oară atestat în 1192 apoi în 1196 sub denumirea de „Cibinium“ sau „Hermanstadt". Orașul se dezvoltă din ce în ce mai mult din punct de vedere economic și cultural. Sibiul se remarcă, totodată, printr-o puternică tradiție culturală. De acest oraș se leagă numele lui Nicolae Olahus, care s-a născut aici, și al lui Conrad Hass. în Sibiu s-a deschis prima școală la 1380, iar în 1525 s-a organizat prima formă de învățământ superior. Aid s-a creat în 1861 Societatea Astra, care a militat pentru emanciparea poporului român și dezvoltarea sa culturală.
Stema: în scut, pe câmp roșu, un delta răsturnat, de aur, cu colțurile terminate în formă de inimă, străpuns de două spade încrucișate, de argint, îndreptate cu vârful în jos, având mânerul și garda de aur, și susținând o coroană, de asemenea, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 301.

144

Semnificația. Este vechea stemă. Neîndoielnic, cele două săbii fac aluzie la lupta de apărare.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

JUDEȚUL SOMEȘ

Județul Someș păstrează monumente istorice din epoci străvechi. Pe teritoriul său a fost construită, în secolul XIII, cetatea Dăbâca. Tot aici există vestita cetate a Ciceului, dărâită de Matei Corvin lui Ștefan cel Mare. Județul Someș, astăzi desființat, este continuator al comitatului Solnoc-Dăbâca.

Stema județului Someș: scut, având fond albastru, cuprinzând o poartă de cetate, de argint, crenelată, plasată între două turnuri, de asemenea, crenelate, având fiecare câte două ferestre suprapuse, luminate negru; pe zidul porții s-a plasat stema Moldovei. Fig. 302.
Semnificația. Evidențiază construcțiile înălțate pe teritoriul județului, pentru apărare, ca și vechea stăpânire a domnilor Moldovei asupra unei părți a ținutului. **Arh. St. Buc., fond Comisia Consultativă heraldică, dosar nr. 60 (se află aici și stema orașelor din acest județ).**
S-a păstrat încă o variantă (rămasă în proiect): scut tăiat de un brâu îngust, de argint; în partea superioară, pe câmp albastru, un luptător călare de argint, care ține cu mâna dreaptă arma, iar cu cea stângă, un scut roșiʼ pe care distingem un leu rampant, de aur; partea inferioară despicată: în primul cai tier, pe fond roșu, stema Moldovei, iar în cartierul secund, pe albastru, o cetate de argint. Fig. 303. Scena din partea superioară, evocă luptele duse de Mihai Viteazul pentru apărarea ființei statale românești (leul este preluat din simbolurile epocii sale).

Stema orașului Dej. Orașul Dej, capitala județului Someș, situat la confluența celor două Someșuri.s-a dezvoltat în apropierea unui castru roman. în regiune există bogate zăcăminte de sare. Atestat documentar în secolul al XIII-lea, Dejul s-a dezvoltat, remarcându-se ca un important centru comercial și meșteșugăresc. *Stema:* în scut, pe câmp de aur, o biserică neagră cu un singur turn, având acoperișul roșu, reprezentată din profil și așezată pe o terasă verde; alături de această construcție, se

află un personaj în picioare, negru, privind în stânga și ținând cu mâna dreaptă, deasupra bisericii, un târnăcop, de asemenea, negru. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 304. *Semnificația.* Este vechea stemă. Evidențiază, pe de o parte, ocupațiile locuitorilor, mineritul, pe de alta, evocă construcțiile religioase din oraș, monumente de arhitectură valoroase.

„Monitorul Oficial nr. 186 din 21 august 1930.**

Stema orașului Gherla. Așezare străveche, Gherla conservă urme ale civilizației dace și romane. Situat la întretăierea unor drumuri comerciale, orașul a cunoscut, în trecut, o dezvoltare economică înfloritoare.

Stema: scut tăiat; în partea superioară, pe roșu, două cruci de aur, încrucișate, una simplă, alta având brațele treflate; în partea inferioară, pe albastru, o cetate de argint, crenelată, formată dintr-un corp central cu două nivele, și două turnuri de apărare având o poartă și două ferestre, plasate în partea superioară, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 305.

Semnificația. Crucile evocă participarea locuitorilor la lupta antiotomană. Construcția face aluzie la două monumente istorice existente în oraș: mănăstirea franciscanilor și castelul principelui Gheorghe Rakoczy.

„Monitorul Oficial nr. 279 din 3 decembrie 1934.**

JUDEȚUL SOROCA

Județul Soroca este plasat pe malul Nistrului. Numele și l-a luat de la orașul cu aceeași denumire, atestat documentar din evul mediu timpuriu. Ștefan cel Mare a ctitorit aici o cetate menită să asigure adăpost băștinașilor în vremi de năvăliri. Zidurile solide și înalte ale cetății ofereau posibilitatea de supraveghere a unor zone întinse. în această regiune, la Lipnic, în 1469, Ștefan cel Mare a repurtat o strălucită victorie împotriva tătarilor.

Stema județului Soroca: scut, având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint, cu trei turnuri, cel din centru dreptunghiular, cele laterale rotunde, toate având sus ferăstrui de metereze; turnul din mijloc are o poartă boltită în arc frânt și deasupra ei o fereastră dreptunghiulară luminată negru; cetatea este așezată pe o terasă de argint, bătută de valuri de același metal. Fig. 306.

Semnificația. Construcția evocă vechea cetate ce apăra zona, readuce în atenția noastră, personalitatea lui Ștefan cel Mare, ctitorul sistemului de fortificații existent pe malul Nistrului.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 61 (se află aici și stema orașului Soroca).

Stema orașului Soroca: scut roșu despicat; în prima parte o cetate crenelată, de argint, cu un tum central, cu poartă și ferestre luminate negru; în partea a doua, un cap negru de tătar, în profil spre stânga, înfipt într-o lancie de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 307. *Semnificația.* Stema simbolizează vechea cetate a Sorocii și luptele împotriva tătarilor

„Monitorul Oficial* nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL STOROJINEȚ

Județul cu acest nume a fost creat după 1775, când Austria a răpit Moldovei partea de nord. Numele său este împrumutat de la orașul capitală. Teritoriul său a cunoscut de-a lungul istoriei numeroase confruntări cu năvălitorii; numeroase conflicte militare au avut loc aici cu Polonia. Conform legendei, în această regiune se afla pădurea răsărită din ghinda semănată, din porunca lui Ștefan cel Mare, după lupta cu polonezii de la Codrii Cosminului (1497).

Stema județului Storojineț: scut tăiat; în partea superioară, pe câmp roșu, un cerb de aur, mergând spre dreapta; în partea inferioară, pe argint, s-au plasat trei brazi verzi pe o terasă de aceeași culoare. Fig. 308.
Semnificația. Evocă bogăția silvică si fauna cinegetică.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 62 (se află aici şi stemele orașelor de pe teritoriul său).

Stema orașului Storojineț: scut având fond de argint, încărcat cu un brad verde pe o terasă neagră. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 309.
Semnificația. Arborele evocă bogăția silvică a zonei, permanenta regenerare a naturii și a neamului românesc.
„Monitorul Oficial* nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Vășcăuți: scut având câmp verde mobilat cu partea superioară a capului unui bour (fruntea și coarnele), iar în partea inferioară un brâu undat. Sculul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri Fig. 310.

Semnificația. Amintește preocuparea oamenilor de aid în ceea ce privește creșterea animalelor Brâul undat subliniază rolul benefic al râului Prut, pe care este așezat orașul.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Vijnița: scut de argint cu un plutaș negru, lunecând spre dreapta pe valuri de azur; în șef, pe verde, trei brazi de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. Fig. 311. *Semnificația.* Este simbolizată bogăția silvică a zond și una din îndeletnicirile străvechi ale locuitorilor — plutăritul.
„Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL SUCEAVA

Județul, ce și-a luat numele de la orașul capitală, este situat într-o zonă cu o bogată istorie. Intre 1926 și 1950, județul Suceava a fost cea mai mică unitate administrativă a României.

Stema județului Suceava: scut având fond roșu, cuprinzând cinci piscuri de munte de argint; pe cel din mijloc se înalță o cruce patriarhală cu trei brațe orizontale, susținută de doi Id de aur limbați roșu, care cu labele superioare țin o coroană voievodală de aur deasupra crucii, iar cu cele inferioare se sprijină pe munți. Fig. 312.
Semnificația. Elementele însumate vorbesc despre faptul că ne teritoriul acestui ținut se afla vechea cetate de scaun a voievozilor Moldovei.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 63 (se află aici şi stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Suceava. Orașul Suceava s-a format ca centru

urban în secolul al XIV-lea, când are loc și mutarea reședinței domnești de la Șiret. La sfârșitul veacului al XIV-lea, alături de așezare s-a început construirea cetății, care va avea de-a lungul anilor un rol important în lupta de apărare. în 1401, s-a stabilit aid și Mitropolia Moldovd. în timpul domnid lui Ștefan cel Mare, zidurile cetății de scaun a Sucevd au rezistat atacurilor cuceritorului Constantinopolului, Mahomed al II-lea. Nid în 1497 cetatea n-a putut fi cucerită, de către polonezi. La 26 mai 1600, cetatea și-a deschis porțile lui Mihai Viteazul.

Stema: în scut, pe câmp de azur, o cetate crenelată roșie, cu șapte turnuri, dotată cu ferestre luminate negru și așezată pe o câmpie verde; în fața construcției Sfântul Gheorghe ecvestru, de argint, nimbat de aur străpunge cu lancea un balaur de asemenea, de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cind turnuri, din care iese stema Moldovei: capul de bour cu gât cu tot și cu stea între coame. Fig. 313.

Semnificația. Sfântul Gheorghe, considerat în epocile feudală și modernă, purtătorul de biruință al creștinătății, evocă faptul că orașul s-a remarcat în lupta anti- otomană. Capul de bour, plasat deasupra coroand murale, demonstrează că această urbe a fost odinioară capitala Moldovei.

„Monitorul Oficial" nr 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Solea. Localitatea este atestată documentar din anul 1418. *Stema:* scut tăiat; în partea superioară, pe roșu, o construcție religioasă, de argint cu un tum rotund, flancată în dreapta de un stejar, în stânga de un brad, de același metal; în partea inferioară, pe verde, o bară ondulată de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trd turnuri. Fig. 314 *Semnificația.* Construcția amintește de un monument istoric vechi, probabil ctitoria din 1622 a lui Ștefan Tomșa II, iar copacii fac aluzie la bogăția silvică a zonei.

„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL TÂRNAVA MARE

Deși unitatea teritorial-administrativă cu această denumire a fost organizată în 1876, zona are o îndelungată istorie. în secolul al XU-lea se fondează orașul Sighișoara. în jurul așezării s-au construit apoi fortificații de piatră (sec. XIV— XV). Dezvoltarea economică, poziția sa strategică îl impun ca unul din cele mai puternice orașe din această parte a Europei. înfloritor oraș meșteșugăresc, Sighișoara a fost deseori, în veacurile XVI —XVII, sediul Dietei Transilvaniei. în acest oraș au apărut primele școli medii din țară. în 1893, funcționa la Sighișoara prima țesătorie mecanică din Transilvania.

Stema județului Târnava Mare: scut tăiat; partea superioară având fond albastru, despicată; în cartierul prim, un braț de argint ce ține o ramură de viță de vie, verde, cu patru struguri de aur; în al doilea cartier, o poartă de cetate, de argint, cu trei turnuri mici crenelate; în intrarea porții se află un leu de aur redat în profil spre dreapta, încoronat cu o coroană murală și ținând cu labele superioare o lancie tot de aur; în câmpul inferior, pe fond roșu, un brâu undat, de argint. Fig. 315.

Semnificația. Elementele din primul cartier amintesc regiunea de podgorii existentă în județ; compoziția din al doilea cartier este stema orașului capitală (Sighișoara). Brâul din partea inferioară reprezintă Târnava Mare.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 64 (unde se află și stema orașului Sighișoara).

Stema orașului Sighișoara: în scut, pe câmp albastru, o cetate de argint cu ferestre și trei turnuri crenelate; în poarta cetății deschisă, pe

roșu, un leu de aur, încoronat, ridicat în două labe, spre dreapta, rezemându-se pe o lancie de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 316.
Semnificația. Este vechea stemă. Construcția evocă importanța pe care au avut-o în epoca feudală cetățile de apărare. Leul, considerat în heraldică simbolul puterii, atestă autoritatea organelor administrative orășenești.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Mediaș. Atestat în 1267, orașul păstrează vechiul aspect de burg medieval, cu turnuri și puternice zidun de apărare. Aici au proclamat sașii unirea lor cu România, la 8 ianuarie 1919
Stema: scut având fond de azur, încărcat cu o coardă de viță dezrădăcinată de argint, purtând patru ciorchini verzi. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate.
Semnificația. Amintește tradiția îndelungată a viticulturii în zonă, ca și ponderea acestei activități în ansamblul economiei orașului.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934. Stema nu s-a păstrat.

JUDEȚUL TÂRNAVA MICĂ

Acest județ se numără printre cele mai vechi din Transilvania, fiind atestat documentar în 1217. Pe teritoriul său se află Cetatea de Baltă, una dintre posesiunile lui Ștefan cel Mare în acest principat, și orașul Blaj —„mica Romă", centru spiritual al perioadei Școlii Ardelene.

Stema județului Târnava Mică: scut despicat; în prima parte, pe fond roșu, un grifon de aur ridicat pe labele de dinapoi, plasat pe o terasă verde intre două brâuri de aur și ținând în laba dreaptă superioară un strugure, de asemenea, de aur, cu o frunză verde; în partea secundară, pe câmp albastru, o poartă de cetate

 arcuită, de argint, cu două turnuri crenelate și având în intrare stema Moldovei. Fig 317.
Semnificația. Figurile din prima parte a scutului amintesc regiunea de podgorii aflată între cele două Târnave; elementele din partea a doua evocă vechea stăpânire a domnilor Moldovei în zonă.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă, dosar nr 65 (se conservă aici stemele orașelor din acest judef).

Stema orașului Blaj. Orașul Blaj, localitate care a avut un rol deosebit în dezvoltarea spirituală a neamului, este cunoscut încă din secolul al XIII-lea, fiind atestat documentar în 1271. La sfârșitul secolului al XVIII-lea, Blajul a devenit sediul scaunului Episcopiei unite a Albei Iulia și Făgărașului. Episcopii Ioan Ino- chentie Micu și Petru Pavel Aron au construit aici mai multe edificii ecleziastice, școli și seminarii.

în timpul revoluției din 1848—1849, pe câmpia de la Blaj s-au desfășurat importante adunări.
Stema: pe câmp albastru, o Victorie înaripată, de aur, așezată pe un glob ce iese din vârful scutului; personajul ține în mâna dreaptă, ridicată în sus, o coroană de lauri, iar în stânga un glob crucifer; în șef, pe roșu Lupa Capitolină naturală. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu cinci turnuri. Fig. 319. *Semnificația.* Victoria înaripată semnifică triumful luptei de emancipare a românilor, iar Lupa Capitolina simbolizează rolul orașului în difuzarea ideii unității tuturor românilor, bazată pe conștiința unității de neam.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Didos&mnartm (actualmente **Tâmăveni).** Plasat

pe valea Târna vei Mici, orașul Diciosânmartin (Târnăveni), a cărui notă dominantă o dă industria, căci este una din cetățile puternice ale chimiei românești, a fost atestat documentar în 1217.
Stema: în scut pe câmp albastru, trei jeturi de gaze țâșnind dintr-o terasă verde boltită. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri Fig. 320.
Semnificația. Simbolizează bogățiile naturale ale subsolului (nitrogen).
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

Stema localității Dumbrăveni. A fost atestată documentar din 1332. în 1564, Mihail Apafi, principele Transilvaniei, a construit aid un castel de vânătoare. Orașul a fost în epoca feudală și modernă un centru comercial. în 1913, Aurel Vlaicu a făcut în acest oraș, o demonstrație de zbor cu un aparat de construcție originală.
Stema: în scut, pe azur, trei stejari de argint, plasați pe o câmpie verde străbătută de un brâu albastru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri. Fig. 321.
Semnificația. Elementele componente amintesc cadrul natural în care s-a dezvoltat orașul. Brâul undat este râul Târnava Mare.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL TECUCI

A fost atestat documentar în 1566. Pe teritoriul său se conservă numeroase monumente istorice, de aid se trag multe din familiile boierești române. Județul, astăzi desființat, avea o lungime excesivă de la nord la sud.

Stema județului Tecuci: scut având fond roșu, încărcat cu un strugure de aur cu două frunze de viță, verzi. Fig. 322.

Semnificația. Evocă bogatele podgorii existente în acest județ.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 66 (se găsește aici și stema orașului Tecuci).

Stema orașului Tecuci. Orașul Tecuci este atestat pentru prima oară în 1435. Conform tradiției, Ștefan cel Mare, după înfrângerea oștirii otomane la Podul înalt, în ianuarie 1475, s-a oprit pentru trei zile la Tecuci. Orașul a găzduit deseori familiile domnitoare.
Stema: scut despicat; în cartierul din dreapta, pe albastru, un turn de supraveghere de argint, așezat în vârful unei coline, de asemenea, de argint; în cartierul secund pe roșu, un iepure de aur ridicat în două labe, spre dreapta, însoțit în partea superioară de două stele de aur cu cinci raze. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 323.
Semnificația. Tumul din primul cartier amintește de veghea ce s-a făcut de pe movila din oraș asupra hotarelor urbei. Patrupedul din cartierul secund evocă bogăția cinegetică a regiunii.
„Monitorul Oficial" nr. 186 din 21 august 1930.

JUDEȚUL TELEORMAN

Denumirea de Județul Teleorman" a apărut pentru prima oară în actul din 14 mai 1441 prin care Vlad Dracul întărea mănăstirii Glavacioc o

ocină pe Neaj- lov. în perioada interbelică, capitala județului s-a aflat la Tur nu Măgurele.

Stema județului Teleorman: scut având fond de azur, încărcat cu trei oi de argint, redate în profil spre dreapta, dispuse 2; 1. Fig. 324.
Semnificația. Face aluzie la bogăția ținutului în turme de oi și comerțul cu lână. **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 67 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).**

Stema orașului Tunai Măgurele. Izvoarele antice atestă faptul că Septimius Severus a ridicat în apropiere de teritoriul actualului oraș o linie de apărare (Limes Transalutanus). în epoca feudală, în jurul anului 1330, aid era un punct de vamă, în 1393, Mircea cel Bătrân, preocupat să opună rezistență amenințărilor Porții a construit în acest loc o cetate, care a fost apoi foarte curând cucerită de turci, doar doi domni iluștri, Vlad Țepeș și Mihai Viteazul, reușind s-o mai cucerească pentru scurt timp. După 1829, când localitatea revine Țării Românești și se desființează monopolul turcesc, orașul se dezvoltă în ritm rapid.
Stema: în scut, pe albastru, un turn pătrat, de argint, crenelat cu poarta închisă și cu trei ferestre suprapuse, susținut de doi lei, de aur, cu limba roșie, afrontați și ridicați în două labe, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cind turnuri. Fig. 325.
Semnificația. Construcția simbolizează vechea cetate înălțată pentru apărare, la sfârșitul veacului al XIV-lea. de Mircea cel Bătrân.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Alexandria. Orașul a fost întemeiat prin hotărârea domnului Alexandru Dimitrie Ghica, care în hrisovul din 1840 a stabilit localității un statut de oraș.
Stema: scut tăiat de un brâu de argint având imprimate literele „A", „G"; în partea superioară pe albastru, acvila cruciată de aur, cu ciocul și ghearele roșii; în partea inferioară, pe câmp verde, douăsprezece lacrimi de argint, plasate șase în față cu alte șase interpuse de șase bezanți de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală cu trd turnuri. Fie. 326.
Semnificația. Este stema familiei Ghica și amintește faptul că domnitorul care a înființat orașul face parte din această familie, ce continuă să îl plângă pe Gri-

 gore al Ill-lea Ghica,domn ce a plătit cu viața încercarea de a apăra granițele Moldovei în 1775. Cele două litere reprezintă numele voievodului Alexandru Ghica. „Monitorul Oficial[11] nr. 186 din 21 august 1930.

Stema orașului Roșiori de Vede. Este un centru comercial, agrar și administrativ, atestat documentar în 1385.
Stema: în scut, pe câmp de argint, o bandă neagră, crenelată; în colțul drept inferior o stea roșie, având în centru un bezant de argint; în colțul stâng superior, un braț natural cu haină roșie, și cu galoni de aur ținând o lancie în vârful căreia se află un steag compus din albastru și galben. Fig. 327.
Semnificația. Brațul face aluzie la roșiori, constituie deci arme vorbitoare; steagul din vârful lancei îi prezintă pe aceștia ca fiind unități specifice Țării Românești; banda crenelată evocă vechile castre romane ce presărau în antichitate drumurile regiunii.
„Monitorul Oficial[1]* nr. 164 din 20 iulie 1933.

Stema orașului Zimnicea. în 1877, pe aid s-a organizat podul de vase pe care au trecut, în sudul Dunării, primele unități ale armatd române.
Stema: în scut, pe roșu, un brâu de argint undat; în partea superioară

două săbii încrucișate, de argint, plasate cu vârful în sus; în partea inferioară, o ancoră tot de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 328. *Semnificația.* Compoziția heraldică atestă istoria localității, veche așezare de negustori la malul Dunării, menționată de izvoarele bizantine, sub denumirea de Dzimnikes; săbiile încrucișate amintesc luptele desfășurate de-a lungul anilor în regiune, pe aid fiind drumul turcilor spre Curtea de Argeș. Ancora exprimă faptul că orașul este un port. Brâul undat reprezintă Dunărea.
„Monitorul Oficial[1]* nr. 164 din 20 iulie 1933.

JUDEȚUL TIGHINA

Județul Tighina era așezat pe Nistru. Numele și l-a luat de la orașul cu aceeași denumire, ce s-a dezvoltat alături de o străveche cetate, posibil de origine romană, reconstruită de genovezi și refăcută de Ștefan cel Mare. Plasată într-o zonă geografică favorabilă, această regiune a avut rol important în apărarea țării de năvălitori, dar și în dezvoltarea comerțului. în 1538, Poarta Otomană a cucerit cetatea Tighina, transformând-o în raia (numită a Benderului). Din această raia, dregătorii Porții îi supravegheau pe domnii Moldova și pe tătari. în aceste locuri s-a refugiat în 1709 regele Suedia Carol al XII-lea. Printre monumentele istorice ce s-au păstrat trebuie menționate cetatea Tighina, biserica din Căușani, zidită în 1760 de către Daniil, mitropolitul Proilavid și urmele valului lui Traian, care străbate pe toată întinderea sa suprafața fostului județ.

Stema județului Tighina: scut cu fond roșu, încărcat cu un leu de aur șezând în profil spre dreapta, privind in față și ținând laba dreaptă superioară ridicată în sus. Fig. 329.
Semnificația. Evocă evenimentele istorice desfășurate aici. Leul face aluzie la șederea regelui Suediei, Carol al XII-lea. în zona aceasta.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 68 (se conservă aici și stemele orașelor din județ).

Stema orașului Tighina: scut având fond roșu, cuprinzând o cetate de argint, crenelată cu trei turnuri, cel din centru mai înalt, dotat cu o poartă boltită închisă și cu ferestre luminate negru în fața construcției se află un lai de aur, culcat spre dreapta, totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din cinci turnuri crenelate. Fig. 330.

Semnificația. Reprezintă vechea cetate a Tighinei, celebră pentru evenimentele ce s-au desfășurat aici.
„Monitorul Oficial* nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Comrat: scut având fond de argint, cuprinzând un armăsar natural (roșu) galopând spre dreapta. Fig. 331.
Semnificația. Amintește renumitele herghelii de cai existente,în trecut,aici.
„Monitorul Oficial* nr. 230 din 1 octombrie 1932.

JUDEȚUL TIMIȘ-TORONTAL

Pe teritoriul județului Timiș-Torontal s-a dezvoltat, încă după primul război dacic, o puternică viață romană. în epoca de început a feudalismului, pe aceste teritorii s-a format o puternică formațiune politică avându-1 în frunte pe Glad. Prima mențiune documentară despre o unitate teritorial-administrativă de aici datează din 1212. S-au remarcat în lupta pentru apărarea acestor teritorii românii Pavel Chinezul și Ioan de Hunedoara. Torontalul reprezintă zona de vest a Banatului istoric, limitată de Mureș, Tisa și Dunăre, din care numai o parte a revenit României Mari.

Stema județului Timiș-Torontal: scut tăiat, având partea superioară despicată; în primul cartier, pe argint, un corb negru ținând în cioc un inel de aur și stând pe o ramură de stejar; cartierul al doilea, tăiat, cuprinde în jumătatea de sus, pe fond negru, un leu de aur ieșind spre dreapta și ținând în laba dreaptă superioară o sabie de argint; în jumătatea de jos, având fond de aur, trei brâuri roșii. Fig. 332.

Semnificația. Figura heraldică din primul cartier reprezintă stema familiei Huniade și amintește stăpânirea lui lancu de Hunedoara asupra acestui ținut. Leul este simbolul Banatului Timișan, iar cele trei brâuri sunt râurile Mureș, Timiș și Bega.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 69 (se cuprinde aici și stema municipiului Timișoara). Se păstrează și o variantă neaprobată (fig. 333).

Stema municipiului Timișoara. Prima atestare documentară în evul mediu datează din 1212 („Themes"). In perioada în care lancu de Hunedoara a fost „Comite de Timișoara", localitatea a înflorit mult. La începutul veacului al XVI-lea, în preajma sa a avut loc ultima bătălie a răsculaților conduși de Gheorghe Doja. După 1552,orașul este reședința pașalâcului înființat aid de Poartă. Abia în 1716,trupele imperiale austriece, conduse de Eugeniu de Savoia, au reușit să-i îndepărteze pe turci, Timișoara devenind capitala Banatului. La scurt timp după ce Austria a ocupat regiunea, Timișoara a devenit reședința comitatului Timiș, în această perioadă au fost aduși aid coloniști.

Stema: scut tăiat; câmpul superior despicat cuprinde în primul cartier, pe roșu, un leu de aur, trecând spre dreapta peste un pod de argint; în cartierul secund, pe albastru, un zid de cetate cu un turn conic crenelat, de argint, având două ferestre, un acoperiș ascuțit roșu, o poartă deschisă în care este așezată o roată de puț neagră; din crenelurile turnului ies, în dreapta și stânga, câte un steag roșu tăiat de o cruce de argint, totul așezat pe o terasă verde; în partea inferioară, pe albastru, un oraș de argint înconjurat de ziduri având construcții cu acoperișul roșu, așezat pe o terasă verde tăiată de un brâu de argint și însoțit la dreapta de un soare cu raze de aur și în stânga de o semilună de argint; peste tot —scut sfertuit, în cartierul unu și trei argint, în doi și patru negru (armele familiei

Hohenzollern). Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri. Fig. 334.

Semnificația. Elementele provin, în parte, din vechea stemă. Ele amintesc prin tumul cu steaguri faptul că acest oraș este primul din Europa care a avut un sistem centralizat de distribuire a apei potabile; conturul urbei din partea inferioară amintește de vechea cetate a Timișoarei, deseori angajată în lupta pentru apărare; leul și podul din primul cartier, preluate

din stema Olteniei, atestă faptul că acest oraș bănățean își lega istoria de patria mamă. Scutul în inimă cuprinde blazonul familiei regale române.
„Monitorul Oficial" nr. 171 din 2 august 1930.

Stema orașului Lipova. Așezarea, menționată de la 1315, a fost, în secolele XIV—XV, unul dintre principalele orașe din Ardeal. în vremea lui Mihai Viteazul era reședința unui sangeac turcesc, iar apoi reședința unei episcopii ortodoxe. *Stema:* scut având câmpul albastru, încărcat cu o cetate medievală de argint, cu două turnuri laterale rotunde și cu acoperiș ascuțit; deasupra reprezentării se încrucișează o cârjă și o cruce episcopală. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri crenelate.
Semnificația. Evocă cetatea medievală și vechea reședință episcopală.
„Monitorul Oficial" nr. 169 din 25 iulie 1934. Stema nu s-a păstrat.

JUDEȚUL TREI SCAUNE

Județul Trei Scaune a fost populat încă din timpuri străvechi, numeroase fiind urmele dacice și romane. în secolul al XIII-lea, în această zonă sunt atestate „Villae olahal^ și cele trei scaune secuiești Sepsi, Orba și Kezdi.

Stema județului Trei Scaune: scut având fond albastru, cuprinzând un braț înarmat de argint; mâna brațului ține o sabie, de asemenea, de argint plasată în bară și străpungând o inimă roșie; în cantonul drept superior se află un soare de aur, iar în partea stângă, o semilună de argint înconjurată de trei stele de același metal. Fig. 335.
Semnificafia. Este vechea stemă. Amintește vitejia locuitorilor, de atâtea ori participant! la luptele de apărare.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 43 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Sffintu Gheorghe. Reședința județului Trei Scaune, orașul Sfântu Gheorghe este o așezare străveche. Urmele de civilizații materiale merg din epoca daco-romană până în timpurile noi. în secolele XI—XII, aici au fost colonizați secui. Orașul s-a format prin contopirea a două sate. Prima atestare documentară a denumirii orașului datează din veacul al XTV-lea.
Stema: în scut, pe fond albastru, un zid de cetate crenelat, de argint, cu trei turnuri, cel central mai înalt, cu acoperiș ascuțit, roșu, terminat într-o cruce de argint, poarta și ferestrele turnurilor închise; în colțul drept, un soare de aur, iar în cel stâng, un crai nou de argint; totul pe o terasă neagră; în colțul de jos al scutului, peste tot, un medalion rotund, de aur, cu bustul Mântuitorului și cu inscripția circulară „Christus spes mea". Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 336.
Semnificafia. Este vechea stemă rectificată. Construcția amintește de faptul că odinioară, pentru susținerea luptei de apărare, aici s-au înălțat puternice bastioane. Aștrii fac aluzie la fertilitatea solului și la credința în biruință.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Tfirgu Secuiesc. Târgu Secuiesc s-a dezvoltat pe locul unei așezări ce data din epoca romană, Praetoria Augusta. Numeroase vestigii conservate în oraș atestă îndelungata sa istorie.
Stema: în scut, pe câmp albastru, o căruță trasă de o pereche de cai,

surugiul fiind călare pe unul din caii rotași; în căruță, se află trei spice de grâu; totul pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 337.
Semnificația. Figurile heraldice fac aluzie la vechiul sistem de poștă și la cultura cerealelor.
„Monitorul Oficial" nr. 279 din 3 decembrie 1934.

JUDEȚUL TULCEA

Teritoriul județului Tulcea este bogat în vestigii daco-romane. El a făcut parte din statul lui Burebista, din provincia romană Moesia Inferior, apoi, în epoca feudală, s-a extins aici autoritatea domnilor Țării Românești, căzând, în cele din urmă, pentru peste 450 de ani, în mâinile Porții Otomane.

Stema județului Tulcea: scut având fond albastru, încărcat cu trei brâuri de argint, peste care s-au plasat doi delfini de aur afrontați. Fig. 338. *Semnificația.* Simbolizează regiunea Deltei Dunării și a țărmului Mării Negre, populată cu delfini.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 71 (se găsesc aici și stemele orașelor din acest județ).

Stema orașului Tulcea. Tulcea este plasată pe malul drept al Dunării, pe vechiul drum al păstorilor daci; izvoarele arheologice probează faptul că așezarea datează dinainte de perioada elenistică. în sec. VIII î.Chr., așezarea existentă aid se numea Aegyssus. Orașul a renăscut după 1878, când s-a reintegrat României. *Stema:* scut tăiat; în cartierul prim, pe albastru, doi pești de aur, plasați cu capul în jos; în cartierul secund, pe brâie ondulate, argintii, o ancoră neagră. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cind turnuri. Fig. 339. *Semnificația.* Peștii amintesc bogăția piscicolă a regiunii și activitățile economice legate de industrializarea peștelui; ancora vorbește despre rolul navigația fluviale și maritime în dezvoltarea acestui important port al țării.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

Stema orașului Babadag. In timpul stăpânirii romane, așezarea existentă aid s-a numit Vicus Novus. Prima atestare documentară datează din 1262. Cu aprobarea împăratului Bizanțului, Mihai al VIII-lea Paleologul, s-a stabilit aici prima colonie de turd selgiucizi. Sub stăpânirea turcească, localitatea a continuat să se dezvolte datorită poziția sale geografice. Revenirea la patria mamă a stimulat mult evoluția favorabilă a localității.
Stema: în scut dotat cu o bordură de argint, încărcată cu opt copaci dezrădăcinați verzi, pe câmp de azur, o cetate crenelată, de argint, plasată pe cinci dealuri de aur; cetatea, având un bastion central mai înalt și două in laturi mai mici, este dotată cu trd geamuri și o poartă. Scutul este timbrat de o coroană murală cu trei turnuri. Fig. 340.
Semnificația. Se subliniază, prin deal și frunze, relieful și flora specifică. Reprezentarea face,totodată,aluzie k?vechile cetăți întărite construite de romani în Dobro- gea, iar bordura amintește de drumul militar roman care înconjura în antichitate regiunea.
„Monitorul Oficial" nr. 57 din 9 martie 1934.

Stema orașului Isaccea. Așezarea are o veche istorie. Aid s-au găsit dovezi de civilizație materială aparținând geto-dacilor, din secolul al IV-lea î.Ch în

 porțiunea Pontonului Vechi, este localizată, de specialiști, trecerea

armatelor lui Darius în expediția din 514 î.Ch. împotriva sciților. în perioada stăpânirii romane, localitatea s-a numit Novidunum.
Stema: în scut, pe albastru, o cetate de argint, etajată,cu poartă și ferestre, așezată pe o câmpie verde ieșind din valuri naturale; câmpia este tăiată de un brâu crenelat de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din trei turnuri. Fig. 341.
Semnificația. Compoziția subliniază relieful regiunii în care este situat orașul. Cetatea evocă rolul strategic al localității, în antichitate.
„Monitorul Oficial nr. 57 din 9 martie 1934.**

Stema orașului M&cin: pe scut verde, un turn roșu crenelat, cu trei ferestre închise, așezat pe o stâncă de argint, totul lângă o apă albastră undată. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri.
Semnificația. Simbolizează vechile construcții de apărare ctitorite în zonă și în acest punct important de trecere în Dobrogea.
„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932. Stema nu s-a păstrat.

Stema orașului Sulina. Sulina este atestată documentar, sub numele de Solina, în 950, în lucrarea „De administrando Imperio" a lui Constantin Prophirogenetul, împărat al Bizanțului. A fost mult timp un simplu punct pescăresc. După 1859, când s-a construit aici canalul navigabil de către inginerul englez Charles Hartley, așezarea se dezvoltă, devenind porto-franco.
Stema: în scut, cu o bordură de azur, pe argint, un far roșu înconjurat de valuri verzi; în cantonul stâng superior verde o ancoră de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, cu trei turnuri. Fig. 342.
Semnificația. Elementele cuprinse atestă faptul că localitatea este un port la mare, iar navigația ocupă un loc important în activitatea economică a comunității. **„Monitorul Oficial** nr. 81 din 5 aprilie 1932.**

JUDEȚUL TURDA

Comitatul Turda a fost atestat documentar în 1282. A avut o bogată istorie din antichitate și până în prezent Incluzând în granițele sale o parte din ținutul moților, județul Turda a înscris în cartea neamului file emoționante.

Stema județului Turda: scut având fond de aur, încărcat cu un stejar verde dezrădăcinat, de care este atârnat un scut tripartit în facie albastru-galben si roșu. Fig. 343.
Semnificația. Simbolizează ideea de unitate națională „plantată în inimile românilor de către marele domn ucis pe Câmpia Turdei".
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 72 (se cuprinde aid și stema orașului Turda).

Stema orașului Turda. Reședința fostului județ este vechea Potaissa, cunoscută din epoca de apogeu a statului dac și, mai ales din timpul stăpânirii romane în Dacia. Prima atestare documentară a orașului Turda datează din anul 1075. în secolul al XV-lea, la Turda existau cele mai modeme mine de sare din țară, în august 1601, Mihai Viteazul, unificatorul celor trei țări române, a fost ucis pe Câmpia Turzii.
Stema: scut roșu, încărcat cu un braț în armură, ținând o secure de luptă, în culoare naturală, însoțit de o stea de aur plasată în colțul din dreapta; în șef, pe câmp negru, trei coroane voievodale de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din cinci turnuri. Fig. 344.
Semnificația. Cele trei coroane amintesc unirea sub sceptrul lui Mihai Viteazul a Țării Românești, Ardealului și a toată Țara Moldovei; brațul împlatoșat și

155 securea evocă figura lui Mihai Viteazul **„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.**

O variantă de stemă (rămasă doar proiect) propusă pentru Turda de Comisia heraldică avea următoarea înfățișare: în scut, pe roșu, Mihai Viteazul ecvestru, galopând spre stânga și ținând în brațul stâng o secure de luptă, totul de argint. Scutul era timbrat de o coroană de aceeași factură. Fig. 345.

JUDEȚUL TUTOVA

Semnificația străveche a numelui ținutului Tutova este „ținutul murelor". Prima atestare documentară datează din 1434. Cea mai mare parte a fostului județ Tutova a fost înglobată în 1968 în actualul județ Vaslui.

Stema județului Tutova: scut având fond roșu, cuprinzând trei pești de argint, suprapuși, redați spre dreapta. Fig. 346.

Semnificația. Simbolizează bogăția piscicolă a județului. Este vechea stemă heral- dizată, stemă cunoscută pe documente din 1806 (sigiliul Divanului Cnejiei Moldovei). **Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 73 (se găsește aici și stema orașului Bârlad).**

Stema orașului Bârlad. Atestat documentar în secolul al XII-lea, apoi în 1408, printr-un document emis în cancelaria lui Alexandru cel Bun, orașul Bârlad a fost, în epoca feudală, un târg comercial și centru agricol. Aici și-a avut scaunul vornicul Țării de Jos (respectiv Bârladul era capitala uneia din cele două diviziuni istorice). Raportat la celelalte orașe din Moldova, rolul Bârladului era, odinioară, mult mai important decât astăzi.

Stema: în scut albastru, o roată de moară, de aur, însoțită de trei pești, de argint, cu capul în jos puși 2; 1. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 347.

Semnificația. Este vechea stemă heraldizată. Simbolizează, atât bogăția piscicolă a regiunii, cât și cărăușia cu pește, practicată de la Dunăre spre nordul țării, activitate pe care locuitorii acestui oraș o efectuau încă din timpul lui Ștefan cel Mare. **„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.**

JUDEȚUL VASLUI

Pe teritoriul județului Vaslui, la Podul înalt s-a câștigat la 10 ianuarie 1475 cea dintâi biruință în câmp deschis, de către o oștire creștină împotriva armatei turcești. Peste veacuri, de aici au plecat vitejii la război să cucerească independența țării.

Stema județului Vaslui: scut având fond roșu, încărcat cu un stup de albine de argint, însoțit pe laturi și jos de câte o albină de aur. Fig. 348.

Semnificația. Este vechea stemă și amintește de îndeletnicirea locuitorilor, apicultura. Albina este,totodată,simbolul hărniciei.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 74 (se conservă aici și stema orașului Vaslui).

Stema orașului Vaslui. Orașul Vaslui datează din 1435. Ștefan cel Mare a ridicat aici curți domnești. Din epoca feudală, orașul a fost un centru comercial și agrar important.

Stema: în scut, pe câmp roșu, un zid de cetate de argint, crenelat, având în ceritru un tum rotund, de asemenea crenelat, încărcat în centru cu capul de bour, cu stea între coame; tumul este flancat la dreapta și la

stânga de câte o albină de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri.

156

Fig. 349.
Semnificația. Construcția amintește palatul domnesc înălțat aici de Ștefan cel Mare. Albinele, vechiul însemn al regiunii, vorbesc despre tradiția îndelungată a apiculturii.
„Monitorul Oficial nr. 182 din 8 august 1931.**

JLDEȚLL VÂLCEA

Situat la granițele Țării Românești și la intersecția drumurilor comerciale, județul Vâlcea a avut un rol deosebit în dezvoltarea legăturilor cu Transilvania. Aid și-a avut sediul Episcopia Râmnicului. Revoluția condusă de Tudor Vladi- mirescu a avut un puternic ecou în regiune. De asemenea, la 1848 masele au celebrat cu solemnitate triumful revoluției. împlinirea dezideratelor de unitate de la 1859 și 1918, ca și cel de neatârnare, a însumat și contribuția locuitorilor de aici.

Stema județului Vâlcea: scut tăiat albastru, în prima parte un puț de mină rectangular, prevăzut cu o roată cu opt spițe, totul de aur, flancat la dextra de un personaj conturnat, redat în profil și purtând costum popular: căciulă, cojoc, cămașă cu poale lungi, ițari și opinci, ținând cu ambele mâini o frânghie, la capătul căreia se află legat un cal cabrat, totul de argint; în partea a doua, pe albastru, un arbore smuls cu poame de argint, totul de aur. Fig. 350.
Semnificația. Elementele din partea superioară amintesc exploatarea, în trecut, a minelor, cu ajutorul așa-zisului „crivacf[4] (instalație rudimentară formată dintr-un coș și un scripete acționat de un cal). Copacul din câmpul inferior atestă preocuparea localnicilor pentru cultivarea pomilor roditori.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 75 (se cuprind și stemele orașelor din județ).

Stema orașului Râmnicu Vâlcea. Orașul reședință Râmnicu Vâlcea a fost atestat documentar într-un hrisov, din 1388, emis în cancelaria lui Mircea cel Bătrân. în sec. XVIII, prin modernizarea legăturii spre Transilvania prin pasul Turnu Roșu, importanța orașului a crescut.
Stema: scut tăiat; în partea superioară, pe albastru, o căruță de argint, trasă de două perechi de cai mergând spre dreapta; în cartierul secund, tot pe albastru, un zid de cetate crenelat, de argint, din care iese un turn pătrat din același metal, cu acoperișul ascuțit terminat cu o cruce. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 351.
Semnificația. Căruța, reprezentând vechiul poștalion, amintește faptul că localitatea a îndeplinit odinioară și funcția de stație de poștă. Construcția din cartierul secund atestă că la Râmnicu Vâlcea se află sediul Episcopiei Râmnicului.
„Monitorul Oficial nr. 182 din 8 august 1931.**

Stema localității Băile Govora. Băile Govora beneficiază de frumusețea naturii locului și de proprietățile apelor minerale de aici. Atestată documentar încă din 1488, prin hrisovul emis în cancelaria domnului Țării Românești, Vlad Călugărul, localitatea a avut în evul mediu, în special în timpul domniei lui Matei Basarab, un important rol cultural.
Stema: în scut, pe azur, o stâncă de argint, din care curge o apă ce se

divide în două, pe stâncă aflându-se doi copaci de argint (stejari); în colțul drept superior soarele cu raze de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, cu trei turnuri. Fig. 352.
Semnificația. Sugerează apele minerale care au făcut renumele acestei stațiuni balneoclimaterice de primă importanță și relieful regiunii.
„Monitorul Oficial nr. 57 din 9 martie 1934**

157

Stema orașului Călimănești. Localitatea Călimănești este situată într-o zonă cu un peisaj montan încântător. Făcând parte dintr-o regiune în care urmele trecutului merg până în antichitatea romană, localitatea Călimănești este atestată documentar în 1388.
Stema: în scut, pe câmp de azur, un munte de aur, din care curg patru izvoare de argint; în colțul drept superior se află un copac cu fructe albastre, dezrădăcinat, în cel stâng, un stejar, de asemenea, dezrădăcinat; totul este plasat pe o terasă verde. Scutul este timbrat de o coroană murală, de argint, având trei turnuri.
Semnificația. Compoziția subliniază importanța izvoarelor minerale, care au determinat transformarea localității într-o stațiune balneoclimaterică de prim ordin. Cei doi copaci fac aluzie la bogăția pomicolă și codrii de stejari existenți în regiune.
„Monitorul Oficial" nr. 164 din 20 iulie 1933. Stema nu s-a păstrat.

Stema orașului Drăgășani. Localitatea Drăgășani, situată pe malul Oltului, a fost atestată documentar în 1535. Așezarea s-a dezvoltat ca centru economic, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, având pe lângă funcția de producție agricolă și pe aceea de târg. în categoria orașelor a intrat în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Orașul este recunoscut pentru podgoriile sale.
Stema: în scut, pe câmp de argint, un butuc de viță verde cu frunze și cu struguri roșii, încolăcit pe un arac negru. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri. Fig. 353.
Semnificația. Componența stemei face aluzie la renumitele podgorii din regiune. **„Monitorul Oficial" nr. 230 din 1 octombrie 1932.**

Stema orașului Ocnele Mari: pe scut albastru, o stâncă de argint, tăiată de o bandă roșie, încărcată cu trei ciocane negre. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint cu trei turnuri.
Semnificația. Simbolizează bogăția locului în sare și exploatarea acesteia.
Stema nu s-a păstrat. Descrierea e preluată din „Monitorul Oficial" nr. 81 din 5 aprilie 1932.

JUDEȚUL VLAȘCA

Județul Vlașca, al cărui nume, de origine slavă, înseamnă „Țara Vlahilor*[4], a parcurs epocile istorice consemnând interesante date în cronicile române. Actualmente, cea mai mare parte a fostului județ se află înglobată in județul Giurgiu.

Stema județului Vlașca: scut având fond albastru, cuprinzând trei copaci (stejari) dezrădăcinați, de argint, dispuși 2;1 Fig. 354.
Semnificația. Este vechea stemă heraldizată. Amintește de pădurile întinse de stejari care alcătuiau odinioară „Codrii Vlăsiei[44].
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar, nr. 76 (se conservă aici și stema orașului Giurgiu).

Stema municip. Giurgiu. Reședința județului are o străveche istorie. Conform tradiției, orașul s-a dezvoltat pe locul unei așezări întemeiate de genovezi, San Georgio, ca punct comercial. Prima atestare

documentară a toponimicului Giurgiu datează din 1403. Poziția strategică a localității a determinat construirea unei cetăți care a căzut, la sfârșitul veacului XV, sub ocupație turcească. Până la 1829, cât a durat raiaua Giurgiului, orașul a stagnat în evoluția sa. După eliberare, așezarea se dezvoltă, devenind un important centru economic și administrativ. *Stema:* scut despicat, cu insițiune; în primul cartier, pe roșu, un personaj aureolat de aur, purtând mantie albastră, având fața și brațele naturale, călărind spre stânga un cal de argint cu frâu de aur: personajul menționat străpunge cu sulița de aur. un balaur verde, totul pe o terasă de culoare neagră; în cartierul secund, pe

158 argint, trei brâuri undate albastre, pe care se suprapune un turn de aur, crenelat, așezat pe o insulă verde; în partea inferioară, sub turn, se află o cruce roșie asuprind o semilună verde; în insițiune, pe verde, decorația „Crucea de război franceză", de aur. Scutul este timbrat cu o coroană murală, de argint, formată din cinci turnuri. Fig. 355.
Semnificația. Personajul aureolat este Sfântul Gheorghe, patronul orașului, întâlnit și în sigiliile folosite de autoritățile administrative ale urbei, încă din secolul al XIX-lea, simbolizând lupta antiotomană. Turnul și brâurile vorbesc plastic despre cetatea istorică a Giurgiului; crucea roșie asuprind semiluna exprimă luptele desfășurate aici împotriva expansiunii otomane. Decorația din insițiune evocă meritul orașului, recunoscut pe plan european, în timpul primului război mondial.
„Monitorul Oficial" nr. 182 din 8 august 1931.

IV.4. STEMELE ȚINUTURILOR

în 1938, odată cu noua constituție, s-a inițiat și o reformă administrativă. Justificându-se faptul că se dă răspuns unui vechi deziderat, acela de a se descon- centra serviciile de stat, s-au creat 10 ținuturi care urmau a fi conduse de câte un guvernator cu largi competențe, în sarcina căruia stătea supravegherea serviciilor.

Ele au funcționat până în 1940, când au fost desființate de regimul național- legionar. înființate după modelul iugoslav al „banovinelor", ținuturile n-au apucat să-și dovedească utilitatea, iar alcătuirea lor a fost discutabilă (Argeșul reunea județe ca Trei Scaune și Teleorman).

Cele 10 ținuturi erau: — ținutul Jiu (Olt) cu reședința la Craiova; reunea județele: Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt, Romanați și Vâlcea;

— ținutul Argeș (Bucegi), cu reședința la București; era format din județele: Argeș, Brașov, Buzău, Dâmbovița, Ilfov, Muscel, Prahova, Teleorman, Trei Scaune și Vlașca;

— ținutul Mării, cu reședința la Constanța; avea în compunere următoarele județe: Caliacra, Constanța, Durostor și Ialomița;

— ținutul Dunării (Dunărea de Jos); avea reședința la Galați și era compus din județele: Brăila, Cahul, Covurlui, Falciu, Ismail, Putna, Râmnicu Sărat, Tecuci, Tulcea și Tutova;

— ținutul Nistru, cu reședința la Chișinău; reunea județele: Cetatea-Albă, Lăpușna, Orhei și Tighina;

— ținutul Prut; avea capitala la Iași și cuprindea județele: Bacău, Bălți, Botoșani, Baia. Iași, Neamț, Roman, Soroca și Vaslui;

— ținutul Suceava; avea reședința la Cernăuți și era compus din județele: Câmpulung, Cernăuți, Dorohoi, Hotin, Rădăuți, Storojineț și Suceava;

— ținutul Mureș (Alba luha) cu reședința ia Alba Iulia; avea in compunere județele: Alba, Ciuc, Făgăraș, Mureș, Odorhei, Sibiu, Târnava Mare, Târnava Mică și lurda;

— ținutul Crișuri (Someș), cu reședința la Cluj; era format din județele: Bihor, Cluj, Maramureș, Năsăud, Sălaj, Satu Mare și Someș;

— ținutul Timiș; avea reședința la Timișoara și reunea județele: Arad, Caraș, Hunedoara, Severin și Timiș-Torontal.

Stema ținutului Argeș (Bucegi): scut încărcat cu 10 brâuri, alternând albastru și argint; pe al 9-lea brâu, albastru, cinci piscuri de munți; de pe cel central se înalță o acvilă cruciată de aur, având zborul deschis, ciocul și ghearele roșii. Fig. 356.

Semnificația. Cele 10 brâuri reprezintă, prin număr și culorile dominante ale stemelor lor, județele care făceau parte din acest ținut. Compoziția amintește, totodată, faptul că pe teritoriul acestui ținut se află Curtea de Argeș, de unde „și-a luat zborul vulturul care a întins până la Dunăre și Mare principatul Țării Românești".

Arh. St Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosare nr. 77 — 86 (se conservă aici toate stemele de ținuturi).

„Monitorul Oficial* nr. 34 din 10 februarie 1939 (sunt descrise toate stemele de acest fel).

Stema ținutului Mării: scut cuprinzând în dreapta patru bare alternând albastru și aur, cea din urmă undată; în partea inferioară, în centru, fond albastru încărcat cu o ancoră de argint. Fig. 357.
Semnificația. Barele semnifică, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, cele patru județe existente în compunerea acestui ținut. Culoarea albastră evocă marea, iar ancora activitățile în domeniul navigației practicate de localnici.

Stema ținutului Dunării (Dunărea de Jos): scut cuprinzând 10 brâuri, alternând roșu și azur; peste tot o bandă de argint undată. Fig. 358.
Semnificația. Cele 10 brâuri semnifică, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, cele 10 județe din componența ținutului. Banda undată este Dunărea.

Stema ținutului Nistru: scut despicat; în dreapta, pe câmp roșu, o cetate de aur ieșind din valuri albastre; în stânga, patru brâuri alternând roșu și argint. Fig. 359.
Semnificația. Brâurile definesc, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, cele patru județe reunite în acest ținut. Figurile din partea dreaptă amintesc cetățile înălțate de Ștefan cel Mare pe malul Nistrului.

Stema ținutului Prut: scut partajat în nouă cartiere, redate cromatic: pe primul rând, roșu-argint-roșu; pe rândul doi, argint-roșu-argint, iar pe cel de al treilea rând, roșu-argint-roșu (se formează o cruce de argint). Pe fiecare din cele patru cartiere din argint, s-a reprezentat câte un cap de zimbru negru. Fig. 360. *Semnificația.* Cele nouă cartiere definesc județele intrate în componența acestui ținut. Capul de zimbru subliniază că în acest ținut intra „cea mai mare parte a Moldovei, inclusiv capitala ei, orașul Iași".

Stema ținutului Suceava: scut împărțit pe verticală (pal), în șapte câmpuri, alternând roșu și azur; peste tot o cetate de aur având poarta închisă și ferestre luminate negru. Fig. 361.
Semnificația. Cele șapte partițiuni reprezintă, prin cromatică și prin număr, județele cuprinse în acest ținut. Construcția simbolizează cetatea

Sucevei, „cea dintâi cetate de scaun a Moldovei, aflată în acest ținut".

Stema ținutului Mureș (Alba Iulia): scut partajat in nouă cartiere, așezate câte trei, respectiv pe primul rând: albastru-aur-albastru; pe rândul doi, aur-roșu- aur, pe ultimul rând, albastru-aur-albastru; scut în inimă încărcat cu coroana de oțel a României. Fig. 362.

Semnificația. Partițiunile desemnează, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, județele componente ale ținutului. Coroana de oțel evocă faptul că pe teritoriul acestui ținut se află orașul Alba Iulia, unde a avut loc încoronarea regelui Ferdinand I și a reginei Maria ca suverani ai României Mari.

Stema ținutului Crișuri (Someș): scut partajat în șapte cartiere, prin trasarea unor bare redate cromatic alternând roșu și albastru; peste tot broșează un cap de zimbru negru. Fig. 363.
Semnificația. Cartierele desemnează, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, cele șapte județe ce intrau în compunerea acestui ținut. Capul de zimbru definește „Maramureșul, drept leagănul Moldovei".

160

Stema ținutului Jai (Olt): scut partajat în șase, prin trasarea a șase brâuri. alternând roșu și aur; peste tot un leu de aur cu ghearele și limba negre. Fig. 364. *Semnificația.* Piesele heraldice atestă, prin număr și culorile dominante din stemele lor, județele care făceau parte din acest ținut. Leul vorbește despre faptul că în acest ținut se cuprinde și Banatul Olteniei.

Stema ținutului Timiș: scut partajat în cinci, prin trasarea a cinci brâuri, alternând roșu și albastru; peste tot, un corb negru redat spre dreapta, spriji- nindu-se pe o creangă verde, cu două ghinde de aur și având în cioc un inel cu piatră roșie. Fig. 365 .
Semnificația. Partițiunile amintesc, prin număr și prin culorile dominante din stemele lor, județele componente. Corbul vorbește de faptul că aceste locuri au fost, odinioară, administrate de lancu de Hunedoara.

IV.5. STEME ALE UNOR UNIVERSITĂȚI

în fondul special al Arhivelor Statului se găsesc două steme create de Comisia heraldică, aparținând universităților din București și, respectiv, Cernăuți.

Stema Universității „Alexandru loan Cuza" din București: scut partajat în 9 cartiere. în primul cartier, pe câmp de purpură, o acvilă bicefală de aur, având pe piept un ecuson albastru încărcat cu acvila cruciată însoțită de o semilună con- tumată în dreapta, de un soare în stânga; acvila bicefală este timbrată de o coroană deschisă și ține în gheare însemnele puterii. Figurile heraldice menționate sunt însoțite de literele S K. și de cifra 1679. Cartierul secund, despicat, cuprinde în dreapta, pe câmp roșu, un cap de zimbru negru, având o stea de aur între coarne, flancat de o roză în dextra și de o semilună în senestra; în stânga, pe azur o acvilă cruciată, de aur, ținând în gheara dreaptă o sabie, în cea stângă un sceptru, **în** această parte se întâlnesc și inițialele **A. I. C.,** ca și cifrele 5 **1,** 24 **I.** 1859. în cartierul 3, pe argint, regăsim o bandă,

albastră, încărcată cu o cârjă episcopală și cu un porumbel, însoțită de un triunghi cu ochiul de aur și de o carte, pe care s-a reprezentat o cruce. în cartierul 4, pe aur, o balanță neagră cu talgerele în echilibru, însoțită de o stea de purpură și de un paloș albastru, plasat în bară. Cartierul 5, pe albastru, cuprinde o bufniță stând pe o ramură verde, însoțită în dreapta de un soare de aur și de un copac verde, iar în stânga de o semilună de argint, **în** cartierul 6, pe roșu, se găsește o carte ferecată, așezată peste două făclii încrucișate și însoțită de trei scuturi de argint. în cartierul 7, pe aur se află o stea de purpură și un șarpe ce se încolăcește pe un baston având capul spre stânga. In cartierul următor, pe argint, se află un cap de cal redat spre dreapta și un șarpe, ce se încolăcește pe un baston, orientat cu capul spre dreapta. în cartierul 9, pe roșu, un șarpe se încolăcește pe piciorul unei cupe din care soarbe și de la care pornesc, în dreapta și în stânga, ramuri de aur. Peste tot stema țării (varianta mică). Scutul este timbrat de coroana de oțel a României și sprijinit de doi lei afrontați de aur. Fig. 366 .

Semnificația. Prin componență se evidențiază principalele momente ale constituirii acestei instituții de învățământ superior: anul 1679, când prin stăruința domnitorului Șerban Cantacuzino s-a întemeiat Academia Domnească de la Sfântul Sava, ca și epoca lui Alexandru Ioan Cuza, când aceasta a primit statut de învățământ superior. Cartierele 3—9 cuprind elemente care amintesc structura universității în epoca alcătuirii stemei (1930): Teologie, Drept, Filologie, Filosofic, Medicină umană și veterinară, Farmacologie.

161

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 88. S-a păstrat doar transpunerea in coduri heraldice a cromaticii. Pe această planșă se află scris: „se aprobă. D. Angelescu. 8 iulie 1930".

Stema Universității „Regele Carol 11" din Cernăuți: scut împărțit în furcă răsturnată. în primul cartier, pe câmp de azur, se află două făclii de argint, cu flacără de aur, încrucișate. în cartierul doi, pe roșu, se găsește o cruce treflată de aur, iar în cartierul trei, pe albastru, — o balanță cu talgerele în echilibru având brațul orizontal de aur, iar brațul vertical în formă de sabie cu vârful în jos, de argint, în partițiunea următoare, având câmp roșu, este un cap de zimbru negru, având o stea între coame și flancat de o roză în dreapta și de o semilună în stânga, toate de aur. în cartierul șase, pe roșu, se află o cetate de argint, crenelată, având în poartă stema Moldovei, iar în partea superioară o roză, tot de aur. La baza scutului, în câmp de azur se găsește o carte deschisă, pe care s-a scris textul FIAT LUX. Peste tot e blazonul familiei Hohenzollern: scut sfertuit. argint și negru. Fig. 367.

Semnificația. Prin figurile heraldice cuprinse.se face aluzie la structura acestei instituții de învățământ superior: Filologie, Teologie, Drept. Capul de bour atestă rolul Universității posesoare pentru viața spirituală a Moldovei, iar construcția amintește de faptul că sediul ei este orașul Cernăuți.

Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 88

IV .6. STEME ALE UNOR MITROPOLII ȘI EPISCOPII

Comisia heraldică consultativă a elaborat steme și pentru unele instituții religioase, în conformitate cu organizarea Bisericii Ortodoxe Române la acea dată. în fondul creat de acest organism de specialitate se conservă compozițiile atribuite mitropoliilor București, Bucovina,

Constanța, Moldova și Sibiu, ca și cele ce urmau a individualiza episcopiile Argeșului. Basarabiei, Clujului și Vadului, Constanța, Oradea Mare, Rădăuți, Râmnicului și Noului Severin, și Buzăului.

Stema Patriarhiei Române nu s-a păstrat în fondul Comisiei heraldice. Descrierea de mai jos a fost publicată în „Monitorul Oficial" din 3 mai 1928. în cadrul acestuia, se specifică aprobarea respectivei steme de către Parlament.
Stema: scut albastru, încărcat cu un ecuson mai mic, roșu, cuprinzând o cruce patriarhală de aur și susținut de doi vulturi, ce stau pe cinci coline de argint; de sus se coboară. în zbor, un porumbel de argint, ținând în cioc o ramură verde de măslin; scutul, plasat pe o cruce ce se încrucișează cu cârja episcopală, este timbrat de mitra patriarhală de aur; de însemnele episcopatului atâmă un șir de mătănii negre, ce se termină cu o cruce de același fel. Doi îngeri de argint, nim- bați de aur, și omofoare de aur presărate cu cruciulițe negre, susțin, în dreapta și în stânga, scutul. în partea inferioară se află o eșarfă, pe care s-a scris deviza: PAȘTE OILE MELE. Fig. 368 (reprezentare alb-negru).

Stema Mitropoliei București: scut albastru, cuprinzând două personaje aureolate, purtând mantii lungi, sprijinind o cruce al cărei braț inferior iese din gura unui șarpe încolăcit; în partea superioară o acvilă de aur cu ciocul și ghearele roșii cu âjorul deschis; toată reprezentarea este plasată pe munți de aur.
Semnificația. Cele două personaje sunt Sfinții Constantin și Elena. Pasărea din partea superioară este stema țării. în ansamblu, se atestă faptul că această instituție are sediul în orașul capitală.
Arh. St. Buc., fond Comisia consultativă heraldică, dosar nr. 87 (se găsesc aici toate stemele instituțiilor religioase).

162

Stema Mitropoliei Bucovinei: scut având fond de azur în partea superioară, roșu — în cea inferioară, cuprinzând un personaj aureolat purtând mantie lungă și ținând în mâna stângă o ramură verde și o cruce, iar cu dreapta sprijinind o sabie plasată în pal, cu vârful în jos. Fig. 369. (Variantă-fig.370).
Semnificația. Personajul este Sfântul Ioan, hramul bisericii-sediu al acestei instituții religioase. Se evocă rolul bisericii în apărarea ființei naționale și misiunea pacificatoare a religiei.

Stema Mitropoliei Constanța: scut având fond de azur, cuprinzând două personaje aureolate de aur, cu mantie lungă; personajul din dreapta ține în mâna stângă o cheie de argint, iar în mâna dreaptă o carte, de asemenea, de aur; personajul din stânga ține cu mâna stângă o sabie de argint și cu cea dreaptă tot o carte de aur. între personaje se află un scut roșu, pe care s-au reprezentat monograma lui Iisus și literele grecești A co,toate de argint.
Semnificația. Stema evocă puternicul curent religios al creștinării timpurii pe aceste meleaguri.

Stema Mitropoliei Moldovei: scut roșu încărcat cu un personaj ecvestru, aureolat, de aur, asuprind cu o suliță de argint un balaur tot de aur; în cartierul liber drept, pe același câmp—capul de zimbru negru.
Semnificația. Sfântul Gheorghe este patronul acestei Mitropolii. Mobila din cartierul liber este stema Moldovei.

Stema Mitropoliei Sibiu: scut de azur, pe care s-a reprezentat un edificiu religios impunător, de argint; în partea superioară a construcției, s-a plasat un scut roșu, în care s-a reprezentat o scenă religioasă: Cina cea de taină. Scutul este așezat peste însemnele episcopatului (crucea—în dreapta, cârja—în stânga) și timbrat de o mitră pe care se disting două icoane, în dreapta Dumnezeu și Sfântul Duh, în stânga Iisus și un înger. (Acest tip de timbru îl vom întâlni, cu unele variații cromatice, la toate stemele instituțiilor religioase).
Semnificația. Este evocat hramul acestui așezământ religios.

Stema Episcopiei Argeșului: în scut, având fond albastru, se proiectează o construcție religioasă inpunătoare, de argint; peste aceasta, broșează, în centru, un scut de mai mici dimensiuni, în care s-a reprezentat o scenă religioasă cunoscută: Adormirea Maicii Domnului.
Semnificația. Se amintește hramul bisericii principale a episcopiei.

Stema Episcopiei Basarabiei: scut de argint, cu un brâu roșu, încărcat cu un scut de mai mici dimensiuni, în care este înfățișată scena Nașterii lui Iisus: în centru,staulul și Iisus în iesle, între Maria și Iosif, alături animale; în partea superioară, pe fond de azur, cei trei magi arătând spre steaua care a răsărit, de aur. înconjurată de nori de argint; în stânga imaginii — îngeri, toate de aur. Fig. 371. *Semnificația.* Este hramul episcopiei.
(Pe planșă, s-a menționat, de către arhiepiscopul Gurie, că stema a fost aprobată în ziua de 7 martie 1928.)

Stema Episcopiei Clujului și Vadului: scut cu fond albastru, încărcat cu un edificiu religios de argint; în cantonul liber drept, pe câmp roșu, scena Adormirii Maicii Domnului, de aur; în cantonul liber stâng, tot pe fond roșu, un cap de zimbru negru, cu stea de aur între coarne, flancat de o roză de aur în dextra și de o semilună proiectată pe un disc negru, de asemenea de aur. în senestra. *Semnificația.* Se relevă, pe de o parte, hramul acestei episcopii, pe de alta, legătura existentă între instituțiile religioase din Transilvania și Moldova.

Stema Episcopiei Constanța: scut cu fond de azur, încărcat cu o săritoare de aur; în centrul piesei heraldice menționate se află un scut de mai mici dimensiuni, cu câmp roșu, cuprinzând un personaj reprezentat trei sferturi, aureolat, ținând în mâna dreaptă o carte, totul de aur; în partea superioară, între cele două brațe ale săritoarei, s-a plasat monograma lui Iisus, iar în partea inferioară o ancoră; în dreapta și stânga scutului, literele grecești oc și (D, toate de argint. Scutul, așezat peste însemnele episcopatului. încrucișate, crucea în dreapta și cârja în stânga, este timbrat de o mitră. Fig. 372.
Semnificația. Se evocă hramul episcopiei și faptul că își are sediul la Constanța, unde se desfășoară o intensă activitate navală.

Stema Episcopiei Oradea Mare: în scut de azur, un înger ținând într-o mână sabia, în alta globul terestru, totul de aur. Scutul, plasat peste însemnele episcopatului, crucea — în dreapta, cârja — în stânga, este timbrat de o mitră. Fig. 373. Se cunoaște și o altă variantă, având scut de azur cu bordura de aur; în centru, scena Adormirii Maicii Domnului, de aur. Fig. 374.
Semnificația. Se relevă hramul acestei instituții religioase.

Stema Episcopia Rădăuților: scut roșu, încărcat cu o construcție religioasă, de factură veche de argint; peste aceasta, s-a suprapus un scut de mai mici dimensiuni, cu fond de azur, cuprinzând un personaj redat trei sferturi, aureolat, cu mâna dreaptă făcând semn de binecuvântare, cu cea stângă ținând cartea (Biblia). Fig. 375. *Semnificația.* Edificiul reprezentat în stemă este Biserica Sf. Nicolae, cea mai veche din Moldova, clădită de Bogdan I. Ștefan cel Mare a transformat această biserică în necropolă a înaintașilor săi.

Stema Episcopiei Râmnicuhn și Noului Severin: scut de azur, pe care se profilează un edificiu religios de argint; în partea superioară iese din construcție un personaj aureolat, purtând mitră și ținând o cârjă episcopală, toate de aur; pe construcție s-a plasat un scut de dimensiuni mai mici cu fond roșu încărcat cu un leu de aur, rampant și trecând spre dreapta. Scutul, plasat peste însemnele episcopatului, crucea — în dreapta, cârja — în stânga, este timbrat de o mitră, pe care se disting două icoane, în dreapta — Dumnezeu și Duhul Sfânt, în stânga — Iisus și un înger.
Semnificația. Edificiul religios este chiar clădirea episcopiei. Personajul este Sf. Nicolae — patronul (hramul) acestei biserici; leul este stema Olteniei.

In afară de aceste reprezentări, se mai cunoaște, din descrierea inserată în „Monitorul Oficial", și **stema Episcopiei Buzăului,** care are următoarea înfățișare: în scut albastru, o cruce de aur și o ancoră de argint, încrucișate, având în dreapta și în stânga câte un șoim de aur cu aripile întinse. Peste tot o carte, tot de argint. In cantonul liber stâng, s-a reprezentat scena Adormirii Maicii Domnului. *Semnificația.* Compoziția face aluzie la virtuțile creștine și la hramul bisericii episcopale. Cartea, desigur Biblia, evidențiază învățătura sfântă.

V . SIMBOLURI ALE ZILELOR NOASTRE

VI I. STEMA ACTUALĂ A ROMÂNIEI

Evenimentele din decembrie 1989 au dus la îndepărtarea însemnului folosit de vechiul regim pentru individualizarea simbolică a țării. Cum se știe, stema adoptată în 1948, amendată nesemnificativ în 1952 și în 1965 (fig. 94), era de fapt o emblemă concepută pe sistemul recomandat de Moscova, astfel încât să amintească doar frumusețile și bogățiile țării, așa cum era situația și in celelalte țări socialiste. Cum era firesc, imediat după îndepărtarea regimului comunist s-au făcut propuneri pentru o nouă stemă a țării. Acestea au fost formulate inițial de către membrii Comisiei

de heraldică, genealogie și sigilografic (pe atunci dependentă de Institutul de istorie „Nicolae Iorga"), respectiv Maria Dogaru, vicepreședintă a acesteia, și Jean Nicolas Mănescu, secretar general. Ulterior, și alți doritori să vadă țara dotată cu însemne adecvate tradiției și istoriei sale s-au alăturat celor doi, susținând proiecte în care simbolurile tradiționale românești erau repuse la justa lor valoare. Menționăm, printre aceștia, pe artistul plastic Gheorghe Adoc și pe G. S. Jivănescu, pe artistul basarabean Gheorghe Vrabie (coautor, împreună cu Maria Dogaru la elaborarea blazonului Republicii Moldova), ca și pe românii aflați departe de granițele țării, Ramiro Georgescu (SUA) și Vasile Droj (Italia).

Deoarece proiectele înaintate autorităților rămâneau fără răspuns, Direcția Generală a Arhivelor Statului, instituție legată de aceste preocupări, întrucât conservă tezaurul național documentar, în cadrul căruia patrimoniul heraldic constituie o parte semnificativă, a organizat o întâlnire cu specialiști și istorici în vederea discutării proiectelor considerate demne de a desemna în coduri heraldice țara (noiembrie 1990). Luându-se în discuție proiectele prezentate de D.G.A.S. (inițiat de Maria Dogaru, la data respectivă arhivist principal) și de domnul Jean N. Mănescu, tn general, s-a susținut proiectul domnului J. N. Mănescu, care înfățișa scut partajat în șase cartiere: sus, trei încărcate cu simbolurile Țării Românești, Moldovei și Transilvaniei, jos — alte trei, cuprinzând însemnele Olteniei. Dobrogei și Banatului, plasat pe pieptul unei acvile cruciate și încoronate, care ținea în gheare o sabie și un sceptru. Ulterior, în vederea elaborării stemei s-a constituit o comisie parlamentară (condusă de senatorul de Botoșani, Mihai Teo- dorescu), care a solicitat concursul Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografic, singurul organism de specialitate existent în țară. întrunită în ședințe de lucru sub președinția academicianului Dan Berindei, Comisia de heraldică a luat în dezbatere propunerile de steme, hotărând în final,prin vot deschis,să se înainteze Parlamentului o compoziție care să conțină scutul propus de M. Dogaru (apre- ciindu-se că partajarea ecusonului țării în șase cartiere ar fi fost nerecomandabilă, întrucât din cele zece provincii istorice românești se desemnau doar unele), iar acvila, pe pieptul căreia se plasa,să aibe înfățișarea propusă de J.N. Mănescu. Comisia parlamentară, analizând din nou toate propunerile formulate, a reținut pentru a fi prezentată celor două camere legislative varianta datorată Măriei Dogaru, renunțând însă la coroana de oțel, care trebuia să timbreze acvila. Cele două camere reunite au adoptat la 10 septembrie 1992 acest proiect menit a defini codificat România ca un „stat național, suveran, independent, unitar și indivizibil".

Stema actuală a României înfățișează scut albastru încărcat cu acvila cruciată de aur ținând pe piept ecusonul cu simbolurile provinciilor istorice românești (Țara Românească, Moldova, Transilvania, Banatul și Oltenia), ca și doi delfini amintind regiunea maritimă a țării. Acvila ține în gheare însemnele suveranității: un sceptru și o sabie. Compoziția relevă codificat faptul că la baza alcătuirii statului unitar român a stat originea comună, acvila fiind simbolul latinității.

Față de compoziția oficială a țării din 1921, actuala stemă se deosebește de aceasta prin faptul că lipsesc elementele specifice Casei de Hohenzollem, respectiv coroana, scutul scartelat cuprinzând argint și negru, deviza NIHIL SINE DEO si colanul ordinului Carol I. Se deosebesc, de asemenea, însemnele puterii, de această dată acvila purtând în gheara dreaptă o sabie (amintind personalitatea lui Ștefan cel Mare), iar în cea

stângă un buzdugan realizat într-o manieră asemănătoare cu cel pe care îl poartă Mihai Viteazul, după viziunea lui Costin Petrescu, viziune transpusă la Catedrala Unirii din Alba Iulia. O altă deosebire constă în faptul că leul din cel de-al treilea cartier ține în laba dreaptă superioară un paloș (evocare simbolică a luptelor duse în evul mediu pe teritoriul Banatului sub conducerea lui Pavel Chinezul). Fig. 95.

Față de stema din 1921, blazonul oficial actual nu are decât un singur model (fără variantele mică, mijlocie și mare).

VII . STEMA MUNICIPIULUI BUCUREȘH

Stema actuală a municipiului București: scut albastru încărcat cu o acvilă de aur cruciată și încoronată cu o coroană deschisă, având ciocul și ghearele roșii; pe pieptul păsării menționate se află un scut roșu, pe care este reprezentat Sfantul Dimitrie ținând într-o mână crucea, în cealaltă — lancia. Acvila cruciată ține în gheare însemnele puterii, în dreapta—sabia, în stânga—sceptrul. în partea inferioară se află o eșarfă cu deviza PATRIA ȘI DREPTUL MEU. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri crenelate, din care iese o acvilă neagră cu zborul deschis. Compoziția relevă faptul că posesorul, municipiul București, este capitala țării (realitate evocată de acvila cruciată) și are o străveche istorie. Fig. 376 în albumul heraldic.

VIII STEME ALE JUDEȚELOR, ORAȘELOR ȘI ALE UNOR INSTITUȚII

Elaborarea noilor steme de orașe și județe este supusă unui regim riguros. Se va folosi scut de formă și mărime unică. Scuturile cu steme orășenești vor fi timbrate cu coroană murală. Fiecare stemă va cuprinde și simbolul vechi transpus într-o grafică modernă. Pentru fiecare localitate sau județ se vor alcătui trei variante de stemă. în vederea stimulării creativității în acest domeniu, este indicat să se organizeze un concurs public. Proiectele vor fi expuse, pentru ca locuitorii să-și poată spune părerile asupra cuprinsului și formei stemei preferate.

Principiile alcătuirii stemelor. Noile steme nu pot fi doar copii ale vechilor reprezentări. în noile steme nu se pot cuprinde: stema de stat actuală, cea din trecut, ori herburile Principatelor Române; se vor evita însumarea tricolorului ori simbolurile de largă utilitate (crucea, biserica, lupoaica capitolina, etc.).

Figurile heraldice incluse în steme trebuie să fie clare, bine conturate, pentru a nu da naștere la confuzii ori la interpretări ambigue. Elementele heraldice folosite nu pot avea forma unor caricaturi. La alcătuire se va ține seama că stema va fi redată, uneori, la mici dimensiuni și trebuie să fie lizibilă. Câmpul scutului trebuie să fie folosit judicios, respectiv mobilele heraldice să acopere marea majoritate a suprafeței sale. Se va corela cu atenție stema județului cu aceea a capitalei sale; nu se pot cuprinde aceleași figuri . Reprezentarea și cromatica trebuie să respecte regulile heraldice. Nu se va trece pe scut, sau în afara lui, denumirea orașului ori a județului.

Documentația necesară. în cele două faze ale instituirii se vor prezenta următoarele acte:

— pentru Comisia de heraldică de pe lângă Academie: proces verbal al Consiliului (orășenesc ori județean) de acceptare a celor trei variante, memoriu justificativ cu explicarea compoziției și a semnificației figurilor cuprinse, cele trei variante de steme color, dovada organizării concursului public și a expunerii proiec- **166** telor pentru ca publicul să fi

putut opta și adresa comisiei județene;

— pentru a se depune la Guvern: nota de fundamentare, proiect de hotărâre de Guvern, planșa color avizată de Comisia de heraldică, schița alb-negru a acesteia, transpunerea cromatică alb-negru, avizul Comisiei de heraldică, adresa către Administrația Domeniului Public semnată de prefect și de președintele Consiliului Județean.

Și-au definitivat stema mai multe județe.

Județul Alba: scut despicat, cuprinzând în prima parte, pe azur, un legionar roman de argint, ținând cu o mână o suliță de același metal, cu cealaltă un scut negru pe care s-au scris literele VRR. Partea din stânga, tăiată, cuprinde sus, pe roșu, un zid de cetate având în poartă capul de bour, flancat de roză și de semilună, totul de argint; în câmpul inferior, pe aur, sigiliul oval al „Prefecturii Aurăria Gemina". Stema evocă istoria milenară: procesul de romanizare, legăturile ținutului cu voievozii Moldovei și Revoluția de la 1848, în cadrul căreia s-a distins legiunea condusă de Avram Iancu. Fig. 377.

Județul Arad: scut sfertuit; în primul cartier, pe albastru, o cetate crenelată cu trei turnuri, având acoperiș ascuțit și poarta închisă; în cartierul secund, pe fond de aur, o cruce ortodoxă flancată de o sabie și de o pană, toate ieșind dintr-o cunună de lauri; în cartierul trei, pe roșu, un ciorchine de struguri de aur; în ultima partițiune, pe câmp verde, două brâuri de argint. Figurile heraldice descrise amintesc vechea cetate a Aradului, bogăția viticolă, câmpia mănoasă străbătută de apele limpezi, evocă contribuția arădenilor la lupta pentru Unire, luptă dusă prin credință, „cu sabia și pana“.

Județul Bihor: scut sfertuit, în cartierul prim, pe roșu, un tum crenelat de argint; în cartierul doi, pe azur, un mănunchi de spice legate cu o panglică, totul de aur; în cartierul următor, tot pe albastru, un ciorchine de struguri cu frunză de argint; în ultima partițiune, pe câmp roșu, un hrisov desfășurat validat cu sigiliu roșu. Scutul este tăiat de trei brâuri ondulate de argint, cel din centru cuprinzând trei pești negri. Compoziția evocă bogățiile naturale și istoria tumultuoasă a zonei, cetatea Biharea, prima atestare documentară făcută de notarul Anonim.

Județul Hunedoara: scut tripartit în furcă răsturnată; in primul cartier, pe roșu, figura legendară a lui Decebal, stând in picioare., ținând in mâna dreaptă un scut dacic de argint, cu mâna stângă sprijinind o sabie specifică luptătorilor daci, prinsă la brâul personajului; în cartierul doi, pe câmp albastru, figura împăratului Traian ținând în mână un sul — actul de pace adresat poporului dac; în ultima partițiune, de aur, blazonul familiei Corvin — un corb negru ținând în cioc un inel de argint, cu piatră roșie și stând pe o ramură verde de stejar.

Județul Teleorman: scut despicat dotat cu un șef; în partea din dreapta, pe câmp de azur, trei oi de argint; în partea din stânga, pe aur, un copac verde dezrădăcinat; la baza scutului-valuri ondulate, de argint. în șef, pe roșu, patru spice de grâu, de aur, interpuse fiecare de câte un cerc format din bezanți de argint. Figurile însumate amintesc vechile steme ale județelor Telorman și Vlașca, faptul că teritoriul este scăldat de Dunăre. Spicul evocă cultura cerealelor, iar cercurile — activitatea industrială. Fig. 378.

Județul Vrancea: scut tripartit in furcă răsturnată, cuprinzând în prima parte, pe azur, acvila cruciată, de aur, cu ciocul și ghearele roșii, însoțită de soare și de semilună, toate de aur; în partea a doua, pe roșu, capul de bour, de culoare naturală, cu stea de aur în opt colțuri între coame, având în dreapta soarele și în stânga luna contumată, toate de aur; în ultimul cartier, pe argint, un butoi înconjurat de ciorchini și de frunze de viță de vie, toate de culoare naturală. Peste tot, pe un pergament de culoare naturală,deviza ONOARE ȘI PATRIE. Elementele componente amintesc

locul și rolul județului în înfăptuirea Unirii de la 1859, ca și spiritul de jertfă și sacrificiu al armatei române în timpul marilor bătălii din 1917. Figura heraldică de la baza scutului este vechiul simbol al acestui județ.

Și-au instituit noi steme și unele orașe.

Municipiul Baciu: scut tăiat; în partea superioară, pe câmp de azur, un cerb de argint încadrat de trei brazi de același metal; în câmpul inferior, pe roșu, s-a reprezentat Fecioara Maria cu Pruncul, de aur. Scutul este tăiat de un brâu sugerând profilul unor ziduri de cetate redate de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din șapte turnuri crenelate. Figurile heraldice evocă o mare forță. Maica Domnului este patroana spirituală a orașului, cerbul și brazii sunt cele mai vechi simboluri folosite de urbe, iar zidul amintește curțile domnești și, prin extensie, toate documentele arheologice ce dovedesc existența istorică a orașului. **Municipiul Bistrița:** scut având fond tricolor încărcat în primul cartier cu statuia poetului Andrei Mureșanu. în cartierul secund — o cetate pe care s-a plasat stema Moldovei, iar în ultima partițiune—capul de struț ținând în cioc o potcoavă. Scutul este timbrat de o coroană murală formată din șapte turnuri crenelate de argint.

Semnificația. Compoziția evocă personalitatea celui care a creat versurile poeziei „Deșteaptă-te române", amintește stăpânirea domnilor Moldovei asupra unor posesiuni din această zonă, iar struțul, vechiul simbol, evocă activitatea comercială. **Municipiul Piatra-Neamț:** scut despicat cuprinzând în prima parte, pe câmp roșu, un personaj aureolat și înaripat ținând cu o mână crucea și un pergament desfășurat, cu mâna dreaptă binecuvântând, totul de aur. în partea a doua, pe fond albastru, o construcție medievală cu acoperiș ascuțit de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din șapte turnuri crenelate.

Semnificația. Sfanțul Ioan este patronul orașului, iar edificiul arhitectural evocă construcțiile din epoca lui Ștefan cel Mare.

Municipiul Slobozia: scut tăiat de o bandă de aur încărcată cu trei retorte, albe, umplute până la jumătate cu un lichid în care se zărește floarea soarelui; din fiecare retortă iese un spic de grâu natural. în partea din dreapta, pe fond de azur, s-a reprezentat o construcție religioasă; în partea din stânga, pe roșu, un pergament pe care se distinge scrierea veche, autentificat cu un sigiliu atașat, totul în culoare naturală. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din șapte turnuri. Simbolurile descrise mai sus amintesc, pe de o parte tradiția heraldică, pe alta istoria urbei, construcțiile din epoca lui Matei Basarab, ca și prima atestare documentară (1594).

Orașul Făget: scut tăiat în bandă; în partea superioară, pe azur, două frunze de fag interpuse de o frunză de castan; în partea a doua, pe roșu, o troiță și trei brâuri undate, toate de argint. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint formată din trei turnuri crenelate.

Semnificația. Sunt arme vorbitoare și evocă forța credinței.

Orașul Teiuș: scut despicat cuprinzând în prima parte, pe câmp roșu, o construcție religioasă monumentală cu trei turle terminate fiecare cu câte o cruce, totul de aur. Partea din stânga este tăiată; sus, pe câmp albastru, un steag având flamura prinsă de o hampă plasată în bandă; peste acesta broșează două săbii încrucișate cu vârful în sus, totul de argint. în partea inferioară, pe fond de aur, un caduceu negru. La baza scutului, broșând peste linia despărțitoare, este o eșarfă albastră, pe care s-a scris cu argint „1290**, data primei atestări documentare a așezării. Scutul este timbrat cu o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. Elementele însumate au următoarea semnificație: edificiul religios evocă credința păstrată cu stăruință de localnici, ca și edificiile de acest fel

existente în localitate; steagul și armele amintesc participarea localnicilor la evenimentele cruciale ale istoriei neamului. Caducelul evocă activitatea comercială care se desfășoară în oraș.

168

Orașul Țăndărei: scut cu fond de azur încărcat cu atributul zeului Mercur, cadu- celul, redat în cromatică neagră; în dreapta și stânga acestuia, două jerbe formate din spice de grâu, știuleți de porumb și floarea-soarelui, toate de aur. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint, formată din trei turnuri crenelate. Se amintește, pe de-o parte, cultura cerealelor, pe de alta, activitatea comercială.

Stema Universității București. Adoptată în anul 1994 de Senatul Universității, stema se înfățișează astfel: scut dotat cu un șef despicat încărcat în partea din dreapta, pe fond roșu, cu două personaje purtând mantie și coroane și flancând un copac verde, în vârful căruia se află o acvilă cruciată; în partea superioară a câmpului, în dreapta soarele, în stânga luna, ambele figurate, toate de aur. în partea a doua, pe fond de azur, stema unită, în dreapta capul de bour natural având între coarne o stea cu 6 raze, de aur, și flancat în dreapta de o roză în stânga de o semilună conturnată, ambele de același metal, iar în stânga — o acvilă cruciată cu zborul deschis, de aur, purtând în gheare însemnele puterii: o sabie și un buzdugan. în centrul scutului, pe câmp de aur, s-a reprezentat o carte deschisă, naturală, pe care s-a scris deviza „VIRTUTE ET SAPIENTIA“. Cartea broșează pe o balanță cu talgerele în echilibru, naturală, suprapusă în partea superioară de o cruce imitând marmura albă; în partea inferioară, între cele două talgere, s-a plasat o bufniță stând pe o ramură cu frunze verzi. Fig. 379.

Simbolurile din șef amintesc înființarea școlii domnești de la Sfântul Sava în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu (1694) și ridicarea acesteia la rang universitar în vremea lui Alexandru Ioan Cuza (1864). Figurile heraldice din câmpul scutului fac aluzie la atributele instituției (învățătura este evocată prin carte și prin deviză); balanța și crucea amintesc unele facultăți și virtuțile morale academice. Bufnița, simbol al înțelepciunii, și ramura verde, expresie a înnoirii perpetue, transpun în coduri heraldice rolul jucat în societate de comunitatea universitară.

GLOSAR

abis, inima = locul central din scul

acolat = două mobile plasate una lângă alta. Sin. acostat, alăturat.

acvilă = pasăre heraldică de prim rang (cea mai intens folosită). Simbolizează curaj, hotărâre, zbor spre înălțimi. Conform cerințelor artei heraldice, acvila trebuie reprezentată văzută din față, cu capul spre dreapta și aripile deschise. Simbolizează putere, măreție, curaj etc. Este elementul central al stemei heraldice a Țării Românești. Figurează și în stema Transilvaniei.

acvilă bicefală = pasăre himerică înfățișată cu două capete.

acvilă cruciată — pasăre heraldică purtând în cioc o cruce.

afrontate = două personaje, animale sau obiecte plasate față în față.

alternare = termen prin care se indică plasarea în scut a mai multor mobile de același gen și dimensiuni, însă de smalțuri diferite. De cele mai multe ori, in scutul scartelat, cartierele 1 și 4, ori 2 și 3 sunt alternate din punct de vedere al cromaticii și al figurilor cu care sunt încărcate.

arme = ansamblul elementelor care compun o stemă. Armele se clasifică în funcție de: 1. modul de obținere (prin asumpțiune, conferire, moștenire); 2. semnificație (arme aluzive, vorbitoare, de pretenție, politice etc.); 3. posesori (arme de stat princiare, comunale, ecleziastice etc.); 4. mod de compunere (arme fantastice, arme cu rebus etc.). Sin. stema, blazon, herb.

arme cu rebus = steme care sunt descifrate printr-o deducție logică.

arme aluzive = stemele care, într-un mod sau altul, amintesc un fapt sau o situație (trecutul de glorie, evenimente istorice, originea geografică, profesiunea etc.).

arme de asumpțiune = sunt compozițiile create de posesor după propria sa voință.

arme de conferire = steme acordate de către un suveran, fapt pentru care reproduc total sau parțial armele acestuia.

arme de pretenție -- stemele care sugerează tendința posesorului de a-și extinde stăpânirea asupra unor bunuri sau teritorii.

arme fantastice = steme compuse la întâmplare.

arme politice = steme care subliniază legătura posesorului cu un grup social, sau originea acestuia, arme vorbitoare = stemele care prin figură, smalțuri, (rareori prin creștet și suporți) sunt în relație cu numele posesorului.

armorial = culegere de steme. De obicei, se consideră ca „medievale" toate culegerile de blazoane realizate înainte de 1500. Armorialele se grupează din din punct de vedere al conținutului in următoarele categorii: 1. ocazionale; 2. instituționale; 3. generale etc.

arta heraldică = ansamblul mijloacelor de realizare efectivă a unei steme, pe baza cerințelor științei heraldice; ramură a heraldicii care se ocupă cu studierea modului de alcătuire a stemelor, asuprit = reprezentarea unei mobile deasupra alteia, fără a o atinge.

bandă = piesă onorabilă a scutului realizată prin trasarea a două diagonale din colțul drept superior spre colțul stâng inferior, formând o fâșie ce este reprezentată în alt smalt decât câmpul. Conform cerințelor artei heraldice, banda trebuie să ocupe circa 1/3 din lățimea scutului, bară — piesă onorabilă a scutului, alcătuită prin trasarea a două diagonale ce unesc colțul stâng superior al scutului cu colțul drept inferior, obținându-se o fâșie ce este reprezentată în alt smalt decât câmpul. Conform normelor heraldice, ea trebuie să ocupe 1/3 din suprafața scutului, bezant = piesă circulară plină, reprezentată prin metale; soarele este, deseori, înfățișat ca un bezant, blazonare = identificarea și descrierea unor steme în limbaj heraldic și în conformitate cu cerințele acestei discipline.

bordură = piesă heraldică realizată prin trasarea unor linii paralele cu laturile scutului, la o distanță de o șeptime din lățime și având o cromatică diferită de cea a câmpului scutului.

bour = animal heraldic, din care este reprezentat, de obicei, numai capul, văzut din față. Este elementul central al stemei Moldovei, încă din secolul al XIV-lea Sin. întâlnire de bour.

brâu = piesă onorabilă a scutului, reprezentând o fâșie care desparte pe orizontal câmpul acestuia. După modul de realizare, brâul poate fi drept sau ondulat. Conform cerințelor științei heraldice, această piesă trebuie să ocupe 1/3 din suprafața scutului. Sin. fascie, fașă.

brizură = modificare introdusă în stemă, prin împărțirea câmpului scutului în noi cartiere, sau introducerea unei noi mobile, pentru a reprezenta o altă ramură a familiei.
broșând = poziție de suprapunere a unor piese sau figuri heraldice.

170
aducea = însemn format dintr-un baston, având la extremitatea superioară două aripi, pe care se încolăcesc doi șerpi ce se afrontează în partea superioară. Fiind atributul zeului Mercur, caducelul simbolizează activitatea comercială. Uneori, a fost interpretat ca expresie a dorinței de pace și colaborare.
canton = piesă heraldică în formă pătrată reprezentând, conform regulilor heraldice, a noua parte din scut. Cantonul poate fi, în funcție de poziția sa în scut, canton al șefului (din dreapta, stânga și centrul acestuia), canton al flancului drept, canton al flancului stâng, canton al tălpii etc. ap — vezi șef.
artier = fiecare din compartimentele în care a fost împărțită suprafața scutului. Inițial, reprezenta una din cele patru părți ale scutului scartelat. ulterior definește fiecare din Compartimentele scutului, indiferent de numărul acestora.
căprior = piesă onorabilă a scutului, realizată prin unire unei bande cu bara, pe o porțiune de 3/4 din suprafața lor. Poziția corectă a chevronului este cu vârful în sus. Când este reprezentat cu vârful în jos, se blazonează răsturnat; când are laturile spre flancurile scutului, se descrie culcat; când această piesă este reprezentată fără vârf, se descrie retezat, iar când are brațele arcuite, se blazonează curbat. Sin. cbevron.
câmp (câmpul scutului) = suprafață a scutului, care poate fi liberă sau încadrată cu piese și figuri heraldice.
contumată — termen care precizează poziția unor mobile în scut, respectiv reprezentata unor animale sau păsări întoarse spre stânga (poziția corectă fiind spre dreapta).
coroană = ornament al scutului, care simbolizează demnitate, rang nobiliar, suveranitate. După formă, întâlnim coroane închise și coroane deschise. După rangul nobiliar pe care îl desemnează, coroanele pot fi imperiale, regale, princiare etc. Întâlnim de asemenea coroane antice și coroane murale.
coroană murală = coroană având terminația superioară sub formă de ziduri de cetate. Este prezentă în emblemele orășenești și amintește de distincția dată de romani vitejilor care cucerau orașe întărite.
cosigilat = mod de validare a actelor, constând în aplicarea pe act a mai multor sigilii. De obicei, acest termen definește validară specială a unor acte în cancelariile princiare, respectiv plasarea pe suportul documentului alături de sigiliul domnesc, a sigiliilor unor mari boieri, membri ai sfatului domnesc, în vederea întăririi conținutului actului.
credință = figură heraldică naturală, reprezentată prin două brațe care își strâng mâinile, semnificând alianța sau angajamentul pentru înfăptuirea unui obiectiv. A fost însemnul reprezentativ al societăților secrete; începând din secolul al XIX-lea a fost intens utilizată în emble- matica muncitorască.
crenelat = atribut al mobilelor care sunt reprezentate cu creneluri în parta superioară.
creștet - elementul cel mai de sus dintr-o stemă (parta ca mai ridicată a unei steme). De obicei, se realizează prin plasară deasupra coifului cu coroană a unui element din scut, sau din afară. Este des întâlnit creștetul din penaje, coarne și figuri naturale (poate fi reprezentată orice figură heraldică). Sin. cimier.
a zborul deschis (pasăre) = poziția în care este reprezentată o pasăre, respectiv cu aripile desfăcute, pregătită să-și ia zborul (poziția corectă din punct de vedere heraldic).
a zborul jos (pasăre) = poziția unei păsări, faptul că este reprezentată cu aripile strânse.
despicat = termen care indică împărțita în două părți egale, printr-o linie verticală, a unei suprafețe, scut, cartier sau mobile.
dextra — senestra = termen care indică poziția spre dreapta, sau stânga. în heraldică, noțiuna de dreapta și stânga se referă la scut și nu la privitor (invers decât în limbaj obișnuit). Sin. dreapta- stflnga.
deviză = inscripție însoțind stemele, conținând o maximă morală, o exclamație sau o formulă de credință. Ea are menirâ de a sublinia elementul principal din stemă, de a explica anumite figuri din compoziție.
emblemă = totalitata elementelor dintr-o stemă, figură alegorică care constituie un simbol și un atribut; reprezentata gravată pe suprafața unui sigiliu.
figurat = termen care indică faptul că unele mobile sunt înfățișate sub forma Unei figuri omenești; de obicei, soarele și semiluna apar astfel înfățișate.
figuri heraldice = termen care definește totalitatea mobilelor ce se utilizează în alcătuirea stemelor. Știința heraldică clasază figurile heraldice în următoarele categorii: a) figuri naturale (cuprinzând și ființe omenești); b) figuri himerice sau fantastice, reprezentând creaturi mitice, alcătuite din imaginație, prin combinații

între om şi animale sau între diferite specii de animale; c) figuri artificiale — incluzând toate obiectele create de om, putând fi din domeniul uneltelor, armelor, obiectelor de cult, construcţiilor, veşmintelor etc. Menţionăm că în alegoriile respective se cuprind mobile în întregime, sau numai unele părţi sau porţiuni ale acestora. Astfel, în prima categorie intră şi orice parte a corpului, lacrimile etc.

flanc = suprafaţa de lungime a laturilor scutului, respectiv flancul drept plasat lângă latura stângă a scutului din punct de vedere al privitorului şi invers.

flancat = termen ce indică poziţia paralelă a unor mobile cu laturile scutului.

fleoron = element component al coroanei deschise, care este fixat pe un cerc frontal, de obicei împodobit cu pietre preţioase Coroanele pot cuprinde 3, 5, 7 sau 9 fleuroane.

furcă = piesă onorabilă a scutului realizată prin combinarea unui căprior răsturnat cu un pal. Sin. proţap.

herb — vezi arme.

ieşind = termen care indică poziţia unor animale din care se văd doar capul şi partea superioară a corpului, părând a ieşi din altă piesă a scutului. Sin. născând.

insiţiune = împărţire realizată în câmpul scutului, prin trasarea unor diagonale astfel încât in vârful acestuia să se creeze un nou cartier.

Înaripat = termen precizând faptul că o figură sau mobilă este reprezentată cu aripi contra natură (deşi, in realitate, respectiva figură nu are aripi); înfăţişarea aripilor unor păsări în altă culoare decât corpul.

încărcat — termen care indică faptul că într-o piesă heraldică s-au plasat una sau mai multe mobile, lambrechini = ornament exterior al scutului, înfăţişat ca nişte fâşii din stofă sau vrejuri vegetale.

care cad din vârful scutului pe laturile acestuia. Lambrechinii au fost reprezentaţi. din punct de vedere al formei, în funcţie de stilul artistic dominant (gotic, renaştere, baroc, rococo etc.) Ei amintesc acoperământul coifului sfâşiat în lupte. In mod uzual, lambrechinii sunt înfăţişaţi, din punct de vedere cromatic, prin atribuirea smalţului principal al scutului părţilor exterioare, iar celor interioare — a metalului sau culorii celei mai însemnate mobile din scut.

legendă = textul scris în câmpul sigilat, însoţind emblema, redând numele şi titlul posesorului.

leu - animal intens folosit în heraldică. în conformitate cu normele artei heraldice, leul se reprezintă cu capul şi trupul în profil, ridicat pe labele de dinapoi. Ca mobilă în scut, acest animal poate fi înfăţişat în orice smalt şi în orice poziţie. Deseori, în steme se întâlneşte doar o jumătate de leu.

Hmbat = înfăţişarea unor animale cu limba scoasă şi având o cromatică diferită de cea a corpului, mobilă = element utilizat la alcătuirea stemelor, piesă de dimensiuni mici, care poate fi plasată în scut sau în afara scutului. Mobilele cuprind toate categoriile de piese sau figuri heraldice şi [iot fi reprezentate singure, multiplicate sau în combinaţii, în diferite poziţii şi smalţuri.

natural = termen care indică starea sau culoarea naturală a unui obiect sau fiinţe, faptul că sunt reprezentate ca în realitate.

nimbat — personaj care poartă o aureolă în jurul capului; de obicei, sunt astfel înfăţişate capetele de sfinţi şi îngeri.

Nova plantatio = compoziţie heraldică cuprinzând două personaje, de obicei afrontate, având între ele un arbore. în heraldica europeană, această compoziţie simbolizează colonizare de teritoriu. Stema iconografică a Ţării Româneşti, incluzând scena «Nova plantatio", este o influenţă a cancelariei bizantine şi exprimă, evolutiv, asocierea la domnie, cuplul princiar, sau sfinţii Constantin şi Elena, patronii mitropoliei Ţării Româneşti.

panoplie = termen indicând arme, steaguri sau instrumente muzicale, aranjate simetric sub scut (peste care se aşază scutul).

pavilion = ornament exterior al scutului sub formă de mantou, prevăzut în partea superioară cu un baldachin. Este alcătuit din purpură, căptuşit cu hermină, brodat cu franjuri şi ciucuri din fir de aur. Simbolizează cortul sub care membrii familiilor domnitoare îşi adăposteau armele. Uneori, acesta este reprezentat chiar în armele de stat, fără baldachin, semnificaţia păstrân- du-i-se, totuşi.

peste tot = partea centrală a unei steme, locul în care se aşază un alt scut sau altă mobilă, astfel încât să atingă toate cartierele sau mobilele existente în câmpul acelui scut.

piese heraldice = suprafeţe diferite ca smalt de restul câmpului scutului, create în interiorul acestuia prin linii drepte sau curbe. Se cunosc piese onorabile (de prim ordin şi de al doilea ordin) şi piese mai puţin onorabile ale scutului: dintre piesele

onorabile se întâlnesc des capul sau șeful, talpa, palul, fascia, bandă, bara, crucea, crucea în curmeziș, furca, căpriorul, scutul în inimă, franc cartierul ele. Dintre piesele mai puțin onorabile cel mai folosite sunt: romburile, bezanții, turtele etc.

rampant = termen ce desemnează poziția leilor și a altor animale heraldice, faptul că sunt ridicate pe labele inferioare.

răsturnat = înfățișarea unei mobile într-o poziție inversă celei obișnuite în conformitate cu legile heraldice.

scartelat = suprafață împărțită în patru cartiere, printr-o linie verticală și una orizontală; scartelat in curmeziș suprafață împărțită în patru prin două diagonale încrucișate.

scut - partea centrală a unei steme, simbolizând arma de apărare a cavalerilor medievali pe care aceștia își reprezentau blazonul. Scutul are forme variate, după epoca și aria geografică în care a apărut. După formă poate fi triunghiular, rotund, dreptunghiular, rococo (cu marginile neregulate) etc.

scut central (scut peste tot) = scut de dimensiuni mai mici plasat în centrul altui scut; la blazonare, acesta este descris ultimul. Sin. scut in inimi, scut in abis.

scut tripartit in furcă răsturnată = împărțirea suprafeței scutului în trei prin unirea părții superioare a unei verticale cu părțile inferioare a două diagonale.

secure consularii romană = grup de nuiele de mesteacăn, având în partea superioară o secure Această figură heraldică provine din antichitate, ea fiind purtată de lectorii care-i precedau pe magistrații romani. După marea revoluție franceză, securea consulară romană a fost folosită ca un simbol al democrației și al originii romane.

săritoare = piesă onorabilă a scutului realizată prin trasarea a câte două diagonale din fiecare colț al scutului și înfățișarea mobilei obținută cu alt smalt decât câmpul scutului.

sfertuit = scut împărțit în patru părți egale, numite cartiere. Sin. scartelat.

smalțuri = termen generic care definește metalele, culorile și blănurile utilizate în alcătuirea stemelor și regulile folosirii lor. Cuprind două metale (aur și argint), șase culori (roșu, verde, albastru sau azur, negru, purpuriu, portocaliu) și două blănuri (hermină și sângeapui). Culorile alb și galben nu se utilizează întrucât această semnificație o au cele două metale. Pentru precizarea smalțurilor se folosesc diverse semne convenționale. Legile științei heraldice interzic plasarea unei culori peste o altă culoare (cu excepția purpuriului), o blană peste o altă blană, un metal peste alt metal. Când o stemă cuprinde astfel de situații, trebuie cercetat motivul înfățișării ei în acest mod.

sprijinitori = termen care indică tenanții, suporții și susținătorii unui scut, adică acele elemente exterioare ale acestuia care-1 sprijină. Tenanții sunt reprezentați de personaje umane (și mitologice), iar suporții sunt, întotdeauna, animale (inclusiv cele fabuloase); susținătorii includ plante (arbori, flori) sau obiecte. Când un scut are sprijinitori micști (respectiv un tenant cu un suport, un suport cu un susținător etc.), la blazonare vor fi încadrați în categoria superioară (ex. un herald și un leu vor fi desemnați prin termenul tenanți; o acvilă și o plantă vor fi trecuți în categoria suporților).

stemă = semnele distinctive și simbolice care alcătuiesc blazonul unei persoane, instituție sau stat, exprimând atributele sale. Conform legilor științei heraldice, o stemă se compune din următoarele elemente: a) scut a cărui suprafață poate fi secționată sau nu; b) mobilele heraldice plasate în câmpul scutului; c) elementele exterioare ale acestuia, incluzând timbrul, coroana, sprijinitorii, pavilionul sau mantaua, deviza etc. Sin. gherb, herb, blazon.

snport = element exterior al scutului, reprezentat de un animal având rolul de a sprijini scutul. Sin. sprijinitori.

șef = piesa onorabilă a scutului realizată prin trasarea unei linii orizontale în partea superioară a scutului. Sin. cap.

știință heraldică = disciplină specială a istoriei, având ca scop cunoașterea principiilor teoretice după care se constituie un blazon, precum și istoricul acestora.

tăiat (scut tăiat) = suprafață (scut, cartier, sau mobilă) împărțită în două, printr-o linie orizontală sau diagonală.

tenant = element exterior al scutului, personaj uman care sprijină scutul.

timbrat = termen care indică poziția unei mobile față de scut. Este propriu coifului cu cimier și lam- brechini.

timbru = termen care indică elementele exterioare ale scutului legate de coif, respectiv: a) coroana coifului; b) creștet; c) lambrechini.

turn = mobilă făcând parte din categoria figurilor heraldice artificiale, reprezentată ca o

construcție rotundă, pătrată sau poligonală, care se ridică deasupra unei clădiri.

zbor = figură heraldică naturală, reprezentată ca două aripi de pasăre (uneori, când acestea sunt de îngeri, grifoni etc., pot fi denumite și cu termenul aripi). Când se utilizează o singură aripă, se blazonează cu termenul de semi-zbor. Zborul și semi-zborul au fost deseori utilizate ca cimier.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVA

a. Lucrări heraldice generale

Adam, Paul, *De Facquisition et du port des armoiries. Armes nobles et bourgeoises.* „Recueil du IV congrăs international des sciences gănăalogique et hâraldique*. Bruxelles, 1958, p. 79—106. Andrianne, M.. *Blason bourgeois. Margues des trailleurs de pierre,*„Recueil du lie congres international des sciences genealogique et heraldique*. Liige, 1972, p. 49—54.

Botezatu, Eugen, *Bourul și zimbrul,* „Analele Academiei Române*. Mem.Secțiunii istorice, seria II, tom. XXXVI, 1913-1914 p. 17-39.

Brătianu, Gh. I., *Originile stemelor Moldovei și Țării Românești,* „Revista istorică română*, I (1931), p. 50-61. _

Brătianu, Gh. I., *în jurul stemelor principatelor române,* „Revista istorică română*, I (1931), p. 233 — 240. Cemovodeanu, Dan, *Știm/a și arta heraldică in România,* Edit, științifică și enciclopedică, București, 1977, 557 p.

Dogaru, Maria, *Sigiliile, mărturii ale trecutului istoric,* Edit, științifică și enciclopedică, București, 1976, 286 p.

Dogaru, Maria, *Sigilii orășenești din epoca modernă și contemporană.* Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1978, 223 p.

Dogaru, Maria, *Aspirafia poporului român spre unitate și independentă oglindită in simbol. Album heraldic.* Edit, științifică și enciclopedică, București, 1981, 289 p.

Dogaru, Maria, *Colecfiile de matrice sigilate ale Arhivelor Statului,* Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1984, 304 p.

Dogaru, Maria, *Un armorial românesc din 1813. Spi/a de neam a familiei Balș datată cu steme,* Direcția generală a Arhivelor Statului, București, 1981 , 151 p.

Filitti, Ion C., *Despre primele steme ale principatelor române,* „Cercetări și documente privitoare la istoria principatelor româp^*, București, 1935, p. 1—3.

Ghellinck Vaernewyck, *L'Heraldique—phtnombne humain permanent,* „Recueil du Congres international des sciences gdnfeaologique et hdraldique*, Bruxeles, 1958 p. 145—149.

Gorovei, Ștefan, *Les armoiries de la Moldavie et de ses princes rbgnant (XIV-e—XVI-ime sitele),* „Recueil du 1 le Congres international des Sciences Glnăalogique et

Hdraldique, Lifege, 29 mai— 2 juin 1972, Braga, Portugal, 1973.
Greceanu, Ștefan D., *Eraldica română. Actele privitoare la stabilirea armenilor oficiale cu planșe și cu vocabular, București,* 1900, 231 p.
Marțian, I., *Contribuții la heraldica vechiului Ardeal,* București, 1928, „Anuarul Institutului de istorie națională*, vol.IV, p. 441—446.
Mănescu, Jean, N., *Cu privire la originea stemei Țării Românești,* „Cercetări numismatice*, nr. V, 1983, p. 183-196.
Pastoureau, Michel, *Les armoiries,* Edition Brepols, 1976.
Samaran Charles, *L'his foire et ses methodes,* Paris, 1956.
Jako, Sigismund, *Sigilografia cu referire la Transilvania (până la sfârșitul secolului al XV-lea)* „Documente privind istoria României*. Introducere, vol. II, București, 1956, p. 561 — 619. VII pl.
Sturdza Săucești Marcel, *Heraldica— Tratat tehnic,* Ed. Științifică, București, 1974. 172 p.
Urechia V. A., *Schi/e de sigilografic românească. Comisiunea însărcinată de Ministerul de Interne cu cercetarea stemelor regatului și ale'județelor.* București. 1891. 17 p.
Urechia V.A., *Notice sur les armoiries du peuple roumain. Memoire lu au congrts tfhistoire comporte.* Paris, 1900, Mațon, 1901.
Veress. A., *Originea stemelor fărilor române,* „Revista Istorică Română*, I (1931), p. 225 — 232.
Virtosu, E., *Din sigilografia Moldovei și a Țării Românești, „Documente* privind istoria României*, Introducere,vol. II, București, 1956, p. 333 — 636
Virtosu, E., *Despre dreptul de sigiliu?* „Studii și cercetări de numismatică*, vol. III (1960) p. 333 346.

b. Lucrări heraldice speciale

Andrițoiu, M., Cerghedan, M., *Sigilii sătești in comitatul Hunedoara fi Zarand,*„Revista Arhiveloi", XXXIII/1, 1971, p. 3-26
Batrina, Lia, Batrina, Adrian, *Unele considerații cu privire la stema dinastică a Moldovei in vremea lui Ștefan cel Mare,* „Anuarul Institutului de istorie și arheologie A, D. Xenopol", XX1V/1, 1987,p. 99-114
Batrina, Lia, Batrina, Adrian, *Mărturii heraldice cu privire la începuturile statului feudal independent Moldova,* „Constituirea statelor feudale românești", București, 1980, p. 206.
Berindei, Dan, *Cuza vodă și ordinul „Uniri?,* „Revista istorică română" MCMXLVII, voi. XVII, fas. I—II, p. 98-106.
Berza, Mihai, *Stema Moldovei in timpul lui Ștefan cel Mare,* „Studii și cercetări de istoria artei", vol. II (1955), nr. 1-2, p. 69-88.
Berza Mihail, *Stema Moldovei ut veacul al XVI-lea,* „Studii și cercetări de istoria artei", vol. III, (1956) nr. 1-2, p. 99-128.
Berza, Mihai, *Stema Moldovei (originile heraldice ale mărcii „cap de bou?),* „Filatelia", București, 1958, 7, nr. 11, p. 17-20.
Bunta, Magdalena, *Sigilii de breaslă in Colecția Muzeului de istorie din Cluj,* „Acta Musei Napocen- sis", III (1966), p. 213-228.
Bunta, M., *Tabele și semnele de breaslă in colecțiile muzeelor de istorie Cluj și Sighișoara,* „Acta Musei NapocensiS", 1967, 4, p. 199—214.
Bunta, Magdalena, *Sigilii domnești din secolul al XVII-lea.* 1. *Contribuții la sistemul sigiliilor cu timbru fix.* 2. *O capsulă sigilară de la Șerban Cantacuzino* vv, „Studii și cercetări de numismatică", vol. IV (1968) p. 263-277.
Buzdugan, Gheorghe; Niculița, Gheorghe, *Medalii și plachete românești Memoria metalului,* Edit. Științifică, București, 1971.
Caragiale, Matei L, *O contribuție heraldică la istoria brâncovenilor,* „Opere", ediție îngrijită de Per- pessicius, București, 1936, p. 300.
** * * Catalogul steagurilor* (Muzeul Militar Central).
Cância, Ioan V., *Sigiliile caimacamilor, Craiovei.* „Revista Arhivelor", vol. III, (1936— 1937), nr. 6— 8, p. 178-180.
Cernovodeanu, Dan; Mănescu Jean N., *Noile steme ale județelor și municipiilor din Republica Socialistă România,* „Revista Arhivelor" nr. 1—2, 1974, p. 13 — 218.
Cernovodeanu, Dan, *Heraldica in slujba idealurilor naționale pașoptiste,* „Revista muzeelor și monumentelor", Muzee, nr. 3, 1974, p. 68 — 69.
Cernovodeanu, Dan, *Contribuții la studiul stemei municipiului București in secolul al XIX-lea.* „Materiale de istorie și muzeografie", VIII, 1971, p. 159—171.
Cernovodeanu, Dan, *L'armorial Wijnbergen et Ihdraldique dynastique valaque,* „Buletinul Bibliotecii Române", Freiburg, VII (IX), 1979, p. 211-232.

Cernovodeanu, Dan, *Les emissions monetaires armoirtes des princes de Valachie aux XIV-e et XV-e siicles et leur implications dans rhistoire de cette principauti,* „Actes du 9-6me Congres International de numismatique", Berne, sept 1979, Louvain-La Neuve, Luxemburg, 1982. p. 891—903.

Cernovodeanu, Dan, *Les armes attribuees â la Valachie et a la Moldavie par Ies armoriaux ouest et centro-europtens (XIII-e — XIV-e siicles),* „Buletinul Bibliotecii Române", Freiburg, vol. XII (XVI), 1985, p. 177-194.

Cernovodeanu, P ., Vătămanu I., *Considerații privitoare la pecețile orașului București in secolele al XVI-lea și al XVII-lea,* „Materiale de istorie și muzeografie". 4, 1966, p. 3 —14.

Ciurea, D., *Sigiliile medievale ale orașelor din Moldova* „Studii și cercetări științificei. lași. 1956. fas, 2. p. 157-162.

Chihaia. Pavel. *Deux armoiries sculpties apartenant aux voivodes Vlad Dracul et Neagoe Basarab.* „Revue roumaine d'histoire d'art", 1, I (1964), p. 151 — 163

Chiper, Ion, *Cel mai vechi sigiliu cu legenda in limba română,* sfârșitul sec. XVI „Magazin istoric", anul XIV, nr. 2 (155), febr. 1980, p. 6-8.

Cojocărescu, Maria, *Sigiliile Comisiei Centrale de la Focșani,* în „Revista Muzeelor", IX, 1972, nr. 4. p. 348 + 2 ilustr.

Demeny, L. *Stema Moldovei in prima tipăritură românească din Transilvania,* „Revista Muzeelor", 1966, 3, nr. 4, p. 346-348.

Damian, P. Bogdan, *Contribuțiuni la studiul diplomaticii vechi românești,* „Revista Istorică Română", vol. IV (1934), p. 134.

Dimitrie, Dan, *Un document românesc cu marele sigil din Târgul Baia,* „Junimea literară", IV (1907). nr. 3, p. 56-57.

Dogaru, Maria, *Devizele in heraldica românească,* „Revista Arhivelor", nr. 2, 1992, p. 159 —217.

Dogaru, Maria, *Contribuții la cunoașterea heraldicii Țării Românești. Primele steme reprezentate in culori,* „Revista Arhivelor", an LX, voi. XLV, nr. 3, 1983, p. 288—292.

Dogaru, Maria, *Sigiliul Comisiei clădirii teatrului national,* „Revista Muzeelor", Seria Muzee, 1979, 2. p. 61-62.

Dogaru, Maria, *Sigiliile consiliilor judefene (a doua jumătate a secolului al XIX-lea),* „Revista muzeelor și a monumentelor", Seria Muzee, 1979, nr. 1, p. 66—68.

Dogaru, Maria, *însemnele institufiilor mehedinfene reflectând istoria națională (sec. XIX — XX),* „Mehedinți—istorie și cultură", vol. I, 1978, p. 211—216.

Dogaru, Maria, *Contribuia la cunoașterea sigiliilor folosite de guvernul provizoriu și locotenenta domnească (9 iunie — 13 sept. 1848),* „Revista Arhivelor", XI, nr. 2, 1968, p. 265—270.

Dogaru, Maria, *Sigiliile cancelariei domnești a Țării Românești intre anii 1715—1821,* „Revista Arhivelor", XLVII, voi. XXXII, nr. 2/1970, p. 385-421.

Dogaru, Maria, *Sigiliilelui Vasile Lupu,* „Revista Muzeelor" Seria Muzee VIII, 1971, nr. 1, p. 68 — 73 ilus.

Dogaru, Maria, *Conservarea stemelor princiare in sigiliile domnești,* „Revista Arhivelor", L, 1973 (Supliment), vol. XXV, nr. 2, p. 295-303.

Dogaru, Maria, *Simbolul Daciei și sigiliile lui Mihai Viteazul,* „Revista Arhivelor", LII, 1975, voi. XXXVII, nr. 2. p. 169-171.

Dogaru. Maria, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor folosite de caimacamii Craiovei,* „Revista muzeelor și a monumentelor" (Muzee), XIII, 1976, nr. 1, p. 53 — 57 + ilustrații.

Dogaru, Maria, *Două sigilii și semnificația lor,* „Magazin istoric", 1978, 12, nr. 6, p. 31 — 32.

Dogaru, Maria, *Sigilii fărănești din Țara Românească și Moldova, (1600—1650),* „Revista de istoria*, nr. 4, 1981, p. 333-337.

Dogaru, Maria, *Sigiliile cancelariei lui Ștefan cel Mare,* „Revista Arhivelor", nr. 2,1984, p. 197—202.

Dogaru, Maria, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor comitatelor din Transilvania,* „Revista muzeelor și a monumentelor", Muzee, nr. 2, 1986, p. 47—58.

Dogaru, Maria, *Din bibliografia sigilografică românească,* „Revista Arhivelor", an LXVI, voi. LI, nr. 4, 1989, p. 410-421.

Dogaru, Maria, *Contribuții la conoașterea heradicii basarabene,* „Cugetul", (Chișinău) 1991, nr. 5—6.

Dumitrescu, Emil, *Sigilii din epoca modernă expuse la Muzeul de istorie a Republicii Socialiste România,* „Cercetări numismatice", 1978, 1, p. 113 — 129.

Dumitrescu, Emil, *Sigiliul generalului Gh. Magheru,* „Revista Muzeelor și a Monumentelor", Seria Muzee, 1977, 3, p. 21.

Dragomir, Kiriac-Surpăteanu, Aurel, *Catalogul mărcilor poștale românești.* București,

1974.
Dumitrescu, Al. T., *Pecetea latinească a Câmpulungului (o ipoteză),* „Secolul", București, VIII, 1907, nr. 2222 din 9 ian.
Frățilă, Ion, Jivan, Iosif, *Sigiliul orașului Deva de la 1618,* „Sargeția", 1974— 75, 11 — 12, p. 411—413.
Gorovei. Ștefan. *Am pus pecetea târgului,* „Magazin istoric", 1978, 12, nr. 2, p. 35 — 38.
Grămadă, Nicolae, *Vechi peceți sătești bucovinene, 1763—1900 cu 17 tabele afară de text,* Cernăuți, 1939— 53 p. +17 f. pl. (Extras din „Codrii Cosminului", XII, Cernăuți).
Hagi Mosco, Emanoil, *Steme boierești din România,* 1918.
Istrate, C., *Primele insemne de distincfiuni și decorații române,* „Analele Academiei Române", XXXVI, Seria II, tom. XXXVI, Memoriile Secț. Științifice, București, 1913, p. 15.
Jude, Maria Magdalena, Cordoș, Nicolae, *Sigilii sătești transilvănene din secolul al XIX-lea,* „Acta Musei NapocensiS", 1978, 15, p. 467 — 479.
Kovacs, Magdalena, *Colecția de sigilii a Filialei Arhivelor Statului judeful Arad,* „Ziridava", 1976, 6, p. 499 - 504.
Karadja, Constantin. *Delegații din {ara noastră la Conciliul de la Constanta,* „Analele Academiei Români, Mem. Secț. istorice. III, VIII, M. 21, p. 5—10.
Karadja, Constantin, *Portretul și stema lui Grigore Țamblac și misiunea sa la Conciliul din Constanta.* București, 1944, 10 p. „Analele Academiei Române", Memoriile Secțiunii istorice. Seria III. tom XXVI, mem. 6. p. 1 3.
Karadja, Constantin. *Despre stemele românești ale lui Richental* „Revista Arhivelor", II, 4 —5, 1927— 1929, p. 436-437.
Lapedatu, Alex., *O nouă narațiune a luptelor dintre Movilești —1606 — 1607 și sigiliul Romanului și Câmpulungului muntean — Comunicare.* Extras din „Convorbiri literar^*, an XL, București, 1907.
Lapedatu, Alexandru, *Sigiliile Romanului și Câmpulungului muntean,* „Convorbiri literar^*, XL, 1906, (dec.), p. 1140-1142. Extras, Buc., 1907, p. 4-7.
Matei, M. D., *O nouă stemă cu pisanie de la Ștefan cel Mare descoperită la Cetatea de Scaun a Sucevei,* „Studii și Cercetări" IV, 2, 1973, p. 323-335.
Mănescu, J. N., *Stema Moldovei,* „Magazin istoric", VI, nr. 5 (62), mai 1972, p. 37. 72.
Mănescu, Jean N., *Stemele lui Dimitrie Cantemir și locul lor in heraldica Țărilor Române,* „Revista Arhivelor", L, XXXV, nr. 3, 1973, p. 465 - 480.
Metzulescu, Aurel, *Steagul lui Tudor Vladimirescu,* „Oltenia, Documente, Cercetări, Culegeri", cartea a II-a, Craiova, 1941.
Metzulescu, Stelian, *Stema lui Matei Basarab in cărfile bisericești,* „Biserica ortodoxă română", 1959, 77. nr. 3-4, p. 322-342.

176
Minea, I., *Despre sterna Moldovei,* „Cercetări istorice — Buletinul seminarului de istoria românilor al Universității din Iași", I, nr. 1, Iași, 1925, p. 401—402.
Mîrțu, Flaminiu, *Un sigiliu inelar al unui județ al Câmpulungului,* „Revista Muzeelor. Seria Muzee 5,1970, p.436.**
Mircea, Ion Radu, *Pecetea atârnată a lui Mihai Viteazul,* „Hrisovul", 1945, 5, p. 90 - 96.
Moisil, C., *Studii de sigilografic românească,* „Revista Arhivelor", vol. II, 1927, nr. 4—5, p. 126—150.
Moisil, C., *Bule de aur sigilare de la domnii Țării Românești și ai Moldovei,* „Revista Arhivelor", vol.I (1924-1926) nr. 1-3, p. 249- 265.
Moisil, C., *Stema României, Evoluția ei istorică și heraldică.* București, 1931, extras din „Boabe de grâu", II, nr. 2, feb. 1931. p. 65, 85.
Moisil, Constantin, *Sigiliul Statului,* „Enciclopedia României", vol. I, București, 1938, p. 72.
Moisil, C., *Stemele primelor monede românești* „Analele Academiei Români*, 1939, p. 81 și urm.
Moisil, C., *Noi studii de sigilografic românească. Sigiliul lui Mihai Viteazul ca domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei,* „Revista Arhiveloi", an IV (1940) nr. 1, p. 100—104.
Moisil, C., *O stemă interesantă de la Constantin Mavrocordat.* „Buletinul Societății Numismatice", nr. 47, București, 1923, p. 92— 94.
Moisil, C., *Primele peceți cu stemele unite ale Moldovei și Țării Românești,* „Buletinul Societății Numismatice Române", XVIII, nr. 46/1923, p. 60-63.
Moisil, Constantin, *Bule de aur românești,* „Cronica Numismatică și Arheologică", IV, 1923, nr. 3—4, iul—aug, p. 24— 26.
Moisil, Constantin, *Inele sigilare boierești din colecția prof. Mihai Seulescu,* „Buletinul

Societății Numismatice Români*, XXIX—XXXVI, 1935 — 1942; nr. 83—90 (lucrările primului congres de numismatică și arheologie, 1933, partea a H-a) F. Gdbl, Buc., 1944, p. 180—184.

Moisil, C., *Sigiliile lui Mircea cel Bătrân,* „Revista Arhivelor", vol. VI (1944—1945), nr. 2, p. 256—286.

Moisil, C., *Inele sigilare domnești de aur,* „Revista Arhivelor", vol. V (1942), nr. 1, p. 212—219.

Moisil, Constantin, *Două medalii privitoare la istoria teatrului românesc,* „Cronica numismatică", I, nr. 8, dec. 1929, p. 53-58.

Moisil, Constantin, *Monedele României,* „Enciclopedia României", vol. I, 1938, p. 98—124.

Năsturel, P. S., *Asupra stemelor unite ale Moldovei și Țării Românești la începutul veacului al XVII-lea,* „Studii și cercetări de numismatică", II (1959), p. 371—375.

Năsturel, P. V., *Marca țării pe peceți, clădiri și monede,* „Albina", Revista enciclopedică populară, V, 1901, nr. 5, (4 nov.), p. 117-119.

Năsturel, P. V., *Stema României. Studiu critic din punct de vedere eraldic,* București, Tipografia Voința Națională, 1892.

Năsturel, P. V., *Steagul, stema română, însemnele domnești, trofee.* București, 1903.

Năsturel, P. V., *„Nova PlantaticP și regii României moștenitori ai împăraților Bizanțului,* „Revista pentru istorie, arheologie și filologie?*, vol. XV, 1914, Buc., 1915 p. 1—80.

Nemeti Ioan, *Scurt istoric al sigiliilor orașului Baia,* „Marmația", Baia Mare, 1969, p. 16—21.

Pleșa. loan. *Sigiliile din colecția filialei Arhivelor Statului a județului Alba,* „Apulum", 1974, 12, p. 405-430.

Popescu, Ema, Căzănișteanu, Constantin, *Cu privire la cele mai vechi drapele tricolore ale oștirilor din Țara Românească,* „Revista Muzeelor". Seria Muzee, II, 1969, nr. 2, p. 173—175.

Popescu, M., *Sigiliul lui Sigismund Bathory principele Transilvaniei.* „Revista Arhivelor vol. 1 (1924 — 1926) nr. 1-3, p. 328-332.

Popescu, Mihail, *Stema Ardealului cerută de români după 1848,* „Convorbiri literare?*, LVIII, 1926, p. 216-218.

Popescu, Mihail, *Capetele de arabi din stema Basarabilor,* „Revista Arhivelor, vol. II (1927—1929), nr. 4-5, p. 150-153.

Rădulescu, Gabriela, *Sigiliile cancelariei domnești a Moldovei, 1711—1821,* „Revista Arhivelor, XII, nr. 2/1969, p. 172-218.

Regleanu. M.. *Sigiliul iconografic al lui Cernica /Știrbei/ mare vornic /1602—1610/,* „Revista Arhivelor" 1966, IX, nr. 1, p. 119-122.

Rezachievici, Constantin, *Steagurile militare ale Țării Românești și Moldovei in veacul al XVIII-lea.* „Revista de istorie?*, tom. 29, 1976, nr. 8, p. 1192—1213.

Rezachievici, Constantin, *Stema cu capete de negri: înlăturarea unei legende din heraldica românească.* „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A. D. Xenopol", XXIV, 1987, p. 71 —95.

Riuzis, Filofteia, *Contribuții la cunoașterea sigiliilor de mari dregători din Țara Românească; (secolul al XVII-lea),* „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie A.D. Xenopol", XXIV/2, 1987. p. 323-324.

Sacerdoțeanu, A., *Condițiile in care a apărut sigiliul orașului București (XVI—XVII),* „Glasul Bisericii". 1962, 21, nr. 11-12, p. 1097-1100.

Sacerdoțeanu. A.. *Sigiliul domnesc și stema țării. Conceptul de unitate a poporului român pe care il reflectă și rolul avut in formarea ideii de unire,* „Revista Arhivelor", an XI, (1968), nr. 2, p. 11—68.

Sacerdoțeanu. A.. *Hrisovul cu sigilii multiple ale lui Vlăduț Vodă către brașoveni,* „Revista Muzeelor. Seria Muzee 8, nr. 4, 1971, p. 328-332.

Sacerdoțeanu. A.. *Stema lui Dan al ll-lea in legătură cu familiile Huniade și Olah,* „Revista Muzeelor. Seria Muzee an,V (1968), nr. 1, p. 5—6.

Sacerdoțeanu, A., *Sigiliile mitropolitului Antim Ivireanu,* „Mitropolia Olteniei", XVIII, nr. 9—10, sept. —oct. 1966, p. 838 — 841.

Sacerdoțeanu, Aurelian, *Contribufii la studiul diplomaticii slavo-române. Sfatul domnesc și sigiliile din timpul lui Neagoe Basarab (1512—1521),* „Romanoslavica" vol. X, București, 1964, p. 405 — 434.

Sacerdoțeanu, A., *Iarăși sigiliul lui Mihai Viteazul,* „Revista Arhivelor", VI, 2 - 1944—1945 p. 330—333.

Sacerdoțeanu, A., *Autografe și sigilii de la Mihai Viteazul,* „Revista Arhivelor", an IV (1941) nr. 2 p. 296-313.

Severeanu, George, *Catalogul medaliilor moldo-române cunoscute de la anul 1600 până la 1906,* „Buletinul Societății Numismatice Române", III, 1906, p. 1 — 150.

Sporea, Corina, *Din trecutul satelor săcelene — „Compania oierilor* români din cele*

şapte sate săl- cene. Sigiliul cu stema medievală a Săcelelor, „Drum Nou" (Braşov), XXVIII, 1971, nr. 8361, joi 25 nov., p. 2.
Stan, Maria, *Un exponat muzeistic deosebit de rar — sigiliul Vămii de la Ctmpina,* „Revista Muzeelor şi a Monumentelor", Muzee, 1976, nr. 5, p. 49— 50.
Stirbu, Maria, *Date noi privind instituirea ordinului „Unirii*,* „Muzeul Naţional", I, 1974, p. 95—103.
Sturdza—Săucești, Marcel, Nistor, Nicolae, *Sigiliile boierilor din Sfatul lui Radu cel Mare de la convenţia cu Sibiul din 1507,* „Revista Arhivelor" X (1967), nr. 1 p. 73 — 90.
Sturdza—Săucești, Marcel; Gonţă, Al., *Tricolorul românesc simbol al unităţii nafionale sub Mihai Viteazul,* „Revista Arhivelor" an XI (1968), nr. 2, p. 69—78.
Ştefănescu, I. P., *Cu privire la stema Ţării Româneşti. Arborele din peceţile şi bulele sigilare de aur,* „Studii şi cercetări de numismatică", vol. I (1957), p. 373 — 388.
Ştefănescu. Miliar, Mănescu, Jean N., *Enluminures hdraldiques des XVI—XVII siicles dans la collection de l'Academie Roumaine,* „Revue Roumaine d'histoire de l'art", serie Beaux-Arts, Tom XVII. 1980, p. 13-45.
Tafrali, Orest, *O pecete interesantă a lui Zottu de Cigara, ginerele lui Petru Şchiopul* (sec. XVI), „Arta şi Arheologia" fasc. 7 — 8, 1931 — 1932, Iaşi, 1933 p. 75.
Tanaşoca, Şerban-Nicolae, *Semnificaţia istorică a unui fnsemn heraldic „Stema regelui Vlachiet** din armorialul Wijnbergen, in „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie A. D. Xenopol", 10, XXIV, 1985, p.'59-70.
Tonk Al., *Diplomele de înnobilare ale lui Nicolae Olahus.* „Revista Arhivelor", XII, 1969, I, p. 13 — 32. Urechia, V. A., *Sigiliul Târgului Pietrei (judelui Neam)). Noti(a istorică,* „Analele Academiei Române", Mem. Secţ. 1st. Seria II, Tom. X, Bucureşti, 1899, p. 235 243.
Urechia, V. A., *Sigiliul Tulcei,* „Apărarea", I nr. 173.
Ungureanu, Gh., *Sigiliul oraşului Iaşi in secolul al XIX-lea,* „Revista Arhivelor" IX, 1966, nr. 2, p. 83-100.
Velcu, Anton, *Steagurile României,* „Enciclopedia României", Vol. I Bucureşti, 1938, p. 73—82.
Vîrtosu, Emil, *Sigilii domneşti rare din veacul al XVII-lea,* „Analele Academiei Române" Mem. Secţ. 1st., S. Ill, Tom. XXV, 1941, mem. 3, p. 73-87 + 6 pl.
Vîrtosu, Emil, *Mari dregători din Ţara Românească şi Moldova In sigiliile secolelor XVII —XVIII,* „Studii şi cercetări de istorie medie", vol. I, 1950, p. 140+180.
Vîrtosu, Emil, *Sigilii de tlrguri şi oraşe din Moldova şi Ţara Românească,* „Analele Universităţii C.I. Par- hon", Seria Ştiinţelor Sociale, 5/1956, p. 131 — 155.
Vîrtosu, Emil, *Tipare sigilare domneşti din sec. XIX — Ţara Românească,* „Studii şi cercetări de numismatică", vol. I, 1957, p. 307-352.
Vîrtosu, Emil, *Sigilii de corporalii bucureştene,* Studii şi cercetări de numismatică", vol. III, 1960, p. 347-374.
Vîrtosu, Emil, *Sigilii cu însemnele dregătoriei (Ţara Românească, 1786—1829),* „Revista Muzeelor". Seria Muzee, 1965, 2 (feţe) p. 152-159.
Vîrtosu, Emil, *Bucureştii şi sigilografia,* „Materiale de istorie şi muzeografie" IV, 1966, p. 123—129.
Vîrtosu Emil, *Sigilii impărfite şi sigilii săteşti,* „Studii şi cercetări de numismatică", I, 1957, Bucureşti, p. 357-366.
Vîrtosu, Emil, Grore rigi/ogra/îce, „Studii şi cercetări de numismatică", vol. II, 1958, Bucureşti, 419—437.
Vîrtosu, Emil, *L'apparition el le role politique ei juridique du sceau princier,* „Revue roumaine d'his- toiref* 6, nr. 1 (ian. febr.), 1967, p. 57—65.
Vulpe, Ilie, *Sigiliul sătesc Impărfit al satului Arceşti (judeţul Dolj),* „Studii Vîlcene", 1974,3, p. 111 — 114. Zdroba, Mircea; Barbu, Mircea, *Sigilii de breaslă din jude ful Arad,* „Ziridava", 1974, p. 3—4, 107—112. Winkler, ludita, *Moneda „Provincia Dacidf* „Studii şi cercetări de numismatică", V, 1971, p. 149. Zimmermann, Franz, *Das wappen der stadt Hermannstadt* (Despre stema oraşului Sibiu), „Arhiv des
Vereins fur Siebenburgische Sandeskunde", N F, voi. VIII, 1882, fasc. 2, 1883, p. 338—346.

TABEL CENTRALIZATOR pe judeţele României
Mari (harta la pag. 185)

Județe, municipii, orașe și așezări cu steme elaborate de Comisia consultativă heraldică

1. Județul ALBA — stema descrisă la pag. 97: reprezentarea în fig. 96 din albumul heraldic
   Orașul Alba Iulia (azi, municipiu) — pag. 97; fig.97
   Orașul Abrud — pag. 97; fig. 98
   Orașul Aiud — pag. 97; fig. 99
   Orașul Sebeș — pag. 98; fig. 100
2. Județul ARAD — pag. 98; fig. 101
   Municipiul Arad — pag. 98; fig. 103
3. Județul ARGEȘ — pag. 99; fig. 104
   Orașul Pitești (azi, municipiu) — pag. 99; fig. 105
   Orașul Curtea de Argeș — pag. 99; fig. 106
4. Județul BACĂU — pag. 100; fig. 107
   Municipiul Bacău — pag. 100; fig. 108
   Localitatea Băile Slănic (azi, Slănic-Moldova) — pag. 100; fig. 109
   Orașul Moinești — pag. 100; fără reprezentare (f.r.)
   Orașul Târgu Ocna — pag. 100; fig. 110
5. Județul BAIA — pag. 101: fig. Ill
   Orașul Fălticeni — pag. 101; fig. 112
   Orașul Pașcani (azi, în jud. Iași) — pag. 101; fig. 113
6. Județul BĂLȚI — pag. 101; fig. 114
   Municipiul Bălți (azi, în Rep. Moldova) — pag. 101; fig. 115
   Orașul Fălești (azi, în Rep. Moldova) — pag. 102; fig. 116
7. Județul BIHOR —pag. 102; fig. 117
   Municipiul Oradea — pag. 102; fig. 118
   Orașul Beiuș — pag. 102; fig. 119
   Orașul Salonta — pag. 102; fig. 120
8. Județul BOTOȘANI — pag. 103; fig. 121
   Orașul Botoșani (azi, municipiu) — pag. 103; fig. 122
   Orașul Hârlău (azi, în jud. Iași) — pag. 103; fig. 123
   Orașul Ștefănești-Târg (azi, Ștefănești, comună rurală) — pag. 103; fig. 124
9. Județul BRAȘOV — pag. 103; fig. 125
   Municipiul Brașov — pag. 104; fig. 126
   Localitatea Vulcan (azi, așezare rurală) — pag. 104; fig. 127
10. Județul BRĂILA — pag. 104; fig. 128
    Municipiul Brăila — pag. 104; fig. 129
11. Județul BUZĂU —pag. 105; fig. 130
    Orașul Buzău (azi, municipiu) — pag. 105; fig. 131
    Orașul Mizil (azi, în jud. Prahova) — pag. 105; f.r.
12. Județul CAHUL —pag. 105; fig. 133
    Orașul Cahul (azi, în Rep. Moldova) — pag. 106; fig. 134
    Orașul Leova (azi, în Rep. Moldova) — pag. 106; f.r.
13. Județul CALIACRA — pag. 106; fig. 135
    Orașul Bazargic (azi, DobriC, în Bulgaria) — pag. 106; fig. 138
    Orașul Balcic (azi, în Bulgaria) — pag. 106; fig. 139
    Orașul Ca vama (azi, în Bulgaria) — pag. 107; fig. 140

14. Județul CARAȘ — pag. 107; fig. 141
    Orașul Ora vița (azi, în jud. Caraș-Severin) — pag. 107; fig. 142
    Orașul Reșița (azi, municipiu în jud. Caraș-Severin) — pag. 107; fig. 144
15. Județul CÂMPULUNG — pag. 108; fig. 145
    Orașul Câmpulung Moldovenesc (azi, în jud. Suceava) — pag. 108;

fig. 146
Orașul Gura Humorului (azi, în jud. Suceava) — pag. 108; fig. 147
Orașul Vama (azi, comună rurală în jud. Suceava) — pag. 108; fig. 148
Orașul Vatra Dornei (azi, în jud. Suceava) — pag. 109; fig. 149
16. Județul CERNĂUȚI — pag. 109; fig. 150
Municipiul Cernăuți (azi, în Ucraina) — pag. 109; fig. 151
Orașul Cozmeni (azi, Kicmanj (Chițmani) în Ucraina) — pag. 109; fig. 152
Orașul Sadagura (azi, inclus în or. Cernăuți, Ucraina) — pag. 109; fig. 153
Orașul Zastavna (azi, în Ucraina) — pag. 110; fig. 154
17. Județul CETATEA-ALBĂ — pag. 110; fig. 155
Municipiul Cetatea-Albă (azi, Bilgorod Dnistrovskij, în Ucraina) — pag. 110; fig. 156
18. Județul CIUC — pag. pag. 110; fig. 157
Orașul Miercurea-Ciuc (azi, municipiu în jud. Harghita) — pag. Ill; fig. 158
Orașul Gheorgheni (azi, în jud. Harghita) — pag. 111; fig. 159
19. Județul CLUJ —pag. 111; fig. 160
Municipiul Cluj (azi, Cluj-Napoca) — pag. 111; fig. 161
Orașul Huedin — pag. 112; fig. 162
20. Județul CONSTANȚA — pag. 112; fig. 163
Municipiul Constanța — pag. 112; fig. 164
Orașul Carmen Sylva (azi, Eforie-Sud) — pag. 113; fig. 165
Orașul Cernavodă — pag. 113; fig. 166
Orașul Eforie (azi, Eforie-Nord) — pag. 113; fig. 167
Orașul Hârșova — pag. 113; fig. 169
Orașul Mangalia — pag. 113; f.r.
Orașul Medgidia — pag. 113; f.r.
Orașul Techirghiol — pag. 114; fig. 170
21. Județul COVURLUI — pag. 114; fig. 171
Municipiul Galați (azi, în jud. Galați) — pag. 114; fig. 172
22. Județul DÂMBOVIȚA — pag. 114; fig. 173
Orașul Târgoviște (azi, municipiu) — pag. 115; fig. 175
Orașul Găești — pag. 115: fig 176
Orașul Pucioasa — pag. 115; fig. 177
23. Județul DOLJ — pag. 115; fig. 178
Municipiul Craiova — pag. 116; fig. 179
Orașul Băilești — pag. 116; fig. 180
Orașul Calafat — pag. 116; fig. 181
Orașul Plenița (azi, comună rurală) — pag. 116; fig. 182
24. Județul DOROHOI — pag. 116; fig. 183
Orașul Dorohoi (azi, în jud. Botoșani) — pag. 117; fig. 184
Orașul Darabani (azi, în jud. Botoșani) — pag. 117; fig. 185
Orașul Herța (azi, în Ucraina) — pag. 117; fig. 186
Orașul Mihăileni (azi, comună rurală în jud. Botoșani) — pag. 117; f.r.
Orașul Săveni (azi, în jud. Botoșani) — pag. 117; fig. 187
25. Județul DUROSTOR — pag. 118; fig. 188
Orașul Silistra (azi, în Bulgaria) — pag. 118; fig. 190
Orașul Ostrov (azi, comună rurală în jud. Constanța) — pag. 118: fig, 191
Orașul Turtucaia (azi, Tutrakan, în Bulgaria) — pag. 118; fig. 192

26. Județul FĂGĂRAȘ —pag. 118; fig. 193
Orașul Făgăraș (azi, municipiu în jud. Brașov) — pag. 119; fig. 195
27. Județul FĂLCIU —pag. 119; fig. 196
Orașul Huși (azi, în jud. Vaslui) — pag. 119; fig. 197
Orașul Fălciu (azi, comună rurală în jud. Vaslui) — pag. 120; fig. 198
28. Județul GORJ — pag. 120; fig. 199
Orașul Târgu Jiu (azi, municipiu) — pag. 120; fig. 200
29. Județul HOTIN — pag. 120; fig. 201
Orașul Hotin — pag. 121; fig. 202
Orașul Sulița (azi, Novoselicja, în Ucraina) — fără descriere; f.r.
30. Județul HUNEDOARA — pag. 121; fig. 203
Orașul Deva (azi, municipiu) — pag. 121; fig. 204
Orașul Hațeg — pag. 121; fig. 205
Orașul Hunedoara (azi, municipiu) — pag. 121; fig. 206
Orașul Orăștie — pag. 122; fig. 207
Orașul Petroșeni (azi, Petroșani, municipiu) — pag. 122; fig. 208
31. Județul IALOMIȚA — pag. 122; fig. 209
Orașul Călărași (azi, municipiu în jud. Călărași) — pag. 122; fig. 210
Orașul Fetești — pag. 123; fig. 211
Orașul Slobozia (azi, municipiu) — pag. 123; fig. 212
Orașul Urziceni — pag. 123; fig. 213
32. Județul IAȘI — pag. 123; fig. 214
Municipiul Iași — pag. 124; fig. 215
Orașul Târgu Frumos — pag. 124; fig. 216
33. Județul ILFOV — pag. 125; fig. 217
Municipiul București (azi. unitate administrativă separată) — pag 125; fig 218
Orașul Oltenița (azi, în jud. Călărași) — pag. 125; fig. 219
34. Județul ISMAIL —pag. 125; fig. 220
Orașul Ismail (azi. Izmail, în Ucraina) — pag. 125; fig. 221
Orașul Bolgrad (azi, în Ucraina) — pag. 126; fig. 222
Orașul Chilia Nouă (azi, Kilia, in Ucraina) — pag. 126; fig. 223
Orașul Reni (azi, în Ucraina) — pag. 126; fig. 224
Orașul Vâlcov (azi, Vylkove, în Ucraina) — pag. 126; fig. 225
35. Județul LĂPUȘNA —pag. 127; fig. 226
Municipiul Chișinău (azi, în Rep. Moldova) — pag. 127; fig. 227
Orașul Călărași-Târg (azi, Călărași, în Rep. Moldova) — pag. 127; fig. 228
36. Județul MARAMUREȘ — pag. 127; fig. 229
Orașul Sighet (azi, Sighetu Marmației, municipiu) — pag. 128; fig. 230
37. Județul MEHEDINȚI — pag. 128; fig. 231
Orașul Turnu Severin (azi, Drobeta-Tumu Severin, municipiu) — pag. 128;
fig. 232
Orașul Baia de Aramă — pag. 129; fig. 233
Orașul Strehaia — pag. 129; fig. 234
38. Județul MUREȘ — pag. 129; fig. 235
Municipiul Târgu Mureș — pag. 129; fig. 236
Orașul Reghin — pag. 130; fig. 237
39. Județul MUSCEL —pag. 130; fig. 238
Orașul Câmpulung (azi, în jud. Argeș) — pag. 130; fig. 239
40. Județul NĂSĂUD — pag. 131; fig. 240
Orașul Bistrița (azi, municipiu în jud. Bistrița-Năsăud) — pag. 131. fig. 241
Orașul Năsăud (azi, în jud. Bistrița-Năsăud) — pag. 131; f.r.

41. Județul NEAMȚ —pag. 132; fig. 242
Orașul Piatra (azi, Piatra-Neamț, municipiu) — pag. 132; fig. 245
Orașul Buhuși (azi, în jud. Bacău) — pag. 132; fig. 246
Orașul Târgu-Neamț — pag. 132; fig. 247
42. Județul ODORHEI — pag. 132; fig. 248
Orașul Odorhei (azi, Odorheiu Secuiesc, municipiu în jud. Harghita) — pag.
133; fig. 249
43. Județul OLT — pag. 133; fig. 250
Orașul Slatina (azi, municipiu) — pag. 133; fig. 252
44. Județul ORHEI — pag I 34; fig. 253
Orașul Orhei (azi în Rep. Moldova) — pag. 134; fig. 254
Orașul Rezina-Târg (azi, Rezina, în Rep. Moldova) — pag. 135; fig. 255
45. Județul PRAHOVA — pag. 134; fig. 256
Municipiul Ploiești — pag. 134; fig. 258
Orașul Câmpina — pag. 135; fig. 259
Orașul Filipești-1 ărg (azi. comună rurală) — pag. 135; fig. 260
Orașul Predeal (azi, în jud. Brașov) — pag. 135; fig. 261
Orașul Sinaia — pag. 135; fig. 262
Orașul Slănic — pag. 135; fig. 263
Orașul Urlați — pag. 136; fig. 265
Orașul Vălenii de Munte — pag. 136; fig. 266
46. Județul PUTNA — pag. 136; fig. 267
Municipiul Focșani (azi, în jud. Vrancea) — pag. 136; fig. 268
Orașul Adjud (azi, în jud. Vrancea) — pag. 137; fig. 271
Orașul Mărășești (azi, în jud. Vrancea) — pag. 137; f.r.
Orașul Odobești (azi, în jud. Vrancea) — pag. 137; fig. 272
Orașul Panciu (azi, în jud. Vrancea) — pag. 137; fig. 273
47. Județul RĂDĂUȚI — pag. 138; fig. 274
Orașul Rădăuți (azi, în jud. Suceava) — pag. 138; fig. 275
Orașul Șiret (azi, în jud. Suceava) — pag. 138; fig. 276
48. Județul RÂMNICU SĂRAT — pag. 139; fig. 277
Orașul Râmnicu Sărat (azi, în jud. Buzău) — pag. 139; fig. 279
49. Județul ROMAN — pag. 139; fig. 281
Orașul Roman (azi, municipiu în jud. Neamț) — pag. 139; fig. 282
50. Județul ROMANAȚI — pag. 140; fig. 283
Orașul Caracal (azi, în jud. Olt) — pag. 140; fig. 284
Orașul Balș (azi, în jud. Dolj) — pag. 140; fig. 285
Orașul Corabia (azi, în jud. Olt) — pag. 140: fig. 286
51. Județul SATU MARE —pag. 141; fig. 287
Municipiul Satu Mare — pag. 141; fig. 289
Orașul Baia Mare (azi, municipiu în jud. Maramureș) — pag. 141; fig. 290
Orașul Baia Sprie (azi, în jud. Maramureș) — pag. 142; fig. 291
52. Județul SĂLAJ — pag. 142; fig. 292
Orașul Zalău (azi, municipiu) — pag. 142; fig. 293
Orașul Cărei (azi, în jud. Satu Mare) — pag. 143; fig. 294
Orașul Șimleul Silvaniei — pag. 143; fig. 295
53. Județul SEVERIN — pag. 143; tig. 296
Orașul Lugoj (azi, municipiu în jud. Timiș) — pag. 143; fig. 297
Orașul Caransebeș (azi, în jud. Caraș-Severin) — pag. 144; fig. 298
Orașul Orșova (azi, în jud. Mehedinți) — pag. 144; fig. 299
54. Județul SIBIU — pag. 144; fig. 300
Municipiul Sibiu — pag. 144; fig. 301

55. Județul SOMEȘ — pag. 145; fig. 302
Orașul Dej (azi, municipiu în jud. Cluj) — pag. 145; fig. 304
Orașul Gherla (azi, în jud. Cluj) — pag. 145; fig. 305
56. Județul SOROCA —pag. 146; fig. 306
Orașul Soroca (azi, în Rep. Moldova) — pag. 146; fig. 307
57. Județul STOROJINEȚ — pag. 146; fig. 308
Orașul Storojinețe (azi, în Ucraina) — pag. 146; fig. 309
Orașul Vășcăuți (azi, VaSkovcy, în Ucraina) — pag. 146; fig. 310
Orașul Vijnița (azi, în Ucraina) — pag. 147; fig. 311
58. Județul SUCEAVA — pag. 147; fig. 312
Orașul Suceava (azi, municipiu) — pag. 147; fig. 313
Orașul Solea — pag. 147; fig. 314
59. Județul TÂRNAVA MARE — pag. 148; fig. 315
Orașul Sighișoara (azi, municipiu în jud. Mureș) — pag. 148; fig. 316
Orașul Mediaș (azi, municipiu în jud. Sibiu) — pag. 148; f.r.
60. Județul TÂRNAVA MICĂ — pag. 148; fig. 317
Orașul Blaj (azi, municipiu în jud. Alba) — pag. 149; fig. 319
Orașul Diciosânmartin (azi, Târnăveni, în jud. Mureș) — pag. 149; fig. 320
Orașul Dumbrăveni (azi, în jud. Sibiu) — pag. 149; fig. 321
61. Județul TECUCI — pag. 149; fig. 322
Orașul Tecuci (azi, municipiu în jud. Galați) — pag. 150; fig. 323
62. Județul TELEORMAN — pag. 150; fig. 324
Orașul Tumu Măgurele (azi, municipiu) — pag. 150; fig. 325
Orașul Alexandria (azi, municipiu) — pag. 150; fig. 326
Orașul Roșiori de Vede — pag. 151; fig. 327
Orașul Zimnicea — pag. 151; fig. 328
63. Județul TIGHINA — pag. 151; fig. 329
Orașul Tighina (azi, Tighina/Bender, în Rep. Moldova; de fapt, sub autoritatea auto-proclamatei Republici Moldovenești Nistrene) — pag. 151; fig. 330
Orașul Comrat (azi, în Rep. Moldova) — pag. 152; fig. 331
64. Județul TIMIȘ-TORONTAL — pag. 152; fig. 332
Municipiul Timișoara (azi, în jud. Timiș) — pag. 152; fig. 334
Orașul Lipova (azi, în jud. Arad) — pag. 153; f.r.
65. Județul TREI SCAUNE — pag. 153; fig. 335
Orașul Sfântu Gheorghe (azi. municipiu în jud. Covasna) — pag. 153; fig. 336
Orașul Târgu Secuiesc (azi, în jud. Covasna) — pag. 154; fig. 337
66. Județul TULCEA —pag. 154; fig. 338
Orașul Tulcea (azi, municipiu) — pag. 154; fig. 339
Orașul Babadag — pag. 154; fig. 340
Orașul Isaccea — pag. 155; fig. 341
Orașul Măcin — pag. 155; f.r.
Orașul Sulina — pag. 155; fig. 342
67. Județul TURDA — pag. 155; fig. 343
Orașul Turda (azi, municipiu în jud. Cluj) — pag. 155; fig. 344
68. Județul TUTOVA — pag. 156; fig. 346
Orașul Bârlad (azi, municipiu în jud. Vaslui) — pag. 156; fig. 347
69. Județul VASLUI — pag. 156; fig. 348
Orașul Vaslui (azi, municipiu) — pag. 156; fig. 349

70. Județul VÂLCEA —pag. 157; fig. 350
Orașul Râmnicu-Vâlcea (azi, municipiu) — pag. 157; fig. 351
Orașul Băile Govora — pag. 157; fig. 352
Orașul Călimănești — pag. 158; f.r.
Orașul Drăgășani — pag. 158; fig. 353
Orașul Ocnele Mari — pag. 158; f.r.
71. Județul VLAȘCA —pag. 158; fig. 354
Municipiul Giurgiu (azi, în jud. Giurgiu) — pag. 158; fig. 355

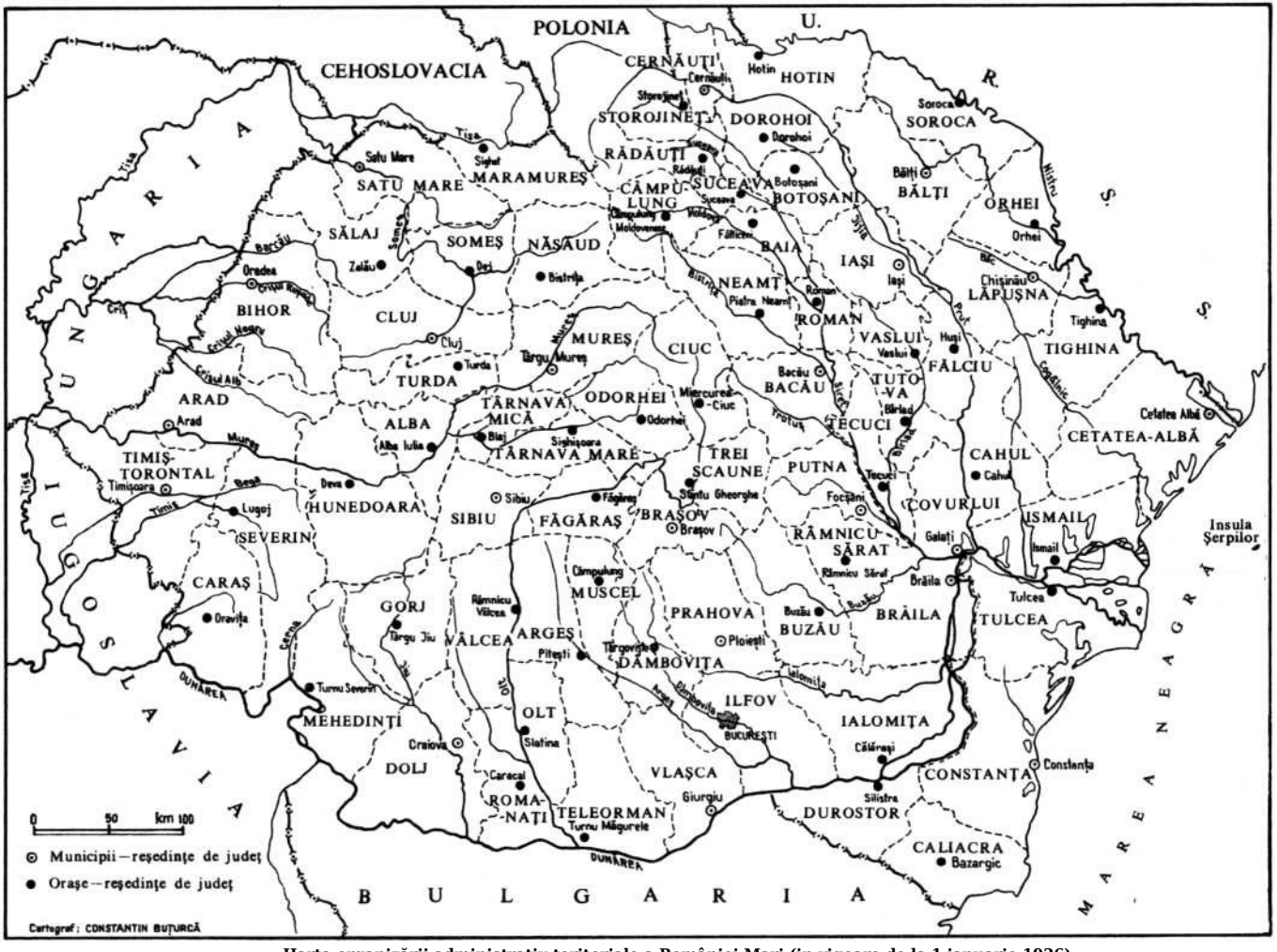

Harta organizării administrativ-teritoriale a României Mari (in vigoare de la 1 ianuarie 1926).

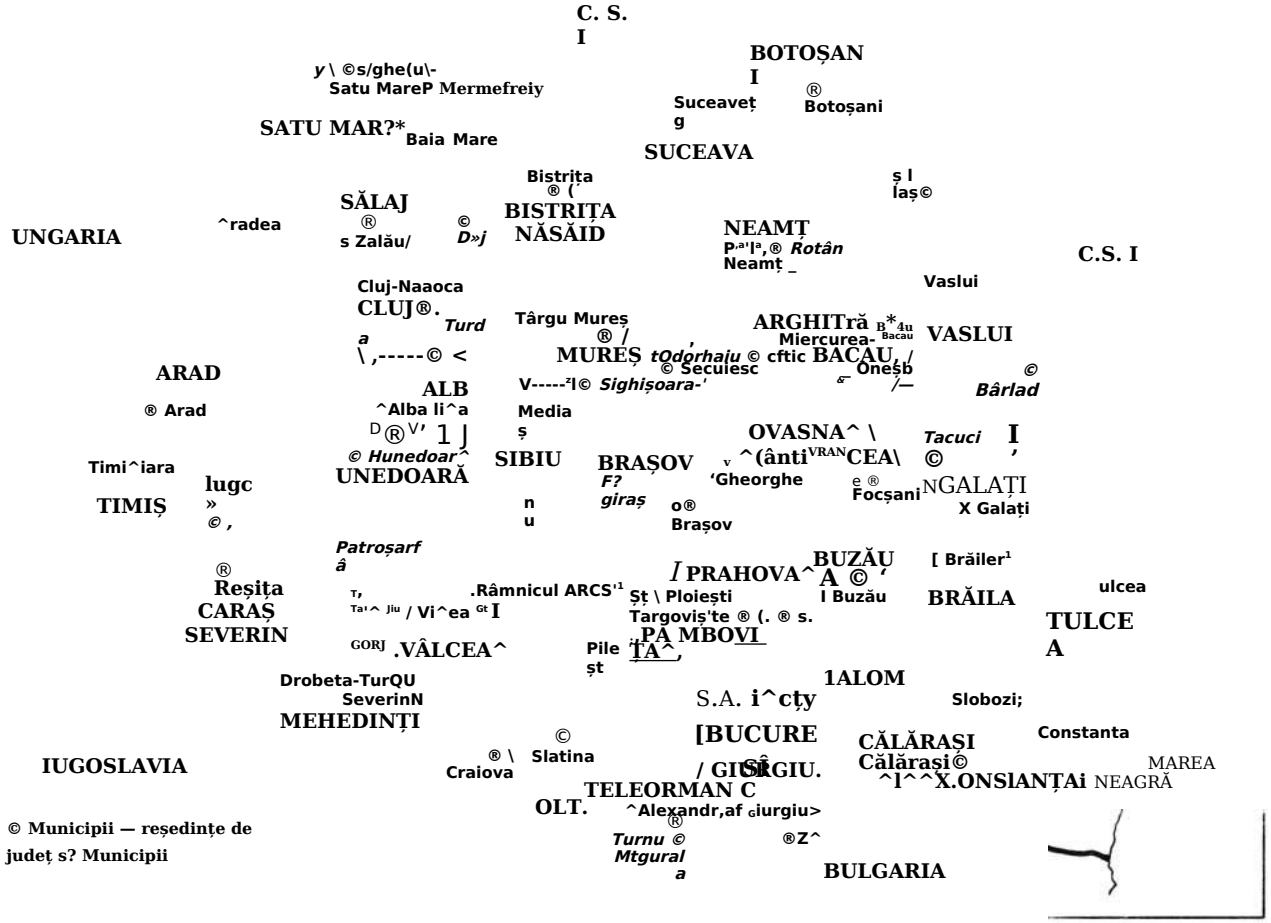

© Municipii — reședințe de județ s? Municipii

Organizarea administrativă actuală a României (în vigoare din 1968: revizuită în 1981 și în 1989).

RESUME

L’ouvrage ci-prăsent, destină â eveiller l’intăret du grand public pour les enseignes hăraldiques, se propose de faciliter, par l’intermădiaire du langage codifiă de 1'art du blason, le dăchiffrement correcte du message transmis par les ancetres et les contemporaines, pour tout les gens desireux de connaître le domaine vaste et particulierement interessant de la science hăraldique.

Le volume est structură en cinq parties. La premiere est dădiăe a „L'Hăraldique europăenne". On y trăite 1’origine de l’hăraldique, 1’effet que les exploits cheva- leresques ont eut sur Involution du blason, on y souligne 1'extension de 1'emploi des armoiries â toutes les categories sociales (1230—1330) et 1’on prăsente involution des armoiries au cours des XIVe—XVe siăcles. C’est cette premiere partie qui fait reference aussi aux răglementations juridiques en matiăre de blasons; on remarques les preoccupations existentes au Moyen Age dans les pays de 1’Ouest de 1’Europe et surtout en France (le pays oil l’hăraldique a connu le plus grand dăveloppement), en ce qui concerne la normalisation dans 1’emploi des blasons. Et, en fin, on nous prăsente les facteurs qui dămontrent la vărită selon laquelle, „l’hăraldique est un phănomăne humain permanent".

La pârtie suivante trăite „Le langage hăraldique" et Ies ălăments composants d’un blason. Elle presente les pieces et les figures hăraldiques, elle indique les emaux hăraldiques et les lois qui gouvernent sur l’ălaboration des blasons.

La troisiăme partie de l’ouvrage trăite „Le Phănomăne hăraldique roumain". Tout en relevant les caractăristiques de l’hăraldique qui s'est dăveloppă au long des annăs sur le territoire de l’ancienne Dacie, elle fait une analyse des principaux symboles employes dans les chancelleries officielles roumaines.

L’hăraldique d’Etat de la Valachie est fondăe sur deux types de blason. Le blason hăraldique, la principale enseigne de ce principaută, se caractărise par la presence de l’aigle croisee accompagnăe de l’astre du jour et de celui de la nuit.

La plus ancienne representation distincte du blason hăraldique de la Valachie peut ătre trouvăe sur le sceau de Mircea le Vieux, qui valide le trăită condu en 1390 avec la Pologne.

La maniăre dont on a gravă l’oiseau hăraldique — pennage riche, bec et serres puissants — atteste le fait que dans les armoiries du pays ătait reprăsentăe une aigle, răalită reconnue d'ailleurs par Ies spăcialistes ătrangers qui ont nommă le principal meuble de ce blason „l’aigle valachique".

Elle ăvoque l'origine latine du peuple roumain, de măme que l’assimilation. du christianisme par l’intermediaire du monde roman.

Le deuxidme blason de la Valachie, le blason de type iconographique, est employd dds le debut du XVe sidcle. On peut identifier sur le petit sceau du prince rdgnant Mircea le Vieux (datant de 1403) deux tetes couronndes et affrontees, sd- pardes par deux tiges. Peu â peu.l’image se ddveloppe, dans le sens que les deux tetes deviennent bustes, des personnages reprdsentds â demi, trois quarts, ensuite des personnages en entier. En mfeme temps avec les personnages, la tige a dvolud elle aussi et s’est transformd dans une fleur de lys, une plante, ensuite un arbre (un cyprds d’habitude — 1’arbre de la vie).

L’dvolution de la representation a marqud aussi la changement de la signification des personnages qui, au ddbut. reprdsentaient le prince rdgnant et son fils associd au rdgne, ensuite le couple pnncier. uiierieurement les Saints Constantin et Hdlfene. L’arbre situd entre ceux-ci a dtd interprdtd comme le symbole de 1’ddi- fication de Constantinople.

Les specialistes roumains apprdcient. en gdndral.que l’dvolution particulidre de ce type est le rdsultat d’un etroit entrelacement de 1’influence byzantine avec les traditions locales.

Le blason de la Moldavie ă connu, lui aussi deux types de base. Le plus important, datant du temps des Mușat, reprdsente la tete d’aurochs, ayant une dtoile entre ses comes flanqude d’une rose et d’un croissant. Le deuxidme type, employe surtout pour ddcorer les monuments architecturaux, reprdsente la tdte d’aurochs avec son cou.

A la I in du XVI [e] siecle. la Transyl vanie a vu apparaître son n'^prc blason La couverture de la „Chronologic* de Levin Hulsius a montrd, ă cote de 33 autres blasons, ddsignant diffdrents pays dont il dtait sujet dans l ouvrage, la premidre composition reprdsentant 1’Ardeal: un dcu coupd, chargd, dans la partie supdrieure de 1’aigle issante, dans la partie infdrieure sept montagnes disposdes 4.3, chacun ayant â son sommet une tour â toît pointu.

Peu â peu, cette composition s’est imposde comme 1’enseigne reprdsentative de la Transylvanie, une enseigne souvent employde des princes avec le blason familial.

C’est en 1659, pendant la Didte de Sebeș, que le blason de la Transylvanie a dtd officiellement dtabli. chacun de ses dldments dtant attribud â I’une des nations privildgides, respectivement: 1’aigle issante aux gens fibres (en gendral, les Magyars), le soleil et la lune- aux Szeklers et les sept cites-aux Allemands. Aprds 1’entrde de la Transylvanie sous ladmimstration autnchiennc. le blason ddcrit ci-dessus a dte employd par le prince avec les armoiries de 1'Empire des Habsbourgs. En 1765, le 5 novembre, le dipldme dmis par Marie Thdrdse a dtabli le blason du Grand Principaute de la Transylvanie, qui reprdsentait un dcu coupd d’une bande rouge, dtroite. Dans le quartier supdrieur azur il y avait 1’aigle issante noire, le bee en or et la langue rouge, accompagnde d’un soleil d’or et d’un croissant d’argent; dans le quartier infdrieur — en or — il y avait sept tours crdneldes, rouges, disposdes 3.4.

Une autre forme de composition hdraldique officielle, dtroitement Iide â la situation politique des Pays Roumains est reprdsentde par les blasons rdunis de la Moldavie et de la Valachie. La premidre rdunion des blasons des trois principautds roumains a dtd rdalisde sur le sceau

de Sigismund Bathory, qui, ă la suite des traitds conclus avec la Valachie et la Moldavie (en 1595) a inclu dans sa titulatura les noms de ces pays. Pendant la pdriode dans laquelle Michel le Brave a conduit les Pays Roumains, 1'illustre segnieur a employd un sceau dont 1'embldme reprdsentait les blasons de la Valachie et de la Moldavie, de mdme que la marque de la Dacie (deux lions). Au XVII[e] sidcle. c'est Radu Mihnca le premier prince rdgnant du temps duquel on a garde un sceau ă blason rduni (1'acte date du 25 septembre 1616).

Au ddbut, le blason rdum a expnmd pariois le ddsir d un prince regnant de s'emparer de 1'autre pays ou le fait que celui-ci ait pu rdgner successivement sur

 le trdne des deux principautes mais, par la suite, ce blason reuni est devenu une expression du deșir d'unite națională.

L'ouvrage trăite ensuite les representations de la soi-disante ..scene du ceri' frappe de flăche", expression codifice de l'unitfe dynastique entre les princes rSgnants de la Valachie, de la Moldavie et les princes de la Transylvanie.

Il nous presente aussi les moments qui ont marque revolution des symboles ofTiciels roumains au XIX® siăcle: le blason du pays pendant le râgne d'Alexandre Ioan Cuza, le blason de la Roumanie de 1867 et 1872, l'emploi des enseignes heral- diques dans la lutte pour la realisation de cette aspiration vers l'unite națională

Le quatrihne chapitre comprend des donnees concemant l'activite ddployee par la Comission neraldique consultative (1921 — 1940), un organisme specialise qui a etabli les blasons de toutes les autorites de la Grande Roumanie, conformement aux exigences de la science du blason.

On nous dderit le blason de la Roumanie de 1921. de mfme que ceux des departements, des villes, des districts, des institutions religieuses et des universitds qui ont fonctionne en Roumanie jusqu â 1948; ce soni des sources resides inconnuo jusqu'ă present, dans leur plus grande pârtie.

La realisation de la vieille aspiration du peuple roumain, l'achfevement de l'Etat national unitaire roumain, le 1-er Decembre 1918, a impose un nouveau blason qui puisse refieter le nouveau statut juridique du pays. En effet, le blason impose par la Loi di 23 iuin 1921 exprimait par son codage le chemin du peuple roumain vers l'accomplissement de l'unite nationale. II comprend Ies symboles des provinces historiques et l'enseigne qui parle du fait que le bord de la mer baigne Ies frontiferes du pays: le blason de la Valachie — l'aigle crois6e, celui de la Moldavie (la tete d'aurochs), de la Transylvanie (6cu coupe charge en haut avec l'aigle issante accompagnee des astres, en bas avec Ies sept tours), du Banat et de l'Oltenie (un lion marchant sur un pont place au-dessus des vagues naturelles), deux dauphins aflrontes.

L'ecu avec ces enseignes a ete place sur la poitrine de l'aigle romane et pare des attributs de la royaute. Cette composition a ete employee jusqu'en 1948 quand, â la suite de l'instauration du regime communiste, le pays a repu un nouveau blason (â vrai dire une embleme) refl6tant, selon le typique des autres pays socialistes, seulement les richesses et la beaute de la nature. Elle a ete enlevee du drapeau â 3 couleurs en Decembre 1989, comme une preuve de la

condamnation de l’ancien regime.

Le dernier chapitre est une image de „L’Heraldique de nos jours". Tout en prdeisant Ies principes qui doivent constituer le fondement dans l’eiaboration des nouveaux blasons de departements et de villes, il decrit le nouveau blason du pays, de meme que certaines d’entre les representations etablies et avisees par ki Comission d’he'raldique, genealogie et sigilographie pour definir et codifier certaines institutions administratives.

Le nouveau blason de la Roumanie a 6te approuve par Ies corpus legiferateurs ai septembre 1992 et sanctionnâ par la Loi no. 102. Ëlle a pour base les symboles inclus dans le blason officiel de 1921 (la difference reside dans le fait que. pour Stre conforme â la constitution qui avait proclame le pays republique, on a enleve Ies symboles de la royaute et en ce qui concerne la forme, on emploie une seule variante).

Le volume est accompagne d’un tableau orientatif sur le contenu, d’un gloissaire et d’une bibliographic selective.

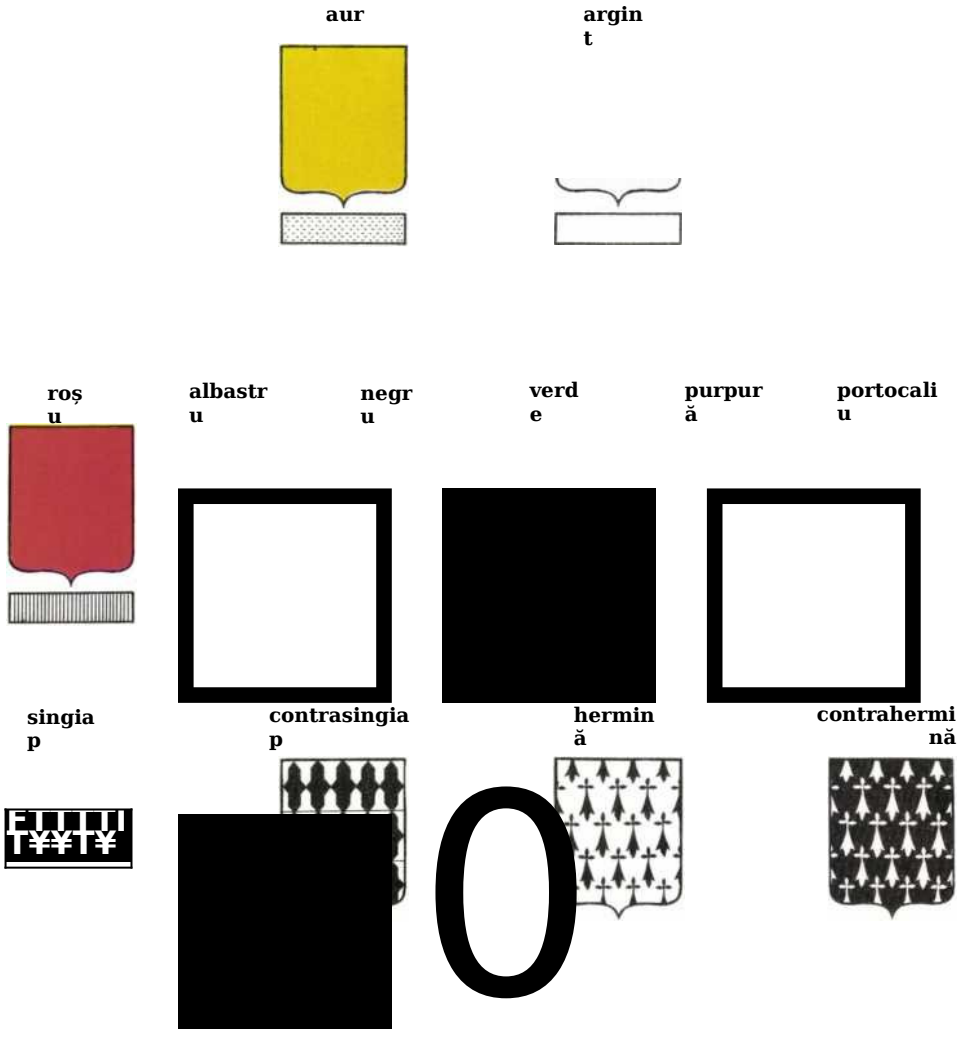

Fig. 31. Smalțurile heraldice și semnele convenționale pentru reprezentare în alb-negru.

Fig. 32. Sec. XVIII. Stema regală a suveranului Prusiei, având la bază blazonul conceput în 1701.

Scutul (i) format din 48 de câmpuri definește teritoriile (ducatele și comitatele) pe care regele Prusiei le considera demne de a li cuprinse in titlul său regal.

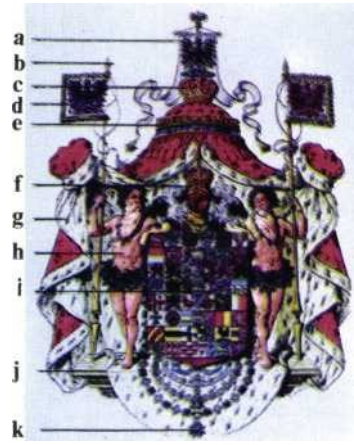

Se remarcă următoarele elemente: a vârful, sau creștetul b coroana regală c hampa steagului d flamura steagului (fanionul) e cupola pavilionului f coiful regal g căptușeala pavilionului (hermină) h tenant j postamentul, sau consola k colan amintind o înaltă decorație prusacă.

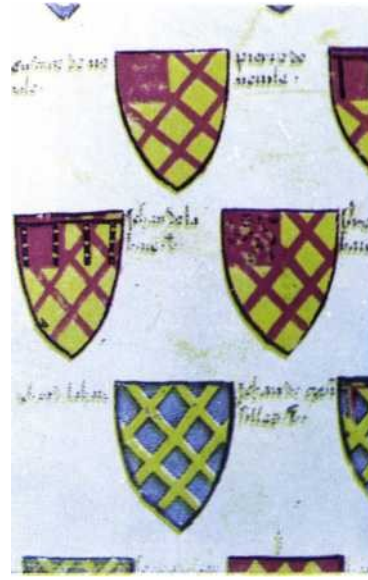

Fig. 33. Filă din cel mai vechi armorial european cunoscut, numit,după ultimul său posesor, armorialul Wijnbergen.

II

Fig. 34. Sec. XIII. Filă din armorialul Wijnbergen. Reprezentare atribuită de unii specialiști voievodului Litovoi (reconstituire).

Fig. 35. Sec. XIII. Filă din armorialul Wijnbergen. Reprezentare atribuită Asăneștilor (reconstituire).

fSSontc **OutcbUucbtiţji flirfre bcrcjofl oifpott m O metr walacbie Cea botrfcb** ***aft*** htmi mit **te thobamue**

Fig. 36. Sec. XV. Filă din armorialul lui Ulrich von Richental. Reprezentare atribuită Ţării Româneşti.

III

Fig. 37. 1608. Prima reprezentare cromatică a stemei Țării Românești cunoscută până în prezent (domnitorul Radu Șerban).

Fig. 38. 1608. Stema Țării Românești (domnitorul Radu Șerban).

Fig. 39 42. Sec. XVII. Steme ale Țării Românești din vremea domnitorului Matei Basarab.

Fig. 39. 1639, octombrie 11.

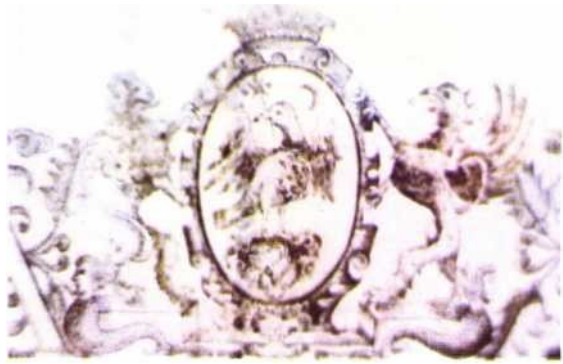

Fig. 40. 1640, decembrie 8.

Fig. 41. 1645, martie 29.

Fig. 42. 1646, aprilie 9.

Fig. 43. 1767, septembrie 15. Stema Țării Românești (domnitorul Scarlat Ghica).

Fig. 44. 1735, noiembrie 10. sigiliul domnitorului Țării Românești, Grigorie II Ghica, având în emblemă scena să- getării corbului.

r*,**

Fig. 45. 1502. Stema dinastică a voievodului Moldovei, Ștefan cel Mare.

£&yr £A({>b HA<W rO
UAK»$‘)M'MHM
=~>A[r.]*?> •. v "MV
rotro ***flȚA*** M l..ip»[f] MM*
^'H'

Fig. 46. 1775. Stema Moldovei (domnitorul Grigorie III Ghica).

Fig. 47. Sec. XVIII. Stema Marelui Principat al Transilvaniei.

Fig. 48. Sec. XVIII. Stema Marelui Principat al Transilvaniei.

Fig. 49 52. Steme unite.

Fig. 49. 1731, mai 24. Țara Românească (domnitorul Mihai Racoviță).

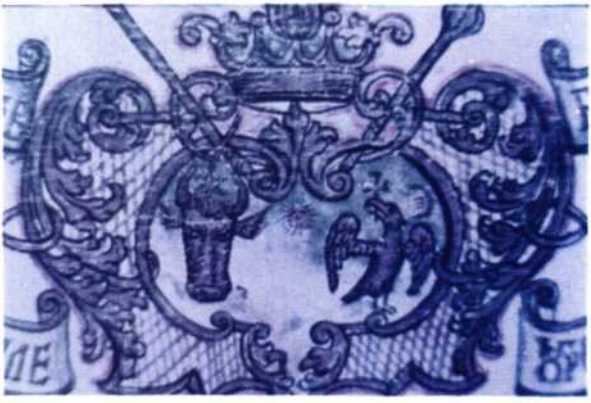

Fig. 50. 1735, noiembrie 10. Țara Românească (domnitorul Grigorie II Ghica).

Fig. 51. 1803, mai 20. Moldova (domnitorul Alexandru Constantin Moruzi).

Fig. 52. 1764. Moldova (domnitorul Grigorie III Ghica).

Fig. 53 55. Steme unite.

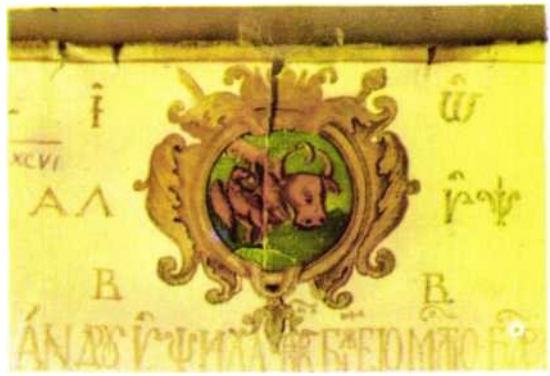

Fig. 53. 1796. Țara Românească (domnitorul Alexandru Ipsilanti).

Fig. 54. 1805. Țara Românească (domnitorul Constantin Ipsilanti).

Fig. 55. 1819 Țara Românească (domnitorul Alexandru Suțu).

Fig. 56. Miniatură din condica mănăstirii Cotro- ceni (momentul validării de către domn a condicii cu documente).

Fig. 57. 1715, iulie 20. Așezământul mitropolitului Țării Românești, Antim Ivireanu.

Fig. 58 60. Stemele județelor Argeș, Mehedinți și Teleorman reproduse în frontispiciul așezământului mitropolitului Antim Ivireanu.

Fig. 58. Stema județului Argeș.

Fig. 59. Stema județului Mehedinți.

Fig. 60. Stema județului Teleorman.

Fig. 61 63. Steme ale comitatelor

Fig. 61. 1751. Stema comitatului Turda acordată de împărăteasa Maria Tereza.

Fig. 62. 1753. Stema comitatului Mureș acordată de împărăteasa Maria Tereza.

Fig. 63. 1767, aprilie 1. Stema comitatului Târnava acordată de împărăteasa Maria Tereza.

XI
I

Fig. 64. Sec. XVI. Stema orașului Lipova (reconstituire).

Fig. 65. Sec. XVIII. Stema orașului Timișoara.

Fig. 66. Sec. XIX. Stema Bucovinei (ducat în cadrul Imperiului habsburgic).

Fig. 67 70. Steme basarabene.

Fig. 67. Sec. XIX. Stema Basarabiei (gubernie in cadrul Rusiei țariste). A fost folosită și pentru Chișinău.

Fig. 68. Sec. XIX. Stema districtului Bălți.

Fig. 69. Sec. XIX. Stema districtului Cetatea-Albă.

Fig. 70. 1990. Stema Rep. Moldova.

Fig. 71—85. Steme de familie.

Fig. 71. 1572, august 21. Stema concedată de împăratul Maximilian al II-lea lui Christofor Wayda.

Fig. 72. 1613, aprilie 11. Diploma emisă de principele Transilvaniei, Gabriel Bethlen, prin care se acordă blazon lui Baltazar Szocz din Aiud, pentru merite militare.

dcuvluii cx^ei/e^ h
wxlulitAtif' ■neKhlici
ImcxMitwc f 4tc.ee .
c.i* -A

Fig. 74. 1654, august 1. Diplomă de înnobilare emisă de principele Transilvaniei, Gheorghe Rakoczi II, acordată lui Constantin Gheorghe.

Fig. 73. 1639, iunie 21. Stema conferită de principele Transilvaniei, Gheorghe Rakoczi I, lui Benedict Halmagyi.

Fig. 75. 1688, mai 19. Stema conferită de împăratul Leopold I lui Constantin Brâncoveanu.

Fig. 76. 1701, noiembrie 5. Stema conce- dată de împăratul Leopold I lui Ștefan și Teodor Boier (Halmagyi).

Fig. 77. 1703, aprilie 23. Stema conferită de împăratul Leopold I lui loannes Boia.

Fig. 78. 1726, martie 6. Stema conferită de împăratul Carol VI lui Demetrius Haubald (Hensel Medrea).

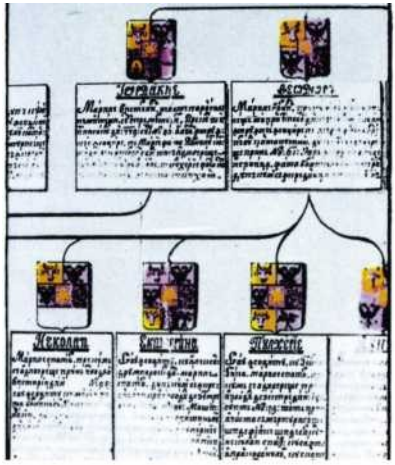

Fig. 79. 1813. Arborele genealogic al familiei Balș (Moldova), dotat cu steme.

Fig. 80. Sec. XIX. Stema familiei Ure de Marginea (Transilvania).

Fig. 81. Sec. XIX. Stema familiei Năsturel.

XVII

Fig. 82. Sec. XIX. Compoziție heraldică individualizând familia Mocioni.

Fig. 83. Sec. XIX. Stema familiei Mocioni din Ardeal.

Fig. 84. 1883. Stema conferită de împăratul Austriei, Franz Joseph, lui George Hurmuzachi.

Fig. 85. Stema familiei Olănescu.

Fig. 86. 1852. Stema județului Argeș pe steagul dorobanților din acest district

Fig. 87. 1857. Emblema sigilară a arhimandritului Antonie Dumbravă.

Fig. 88— 95. însemne ale României.

Fig. 88. 1863. Stema elaborată in timpul domniei lui Alexandru Ioan I.

Fig. 89. 1872. Stema

Fig. 90. 1881. Coroana de oțel a României.

Fig. 91. 1922. Sceptrul regelui Ferdinand I (încoronarea de la Alba Iulia).

Fig. 92. 1921. Stema României Mari (varianta mare).

Fig. 93. 1921. Stema României Mari (varianta mică).

Fig. 94. Emblema țării din perioada regimului comunist (varianta 1965).

Fig. 95. Stema actuală a României, instituită in 1992.

Fig. 96 375. Steme elaborate de Comisia consultativă heraldică.
Fig. 96 365. Stemele județelor, municipiilor și orașelor în ordinea alfabetică a județelor României Mari (harta pag. 185, tabel centralizator pag. 179).

Fig. 96. Stema județului Alba.

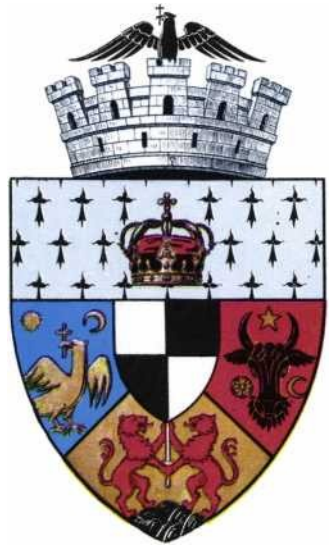

Fig. 97. Stema orașului Alba Iulia.

Fig. 98. Stema orașului Abrud.

Fig. 99. Stema orașului Aiud.

Fig. 100. Stema orașului Sebeș.

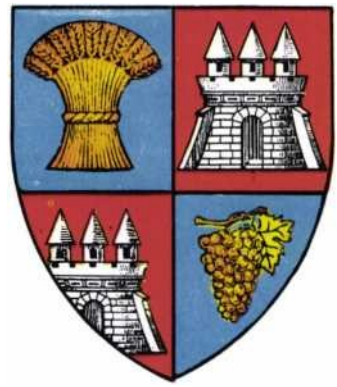

Fig. 101. Stema județului Arad.

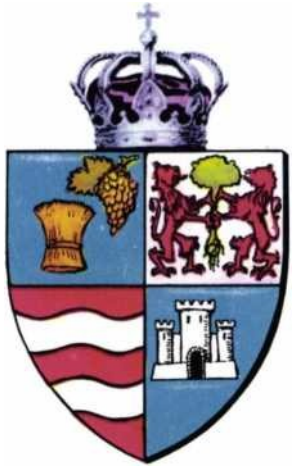

Fig. 102. Variantă a stemei județului Arad. Fig. 103. Stema municipiului Arad.

Fig. 104. Stema județului Argeș.

Fig. 105. Stema orașului Pitești.

106. Stema orașului Curtea de Argeș.

Fig. 107. Stema județului Bacău.

Fig. 108. Stema municipiului Bacău.

Fig. 109. Stema orașului Băile

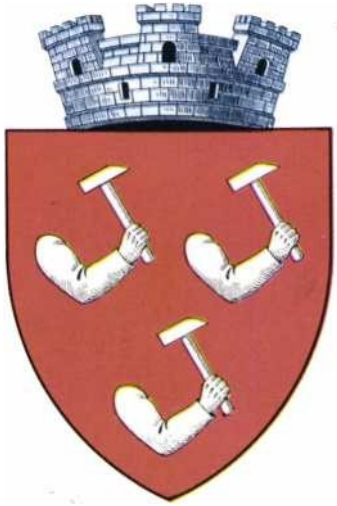

Fig. 110. Stema orașului Târgu-Ocna.

Fig. 111. Stema județului Baia.

Fig. 112. Stema orașului Fălticeni.

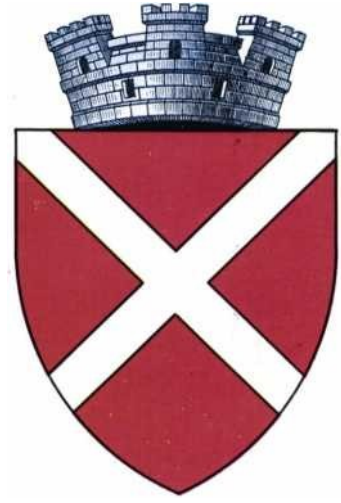

Fig. 113. Stema orașului Pașcani.

Fig. 114. Stema județului Bălți.

Fig. 115. Stema municipiului Bălți.

Fig. 116. Stema orașului Fălești.

Fig. 117. Stema județului Bihor.

Fig. 118. Stema municipiului Oradea.

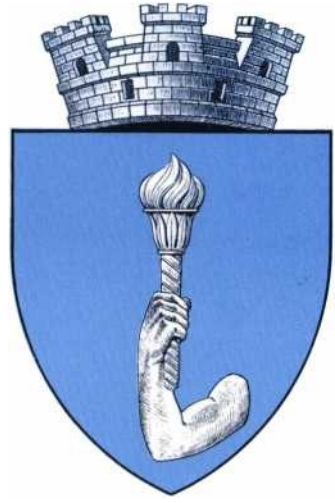

119. Stema orașului Beiuș.

Fig. 120. Stema orașului Salonta.

Fig. 121. Stema județului Botoșani.

Fig. 122. Stema orașului Botoșani.

Fig. 123. Stema orașului Hârlău.

Fig. 124. Stema orașului Ștefănești-Târg.

Fig. 125. Stema județului Brașov.

Fig. 126. Stema municipiului Brașov.

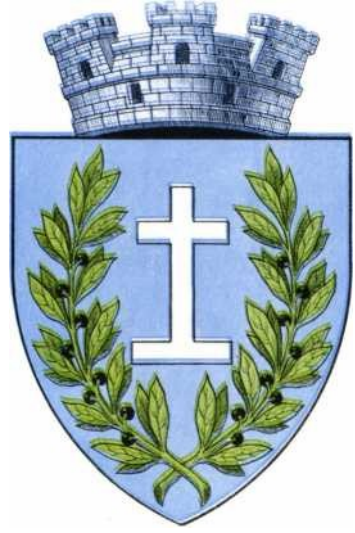

Fig. 127. Stema localității Vulcan.

Fig. 128. Stema județului Brăila.

Fig. 129. Stema municipiului Brăila.

Fig. 130. Stema județului Buzău.

Fig. 131. Stema orașului Buzău.

Fig. 132. Variantă neaprobată pentru stema orașului Buzău.

Fig. 133. Stema județului Cahul.

Fig. 134. Stema orașului Cahul.

Fig. 135. Stema județului Caliacra.

Fig. 136. Variantă neaprobată a stemei județului Caliacra.

Fig. 137. Varianta neaprobată pentru stema județului Caliacra.

Fig. 138. Stema orașului Bazargic.

Fig. 139. Stema orașului Balcic.

Fig. 140. Stema orașului Cavarna.

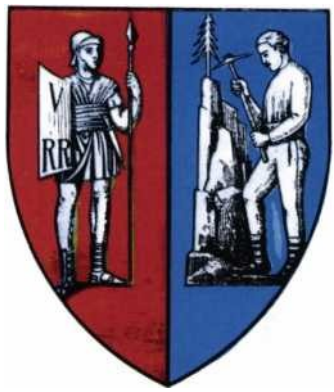

Fig. 141. Stema județului Caraș.

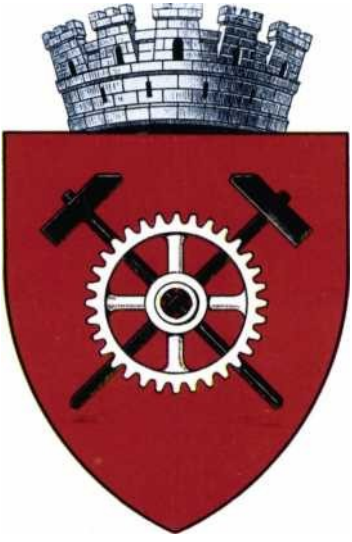

Fig. 142. Stema orașului Oravița.

Fig. 143. Variantă neaprobată pentru stema orașului Oravița.

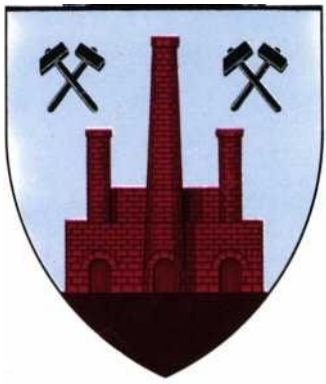

Fig. 144. Stema orașului Reșița.

Fig. 145. Stema județului Câmpulung.

Fig. 146. Stema orașului Câmpulung Gura Humorului.

Fig. 147. Stema orașului Moldovenesc.

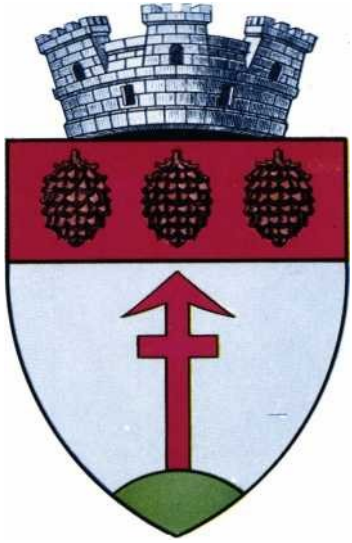

Fig. 148. Stema orașului Vama.

Fig. 149. Stema orașului Vatra-Dornei.

Fig. 150. Stema județului Cernăuți.

Fig. 151. Stema municipiului Cernăuți.

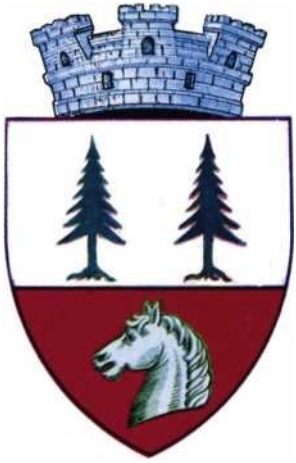

Fig. 152. Stema orașului Cozmeni.

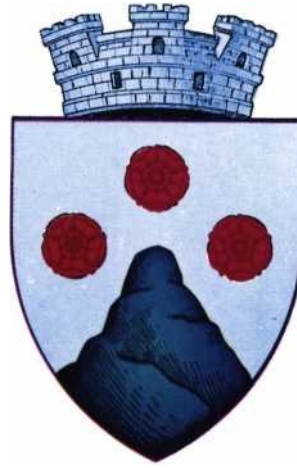

Fig. 153. Stema orașului Sadagura.

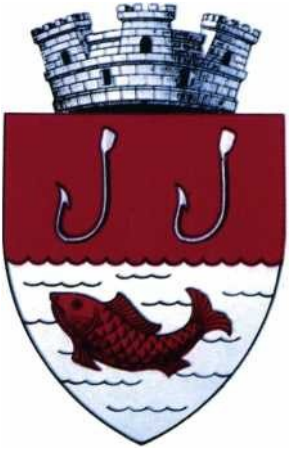

Fig. 154. Stema orașului Zastavna.

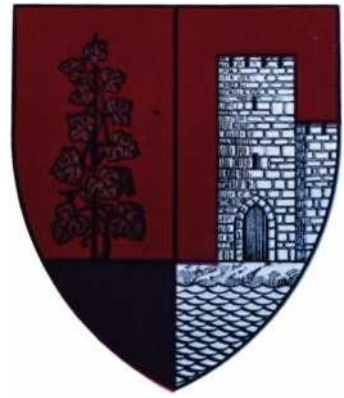

Fig. 155. Stema județului Cetatea-Albă.

Fig. 156. Stema municipiului Cetatea- Albă.

Fig. 157. Stema județului Ciuc.

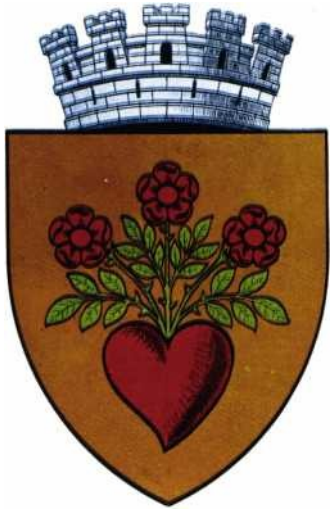

Fig. 158. Stema orașului Miercurea-Ciuc.

Fig. 159. Stema orașului Gheorgheni.

Fig. 160. Stema județului Cluj.

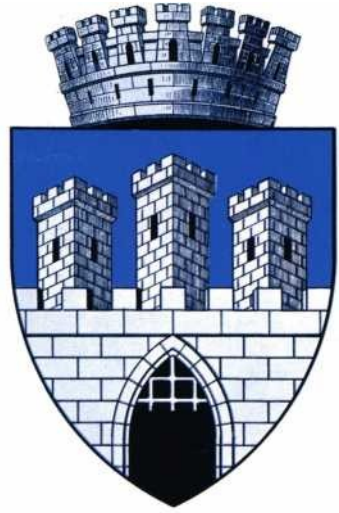

Fig. 161. Stema municipiului Cluj.

Fig. 162. Stema orașului Huedin.

Fig. 163. Stema județului Constanța.

Fig. 164. Stema municipiului Constanța. Fig. 165. Stema orașului Carmen Sylva.

Fig. 166. Stema orașului Cernavodă.

Fig. 167. Stema orașului Eforie.

Fig. 168. Variantă neaprobată a stemei orașului Eforie.

Fig. 169. Stema orașului Hârșova.

Fig. 170. Stema orașului Techirghiol.

Fig. 171. Stema județului Covurlui.

Fig.172. Stema municipiului Galați.

Fig. 173. Stema județului Dâmbovița.

Fig. 174. Variantă neaprobată a stemei județului Dâmbovița.

Fig. 175. Stema orașului Târgoviște.

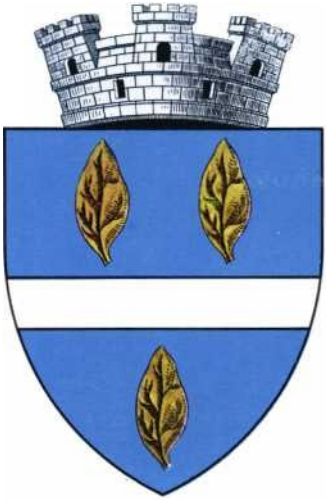

Fig. 176. Stema orașului

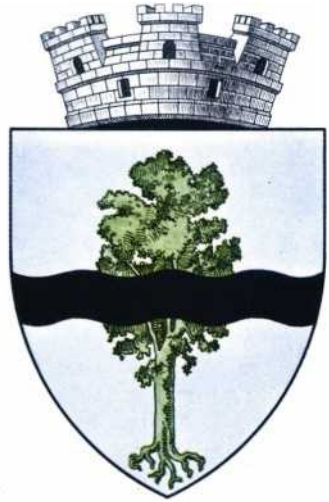

Fig. 177. Stema orașului Pucioasa.

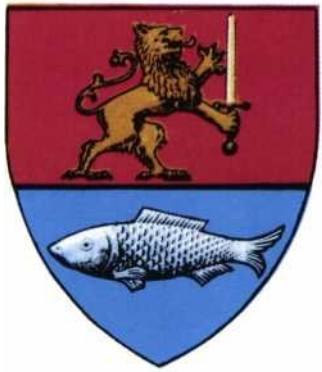

Fig. 178. Stema județului Dolj.

Fig. 179. Stema municipiului Craiova.

Fig. 180. Stema orașului Băilești.

Fig. 181. Stema orașului Calafat.

Fig. 182. Stema orașului Plenița.

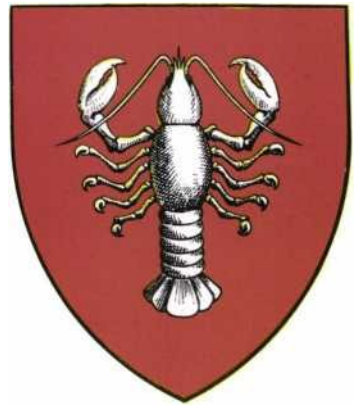

Fig. 183. Stema județului Dorohoi.

Fig. 184. Stema orașului Dorohoi.

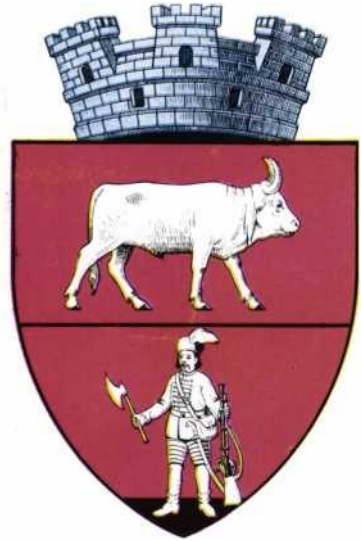

Fig. 185. Stema orașului Darabani.

Fig. 186. Stema orașului Herța.

Fig. 187. Stema orașului Săveni.

Fig. 188. Stema județului

Fig. 189. Variantă neaprobată pentru stema județului Durostor.

Fig. 190. Stema orașului Silistra.

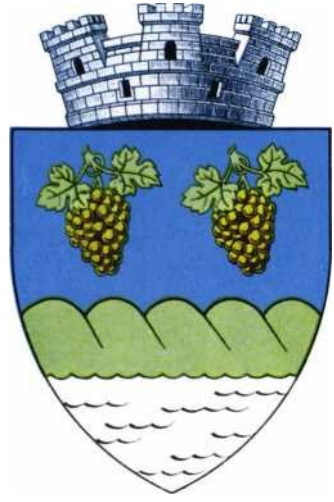

Fig. 191. Stema orașului Ostrov.

Fig. 192. Stema orașului Turtucaia.

Fig. 193. Stema județului Făgăraș.

Fig. 194. Varianta inițială a stemei județului Făgăraș.

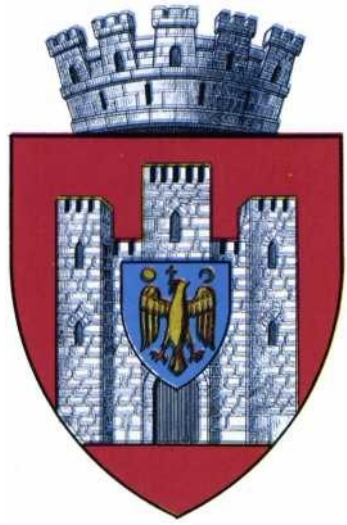

Fig. 195. Stema orașului

Fig. 196. Stema județului Fălciu.

Fig. 197. Stema orașului Huși.

Fig. 198. Stema orașului Fălciu.

Fig. 199. Stema județului Gorj.

Fig. 200. Stema orașului Târgu Jiu.

Fig. 201. Stema județului Hotin.

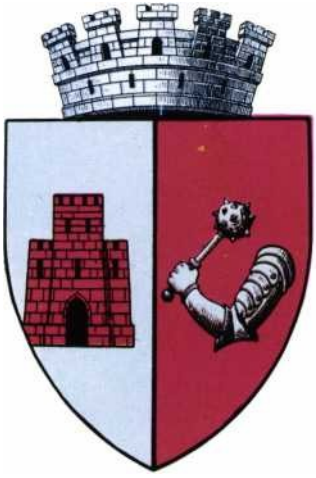

Fig. 202. Stema orașului Hotin.

Fig. 203. Stema județului Hunedoara.

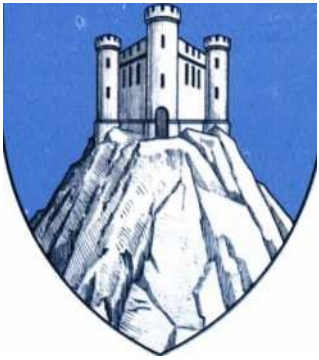

Fig. 204. Stema orașului Deva

Fig. 205. Stema orașului Hațeg.

Fig. 206. Stema orașului Hunedoara.

Fig. 207. Stema orașului Orăștie.

Fig. 208. Stema orașului Petroșani.

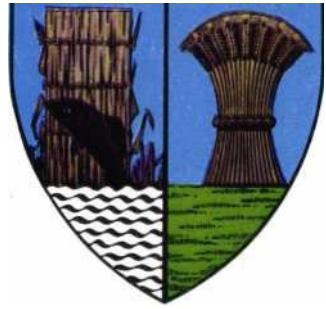

Fig. 209. Stema județului Ialomița.

Fig. 210. Stema orașului Călărași.

Fig. 211. Stema orașului Fetești.

Fig. 212. Stema orașului Slobozia.

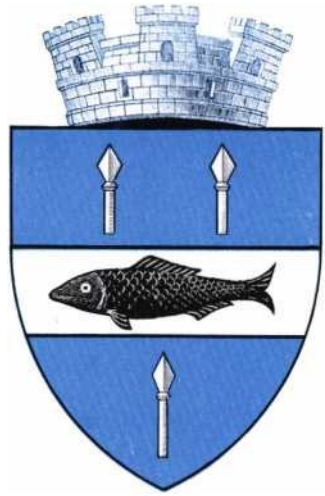

Fig. 213. Stema orașului Urziceni.

Fig. 214. Stema județului Iași.

Fig. 215. Stema municipiului Iași.

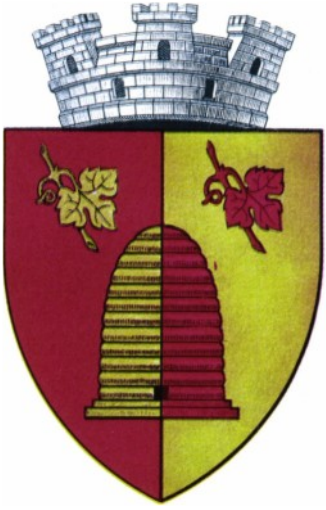

Fig. 216. Stema orașului Târeu

Fig. 217. Stema județului Ilfov.

Fig. 218. Stema municipiului București.

Fig. 219. Stema orașului Oltenița

Fig. 220. Stema județului Ismail.

Fig. 221. Stema orașului Ismail.

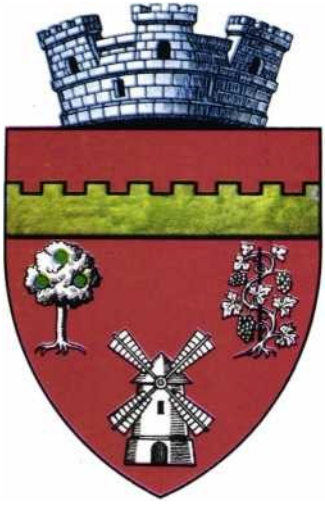

Fig. 222. Stema orașului Bolgrad.

Fig. 223. Stema orașului Chilia Nouă.

Fig. 224. Stema orașului Reni.

Fig. 225. Stema orașului Vâlcov.

Fig. 226. Stema județului Lăpușna.

Fig. 227. Stema municipiului

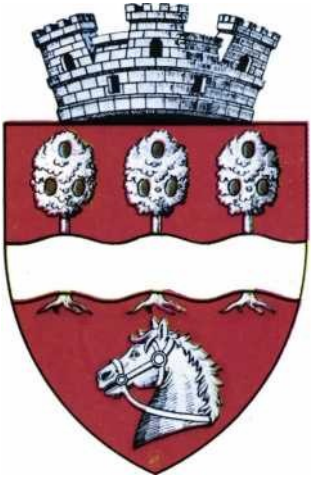

Fig. 228. Stema orașului Călărași-Târg.

Fig. 229. Stema județului Maramureș.

Fig. 230. Stema orașului Sighet.

Fig. 231. Stema județului Mehedinți.

Fig. 232. Stema orașului Tumu Severin. Fig. 233. Stema orașului Baia de Aramă.

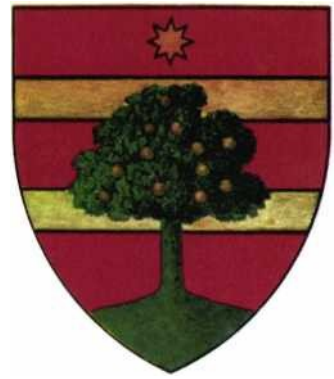

Fig. 234. Stema orașului Strehaia.

Fig. 235. Stema județului Mureș.

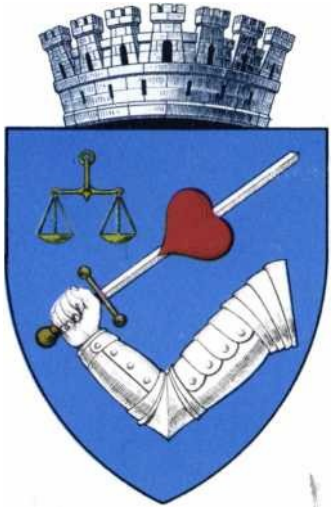

Fig. 236. Stema municipiului Târgu-Mureș.

Fig. 237. Stema orașului Reghin.

Fig. 238. Stema județului Muscel.

Fig. 239. Stema orașului Câmpulung.

Fig. 240. Stema județului Năsăud.

Fig. 241. Stema orașului Bistrița.

Fig. 242. Stema județului Neamț.

Fig. 243. Variantă neaprobată a stemei județului Neamț.

LVI
II

Fig. 244. Variantă inițială pentru stema județului Neamț.

Fig. 245. Stema orașului Piatra-Neamț.

Fig. 246. Stema orașului Buhuși.

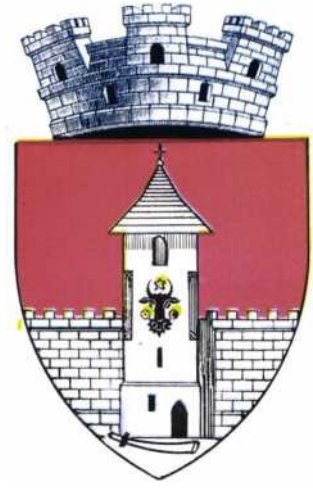

Fig. 247. Stema orașului Târgu-Neamț.

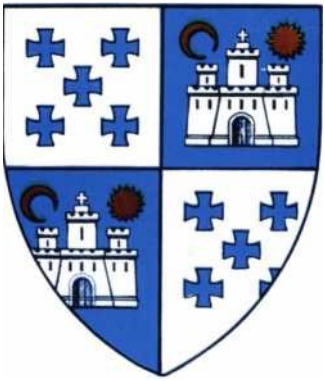

Fig. 248. Stema județului Odorhei.

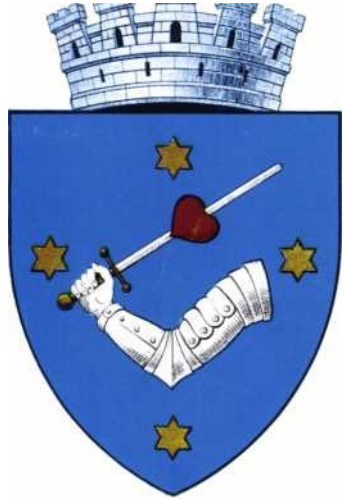

Fig. 249. Stema orașului Odorhei.

Fig. 250. Stema județului Olt.

Fig. 251. Variantă neaprobată a stemei județului Olt.

Fig. 252. Stema orașului Slatina.

Fig. 253. Stema județului Orhei.

Fig. 254. Stema orașului Orhei.

Fig. 255. Stema orașului Rezina.

Fig. 256. Stema județului

Fig. 257. Variantă neaprobată a stemei județului Prahova.

Fig. 258. Stema municipiului Ploiești.

Fig. 259. Stema orașului Câmpina.

Fig. 260. Stema orașului Filipești de Târg.

Fig. 261. Stema orașului Predeal.

Fig. 262. Stema orașului Sinaia.

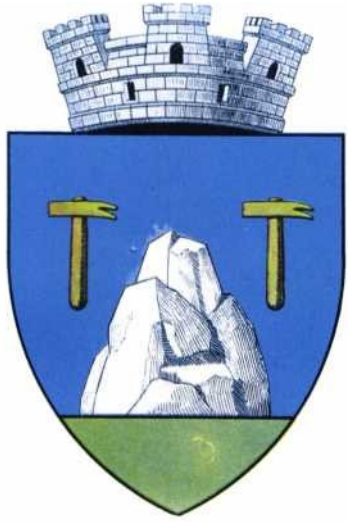

Fig. 263. Stema orașului

Lxin

Fig. 264. Variantă neaprobată a stemei orașului Slănic.

Fig. 265. Stema orașului Urlați.

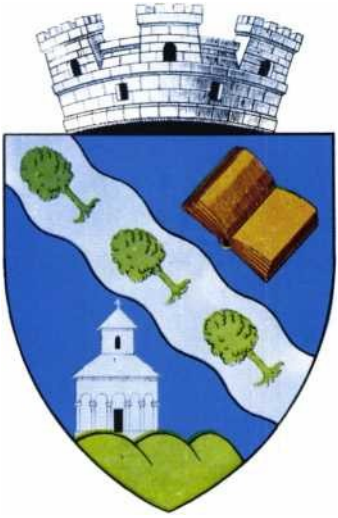

Fig. 266. Stema orașului Vălenii de Munte.

Fig. 267. Stema județului Putna.

Fig. 268. Stema municipiului Focșani.

Fig. 269. Variantă neaprobată a stemei municipiului Focșani.,

Fig. 270. Variantă neaprobată pentru stema municipiului Focșani.

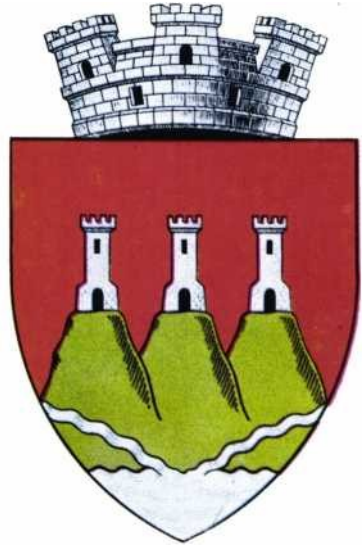

Fig. 271. Stema orașului

Fig. 272. Stema orașului Odobești.

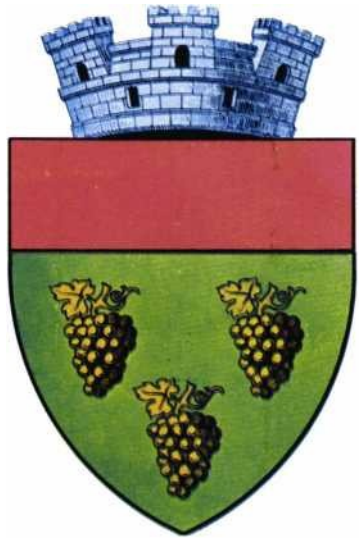

Fig. 273. Stema orașului Panciu.

Fig. 274. Stema județului Rădăuți.

Fig. 275. Stema orașului Rădăuți.

Fig. 276. Stema orașului Șiret.

Fig. 277. Stema județului Râmnicu Sărat.

Fig. 278. Variantă neaprobată a stemei județului Râmnicu Sărat.

Fig. 279. Stema orașului Râmnicu Sărat.

Fig. 280. Variantă neaprobată a stemei orașului Râmnicu Sărat.

Fig. 281. Stema județului Roman.

Fig. 282. Stema orașului Roman.

Fig. 283. Stema județului Romanați.

Fig. 284. Stema orașului Caracal.

Fig. 285. Stema orașului Balș.

Fig. 286. Stema orașului Corabia.

Fig. 287. Stema județului Satu Mare.

Fig. 288. Variantă neaprobată a stemei județului Satu Mare.

Fig. 289. Stema municipiului

Fig. 290. Stema orașului Baia

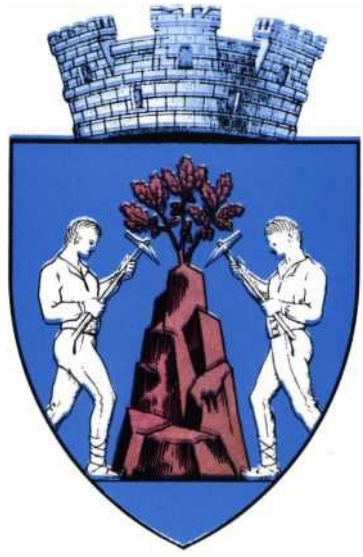

Fig. 291. Stema orașului

I ig. 292. Stema județului Sălaj

Fig. 293. Stema orașului Zalău.

Fig. 294. Stema orașului Cărei.

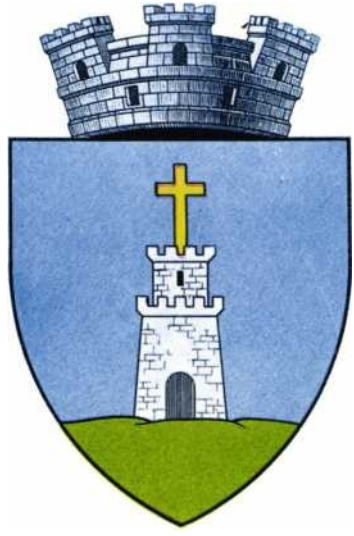

Fig. 295. Stema orașului Șimleul Silvaniei.

Fig. 296. Stema județului Severin.

Fig. 297. Stema orașului Lugoj.

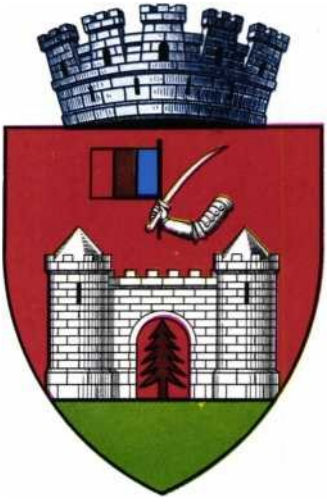

Fig. 298. Stema orașului Caransebeș.

Fig. 299. Stema orașului Orșova.

Fig. 300. Stema județului Sibiu.

Fig. 301. Stema municipiului Sibiu.

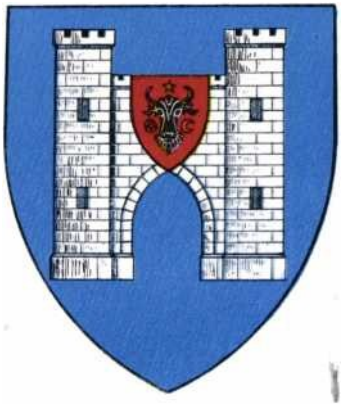

Fig. 302. Stema județului Someș.

Fig. 303. Variantă neaprobată a stemei județului Someș.

Fig. 304. Stema orașului Dej.

Fig. 305. Stema orașului Gherla.

Fig. 306. Stema județului Soroca.

Fig. 307. Stema orașului Soroca.

Fig. 308.Stema județului Storojineț.

Fig. 309.Stema orașului Storojineț.

Fig. 310. Stema orașului Vășcăuți.

Fig. 311. Stema orașului Vijnița.

LXXV

Fig. 312. Stema județului Suceava.

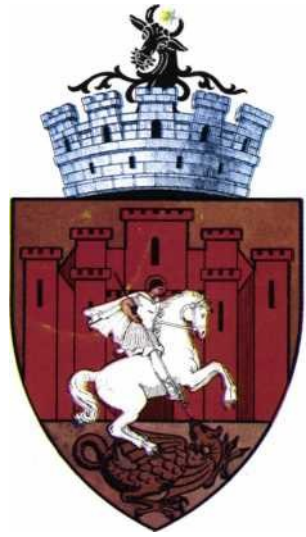

Fig. 313. Stema orașului Suceava.

Fig. 314. Stema orașului Solea.

Fig. 315. Stema județului Târnava Mare.

Fig. 316. Stema orașului Sighișoara. Fig. 317. Stema județului Târnava Mică.

Fig. 318. Variantă neaprobată a stemei județului Târnava Mică.

Fig. 319. Stema orașului Blaj.

Fig. 320. Stema orașului Diciosânmartin.

Fig. 321. Stema localității Dumbrăveni.

Fig. 322. Stema județului Tecuci.

Fig. 323. Stema orașului Tecuci.

Fig. 324. Stema județului Teleorman.

Fig. 325. Stema orașului Turnu Măgurele.

Fig. 326. Stema orașului Alexandria.

Fig. 327. Stema orașului Roșiori de Vede.

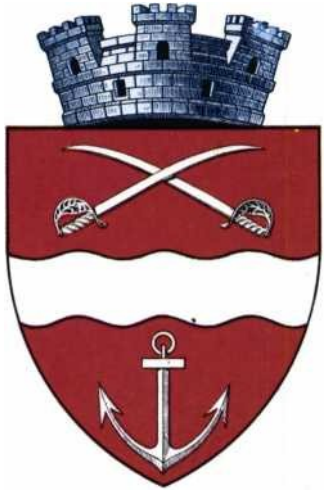

Fig. 328. Stema orașului Zimnicea.

Fig. 329. Stema județului Tighina.

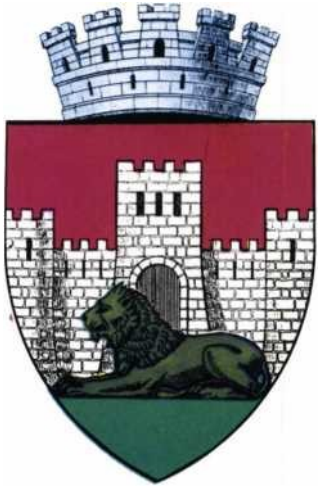

Fig. 330. Stema orașului Tighina.

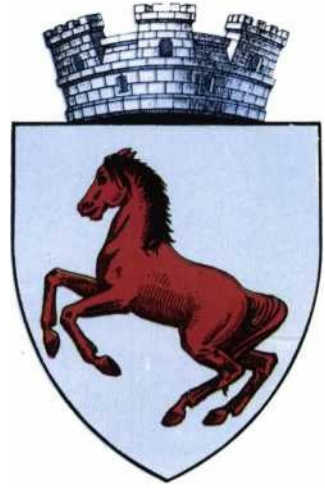

Fig. 331. Stema orașului Comrat.

Fig. 332. Stema județului Timiș-Torontal.

Fig. 333. Variantă neaprobată a stemei județului Timiș-Torontal.

Fig. 334. Stema municipiului Timișoara.

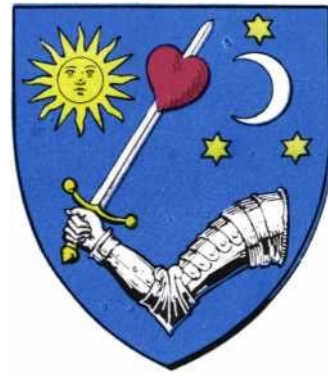

Fid. 335. Stema județului Trei Scaune.

Fig. 336. Stema orașului Sfântu Gheorghe.

Fig. 337. Stema orașului Târgu Secuiesc.

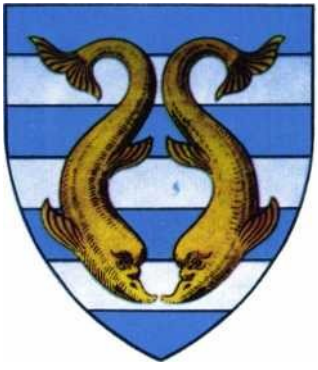

Fig. 338. Stema județului Tulcea.

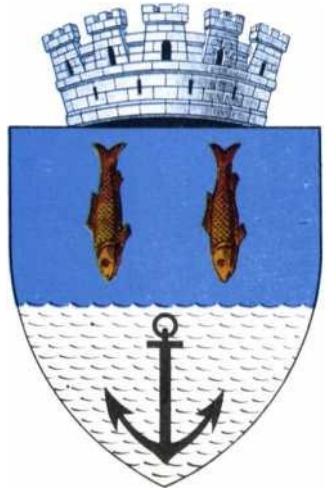

Fig. 339. Stema orașului Tulcea.

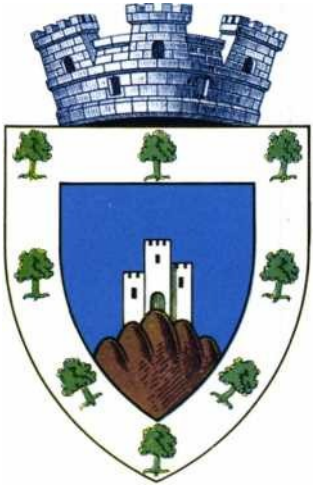

Fig. 340. Stema orașului Babadag.

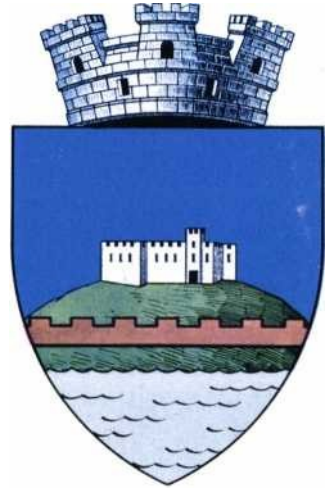

Fig. 341. Stema orașului Isaccea.

Fig. 342. Stema orașului Sulina.

Fig. 343. Stema județului Turda.

Fig. 344. Stema orașului Turda.

Fig. 345. Variantă neaprobată pentru stema orașului Turda.

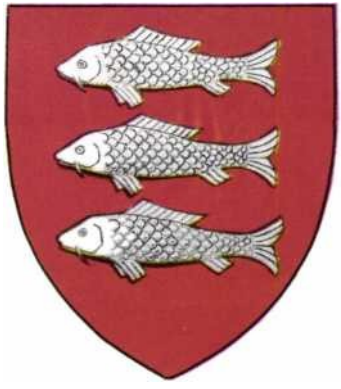

Fig. 346. Stema județului Tutova.

Fig. 347. Stema orașului Bârlad.

Fig. 348. Stema județului Vaslui.

Fig. 349. Stema orașului Vaslui.

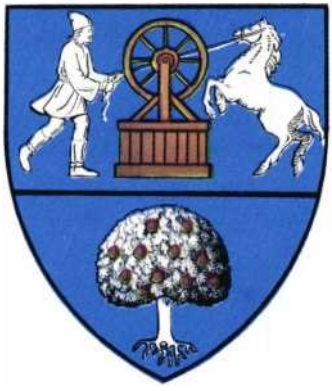

Fig. 350. Stema județului Vâlcea.

Fig. 351. Stema orașului Râmnicu Vâlcea.

Fig. 352. Stema localității Băile Govora.

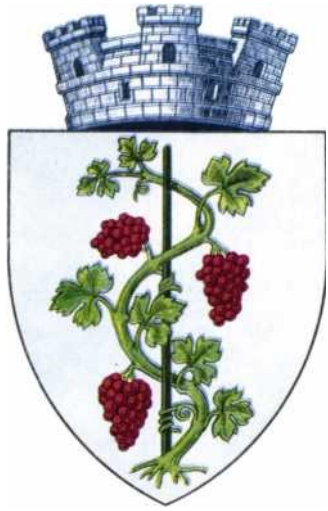

Fig. 353. Stema orașului Drăgășani.

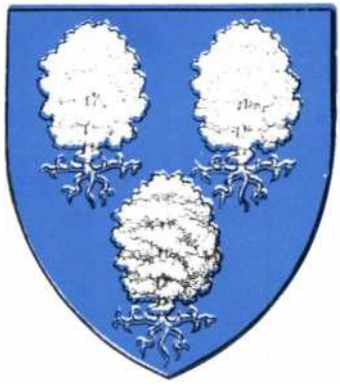

Fig. 354. Stema județului Vlașca.

Fig. 355. Stema municipiului Giurgiu.

Fig. 356 365. Stemele ținuturilor create în 1938.

Fig. 356. Stema ținutului Bucegi.

Fig. 357. Stema ținutului Mării.

Fig. 358. Stema ținutului Dunărea de Jos.

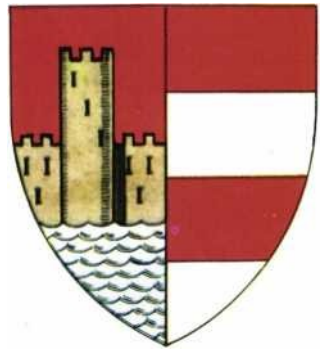

Fig. 359. Stema ținutului Nistru.

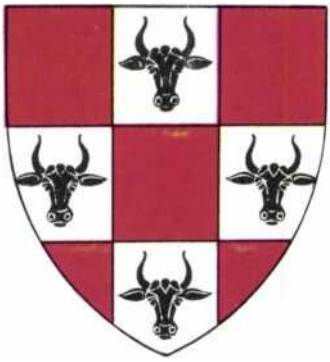

Fig. 360. Stema ținutului Prut.

Fig. 361. Stema ținutului Suceava.

Fig. 362. Stema ținutului Mureș.

Fig. 363. Stema ținutului Someș.

Fig. 364. Stema ținutului Olt.

Fig. 365. Stema ținutului Timiș.

Fig. 366. Stema Universității „Alexandru I. Cuza“ din București.

Fig. 367. Stema Universității „Carol 11“ din Cernăuți.

Fig. 368 375. Stemele Patriarhiei, ale unor mitropolii și episcopii.

Fig. 368. Stema Patriarhiei Române.

Fig. 369. Stema Mitropoliei Bucovinei.

Fig. 370. Variantă neaprobată pentru stema Mitropoliei Bucovinei.

Fig. 371. Stema Episcopiei Basarabiei.

Fig. 372. Stema Episcopiei Constanța.

Fig. 373. Stema Episcopiei Oradea.

Fig. 374. Variantă neaprobată pentru stema Episcopiei Oradea.

Fig. 375. Stema Episcopiei

Fig. 376—379. Steme

Fig. 376. Stema municipiului București, capitala României.

Fig. 377. Stema

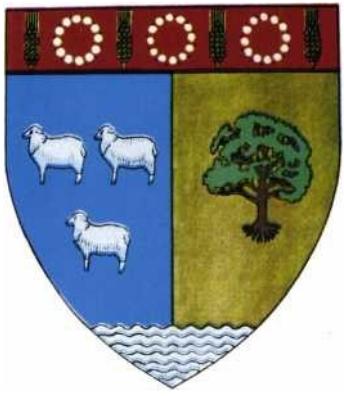

Fig. 378. Stema județului

Fig. 379. Stema Universității

POSTFAȚĂ

La 22 Decembrie 1989, la numai câteva minute de la preluarea Radiodifuziunii de către revoluționari, pe postul național s-au putut auzi următoarele cuvinte: „Stemele țării sunt cele tradiționale, cele trei steme mari tradiționale, sunt vulturul valah, bourul moldovean și ghepardul transilvan", mesaj care sintetiza o stringentă necesitate, revenirea la însemnele naționale, odată ce Revoluția pulverizase, mai întâi la Timișoara, și apoi la București, emblema de inspirație străină a regimului comunist. Au trecut, însă, aproape 3 ani, până când au fost fixate noile arme ale țării, după ce specialiștii și autoritățile au luat în discuție mai multe variante. Am fost și eu angrenat în această dispută (politică, în cele din urmă), fără a avea sprijinul vreunei formațiuni parlamentare. Fiind adept al revenirii la însemnele României Mari (varianta mijlocie!), cu unele revizuiri, pe cate cei peste O de ani de discontinuitate le făceau posibile, în decembrie 1989 am înaintat autorităților un studiu însoțit de un prim proiect, ce cuprindea un scut tripartit pe pieptul acvilei, bazându-mă pe realitatea că trei au fost Țările Române, subiecte constitutive ale României moderne. Am fost și eu partizanul unei inovații pentru simbolul Ardealului, un leu, însemn care, singur, nu mai fusese folosit vreodată. în ședințele Comisiei de heraldică, în cursul unor furtunoase dezbateri, doamna dr. Maria Dogaru a demontat toate argumentele mele, fiind (în ciuda tuturor presiunilor academice și politice, neastâmpărate nici astăzi) un apărător al vechilor însemne ale Principatului Transilvaniei, dezbrăcate de o anume semnificație ce le fusese atribuită forțat la un moment dat.

De aceea, supunându-mă autorității științifice a comisiei, în mai 1990, am elaborat proiectul meu final, schițat alături. în argumentație, am subliniat că stema instituită prin „Legea pentru modificarea armelor țării" din 11 martie 1872, care stătea și la baza solidului proiect al domnului Jean Nicolas Mănescu, era prima stemă a României care alătura vechile însemne ale principatelor Țării Românești și Moldovei cu steme provinciale („simbolul banatului Craiovei" —Oltenia și „simbolul țărmurilor Mării Negre" — Basarabia de Sud, după expresia legii), fiind inspirată de principiul descentralizării administrative proclamat de Constituția din 1866 și de proiectul de organizare regională (în 4 regiuni) prezentat Adunării Legiuitoare la 19 martie 1862 de către președintele întâiului guvem comun al țării, Barbu Catargiu. Este interesant de semnalat că acest proiect neaprobat a prins viață în organizarea oștirii, prin „Legea asupra organizării comandamentelor armatei" din 11 iunie 1883, care specifica în cap. I: „Teritoriul României e împărțit pentru organizarea armatei active și de rezervă în 4 mari regiuni, formând 4 corpuri de armată cu reședințele în Craiova, București, Galați și Iași". între timp, prin „Legea pentru organizarea Dobrogei", din 9 martie 1880, „scutul purtând doi delfini cu trupul ridicat" devenise marca noului ținut.

Această alăturare de însemne ale Principatelor Române cu cele ale unor provincii istorice componente (nu toate, de vreme ce simbolul Țării Maramureșului — un urs roșu pe

fond alb, mărturie peste decenii a neexploratului patrimoniu heraldic românesc, a fost inclus în stema Cehoslovaciei instituită în 1920 și aflată în uz până în 1962. datorită faptului că Maramureșul de Nord, ca parte a Ruteniei Carpatice, a făcut parte din acel stat până la 1939), a fost menținută și de legiuitorii din 1921, care au fixat armele României Mari. Ba mai mult, trecându-se peste textul „Legii pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu țările surori unite" publicate la 29 iulie 1921, care preciza că în cartierul 3 sunt incluse „armele Banatului cu vechiul Banat românesc al Severinului (fixate c?tim)“, în fapt s-au contopit simbolurile Olteniei și Banatului, lucru confirmat și prin legea din 1992.

în stema actuală, în ciuda eforturilor depuse de către specialiști, acvilei cruciate îi lipsește coroana de oțel a României. Din păcate, istoria nu este în măsură să dea

declarații de acceptare a unei anumite stări constituționale de lucruri. Am fost adeptul acestei coroane, pentru că ea este simbolul independenței Statului Român, și pentru că republici ca Finlanda ori Ungaria nu și-au înlăturat coroanele tradiționale din stemă. La fel, am fost și sunt adeptul leilor de aur ca susținători ai scutului, pentru că, încă la 1872, s-a fixat prin lege: „Scutul României are suporți doi lei, simbolul Daciei[14].

Cu toate acestea, pentru faptul că repune în drept simbolurile tradiționale, actuala stemă a țării este cea mai bună soluție și merită să îi acordăm respectul nostru întreg, cu atât mai mult cu cât voci care se pretindeau autorizate și care aveau menirea de a cultiva opinia publică au putut s-o compare, regretabil, cu o „grădină zoologică[44].

Sper că această carte va contribui la o mai clară receptare a fenomenului heraldic românesc, mai ales în condițiile actuale, când comunități diverse caută să-și instituie noi simboluri.

în privința realizării, am convingerea că lucrarea va constitui un reper valoros în activitatea conf. dr. Maria Dogaru, activitate încununată de contribuțiile esențiale la fixarea noilor steme ale României și ale Rep. Moldova. Mulțumiri deosebite se cuvin a fi adresate domnului Ioan Oprea și doamnei Cornelia Oprea, fotografi profesioniști și membri ai F.I.A.P., pentru modul în care au acceptat transferul a peste 150 de diapozitive de o calitate desăvârșită din fototeca personală, reprezentând stemele antebelice ale orașelor României actuale. Celelalte peste 250 de reproduceri au fost executate de Editura JIF, pe baza materialelor furnizate de autor și a documentelor existente la Direcția Generală a Arhivelor Statului, a căror consultare și reproducere a fost aprobată de către domnii directori dr. Ioan Scurtu și, respectiv, dr. Corneliu Lungu și prof. Marin Mocanu, cărora le prezint și pe această cale cele mai calde mulțumiri, ca, de altfel, și domnului Traian Petrache.

Nu in ultimul rând, apariția acestei cărți se datorează sprijinului financiar acordat de Fundația SOROS pentru o Societate Deschisă--București, în virtutea unui contract de împrumut condiționat (nerambursabil) aprobat de Board-ul Fundației la 16 mai 1994. Sunt convins că această întreprindere se potrivește perfect cu filosofia domnului George Soros (se pronunță simplu, românește, „soros[44], iar nu tendențios „șoroș[44]) de a sprijini eforturile cu caracter reparatoriu. în fapt, această lucrare redă publicului larg și specialiștilor o parte importantă a patrimoniului național, cu atât mai mult cu cât, în mai 1945, în baza legii 364 dictate de articolul 16 al Convenției de armistițiu cu U.R.S.S. și aliații săi, printre cărțile a căroi scoatere din circulație era ordonată, se număra și lucrarea „Stemele Regatului României, județelor și municipiilor, în culori, după originalele Comisiunei Consultative Heraldicei publicată (tot) la Brașov, în 1935, la Institutul de Arte Grafice „Unirea[44]. O dată în plus, Fundația SOROS dovedește că face o operă profund națională.

Ca o încununare a contribuțiilor menționate, merite excepționale revin lucrătorilor de la S.C. TIPOCART-BRAȘOVIA S.A., care au dat viață acestui îndrăzneț proiect.

în fine, vă mulțumesc, stimați cititori, pentru curiozitatea de a privi această carte. Efortul de realizare a ei îl dedic heraldiștilor români din țară și din străinătate, oameni cel mai adesea în vârstă, cu contribuții remarcabile în domeniu, dar care au suferit mult în viața lor, văzându-și lucrările ciopârțite și chiar șpalturile și plăcile cărților topite în numele exigențelor ideologice ale vechiului regim.

octombrie **GABRIEL-S1LVIU JIVĂNESCU**

XCIV

CUPRINSUL

Cuvânt înainte..... 3
Cap. I. **Introducere în.....heraldica europeană** 5
I. 1. Heraldica, istorie scrisă în imagini 5
I. 2. Originea heraldicii..... 5
I. 3. întrecerile cavalerești și heraldica..... 7
I. 4. Extinderea folosirii stemelor (1230—1330)..... 9
I. 5. Efectul procesului extinderii utilizării stemelor pentru dezvoltarea artei heraldice..... 10
I. 6. Evoluția stemelor în secolele al XIV-lea și alXV-lea ... 11
I. 7. Reglementări juridice în materie de steme..... 12
I. 8. Normalizarea utilizării stemelor în alte țări dinEuropa . . 14
I. 9. Revitalizarea heraldicii în secolul XIX..... 19
1.10. Heraldica — fenomen uman permanent..... 20
Cap. II. **Limbajul heraldic**..... 23
Cap. III. **Fenomenul heraldic românesc**..... 33
III. 1. Caracterul oficial al heraldicii românești..... 33
III. 2. Stema heraldică a Țării Românești..... 35
III. 3. Stema de tip iconografic utilizată în cancelaria Țării Românești..... 39
III. 4. Primele steme valahe reprezentate.....în culori 41
III. 5. Evoluția stemei Moldovei..... 44
III. 6. Stema Transilvaniei..... 47
III. 7. Stema unită 50
III. 8. Blazoane însumând stemade stat și arme familiale . . 53
III. 9. Compoziții heraldice cuprinzând scena săgetării corbului 53
III. 10. Simboluri ale provinciiloristorice..... 57
III.ll. Stemele Principatelor Unite și ale României..... 59
III. 12. Steme districtuale și orășenești..... 62
III. 13. Dreptul de sigiliu, drept general..... 67
III. 14. Devizele în heraldica românească..... 70
III. 15. Heraldica dincolo de izvoarele sigilare 75
III. 16. Reprezentări atribuite Țărilor Române în armoriale străine 77
III. 17. Fundamentarea științei heraldice românești 85
Cap. IV. **Stemele României Mari . . .,**..... 88
IV. 1. Activitatea Comisiei consultative heraldice..... 88
IV.2. Stema Țării..... 95
IV.3. Stemele județelor, municipiilor și orașelor..... 96
IV.4. Stemele ținuturilor..... 159
IV.5. Steme ale unor universități..... 161
IV.6. Steme ale unor mitropolii și episcopii..... 162
Cap. V. **Simboluri ale zilelor noastre**..... 165
V.l. Stema actuală a României..... 165
V.2. Stema municipiului București..... 166
V.3. Steme ale județelor, orașelor și ale unor instituții 166
Glosar..... 170

Bibliografie selectivă..... 174
Lista alfabetică a localităților (pe județe)..... 179
Rezumat în limba franceză..... 189
Album heraldic..... I

Tiparul executat la
S C. TIPOCART BRAŞOVIA S A.
sub comanda nr 1077 din
20.07.1994
Coli de tipar: 24.
Tirajul: 3.500 de exemplare
Bun de tipar: 25.10.1994